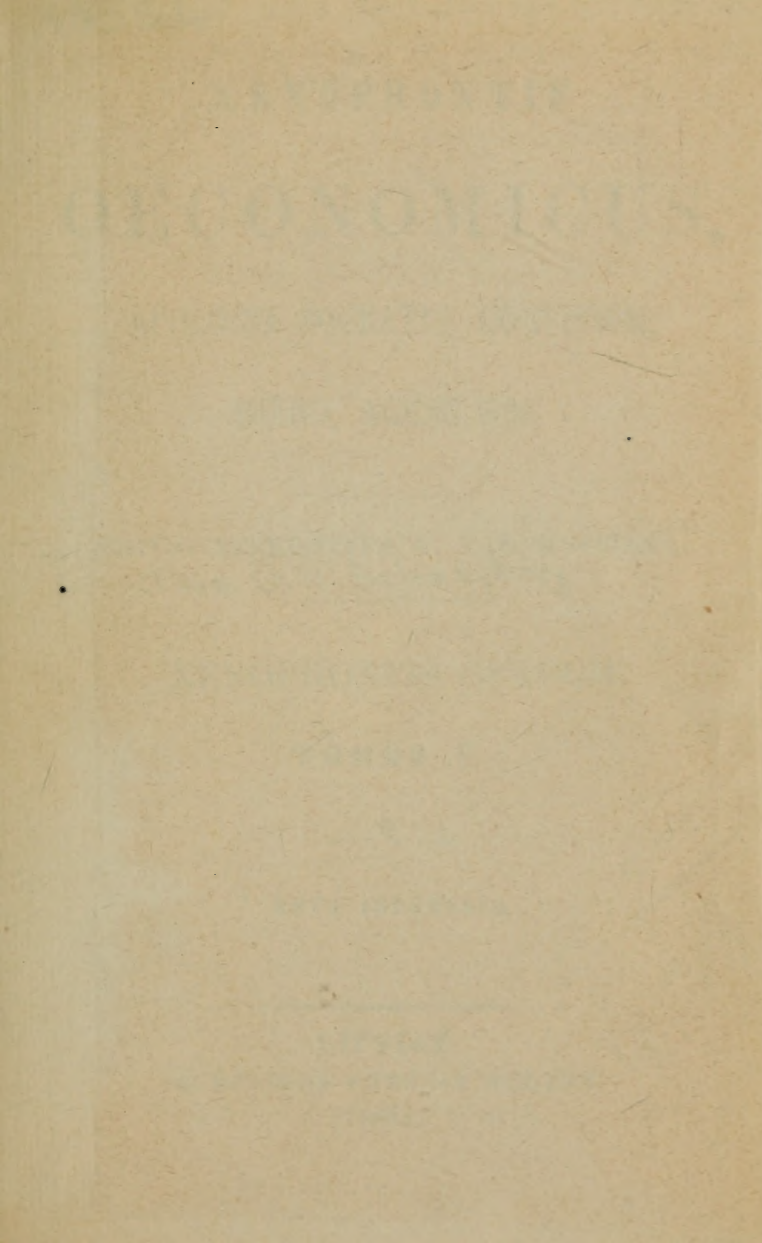

3 1761 08824840 6

X55Sch

XENOPHONTIS

OECONOMICUS,

APOLOGIA SOCRATIS, CONVIVIUM,

HIERO, AGESILAUS.

EDITIO STEREOTYPA C. TAUCHNITIANA.

[Cura G. H. Schaeferis]

XENOPHONTIS OPERUM

TOMUS V.

NOVA IMPRESSIO.

LIPSIAE

SUMPTIBUS OTTONIS HOLTZE.

1884.

115-177
9/6/11

LIPSIAE,

Impresserunt Metzger & Wittig.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ.

C A P. I.

²¹
Ηκουσα δέ ποτε αὐτοῦ καὶ περὶ οἰκονομίας τοιάδε διαλεγομένου· Εἶπέ μοι, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, ἄρα γε ἡ οἰκονομία ἐπιστήμης τινὸς ὄνομά ἐστιν, ὥσπερ ἡ ἰατρικὴ καὶ ἡ χαλκευτικὴ, καὶ ἡ τεκτονικὴ; — Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη ὁ Κριτόβουλος. — (2)³ Ἡ καὶ ὥσπερ τούτων τῶν τεχνῶν ἔχοιμεν ἂν εἰπεῖν ὅ τι ἔργον ἐκάστης, οὕτω καὶ τῆς οἰκονομίας δυναίμεθ' ἂν εἰπεῖν ὅ τι ἔργον αὐτῆς ἐστι; — Δοκεῖ γοῦν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, οἰκονόμου ἀγαθοῦ εἶναι εὖ οἰκεῖν τὸν ἑαυτοῦ οἶκον. — (3)³ Ἡ καὶ τὸν ἄλλον δὲ οἶκον, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ ἐπιτρέποι τις αὐτῷ, οὐκ ἂν δύναίτο, εἰ βούλοιτο, εὖ οἰκεῖν, ὥσπερ καὶ τὸν ἑαυτοῦ; Ὁ μὲν γὰρ τεκτονικὴν ἐπιστάμενος ὁμοίως ἂν καὶ ἄλλῳ δύναίτο ἐργάζεσθαι, ὅτι περ καὶ ἑαυτῷ, καὶ ὁ οἰκονομικός γ' ἂν ὡσαύτως. — Ἐμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες. — (4)³ Ἔστιν ἄρα, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὴν τέχνην ταύτην ἐπισταμένῳ, καὶ εἰ μὴ αὐτὸς τύχοι χρήματα ἔχων, τὸν ἄλλον οἶκον οἰκονο-

μοῦντα, ὡςπερ καὶ οἰκοδομοῦντα, μισθοφορεῖν; — Νῆ Δία· καὶ πολὺν γε μισθὸν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, φέροιτ' ἄν, εἰ δύναίτο οἶκον παραλαβὼν τελεῖν τε ὅσα δεῖ, καὶ περιουσίαν ποιῶν αὖξιν τὸν οἶκον. — (5) Οἶκος δὲ δὴ τί δοκεῖ ἡμῖν εἶναι; Ἄρα ὅπερ οἰκία, ἢ καὶ ὅσα τῆς οἰκίας ἔξω τις κέκτηται, πάντα τοῦ οἴκου ταῦτα ἐστίν; — Ἐμοίγ' οὖν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, δοκεῖ, καὶ εἰ μὴδ' ἐν τῇ αὐτῇ πόλει εἴη τῶ κεκτημένῳ, πάντα τοῦ οἴκου εἶναι ὅσα τις κέκτηται. — (6) Οὐκοῦν καὶ ἐχθροὺς κέκτηνται τινες; — Νῆ Δία, καὶ πολλοὺς γε ἔνιοι. — Ἡ καὶ κτήματα αὐτῶν φήσομεν εἶναι τοὺς ἐχθροὺς; — Γελοῖον μὲν τ' ἄν εἴη, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, εἰ ὁ τοὺς ἐχθροὺς αὖξων προσέτι καὶ μισθὸν τούτου φέροιτο. — (7) Ὅτι τοι ἡμῖν ἐδόκει οἶκος ἀνδρὸς εἶναι ὅπερ κτῆσις. Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ὅ τι γέ τις ἀγαθὸν κέκτηται· οὐ μὰ Δί', οὐκ, εἴτι κακόν, τοῦτο κτῆμα ἐγὼ καλῶ. — Σὺ δ' ἔοικας τὰ ἐκάστῳ ὠφέλιμα κτήματα καλεῖν. — Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη· τὰ δὲ γε βλάπτοντα ζημίαν ἔγωγε νομίζω μᾶλλον ἢ χρήματα. — (8) Κἄν ἄρα γέ τις, ἵππον προιάμενος, μὴ ἐπίσθηται αὐτῷ χρῆσθαι, ἀλλὰ καταπίπτων ἀπ' αὐτοῦ κακὰ λαμβάνη, οὐ χρήματα αὐτῷ ἐστίν ὁ ἵππος; — Οὐκ, εἴπερ τὰ χρήματά γ' ἐστὶν ἀγαθόν. — Οὐδ' ἄρα γε ἢ γῆ ἀνθρώπων ἐστὶ χρήματα, ὅστις οὕτως ἐργάζεται αὐτήν, ὥστε ζημιοῦσθαι ἐργαζόμενος. — Οὐδὲ ἢ γῆ μέντοι χρήματά ἐστιν, εἴπερ, ἀντὶ τοῦ τρέφειν, πεινῆν παρασκευάζει. (9) Οὐκοῦν καὶ τὰ πρόβατα ὡσαύτως, εἴτις διὰ τὸ μὴ ἐπίστασθαι προβά-

τοῖς χρῆσθαι ζημιοῖτο, οὐδὲ τὰ πρόβατα χρήματα τούτω εἶη ἄν; — Οὐκουν ἔμοιγε δοκεῖ. — Σὺ ἄρα, ὡς ἔοικε, τὰ μὲν ὠφελούντα χρήματα ἡγή, τὰ δὲ βλάπτοντα οὐ χρήματα. — Οὕτως. — (10) Ταῦτ' ἄρα ὄντα, τῷ μὲν ἐπισταμένῳ χρῆσθαι αὐτῶν ἐκάστοις χρήματά ἐστι, τῷ δὲ μὴ ἐπισταμένῳ οὐ χρήματα. ὡσπερ γε αὐλοὶ τῷ μὲν ἐπισταμένῳ ἀξίως λόγου αὐλεῖν χρήματά εἰσι, τῷ δὲ μὴ ἐπισταμένῳ οὐδὲν μᾶλλον ἢ ἄχρηστοι λίθοι, εἰ μὴ ἀποδιδοῖτό γε αὐτούς. —

(11) Τοῦτ' αὐτὸ φαίνεται ἡμῖν, ἀποδιδόμενοις μὲν οἱ αὐλοὶ χρήματα, μὴ ἀποδιδόμενοις δὲ, ἀλλὰ κερκτημένοις, οὐ, τοῖς μὴ ἐπισταμένοις αὐτοῖς χρῆσθαι. Καὶ ὁμολογουμένως γε, ὡς Σώκρατες, ὁ λόγος ἡμῖν χωρεῖ, ἐπεὶ περ εἴρηται τὰ ὠφελούντα χρήματα εἶναι. Μὴ πωλούμενοι μὲν γὰρ οὐ χρήματά εἰσιν οἱ αὐλοὶ. (οὐδὲν γὰρ χρήσιμοι εἰσι) πωλούμενοι δὲ χρήματα. —

(12) Πρὸς ταῦτα δ' ὁ Σωκράτης εἶπεν, ἦν ἐπίσθηται γε πωλεῖν. Εἰ δὲ πωλοῖη αὐτὸς πρὸς τοῦτον, ὅς μὴ ἐπίσθηται χρῆσθαι, οὐδὲ πωλούμενοι εἰσὶ χρήματα, κατὰ γε τὸν σὸν λόγον. — Λέγειν ἔοικας, ὡς Σώκρατες, ὅτι οὐδὲ τὸ ἀργύριον ἐστι χρήματα, εἰ μὴ τις ἐπίσθηται χρῆσθαι αὐτῷ. — (13) Καὶ σὺ δὲ μοι δοκεῖς οὕτω συνομολογεῖν, ἀφ' ὧν τις ὠφελεῖσθαι δύναται, χρήματα εἶναι. Εἰ γοῦν τις χρῶτο τῷ ἀργυρίῳ, ὥστε προιάμενος οἷον ἐταίραν, διὰ ταύτην κάκιον μὲν τὸ σῶμα ἔχει, κάκιον δὲ τὴν ψυχὴν, κάκιον δὲ τὸν οἶκον, πῶς ἂν ἔτι τὸ ἀργύριον αὐτῷ ὠφέλιμον εἶη; — Οὐδαμῶς· εἰ μὴ περ γε καὶ τὸν ὑορκύαμον καλούμενοι

χρήματα εἶναι φήσομεν, ὑφ' οὗ οἱ φαγόντες αὐτὸν
 παραπλήγες γίνονται. — (14) Τὸ μὲν δὴ ἀργύριον,
 εἰ μὴ τις ἐπίσταιτο αὐτῷ χρῆσθαι, οὕτω πόρρω ἀπω-
 θείσθω, ὡς Κριτόβουλε, ὥστε μηδὲ χρήματα εἶναι.
 Οἱ δὲ φίλοι, ἣν τις ἐπίσταιται αὐτοῖς χρῆσθαι, ὥστε
 ὠφελείσθαι ἀπ' αὐτῶν, τί φήσομεν αὐτούς εἶναι; —
 Χρήματα, νῆ Δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, καὶ πολὺ γε
 μᾶλλον ἢ τοὺς βούς, ἣν ὠφελιμώτεροί γε ὥσι τῶν
 βοῶν. — (15) Καὶ οἱ ἐχθροὶ ἄρα, κατὰ γε τὸν σὸν
 λόγον, χρήματά εἰσι τῷ δυναμένῳ ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν
 ὠφελείσθαι. — Ἐμοίγ' οὖν δοκεῖ. — Οἰκονόμου ἄρα
 ἐστὶν ἀγαθοῦ καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπίστασθαι χρῆσθαι,
 ὥστε ὠφελείσθαι ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν. — Ἰσχυρότατά γε.
 — Καὶ γὰρ δὴ ὄρας, ἔφη, ὡς Κριτόβουλε, ὅσοι μὲν
 δὴ οἴκοι ἰδιωτῶν εἰσὶν ἠϋξημένοι ἀπὸ πολέμου, ὅσοι
 δὲ τυράννων. — (16) Ἀλλὰ γὰρ τὰ μὲν καλῶς ἔμοιγε
 δοκεῖ λέγεσθαι, ὡς Σώκρατες, ἔφη ὁ Κριτόβουλος·
 ἐκεῖνο δ' ἡμῖν τί φαίνεται, ὁπόταν ὀρωμέν τινας ἐπι-
 στήμας μὲν ἔχοντας καὶ ἀφορμὰς, ἀφ' ὧν δύνανται
 ἐργαζόμενοι αὐξῆσαι τοὺς οἴκους, αἰσθανόμεθα δὲ αὐ-
 τοὺς ταῦτα μὴ θέλοντας ποιεῖν, καὶ διὰ τοῦτο ὀρω-
 μεν ἀνωφελεῖς οὕσας αὐτοῖς τὰς ἐπιστήμας; Ἄλλο τι
 ἢ τούτοις αὐτοῖς οὔτε αἱ ἐπιστήμαι χρήματά εἰσιν οὔτε
 τὰ κτήματα; — (17) Περὶ δούλων μοι, ἔφη ὁ Σωκρά-
 τής, ἐπιχειρεῖς, ὡς Κριτόβουλε, διαλέγεσθαι; — Οὐ
 μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἔγωγε, ἀλλὰ καὶ πάνυ εὐπατριδῶν
 δοκούντων γε ἐνίων εἶναι, οὓς ἐγὼ ὀρῶ τοὺς μὲν καὶ
 πολεμικὰς, τοὺς δὲ καὶ εἰρηνικὰς ἐπιστήμας ἔχοντας,

ταύτας δὲ οὐκ ἐθέλοντας ἐργάζεσθαι, ὡς μὲν ἐγὼ οἶμαι, δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι δεσπότης οὐκ ἔχουσιν. — (18) Καὶ πῶς ἂν, ἔφη ὁ Σωκράτης, δεσπότης οὐκ ἔχοιεν, εἰ εὐχόμενοι εὐδαιμονεῖν, καὶ ποιεῖν βουλόμενοι ἀφ' ὧν ἔχοιεν ἀγαθὰ, ἔπειτα κωλύονται ποιεῖν ταῦτα ὑπὸ τῶν ἀρχόντων; — Καὶ τίνες δὴ οὔτοι εἰσὶν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, οἱ ἀφανεῖς ὄντες ἄρχουσιν αὐτῶν; — (19) Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐκ ἀφανεῖς εἰσιν, ἀλλὰ καὶ πάνυ φανεροί. Καὶ ὅτι πονηρότατοί γε εἰσὶν, οὐδὲ σὲ λανθάνουσιν, εἴπερ πονηρίαν γε νομίζεις ἀργίαν τ' εἶναι καὶ μαλακίαν ψυχῆς καὶ ἀμέλειαν. (20) Καὶ ἄλλαι δ' εἰσὶν ἀπατηλαί τινες δέσποιναι προσποιούμεναι ἡδοναί εἶναι, κυβεῖαί τε καὶ ἀνωφελεῖς ἀνθρώπων ὁμιλίαι, αἱ προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐξαπατηθεῖσι καταφανεῖς γίνονται, ὅτι λύπαι ἄρα ἦσαν ἡδοναῖς περιπεπεμμένοι, αἱ διακωλύουσιν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἀφελίμων ἔργων κρατοῦσαι. — (21) Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι, ἔφη, ὃ Σώκρατες, ἐργάζεσθαι μὲν οὐ κωλύονται ὑπὸ τούτων, ἀλλὰ καὶ πάνυ σφοδρῶς πρὸς τὸ ἐργάζεσθαι ἔχουσι καὶ μηχανᾶσθαι προσόδους· ὅμως δὲ καὶ τοὺς οἴκους κατατρίβουσι, καὶ ἀμηχανία συνέχονται. — (22) Δοῦλοι γάρ εἰσι καὶ οὔτοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ πάνυ γε χαλεπῶν δεσποινῶν, οἱ μὲν λιχνειῶν, οἱ δὲ λαγνειῶν, οἱ δὲ οἰνοφλυγιῶν, οἱ δὲ φιλοτιμιῶν τινων μωρῶν καὶ δαπανηρῶν, ἃ οὕτω χαλεπῶς ἄρχει τῶν ἀνθρώπων, ὧν ἂν ἐπικρατήσωσιν, ὡς θ', ἕως μὲν ἂν ὀρῶοιεν ἡβῶντας αὐτοὺς καὶ δυναμένους ἐργάζεσθαι, ἀναγκάζουσι φέρειν,

ἂν αὐτοὶ ἐργάζωνται, καὶ τελεῖν εἰς τὰς αὐτῶν ἐπιθυμίας· ἐπειδὴν δὲ αὐτοὺς ἀδυνάτους αἰσθάνονται ὄντας ἐργάζεσθαι διὰ τὸ γῆρας, ἀπολείπουσι τοὺς κακῶς γηράσκειν, ἄλλοις δ' αὖ πειρωῶνται δούλοις χρῆσθαι. (25) Ἀλλὰ δεῖ, ὦ Κριτόβουλε, πρὸς ταύτας οὐχ ἥσσον διαμάχεσθαι περὶ τῆς ἐλευθερίας, ἢ πρὸς τοὺς σὺν ὀπλοῖς πειρωμένους καταδουλοῦσθαι. Πολέμιοι μὲν οὖν ἤδη ὅταν καλοὶ καγαθοὶ ὄντες καταδουλώσωνται τινες, πολλοὺς δὴ βελτίους ἠνάγκασαν εἶναι σωφρονίσαντες, καὶ ῥᾶον βιοτεύειν τὸν λοιπὸν χρόνον ἐποίησαν· αἱ δὲ τοιαῦται δέσποιναί αἰμιζόμεναι τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰς ψυχὰς καὶ τοὺς οἴκους οὐποτε λήγουσιν, ἔστ' ἂν ἄρχωσιν αὐτῶν.

C A P. II.

Ὁ οὖν Κριτόβουλος ἐκ τούτων ὧδέ πως εἶπεν· Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν τοιούτων ἀρκεύοντάς πάνυ μοι δοκῶ τὰ λεγόμενα ὑπὸ σοῦ ἀκηκοέναι· αὐτὸς δ' ἐμαντὸν ἐξετάζων δοκῶ μοι εὐρίσκειν ἐπιεικῶς τῶν τοιούτων ἐγκρατῆ ὄντα, ὥστ' εἴ μοι συμβουλεύοις ὅ τι ἂν ποιῶν ἀὔξοιμι τὸν οἶκον, οὐκ ἂν μοι δοκῶ ὑπό γε τούτων, ὧν σὺ δεσποινῶν καλεῖς, κωλύεσθαι· ἀλλὰ θαρρόων συμβούλευε ὅ τι ἔχεις ἀγαθόν· ἢ κατέγνωκας ἡμῶν, ὦ Σώκρατες, ἱκανῶς πλουτεῖν, καὶ οὐδὲν δοκοῦμέν σοι προσδεῖσθαι χρημάτων; — (2) Οὐκ οὐν ἔγωγ', ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ καὶ περὶ ἐμοῦ λέγεις, οὐδὲν μοι δοκῶ προσδεῖσθαι χρημάτων, ἀλλ' ἱκανῶς πλουτεῖν· σὺ μέντοι γε, ὦ Κριτόβουλε, πάνυ μοι δε-

κεῖς πένεσθαι, καὶ, ναὶ μὰ Δι', ἔστιν ὅτι καὶ πάνυ οἰκτεῖρω σε ἐγώ. Καὶ ὁ Κριτόβουλος γελάσας εἶπε. — (3) Καὶ πόσον ἂν πρὸς τῶν θεῶν οἶει, ὦ Σώκρατες, ἔφη, εὐρεῖν τὰ σὰ κτήματα πωλούμενα; πόσον δὲ τὰ ἐμά; — Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ ἀγαθοῦ ὠνητοῦ ἐπιτύχοιμι, εὐρεῖν ἂν μοι σὺν τῇ οἰκίᾳ καὶ τὰ ὄντα πάντα πάνυ ῥαδίως πέντε μνᾶς. τὰ μέντοι σὰ ἀκριβῶς οἶδα ὅτι πλεον ἂν εὐροὶ ἢ ἐκατονταπλασίονα τούτου. — (4) Κᾶτα οὕτως ἐγνωκῶς, σὺ μὲν οὐχ ἡγῆ προσδεῖσθαι χρημάτων, ἐμέ δὲ οἰκτεῖρεις ἐπὶ τῇ πενίᾳ; — Τὰ μὲν γὰρ ἐμά, ἔφη, ἱκανά ἐστιν ἐμοὶ παρέχειν τὰ ἀρκοῦντα. εἰς δὲ τὸ σὸν σχῆμα, ὃ σὺ περιβέβλησαι, καὶ τὴν σὴν δόξαν, οὐδ' εἰ τρεῖς ὅσα νῦν κέκτησαι προσγένοιτό σοι, οὐδ' ὡς ἂν ἱκανά μοι δοκεῖ εἶναι σοι. — Πῶς δὴ τοῦτ'; ἔφη ὁ Κριτόβουλος. — (5) Ἀπεφῆνατο ὁ Σωκράτης. Ὅτι πρῶτον μὲν ὁρῶ σοι ἀνάγκην οὐσαν θύειν πολλά τε καὶ μεγάλα, ἢ οὔτε θεοὺς οὔτε ἀνθρώπους οἶμαι σε ἂν ἀνασχέσθαι. ἔπειτα ξένους προσήκει σοι πολλοὺς δέχεσθαι, καὶ τούτους μεγαλοπρεπῶς. ἔπειτα δὲ πολιτας δειπνίζειν καὶ εὖ ποιεῖν, ἢ ἔρημον συμμάχων εἶναι. (6) Ἐτι δὲ καὶ τὴν πόλιν αἰσθάνομαι τὰ μὲν ἤδη σοι προστάττουσαν μεγάλα τελεῖν, ἵπποτροφίας τε καὶ χορηγίας, καὶ γυμνασιαρχίας, καὶ προστατείας. ἦν δὲ δὴ πόλεμος γένηται, οἶδ' ὅτι καὶ τριηραρχίας μισθοὺς καὶ εἰσφορὰς τοσαύτας σοι προστάξουσιν, ἵσας σὺ οὐ ῥαδίως ὑποίσεις. Ὅπου δ' ἂν ἐνδεῶς δόξης τι τούτων ποιεῖν, οἶδ' ὅτι σε τιμωρήσονται

Ἀθηναῖοι οὐδὲν ἤττον ἢ εἰ τὰ αὐτῶν λάβοιεν κλέπτο-
 τα. (7) Πρὸς δὲ τούτοις ὄρω σε οἰόμενον πλουτεῖν
 καὶ ἀμελῶς μὲν ἔχοντα πρὸς τὸ μηχανᾶσθαι χρήμα-
 τα, παιδικοῖς δὲ πράγμασι προσέχοντα τὸν νοῦν
 ὡςπερ ἔξόν σοι. Ὡν ἔνεκα οἰκτεῖρω σε, μή τι ἀνήκε-
 στον κακὸν πάθῃς, καὶ εἰς πολλὴν ἀπορίαν καταστῆς
 (8) Καὶ ἐμοὶ μὲν, εἴτι καὶ προσδεηθείην, οἶδ' ὅτι καὶ
 σὺ γιγνώσκεις, ὡς εἰσὶν, οἱ καὶ ἐπαρκεῖσιαν, ὥστε πά-
 νυ μικρὰ πορίσαντες, κατακλύσειαν ἂν ἀφθονία τὴν
 ἐμὴν διαίταν· οἱ δὲ σοὶ φίλοι, πολὺ ἀρκοῦντα σοῦ
 μᾶλλον ἔχοντες τῇ ἑαυτῶν κατασκευῇ, ἢ σὺ τῇ σῇ.
 ὅμως ὡς παρὰ σοῦ ὠφελησόμενοι ἀποβλέπουσι. —
 (9) Καὶ ὁ Κριτόβουλος εἶπεν· Ἐγὼ τούτοις, ὦ Σώ-
 κρατες, οὐκ ἔχω ἀντιλέγειν· ἀλλ' ὥρα σοι προστα-
 τεύειν ἐμοῦ, ὅπως μὴ τῷ ὄντι οἰκτρὸς γένομαι. —
 Ἀκούσας οὖν ὁ Σωκράτης εἶπε· Καὶ οὐ θαυμαστὸν
 δοκεῖς, ὦ Κριτόβουλε, τοῦτο σαυτῷ ποιεῖν, ὅτι ὀλίγον
 μὲν πρόσθεν, ὅτε ἐγὼ ἔφην πλουτεῖν, ἐγέλασας ἐπ'
 ἐμοὶ ὡς οὐδὲ εἰδότε, ὃ τι εἴη πλοῦτος, καὶ πρότερον
 οὐκ ἐπαύσω, πρὶν ἐξήλεγξάς με καὶ ὁμολογεῖν ἐποίη-
 σας, μηδὲ ἑκατοστὸν μέρος τῶν σῶν κεκτήσθαι· νῦν
 δὲ κελεύεις με προστατεύειν σου καὶ ἐπιμελεῖσθαι,
 ὅπως ἂν μὴ παντάπασιν ἀληθῶς πένης γένοιο; —
 (10) Ὅρω γάρ σε, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐν τι πλουτηρὸν
 ἔργον ἐπιστάμενον, περιουσίαν ποιεῖν. Τὸν οὖν ἀπ'
 ὀλίγων περιποιοῦντα ἐλπίζω ἀπὸ πολλῶν γ' ἂν πάν-
 ῥαδίως πολλὴν περιουσίαν ποιῆσαι. — (11) Οὐκοι-
 μένησαι ἀρτίως ἐν τῷ λόγῳ, ὅτε οὐδ' ἀναγκάζειν μοι

ἐξουσίαν ἐποίησας, λέγων ὅτι τῷ μὴ ἐπισταμένῳ ἵπποις χρῆσθαι οὐκ εἶη χρήματα οἱ ἵπποι, οὐδὲ ἡ γῆ, οὐδὲ τὰ πρόβατα, οὐδὲ ἀργύριον, οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ὅτι τις μὴ ἐπίσταιτο χρῆσθαι. Εἰσὶ μὲν οὖν αἱ πρόσδοδοι ἀπὸ τῶν τοιούτων· ἐμὲ δὲ πῶς τινὶ τούτων οἶει ἂν ἐπιστηθῆναι χρῆσθαι, ἢ τὴν ἀρχὴν οὐδὲν πώποτ' ἐγένετο τούτων; — (12) Ἀλλ' ἐδόκει ἡμῖν, καὶ εἰ μὴ χρήματά τις τύχοι ἔχων, ὅμως εἶναι τις ἐπιστήμη οἰκονομίας. Τί οὖν κωλύει καὶ σὲ ἐπίστασθαι; — Ὅπερ, νῆ Δία, καὶ αὐλεῖν ἂν κωλύσειεν ἄνθρωπον ἐπίστασθαι, εἰ μήτε αὐτὸς πώποτε κτήσασθαι αὐλοὺς, μήτε ἄλλος αὐτῷ παράσχοι ἐν τοῖς αὐτοῦ μανθάνειν. Οὐτῶ δὴ καὶ ἐμοὶ ἔχει περὶ τῆς οἰκονομίας. (13) Οὔτε γὰρ αὐτὸς ὄργανα χρήματα ἐκεκτῆμην ὥστε μανθάνειν, οὔτε ἄλλος πώποτέ μοι παρέσχε τὰ ἐαυτοῦ διοικεῖν, ἀλλ' ἢ σὺ νυνὶ ἐθέλεις παρέχειν. Οἱ δὲ δήπου τὸ πρῶτον μανθάνοντες κιθαρίζουσιν καὶ τὰς λύρας λυμαίνονται· καὶ ἐγὼ δὴ εἰ ἐπιχειρήσαιμι ἐν τῷ σῶ οἴκῳ μανθάνειν οἰκονομεῖν, ἴσως ἂν καταλυμηναίμην ἂν σου τὸν οἶκον. — (14) Πρὸς ταῦτα ὁ Κριτόβουλος εἶπε· Προθύμως γε, ὦ Σώκρατες, ἀποφεύγειν μοι πειρᾶ, μηδὲν με συνωφελῆσαι εἰς τὸ ῥᾶον ὑποφέρειν τὰ ἐμοὶ ἀναγκαῖα πράγματα. — Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐκ ἔγωγε, ἀλλ', ὅσα ἔχω, καὶ πάνυ προθύμως ἐξηγήσομαί σοι. (15) Οἶμαι δ' ἂν, καὶ εἰ ἐπὶ πῦρ ἐλθόντος σου, καὶ μὴ ὄντος παρ' ἐμοὶ, εἰ ἄλλοσε ἠγησάμην, ὁπόθεν σοι εἶη λαβεῖν, οὐκ ἂν ἐμέμφου μοι. Καὶ εἰ ὕδωρ παρ' ἐμοῦ αἰτοῦντί σοι αὐτὸς μὴ ἔχων,

ἄλλοσε καὶ ἐπὶ τοῦτο ἤγαγον, οἷδ' ὅτι οὐδ' ἂν τοῦτο μοι ἐμέμφου. Καὶ εἰ βουλομένου μουσικὴν μαθεῖν σου παρ' ἐμοῦ, δείξαιμί σοι πολὺ δεινότερους ἐμοῦ περὶ μουσικὴν, καὶ σοι χάριν εἰδότας, εἰ ἐθέλοις παρ' αὐτῶν μανθάνειν, τί ἂν ἔτι μοι ταῦτα ποιοῦντι μέμφοιο; — Οὐδὲν ἂν δικαίως γε, ὦ Σώκρατες. — (16) Ἐγὼ τοίνυν σοι δείξω, ὦ Κριτόβουλε, ὅσα νῦν λιπαρεῖς παρ' ἐμοῦ μανθάνειν, πολὺ ἄλλους ἐμοῦ δεινότερους τοὺς περὶ ταῦτα. Ὁμολογῶ δὲ μεμεληκέναι μοι, οἵτινες ἕκαστα ἐπιστημονέστατοί εἰσι τῶν ἐν τῇ πόλει. (17) Καταμαθὼν γάρ ποτε ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἔργων τοὺς μὲν πάνυ ἀπόρους ὄντας, τοὺς δὲ πάνυ πλουσίους, ἀπεθαύμασα, καὶ ἔδοξέ μοι ἄξιον εἶναι ἐπισκέψεως, ὃ τι εἴη τοῦτο. Καὶ εὖρον ἐπισκοπῶν πάνυ οἰκείως ταῦτα γιγνόμενα. (18) Τοὺς μὲν γὰρ εἰκὴ ταῦτα πράττοντας ζημιουμένους ἐώρων, τοὺς δὲ γνώμη συντεταμένη ἐπιμελουμένους καὶ θάπτον καὶ ῥᾶον καὶ κερδαλεώτερον κατέγγων πράττοντας. Παρ' ὧν ἂν καὶ σὲ οἶμαι, εἰ βούλοιο, μαθόντα, εἴ σοι ὁ θεὸς μὴ ἐναντιοῖτο, πάνυ ἂν δεινὸν χρηματιστὴν γενέσθαι.

C A P. III.

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κριτόβουλος εἶπε· Νῦν τοι, ἔφη, ἐγὼ σε οὐκέτι ἀφήσω, ὦ Σώκρατες, πρὶν ἂν μοι, ἢ ὑπέσχησαι ἐναντιὸν τῶν φίλων τουτωνῶν, ἀποδείξῃς. — Τί οὖν; ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Κριτόβουλε, ἦν σοι ἀποδεικνύω πρῶτον μὲν οἰκίας τοὺς μὲν ἀπὸ πολλοῦ ἀργυρίου ἀχρήστους οἰκοδομοῦντας, τοὺς δὲ

ἀπὸ πολὺ ἐλάττονος πάντα ἐχούσας ὅσα δεῖ, ἢ δόξω
 ἐν τί σοι τοῦτο τῶν οἰκονομικῶν ἔργων ἐπιδεικνύναι ;
 — Καὶ πάνυ γ', ἔφη ὁ Κριτόβουλος. — (2) Τί δ',
 ἦν τὸ τούτου ἀκόλουθον μετὰ τοῦτό σοι ἐπιδεικνύω,
 τοὺς μὲν πάνυ πολλὰ καὶ παντοῖα κεκτημένους ἔπι-
 πλα, καὶ τούτοις, ὅταν δέωνται, μὴ ἔχοντας χρῆσθαι,
 μηδὲ εἰδότες, εἰ σῶά ἐστιν αὐτοῖς, καὶ διὰ ταῦτα πολ-
 λὰ μὲν αὐτοὺς ἀνιωμένους, πολλὰ δὲ ἀνιῶντας τοὺς
 οἰκέτας· τοὺς δὲ, οὐδὲν πλεον, ἀλλὰ καὶ μείονα τού-
 των κεκτημένους, ἔχοντας εὐθύς ἔτοιμα, ὅτων ἂν δέ-
 ωνται, χρῆσθαι. — (3) Ἄλλο τι οὖν τούτων ἐστίν, ὃ
 Σώκρατες, αἴτιον, ἢ ὅτι τοῖς μὲν ὅπου ἔτυχεν ἕκα-
 στον καταβέβληται, τοῖς δὲ ἐν χώρᾳ ἕκαστα τεταγμένα
 κεῖται ; — Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης. Καὶ οὐδ'
 ἐν χώρᾳ γ', ἐν ἧ ἔτυχεν, ἀλλ' ἐνθα προσήκει, ἕκαστα
 διατέτακται. — Λέγειν τί μοι δοκεῖς, ἔφη, καὶ τοῦ-
 το, ὃ Κριτόβουλος, τῶν οἰκονομικῶν. — (4) Τί οὖν,
 ἦν σοι, ἔφη, καὶ οἰκέτας αὐ' ἐπιδεικνύω ἐνθα μὲν πάν-
 τας, ὡς εἰπεῖν, δεδεμένους, καὶ τούτους θαμινὰ ἀπο-
 διδράσκοντας, ἐνθα δὲ λελυμένους, καὶ ἐθέλοντίς
 τε ἐργάζεσθαι καὶ παραμένειν, οὐ καὶ τοῦτό σοι δόξω
 ἀξιοθέατον τῆς οἰκονομίας ἔργον ἐπιδεικνύναι ; —
 Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, καὶ σφόδρα γε. —
 5) Ἦν δὲ καὶ παραπλησίους γεωργίας γεωργοῦντας,
 τοὺς μὲν ἀπολωλέναι φάσκοντας ὑπὸ γεωργίας καὶ
 ἀποροῦντας, τοὺς δὲ ἀφθόνως καὶ καλῶς πάντα
 ἔχοντας, ὅσων δέονται, ἀπὸ τῆς γεωργίας ; — Ναὶ
 μὰ Δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος. Ἴσως γὰρ ἀναλίσκου-

σιν οὐκ εἰς ἃ δεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἃ βλάβην φέρει αὐτῷ καὶ τῷ οἴκῳ. — (6) Εἰσὶ μὲν τινες ἴσως, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τοιοῦτοι. Ἀλλ' ἐγὼ οὐ τούτους λέγω, ἀλλ' οἱ οὐδ' εἰς τὰναγκαῖα ἔχουσι δαπανᾶν, γεωργεῖν φάσκοντες. — Καὶ τί ἂν εἴη τούτου αἴτιον, ἔφη, ὦ Σώκρατες; — Ἐγὼ σε ἄξω καὶ ἐπὶ τούτους, ἔφη ὁ Σωκράτης· σὺ δὲ θεώμενος δήπου καταμαθήσῃ. — (7) Νῆ Δί', ἔφη, ἦν δύνωμαί γε. — Οὐκοῦν χρηθ' θεώμενον σαυτοῦ ἀποπειρᾶσθαι, εἰ γνώσῃ. Νῦν δ' ἐγώ σοι σύνοιδα ἐπὶ μὲν κωμῶδων θέαν καὶ πάνυ πρῶτ' ἀνισταμένῳ, καὶ πάνυ μακρὰν ὁδὸν βαδίζοντι, καὶ ἐμὲ ἀναπείθοντι προθύμως συνθεῖσθαι· ἐπὶ δὲ τοιοῦτον οὐδὲν με πώποτε ἔργον παρεκάλεσας. — Οὐκοῦν γελοῖός σοι φαίνομαι εἶναι, ὦ Σώκρατες. — (8) Σαυτῷ δὲ πολὺ, νῆ Δί', ἔφη, γελοιώτερος. Ἦν δὲ καὶ ἀφ' ἱππικῆς σοι ἐπιδεικνύω τοὺς μὲν εἰς ἀπορίαν τῶν ἐπιτηδείων ἐληλυθότας, τοὺς δὲ διὰ τὴν ἱππικὴν καὶ πάνυ εὐπόρους ὄντας, καὶ ἅμα ἀγαλλομένους ἐπὶ τῷ κέρδει; — Οὐκοῦν τούτους μὲν καὶ ἐγὼ ὄρω, καὶ οἶδα ἑκατέρους, καὶ οὐδὲν τι μᾶλλον τῶν κερδαινόντων γίγνομαι. — (9) Θεᾶ γὰρ αὐτοὺς ἤπερ τοὺς τραγωδούς τε καὶ κωμωδούς, οὐχ ὅπως ποιητῆς, οἶομαι, γένη, ἀλλ' ὅπως ἡσθῆς ἰδὼν τι ἢ ἀκούσας. Καὶ ταῦτα μὲν ἴσως οὕτως ὀρθῶς ἔχει, (οὐ γὰρ ποιητῆς βούλει γενέσθαι) ἱππικῆ δ' ἀναγκαζόμενος χρῆσθαι, οὐ μωρός οἶε εἶναι, εἰ μὴ σκοπεῖς, ὅπως μὴ ἰδιώτης ἔσῃ τούτου τοῦ ἔργου, ἄλλως τε καὶ τῶν αὐτῶν ὄντων ἀγαθῶν εἰς τε τὴν χρῆσιν, καὶ κερδαλέων εἰς

πωλησιν ὄντων; — (10) Πωλοδαμνεῖν με κελεύεις, ὦ Σώκρατες; — Οὐ μὰ Δι', οὐδέν τι μᾶλλον ἢ και γεωργοὺς ἐκ παιδίων ὠνούμενον κατασκευάζειν. Ἀλλ' εἶναί τινές μοι δοκοῦσιν ἡλικίαι καὶ ἵππων καὶ ἀνθρώπων, αἱ εὐθύς τε χρήσιμοι εἰσι καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόασιν. Ἐχω δ' ἐπιδείξαι καὶ γυναιξὶ ταῖς γαμεταῖς τοὺς μὲν οὕτω χρωμένους, ὥστε συνεργοὺς ἔχειν αὐτὰς εἰς τὸ συναύξειν τοὺς οἴκους, τοὺς δέ, ᾧ ὡς πλεῖστα λυμανθῦνται. — (11) Καὶ τούτου πότεροι χρή, ὦ Σώκρατες, τὸν ἄνδρα αἰτιᾶσθαι ἢ τὴν γυναῖκα; — Πρόβατον μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἦν κακῶς ἔχη, τὸν νομέα αἰτιώμεθα· καὶ ἵππος, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἦν κακουργῆ, τὸν ἵππεα κακίζομεν· τῆς δὲ γυναικὸς, εἰ μὲν διδασκομένη ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς τὰγαθὰ κακοποιεῖ, ἴσως δικαίως ἂν ἢ γυνὴ τὴν αἰτίαν ἔχοι· εἰ δὲ μὴ διδάσκων τὰ καλὰ κατὰγαθὰ, ἀνεπιστήμονι τούτων χρῆται, ἅρ' οὐ δικαίως ἂν ὁ ἄνθρωπος τὴν αἰτίαν ἔχοι; (12) Πάντως δ', ἔφη, ὦ Κριτόβουλε (φίλοι γὰρ ἐσμεν οἱ παρόντες) ἀπαλήθευσαι πρὸς ἡμᾶς. Ἔστιν ὅτι ἄλλω τῶν σπουδαίων πλείω ἐπιτρέπεις ἢ τῇ γυναικί; — Οὐδενὶ, ἔφη. — Ἔστι δὲ ὅτι ἐλάσσονα διαλεγεῖς ἢ τῇ γυναικί; — Εἰ δὲ μὴ, οὐ πολλοῖς γε, ἔφη. — (13) Ἐγημας δὲ αὐτὴν παῖδα νέαι μάλιστα, ἢ καὶ ὡς ἡδύνατο ἐλάχιστα ἐωρακνῦσαν καὶ ἀκηκουῖαν; — Μάλιστα. — Οὐκοῦν πολὺ θαυμασιότερον, εἴτι ὦν δεῖ λέγειν ἢ πράττειν ἐπίσταιτο, ἢ εἰ βλαμαρτάνοι. — (14) Οἷς δὲ σὺ λέγεις ἀγαθὰς εἶναι γυναῖκας, ὦ Σώκρατες, ἢ αὐτοὶ ταύτας ἐπαίδευσαν;

— Οὐδέν οἶον τὸ ἐπισκοπεῖσθαι. Συστήσω δέ σοι ἐγὼ καὶ Ἀσπασίαν, ἣ ἐπιστημονέστερον ἐμοῦ σοι ταῦτα πάντα ἐπιδείξει. (15) Νομίζω δὲ γυναῖκα, κοινοῦ τὸν ἀγαθὴν οἴκου οὔσαν, πάνυ ἀντιρρόπον εἶναι τῷ ἀνδρὶ ἐπὶ τὸ ἀγαθόν. Ἐρχεται μὲν γὰρ εἰς τὴν οἰκίαν διὰ τῶν τοῦ ἀνδρὸς πράξεων τὰ κτήματα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, δαπανᾶται δὲ διὰ τῶν τῆς γυναικὸς ταμιευμάτων τὰ πλεῖστα· καὶ εὖ μὲν τούτων γιγνομένων ἀΐζονται οἱ οἶκοι, κακῶς δὲ τούτων πραττομένων οἱ οἶκοι μειοῦνται. (16) Οἶμαι δὲ σοι καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν τοὺς ἀξίως λόγου ἐκάστην ἐργαζομένους ἔχειν ἂν ἐπιδείξαι σοι, εἴτι προσδεῖσθαι νομίζεις.

C A P. IV.

Ἀλλὰ πάσας μὲν τί σε δεῖ ἐπιδεικνύναι, ὧ Σώκρατες; ἔφη ὁ Κριτόβουλος. Οὔτε γὰρ κτήσασθαι πασῶν τῶν τεχνῶν ἐργάτας ῥᾴδιον οἴους δεῖ, οὔτε ἔμπειρον γενέσθαι αὐτῶν οἶόν τε· ἀλλ' αἱ δοκοῦσι κάλλιστα τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἐμοὶ πρόποιεν ἂν μάλιστα ἐπιμελομένῳ, ταύτας μοι καὶ αὐτὰς ἐπιδείκνυε, καὶ τοὺς πράττοντας αὐτάς. Καὶ αὐτὸς δὲ ὅτι δύνασαι, συνωφέλει εἰς ταῦτα διδάσκων. — (2) Ἀλλὰ καλῶς, ἔφη, λέγεις, ὧ Κριτόβουλε. Καὶ γὰρ αἱ γε βανασικαὶ καλούμεναι καὶ ἐπίρρογοι εἰσι, καὶ εἰκότως μέντοι πάνυ ἀδοξοῦνται πρὸς τῶν πόλεων. Καταλυμαίνονται γὰρ τὰ σώματα τῶν τε ἐργαζομένων καὶ τῶν ἐπιμελομένων, ἀναγκάζουσαι καθῆσθαι καὶ πικιατραφεῖσθαι, ἔτιαι δὲ καὶ πρὸς πῦρ ἡμερεύειν.

Τῶν δὲ σωμάτων θηλυνομένων καὶ αἱ ψυχαὶ πολὺ
 ἀρρώστωτεραι γίνονται. (3) Καὶ ἀσχολίας δὲ μάλιστα
 ἔχουσι καὶ φίλων καὶ πόλεως συνεπιμελεῖσθαι αἱ
 βανανσικαὶ καλούμεναι. Ὡστε οἱ τοιοῦτοι δοκοῦσι
 κακοὶ καὶ φίλοις χρῆσθαι, καὶ ταῖς πατρίσιν ἀλεξη-
 τήρες εἶναι. Καὶ ἐν ἐνίαις μὲν τῶν πόλεων, μάλιστα
 δὲ ἐν ταῖς εὐπολέμοις δοκούσαις εἶναι, οὐδ' ἔξεστι τῶν
 πολιτῶν οὐδενὶ βανανσικὰς τέχνας ἐργάζεσθαι. —
 (4) Ἡμῖν δὲ δὴ ποίαις συμβουλεύεις, ὦ Σώκρατες, χρῆ-
 σθαι; — Ἄρα, ἔφη ὁ Σωκράτης, μὴ αἰσχυρθῶμεν
 τὸν Περσῶν βασιλέα μιμήσασθαι; Ἐκεῖνον γὰρ φα-
 σιν ἐν τοῖς καλλίστοις τε καὶ ἀναγκαιοτάτοις ἡγούμε-
 νον εἶναι ἐπιμελήμασι γεωργίαν τε καὶ τὴν πολεμι-
 κὴν τέχνην, τούτων ἀμφοτέρων ἰσχυρῶς ἐπιμελεῖσθαι
 — (5) Καὶ ὁ Κριτόβουλος ἀκούσας ταῦτα εἶπε· Καὶ
 τοῦτο, ἔφη, πιστεύεις, ὦ Σώκρατες, βασιλέα τῶν
 Περσῶν γεωργίας τι συνεπιμελεῖσθαι; — Ὡδ' ἂν,
 ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐπισκοποῦντες, ὦ Κριτόβουλε,
 ἴσως ἂν καταμάθοιμεν, εἴ τι συνεπιμελεῖται. Τῶν
 μὲν γὰρ πολεμικῶν ἔργων ὁμολογοῦμεν αὐτὸν ἰσχυ-
 ρῶς ἐπιμελεῖσθαι, ὅτι ἐξ ὀπόσων περ ἔθνῶν δασμοὺς
 λαμβάνει, τέταχε τῷ ἄρχοντι ἐκάστω, εἰς ὀπόσους
 δεῖ διδόναι τροφὴν ἵππέας καὶ τοξότας καὶ σφενδο-
 νήτας καὶ γερρόφοδρους, οἵτινες τῶν τε ὑπ' αὐτοῦ
 ἀρχομένων ἱκανοὶ ἔσονται κρατεῖν, καὶ, ἢν πολέμοι
 ἐπίωσιν, ἀρήξουσι τῆς χώρας. (6) Χωρὶς δὲ τούτων φύ-
 λικας ἐν ταῖς ἀκροπόλεσι τρέφει· καὶ τὴν μὲν τρο-
 φὴν τοῖς φρουροῖς δίδωσιν ὁ ἄρχων, ὃ τοῦτο προστε-

τακται· βασιλεὺς δὲ κατ' ἐνιαυτὸν ἐξέτασιν ποιεῖται τῶν μισθοφόρων καὶ τῶν ἄλλων, οἷς ὀπλίσθαι προσητάκται, καὶ πάντας ἅμα συνάγων, πλὴν τοὺς ἐν ταῖς ἀκροπολεσιν, ἐνθα δὴ ὁ σύλλογος καλεῖται, καὶ τοὺς μὲν ἀμφὶ τὴν αὐτοῦ οἴκησιν αὐτὸς ἐφορᾷ, τοὺς δὲ πρόσω ἀποικοῦντας πιστοὺς πέμπει ἐπισκοπεῖν. (7) Καὶ οἱ μὲν ἂν φαίνονται τῶν φρουράρχων καὶ τῶν χιλιάρχων καὶ τῶν σατραπῶν τὸν ἀριθμὸν τὸν τεταγμένον ἔκπλεων ἔχοντες, καὶ τούτους δοκίμοις ἵπποις τε καὶ ὄπλοις κατεσκευασμένους παρέχωσι, τούτους μὲν τοὺς ἄρχοντας καὶ ταῖς τιμαῖς αὖξει, καὶ δώροις μεγάλους καταπλουτίζει· οὓς δ' ἂν εὖρη τῶν ἀρχόντων ἢ καταμελοῦντας τῶν φρουρῶν, ἢ κατακερδαίνοντας, τούτους χαλεπῶς κολάζει, καὶ παύων τῆς ἀρχῆς, ἄλλους ἐπιμελητὰς καθίστησι. Τῶν μὲν δὲ πολεμικῶν ἔργων, ταῦτα ποιῶν, δοκεῖ ἡμῖν ἀναμφιλόγως ἐπιμελεῖσθαι. (8) Ἐτι δὲ ὁπόσῃ μὲν τῆς χώρας διελαύνων ἐφορᾷ αὐτὸς, αὐτὸς καὶ δοκιμάζει, ὁπόσῃ δὲ μὴ αὐτὸς ἐφορᾷ, πέμπων πιστοὺς ἐπισκοπεῖται. Καὶ οὓς μὲν ἂν αἰσθάνηται τῶν ἀρχόντων συνοικουμένην τε τὴν χώραν παρεχομένους, καὶ ἐνεργὸν οὔσαν τὴν ἦν, καὶ πλήρη δένδρων τε ὧν ἐκάστη φέρει καὶ καρπῶν, τούτοις μὲν χώραν τὴν ἄλλην προστίθησι, καὶ δώροις κοσμεῖ, καὶ ἔδραις ἐντίμοις γεραίρει· οἷς δ' ἂν ὄρα ἄργόν τε τὴν χώραν οὔσαν καὶ ὀλιγάνθρωπον ἢ διὰ χαλεπότητα, ἢ δι' ὑβριν, ἢ δι' ἀμέλειαν, τούτους δὲ κολάζων καὶ παύων τῆς ἀρχῆς, ἄρχοντας ἄλλους καθίστησι. (9) Ταῦτα ποιῶν δοκεῖ ἥτιον ἐπιμελεῖσθαι,

ὅπως ἢ γῆ ἐνεργὸς ἔσται ὑπὸ τῶν κατοικούντων, ἢ ὅπως εὖ φυλάξεται ὑπὸ τῶν φρουρούντων; Καὶ εἰσὶ δ' αὐτῶ ἄρχοντες διατεταγμένοι ἐφ' ἐκάτερον, οὐχ οἱ κῦτοί, ἀλλ' οἱ μὲν ἄρχουσι τῶν κατοικούντων τε καὶ τῶν ἐργατῶν, καὶ δασμούς ἐκ τούτων ἐκλέγουσιν· οἱ δ' ἄρχουσι τῶν ὠπλισμένων φρουρῶν. (10) Καὶ μὲν ὁ φρούραρχος μὴ ἰκανῶς τῇ χώρᾳ ἀρήγη, ὁ τῶν ἐνοικούντων ἄρχων καὶ τῶν ἔργων ἐπιμελούμενος κατηγορεῖ τοῦ φρουράρχου, ὅτι οὐ δύνανται ἐργάζεσθαι διὰ τὴν ἀφυλαξίαν· ἦν δὲ παρέχοντος τοῦ φρουράρχου εἰρήνην τοῖς ἔργοις ὁ ἄρχων ὀλιγάνθρωπόν τε παρέχεται καὶ ἀργὸν τὴν χώραν, τούτου αὖ κατηγορεῖ ὁ φρούραρχος. (11) Καὶ γὰρ σχεδὸν τι οἱ κακῶς τὴν χώραν ἐργαζόμενοι οὔτε τοὺς φρουροὺς τρέφουσι, οὔτε τοὺς δασμοὺς δύνανται ἀποδιδόναι. "Οπου δ' ἂν σατραπῆς καθιστῆται, οὗτος ἀμφοτέρων τούτων ἐπιμελεῖται. — (12) Ἐκ τούτων ὁ Κριτόβουλος εἶπεν· Οὐκοῦν εἰ μὲν δὴ ταῦτα ποιεῖ βασιλεὺς, ὃ Σώκρατες, οὐδὲν ἔμοιγε δοκεῖ ἥτιον τῶν γεωργικῶν ἔργων ἐπιμελεῖσθαι ἢ τῶν πολεμικῶν. — (15) Ἐτι δὲ πρὸς τούτοις, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐν ὅποιαις τε χώραις ἐνοικεῖ, καὶ εἰς ὅποιας ἐπιστρέφεται, ἐπιμελεῖται τούτων, ὅπως κῆποι τε ἔσονται, οἱ παράδεισοι καλούμενοι, πάντων καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν μεστοὶ, ὅποια ἢ γῆ φύειν ἐθέλει· καὶ ἐν τούτοις αὐτὸς τὰ πλεῖστα διατρίβει, ὅταν μὴ ἡ ὥρα τοῦ ἔτους ἐξείρη. — (14) Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ἀνάγκη τοίνυν, ὃ Σώκρατες, ἔνθα γε διατρίβει αὐτὸς, καὶ ὅπως οἱ

κάλλιστα κατεσκευασμένοι ἔσονται οἱ παράδεισοι ἐπιμελεῖσθαι, δένδρεσι καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι καλοῖς, ὅσα ἢ γῆ φύει. — (15) Φασὶ δέ τινες, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Κριτόβουλε, καὶ ὅταν δῶρα διδῶ ὁ βασιλεὺς, πρῶτον μὲν εἰσκαλεῖν τοὺς πολέμῳ ἀγαθοὺς γεγονότας, (ὅτι οὐδὲν ὄφελος πολλά ἀροῦν, εἰ μὴ εἶεν οἱ ἀρήξοντες). δευτέρον δέ, τοὺς κατασκευάζοντας τὰς χώρας ἄριστα καὶ ἐνεργοὺς ποιοῦντας· λέγοντα, ὅτι οὐδ' ἂν οἱ ἄλκιμοι δύναιντο ζῆν, εἰ μὴ εἶεν οἱ ἔργα ζόμενοι. (16) Λέγεται δὲ καὶ Κῦρός ποτε, ὅσπερ εὐδοκιμώτατος δὴ βασιλεὺς γεγένηται, εἰπεῖν τοῖς ἐπὶ τὰ δῶρα κεκλημένοις, ὅτι αὐτὸς ἂν δικαίως τὰ ἀμφοτέρων δῶρα λαμβάνοι· κατασκευάζειν τε γὰρ ἄριστος εἶναι ἔφη χώραν καὶ ἀρήγειν τοῖς κατεσκευασμένοις. — (17) Κῦρος μέντοι, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ὦ Σώκρατες, καὶ ἐπηγάλλετο οὐδὲν ἦττον, εἰ ταῦτα ἔλεγεν, ἐπὶ τῇ χώρᾳ ἐνεργοὺς ποιεῖν καὶ κατασκευάζειν, ἢ ἐπὶ τῷ πολεμικῷ εἶναι. — (18) Καὶ ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, Κῦρός γε, εἰ ἐβίωσεν, ἄριστος ἂν δοκεῖ ἄρχων γενέσθαι. Καὶ τούτου τεκμήρια ἄλλα τε πολλὰ παρέσχηται, καὶ ὁπότε περὶ τῆς βασιλείας τῶν ἀδελφῶν ἐπορεύετο μαχοῦμενος, παρὰ μὲν Κῦρου οὐδεὶς λέγεται αὐτομολῆσαι πρὸς τὸν βασιλέα, παρὰ δὲ τοῦ βασιλέως πολλὰ μυριάδες πρὸς Κῦρον. (19) Ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτο ἡγοῦμαι μέγα τεκμήριον ἀρχοντος ἀρετῆς εἶναι, ὃ ἂν ἐκόντες ἔπωνται, καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς παρὰ μὲν εἶναι ἐθέλωσιν. Ἐκείνῳ δὲ καὶ οἱ φίλοι ζῶντί τε συνευάχοντο, καὶ ἀποθανόντι συναπέθανον πάντες

περὶ τὸν νεκρὸν μάχομενοι, πλὴν γε Ἀρσίου. Ἀρσίου δ' ἔτυχεν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ κέρατι τεταγμένος.] (20) Οὗτος τοίνυν ὁ Κῦρος λέγεται Λυσάνδρῳ, ὅτε ἦλθεν ἄγων αὐτῷ τὰ παρὰ τῶν συμμάχων δῶρα, ἄλλα τε φιλοφρονεῖσθαι, (ὡς αὐτὸς ἔφη ὁ Λύσανδρος ξένῳ ποτέ τινι ἐν Μεγάροις διηγούμενος) καὶ τὸν ἐν Σάρδεσι παράδεισον ἐπιδεικνύναι αὐτὸν ἔφη. (21) Ἐπει δὲ ἐθαύμαζεν αὐτὸν ὁ Λύσανδρος, ὡς καλὰ μὲν τὰ δένδρα εἶη, δι' ἴσου δὲ τὰ πεφυτευμένα, ὀρθοὶ δὲ οἱ στίχοι τῶν δένδρων, εὐγώμα δὲ πάντα καλῶς εἶη, ὄσμαι δὲ πολλαὶ καὶ ἠδεῖαι συμπαραρομαρτοῖεν αὐτοῖς περιπατοῦσι· καὶ ταῦτα θαυμάζων εἶπεν, Ἄλλ' ἐγὼ τοι, ὦ Κῦρε, πάντα μὲν ταῦτα θαυμάζω ἐπὶ τῇ κάλλει, πολὺ δὲ μᾶλλον ἄγαμαι τοῦ καταμετρήσαντός σοι καὶ διατάξαντος ἕκαστα τούτων. (22) Ἀκούσαντα δὲ ταῦτα τὸν Κῦρον ἠσθῆναί τε καὶ εἰπεῖν· Ταῦτα τοίνυν, ὦ Λύσανδρε, ἐγὼ πάντα καὶ διεμέτρησα καὶ διέταξα· ἔστι δ' αὐτῶν, φάναι, ἃ καὶ ἐφύτευσα αὐτός. (23) Καὶ ὁ Λύσανδρος ἔφη, ἀποβλέψας εἰς αὐτὸν, καὶ ἰδὼν τῶν τε ἱματίων τὸ κάλλος ὧν εἶχε, καὶ τῆς ὀσμῆς αἰσθόμενος, καὶ τῶν στρεπτῶν καὶ τῶν ψελλίων τὸ κάλλος, καὶ τοῦ ἄλλου κόσμου οὗ εἶχεν, εἰπεῖν· Τί λέγεις, φάναι, ὦ Κῦρε; ἢ γὰρ σὺ ταῖς σαῖς χερσὶ τούτων τὴν ἐφύτευσας; (24) Καὶ τὸν Κῦρον ἀποκρίσθαι, Θαυμάζεις τοῦτο, ἔφη, ὦ Λύσανδρε; Ὁμνυμί σοι τὸν Μίθρην, ὅταν περὶ ὑγιαίνω, μὴ πρόποτε δειπνῆσαι, πρὶν ἰδρῶσαι, ἢ τῶν πολεμικῶν τι ἢ τῶν γεωργικῶν ἔργων μελετῶν, ἢ ἀεὶ οὖν γέ τι φιλοτιμού-

μενος. (25) Καὶ αὐτὸς μέντοι, ἔφη ὁ Λύσανδρος, ἀκούσας ταῦτα, δεξιώσασθαι τε αὐτὸν καὶ εἰπεῖν, Δικαίως μοι δοκεῖς, ἔφη, ὦ Κῦρε, εὐδαιμόνων εἶναι· ἀγαθὸς γὰρ ὢν ἀνὴρ εὐδαιμονεῖς.

C A P. V.

Ταῦτα δὲ, ὦ Κριτόβουλε, ἐγὼ διηγοῦμαι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὅτι τῆς γεωργίας οὐδ' οἱ πάνυ μακάριοι δύνανται ἀπέχεσθαι. Ἔοικε γὰρ ἡ ἐπιμέλεια αὐτῆς εἶναι ἅμα τε ἡδυπάθειά τις καὶ οἴκου ἀΐξεις, καὶ σωματίων ἀσκησις εἰς τὸ δύνασθαι ὅσα ἀνδρὶ ἐλευθέρῳ προσήκει. (2) Πρῶτον μὲν γὰρ ἀφ' ὧν ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, ταῦτα ἡ γῆ φέρει ἐργαζομένοις· καὶ ἀφ' ὧν τοίνυν ἡδυπαθοῦσι, προσεπιφέρει. (3) Ἐπειτα δὲ ὅσα κοσμοῦσι βωμούς καὶ ἀγάλματα, καὶ οἷς αὐτοὶ κοσμοῦνται, καὶ ταῦτα μετὰ ἡδίστων ὀσμῶν καὶ θεαμάτων παρέχει ἔπειτα δὲ ὅσα πολλὰ τὰ μὲν φύει, τὰ δὲ τρέφει· καὶ γὰρ ἡ προβατευτική τέχνη συνῆπται τῇ γεωργίᾳ· ὥστε ἔχειν καὶ θεοῖς ἐξαρέσκεσθαι θύοντας, καὶ αὐτοὺς χρῆσθαι. (4) Παρέχουσα δ' ἀφθονώτατ' ἀγαθὰ, οὐκ ἔᾶ ταῦτα μετὰ μαλακίας λαμβάνειν, ἀλλὰ ψύχη τε χειμῶνος καὶ θάληπη θέρους ἐθίζει καρτερεῖν. Καὶ τοὺς μὲν αὐτουργοὺς διὰ τῶν χειρῶν γυμνάζουσα, ἰσχὴν αὐτοῖς προστίθησι, τοὺς δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ γεωργοῦντας ἀνδρίζει, πρῶτ' τε ἐγείρουσα, καὶ πορεύεσθαι σφοδρῶς ἀναγκάζουσα. Καὶ γὰρ ἐν τῷ χώρῳ καὶ ἐν τῷ ἄστει αἰεὶ ἐν ὄρα αἱ ἐπικαιριώταται πράξεις εἰσίν. (5) Ἐπειτα δ', ἦν

τε σὺν ἵππῳ ἀρήγειν τίς τῇ πόλει βούληται, τὸν ἵππον ἱκανωτάτῃ ἢ γεωργία συντρέφειν· ἦν τε πεζῇ, σφοδρὸν τὸ σῶμα παρέχει· θήρῃς τέ τι φιλοπονεῖσθαι συνεπαίρει τῇ γῆ, καὶ κυσὶν εὐπέτειαν τροφῆς παρέχουσα, καὶ θηρία συμπαραιτρέφουσα. (1) Ὁφελούμενοι δὲ καὶ οἱ ἵπποι καὶ αἱ κύνες ἀπὸ τῆς γεωργίας, ἀντωφελοῦσι τὸν χῶρον, ὃ μὲν ἵππος, προῖί τε κομίζων τὸν κηδόμενον εἰς τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ ἐξουσίαν παρέχων ὄψε ἀπιέναι· αἱ δὲ κύνες, τά τε θηρία ἀπερύκουσαι ἀπὸ λύμης καρπῶν καὶ προβάτων, καὶ τῇ ἐρημίᾳ τὴν ἀσφάλειαν συμπαρέχουσαι. (7) Παρορμίᾳ δὲ τι καὶ εἰς τὸ ἀρήγειν σὺν ὄπλοις τῇ χώρᾳ καὶ ἰ γῆ τοὺς γεωργοὺς, ἐν τῷ μέσῳ τοὺς καρποὺς τρέφουσα τῷ κρατοῦντι λαμβάνειν. (8) Καὶ δραμεῖν δὲ καὶ βαλεῖν καὶ πηδηῖσαι τίς ἱκανωτέροισι τέχνῃ γεωργίας παρέχεται; τίς δὲ τοῖς ἐργαζομένοις πλείω τέχνῃ ἀντιχαρίζεται; τίς δὲ ἡδίων τὸν ἐπιμελόμενον δέχεται, προτείνουσα προσιόντι λαβεῖν ὅ τι χρήζει; τίς δὲ ξένους ἀφθονώτερον δέχεται; (9) Χειμάσαι δὲ πυρὶ ἀφθόνῳ καὶ θερμοῖς λουτροῖς ποῦ πλείων εὐμαίρεια ἢ ἐν χωρίῳ; ποῦ δὲ ἡδίων θερίσαι ὕδασι τε καὶ πνεύμασι καὶ σκιαῖς ἢ κατ' ἀγρόν; (10) Τίς δὲ ἄλλη θεοῖς ἀπαρχὰς προεπωδεστέρας παρέχει, ἢ ἐορτὰς πληροστέρας ἀποδεικνύει; Τίς δὲ οἰκέταις προσφιλεστέρα, ἢ γυναικὶ ἡδίων, ἢ τέκνοις ποθεινότερα, ἢ φίλοις εὐχαριστοτέρα; (11) Ἐμοὶ μὲν θαυμαστὸν δοκεῖ εἶναι, εἴ τις ἐλεύθερος ἄνθρωπος ἢ κτηνὰ τι τούτου ἡδίων κέκτηται, ἢ ἐπιμέλειαν ἡδίω τινὰ ταύτης εἴρη-

κεν ἢ ὠφελιμωτέραν εἰς τὸν βίον. (12) Ἐτι δὲ ἡ γῆ θέ-
 λουσα τοὺς δυναμένους καταμανθάνειν καὶ δικαιο-
 σύνην διδάσκει· τοὺς γὰρ ἄριστα θεραπεύοντας αὐ-
 τὴν πλεῖστα ἀγαθὰ ἀντιποιεῖ. (13) Ἐὰν δ' ἄρα καὶ ὑπὸ
 πλήθους ποτὲ στρατευμάτων τῶν ἔργων στερηθῶσιν
 οἱ ἐν τῇ γεωργίᾳ ἀναστρεφόμενοι, καὶ σφοδρῶς καὶ
 ἀνδρικῶς παιδευόμενοι οὗτοι, εὖ παρεσκευασμένοι
 καὶ τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα, ἢν μὴ θεὸς ἀποκω-
 λή, δύνανται ἰόντες εἰς τὰς τῶν ἀποκωλυόντων
 λαμβάνειν ἀφ' ὧν θρέψονται. Πολλάκις δ' ἐν τῷ
 πολέμῳ καὶ ἀσφαλέστερόν ἐστι σὺν τοῖς ὅπλοις τὴν
 τροφήν μαστεύειν ἢ σὺν τοῖς γεωργικοῖς ὄργανοις
 (14) Συμπαιδεύει δὲ καὶ εἰς τὸ ἐπαρκεῖν ἀλλήλοις ἡ γε-
 ωργία. Ἐπὶ τε γὰρ τοὺς πολεμίους σὺν ἀνθρώποις
 δεῖ ἰέναι, τῆς τε γῆς σὺν ἀνθρώποις ἐστὶν ἡ ἐργασία.
 (5) Τὸν οὖν μέλλοντα εὖ γεωργήσειν δεῖ τοὺς ἐργαστη-
 ρας καὶ προθύμους παρασκευάζειν καὶ πείθεσθαι
 θέλοντας· τὸν δὲ ἐπὶ πολεμίους ἄγοντα ταῦτ' ἀδεῖ
 ληχανᾶσθαι, δωρούμενόν τε τοῖς ποιούσιν ἃ δεῖ
 ποιεῖν τοὺς ἀγαθοὺς, καὶ κολάζοντα τοὺς ἀτακτοῦν-
 τας. (16) Καὶ παρακελεύεσθαι δὲ πολλάκις οὐδὲν ἥττον
 δεῖ τοῖς ἐργάταις τὸν γεωργὸν ἢ τὸν στρατηγὸν τοῖς
 στρατιώταις· καὶ ἐλπίδων δὲ ἀγαθῶν οὐδὲν ἥττον οἱ
 δοῦλοι τῶν ἐλευθέρων δέονται, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον,
 ὅπως μένειν ἐθέλωσι. (17) Καλῶς δὲ κᾶκεῖνος εἶπεν,
 ὃς ἔφη τὴν γεωργίαν τῶν ἄλλων τεχνῶν μητέρα καὶ
 τροφὸν εἶναι. Εὖ μὲν γὰρ φερομένης τῆς γεωργίας,
 ἕρῃονται καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι ἅπασαι· ὅποι δ' ἂν

ἀναγκασθῆ ἢ γῆ χερσεύειν, ἀποσβέννυνται καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι σχεδόν τι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν.

(18) Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κριτόβουλος εἶπεν· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔμοιγε, ὦ Σώκρατες, καλῶς δοκεῖς λέγειν· ὅτι δὲ τῆς γεωργικῆς τὰ πλεῖστα ἐστὶν ἀνθρώπων ἀδύνατα προνοῆσαι, (καὶ γὰρ χίλαζαι καὶ πάχναι ἐνίοτε καὶ αὐχμοὶ καὶ ὄμβροισι ἐξαιεῖσιν καὶ ἐρυσίβαι καὶ ἄλλα πολλάκις τὰ καλῶς ἐγνωσμένα καὶ πεποιημένα ἀφαιροῦνται· καὶ πρόβατα δ' ἐνίοτε κάλλιστα τεθραμμένα νόσος ἐλθοῦσα κάκιστα ἀπώλεσεν) —

(19) Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Σωκράτης εἶπεν· Ἀλλ' ἤμην ἔγωγέ σε, ὦ Κριτόβουλε, εἰδέναι, ὅτι οἱ θεοὶ οὐδὲν ἧττόν εἰσι κύριοι τῶν ἐν τῇ γεωργίᾳ ἔργων ἢ τῶν ἐν τῷ πολέμῳ. Καὶ τοὺς μὲν ἐν τῷ πολέμῳ ὄραξ, οἴμαι, πρὸ τῶν πολεμικῶν πράξεων ἐξαρεσκευομένους τοῖς θεοῖς, καὶ ἐπερωτῶντας θυσίαις καὶ οἰωνοῖς ὅτι τε χρὴ ποιεῖν καὶ ὅτι μή· (20) περὶ δὲ τῶν γεωργικῶν πράξεων ἧτιον οἶμι δεῖν τοὺς θεοὺς ἰλάσκεισθαι; Εὖ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὅτι οἱ σῶφρονες καὶ ὑπὲρ ὑγρῶν καὶ ξηρῶν καρπῶν, καὶ βοῶν καὶ ἵππων καὶ προβάτων, καὶ ὑπὲρ πάντων γε δὴ τῶν κτημάτων τοὺς θεοὺς θεραπεύουσιν.

C A P. VI.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν, κελεύων πειραῖσθαι σὺν τοῖς θεοῖς ἄρ-

χεσθαι παντὸς ἔργου, ὡς τῶν θεῶν κυρίων ὄντων οὐδὲν ἤτιον τῶν εἰρηνικῶν ἢ τῶν πολεμικῶν ἔργων. Ταῦτα μὲν οὖν πειρασόμεθα οὕτω ποιεῖν. Σὺ δ' ἡμῖν ἔνθεν λέγων περὶ τῆς οἰκονομίας ἀπέλιπες, πειρῶ τὰ τούτων ἐχόμενα διεκπεραίνειν· ὡς καὶ νῦν μοι δοκῶ, ἀκηκῶς ὅσα εἶπες, μᾶλλον τι ἤδη διοραῖν ἢ πρόσθεν ὃ τι χρὴ ποιοῦντα βιοτεύειν. — (2) Τί οὖν; ἔφη ὁ Σωκράτης, ἄρα εἰ πρῶτον μὲν ἐπανέλθοιμεν ὅσα μὲν ὁμολογοῦντες διεληλύθαμεν, ἴν', ἣν πως δυνώμεθα, πειραθῶμεν οὕτω καὶ τὰ λοιπὰ διεξιέναι συνομολογοῦντες; — (3) Ἡδύ γ' οὖν ἐστίν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ὥσπερ καὶ χρημάτων κοινωνήσαντας ἀναμφιλόγως διελθεῖν, οὕτω καὶ λόγων κοινωνοῦντας, περὶ ὧν ἂν διαλεγώμεθα, συνομολογοῦντας διεξιέναι. — (4) Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐπιστήμης μὲν τινος ἔδοξεν ἡμῖν ὄνομα εἶναι ἡ οἰκονομία. Ἡ δὲ ἐπιστήμη αὕτη ἐφαίνεται, ἢ οἴκους δύνανται αὖξιν ἀνθρώποι. Οἶκος δ' ἡμῖν ἐφαίνεται, ὅπερ κτήσις ἢ σύμπασα. Κτήσιν δὲ τοῦτο ἔφαμεν εἶναι, ὃ τι ἐκάστω ὠφέλιμον εἴη εἰς τὸν βίον. Ὠφέλιμα δὲ ὄντα εὐρίσκετο πάντα, ὅποσους τις ἐπίσταιτό χρῆσθαι. (5) Πάσας μὲν οὖν τὰς ἐπιστήμας οὔτε μαθεῖν οἶόν τε ἡμῖν ἐδόκει, συναποδοκιμάζειν τε ταῖς πόλεσι τὰς βαναυσικὰς καλουμένας τέχνας, ὅτι καὶ τὰ σώματα καταλυμαίνεσθαι δοκοῦσι, καὶ τὰς ψυχὰς καταγνύουσι. (6) Τεκμήριον δὲ σαφέστατον γενέσθαι ἂν τούτου ἔφαμεν, εἰ πολεμίων εἰς τὴν χώραν ἰόντων, διακαθίσας τὶς τοὺς γεωργοὺς καὶ τοὺς τεχνίτας, χω-

οὖς ἑκατέρους ἐπερωτώ, πότερα δοκεῖ ἀρήγειν τῆ
 χώρα, ἢ ὑφεμένους τῆς γῆς, τὰ τεῖχη διαφυλάττειν.
 (7) Οὕτω γὰρ ἂν τοὺς μὲν ἀμφὶ γῆν ἔχοντας ὠόμεθ' ἂν
 ψηφίζεσθαι ἀρήγειν, τοὺς δὲ τεχνίτας, μὴ μάχεσθαι,
 ἀλλ', ὅπερ πεπαίδευνται, καθῆσθαι μῆτε πονοῦν-
 τας, μῆτε κινδυνεύοντας. (8) Ἐδοκιμάσαμεν δὲ ἀνδρὶ
 καλῶ τε καὶ ἀγαθῶ ἐργασίαν εἶναι καὶ ἐπιστήμην κρα-
 τίστην τὴν γεωργίαν, ἀφ' ἧς τὰ ἐπιτήδεια ἀνθρώποι
 πορίζονται. (9) Αὕτη γὰρ ἡ ἐργασία μαθεῖν τε ῥάστη
 ἐδόκει εἶναι, καὶ ἡδίστη ἐργάζεσθαι, καὶ τὰ σώματα
 κάλλιστά τε καὶ εὐρωστίοτατα παρέχεσθαι, καὶ ταῖς
 ψυχαῖς ἡκίστα ἀσχολίαν παρέχειν φίλων τε καὶ πό-
 λεων συνεπιμελεῖσθαι. (10) Συμπαροξύνειν δὲ τι ἐδό-
 κει ἡμῖν καὶ εἰς τὸ ἀλκίμους εἶναι ἡ γεωργία ἔξω τῶν
 ἐρυμάτων τὰ ἐπιτήδεια φύουσά τε καὶ τρέφουσα τοὺς
 ἐργαζομένους. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐνδοξοτάτη εἶναι
 πρὸς τῶν πόλεων αὕτη ἡ βιοτεία, ὅτι καὶ πολίτας
 ἀρίστους καὶ εὐνουστάτους παρέχεσθαι δοκεῖ τῷ
 κοινῷ. — (11) Καὶ ὁ Κριτόβουλος, Ὅτι μὲν, ὦ Σώκρα-
 τες, κάλλιστόν τε καὶ ἀριστον καὶ ἡδιστον ἀπὸ γεωργίας
 τὸν βίον ποιῆσθαι, πάνυ μοι δοκῶ πεπεῖσθαι ἰκα-
 νῶς· ὅτι δὲ ἔφησθα καταμαθεῖν τὰ αἴτια τῶν τε
 οὕτω γεωρογούντων, ὥστε ἀπὸ τῆς γεωργίας ἀφθόρως
 ἔχειν ὧν δεόνται, καὶ τῶν οὕτως ἐργαζομένων, ὥς μὴ
 λυσιτελεῖν αὐτοῖς τὴν γεωργίαν, καὶ ταῦτά μοι δοκῶ
 ἡδέως ἐκάτερα ἀκούειν σου, ὅπως, ἂ μὲν ἀγαθὰ ἐστι,
 ποιῶμεν, ἂ δὲ βλαβερά, μὴ ποιῶμεν. — (12) Τί οὖν,
 ἔρη ὁ Σωκράτης, ὦ Κριτόβουλε, ἦν σοι ἐξαρχῆς διη-

γῆσαι, ὡς συνεγερόμην ποτὲ ἀνδρὶ, ὃς ἐμοὶ ἐδόκει εἶναι τῷ ὄντι τούτων τῶν ἀνδρῶν, ἐφ' οἷς τοῦτο τὸ ὄνομα δικαίως ἐστίν, ὃ καλεῖται καλὸς τε καὶ ἀγαθὸς ἀνὴρ; — Πάνυ ἄν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, βουλοίμην ἄν οὕτως ἀκούειν, ὡς καὶ ἔγωγε ἐρῶ τούτου τοῦ ὀνόματος ἄξιός γενέσθαι. — (13) Λέξω τοίνυν σοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὡς καὶ ἦλθον ἐπὶ τὴν σκέψιν αὐτοῦ. Τοὺς μὲν γὰρ ἀγαθοὺς τέκτονας, χαλκίας ἀγαθοὺς, ζωγράφους ἀγαθοὺς, ἀνδριαντοποιοὺς, καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα, πάνυ ὀλίγος μοι χρόνος ἐγένετο ἰκανὸς περιελθεῖν τε, καὶ θεάσασθαι τὰ δεδοκίμασμένα καλὰ ἔργα αὐτοῖς εἶναι. (14) Ὅπως δὲ δὴ καὶ τοὺς ἔχοντας τὸ σεμνὸν ὄνομα τοῦτο τὸ καλὸς τε καὶ ἀγαθὸς πισκεψαίμην, τί ποτ' ἐργαζόμενοι τοῦτ' ἀξιοῖντο καλεῖσθαι, πάνυ μου ἡ ψυχὴ ἐπεθύμει αὐτῶν τινε συγγενέσθαι. (15) Καὶ πρῶτον μὲν ὅτι προσέκειτο ὁ καλὸς τῷ ἀγαθῷ, ὄντινα ἴδοιμι καλὸν, τούτῳ προσήειν, καὶ ἐπειρώμην καταμανθάνειν, εἶπον ἴδοιμι προσηρητημένον τῷ καλῷ τὸ ἀγαθόν. (16) Ἄλλ' οὐκ ἄρα εἶχεν οὕτως· ἀλλ' ἐνίους ἐδόκουν καταμανθάνειν τῶν καλῶν τὰς μορφὰς πάνυ μοχθηροὺς ὄντας τὰς ψυχάς. Ἔδοξεν οὖν μοι, ἀφέμενον τῆς καλῆς ὄψεως, ἐπ' αὐτῶν τινα ἐλθεῖν τῶν καλουμένων καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν. (17) Ἐπεὶ οὖν τὸν Ἰσχόμαχον ἤκουον πρὸς πάντων καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ ξένων καὶ ἀστώων, καλὸν τε καὶ ἀγαθὸν ἐπονομαζόμενον, ἔδοξε μοι τούτῳ πειραθῆναι συγγενέσθαι.

C A P. VII.

Ἰδὼν νῦν ποτε αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ Διὸς τοῦ Ἐλευθερίου στοᾶ καθήμενον, ἐπεὶ μοι ἔδοξε σχολάζειν, προσῆλθον αὐτῷ, καὶ παρακαθιζόμενος εἶπον. — Τί, ὦ Ἰσχύμαχε, οὐ μύλα εἰωθὼς σχολάζειν, κάθησαι; ἐπεὶ τά γε πλεῖστα ἢ πράττοντά τι ὁρῶ σε, ἢ οὐ πάνυ σχολάζοντα ἐν τῇ ἀγορᾷ. — (2) Οὐδὲ ἄν γε νῦν, ἔφη ὁ Ἰσχύμαχος, ὦ Σώκρατες, εἴωρας, εἰ μὴ ξένους τινὰς συνεθέμην ἀναμένειν ἐνθάδε. — Ὅταν δὲ μὴ πράτης τί τοιοῦτον, πρὸς τῶν θεῶν, ἔφην ἐγὼ, ποῦ διατρίβεις, καὶ τί ποιεῖς; Ἐγὼ γάρ τοι πάνυ βούλομαι σου πυθέσθαι, τί ποτε πράττων καλὸς καγαθὸς κέκλησαι, ἐπεὶ οὐκ ἔνδον γε διατρίβεις, οὐδὲ τοιαύτη σου ἢ ἕξις τοῦ σώματος καταφαίνεται. (3) Καὶ ὁ Ἰσχύμαχος γελάσας ἐπὶ τῷ, τί ποιῶν καλὸς καγαθὸς κέκλησαι, καὶ ἡσθεῖς, ὡς γ' ἐμοὶ ἔδοξεν, εἶπεν. — Ἄλλ' εἰ μὲν, ὅταν σοι διαλέγωνται περὶ ἐμοῦ τινες, καλοῦσί με τοῦτο τὸ ὄνομα, οὐκ οἶδα. Οὐ γὰρ δὴ ὅταν γέ με εἰς ἀντίδοσιν καλῶνται τριηραρχίας ἢ χορηγίας, οὐδεὶς, ἔφη, ζητεῖ τὸν καλὸν τε καγαθόν, ἀλλὰ σαφῶς, ἔφη, ὀνομάζοντές με Ἰσχύμαχον πατρόθεν, προσκαλοῦνται. Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁ με ἐπήρου, οὐδαμῶς ἔνδον διατρίβω. Καὶ γὰρ δὴ, ἔφη, τά γε ἐν τῇ οἰκίᾳ μου πάνυ καὶ αὐτὴ ἢ γυνὴ ἰκανὴ ἐστὶ διοικεῖν. — (+) Ἄλλὰ καὶ τοῦτο, ἔφην ἐγώ γε, ὦ Ἰσχύμαχε, πάνυ ἄν ἡδέως σου πυθόμην, πότερα αὐτὸς σὺ ἐπαίδευσας τὴν γυναῖκα, ὥστε εἶναι, οἶαν δεῖ, ἢ ἐπισταμένην ἔλαβες παρὰ τοῦ

πατρός καὶ τῆς μητρὸς διοικεῖν τὰ προσήκοντα αὐτῇ. — (5) Καὶ τί ἂν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπισταμένη αὐτὴν παρέλαβον, ἢ ἔτη μὲν οὕτω πεντεκαίδεκα γεγονυῖα ἦλθε πρὸς ἐμὲ, τὸν δ' ἔμπροσθεν χρόνον ἔξι ὑπὸ πολλῆς ἐπιμελείας, ὅπως ἐλάχιστα μὲν ὄψοιτο ἐλάχιστα δ' ἀκούσοιτο, ἐλάχιστα δ' ἔροιτο; (6) Οὐ γὰρ ἀγαπητόν σοι δοκεῖ εἶναι, εἰ μόνον ἦλθεν ἐπισταμένη, ἔρια παραλαβοῦσα, ἰμῖτιον ἀποδειξαι, καὶ ἑωρακυῖα, ὡς ἔργα ταλάσια θεραπεύονται δίδονται, *Ἐπεὶ τὰ γε ἀμφὶ γαστέρα*, ἔφη, πάνυ καλῶς, ὦ Σώκρατες, ἦλθε πεπαιδευμένη· ὅπερ μέγιστον ἔμοιγε δοκεῖ παιδεύμα εἶναι καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. — (7) Τὰ δ' ἄλλα, ἔφη ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, αὐτὸς ἐπαίδευσας τὴν γυναῖκα, ὥστε ἰκανὴν εἶναι, ὧν προσήκει, ἐπιμελεῖσθαι; — Οὐ μὰ Δι', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, οὐ, πρὶν γε καὶ ἔθυσσα, καὶ εὐξάμην ἐμὲ τε τυγχάνειν διδάσκοντα, καὶ ἐκείνην μανθάνουσαν τὰ βέλτιστα ἀμφοτέροις ἡμῶν. — (8) Οὐκοῦν, ἔφη ἐγὼ, καὶ ἡ γυνή σοι συνέθνε καὶ συνέχετο αὐτὰ ταῦτα; — Καὶ μάλιστα, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, πολλὰ ὑπισχνόμενή μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς, γενέσθαι, οἷαν δεῖ, καὶ εὐδῆλος ἦν, ὅτι οὐκ ἀμελήσει τῶν διδασκομένων. — (9) Πρὸς θεῶν, ἔφη ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, τί πρῶτον διδάσκειν ἤρχου αὐτὴν, διηγοῦ μοι· ὡς ἐγὼ ταῦτ' ἂν ἡδιόν σου διηγουμένου ἀκούοιμι, ἢ εἴ μοι γυμνικὸν ἢ ἵππικὸν ἀγῶνα τὸν κάλλιστον διηγοῖο. — (10) Καὶ ὁ Ἰσχόμαχος ὑπεκρίνατο, Τί δ'; ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπεὶ ἤδη μοι χειροθήθη ἦν καὶ ἐτετιθήσσευτο, ὥστε διαλέγεσθαι.

ἡρόμην αὐτήν, ἔφη, ὡδέ πως· Εἰπέ μοι, ὦ γύναι, ἄρα ἤδη κατενόησας, τίνος ποτὲ ἔνεκα ἐγὼ τέ σε ἔλαβον, καὶ οἱ σοὶ γονεῖς ἔδωκάν σε ἐμοί; (11) Ὅτι μὲν γὰρ οὐκ ἀπορία ἦν, μεθ' ὅτου ἄλλου ἐκαθεύδομεν ἂν, οἶδ' ὅτι καὶ σοὶ καταφανὲς τοῦτ' ἔστι. Βουλευόμενος δ' ἔγωγε ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ οἱ σοὶ γονεῖς ὑπὲρ σοῦ, τίν' ἂν κοινὸν βέλτιστον οἴκου τε καὶ τέκνων λάβοιμεν, ἐγὼ τε σὲ ἐξελεξάμην, καὶ οἱ σοὶ γονεῖς, ὡς εἰκόασιν, ἐκ τῶν δυνατῶν ἐμέ. (12) Τέκνα μὲν οὖν ἦν θεός ποτε διδῶ ἡμῖν γενέσθαι, τότε βουλευσόμεθα περὶ αὐτῶν, ὅπως ὅτι βέλτιστα παιδεύσομεν αὐτά· κοινὸν γὰρ ἡμῖν καὶ τοῦτο τὰ γασθὸν, συμμάχων καὶ γηροβοσκῶν ὅτι βελτίστων τυγχάνειν· (13) νῦν δὲ δὴ οἶκος ἡμῖν ὅδε κοινός ἐστιν. Ἐγὼ τε γὰρ, ὅσα μοι ἐστίν, ἅπαντα εἰς τὸ κοινὸν ἀποφαίνω· σύ τε, ὅσα ἠνέγκω, πάντα εἰς τὸ κοινὸν κατέθηκας. Καὶ οὐ τοῦτο δεῖ λογιζέσθαι, πότερος ἄρα ἀριθμῶ πλείω συμβέβληται ἡμῶν, ἀλλ' ἐκεῖνο δεῖ εὖ εἰδέναί, ὅτι ὀπότερος ἂν ἡμῶν βελτίων κοινωνὸς ἦ, οὗτος τὰ πλείονος ἄξια συμβάλλεται. (14) Ἀπεκρίνατο δέ μοι, ὦ Σώκρατες, πρὸς ταῦτα ἡ γυνή· Τί δ' ἂν ἐγὼ σοι, ἔφη, δυναίμην συμπρᾶξαι; τίς δὲ ἡ ἐμὴ δύναμις; ἀλλ' ἐν σοὶ πάντα ἐστίν· ἐμὸν δ' ἔφησεν ἡ μήτηρ ἔργον εἶναι σωφρονεῖν. (15) Ναὶ μὰ Δί', ἔφην ἐγὼ, ὦ γύναι· καὶ γὰρ καὶ ἐμοὶ ὁ πατήρ. Ἀλλὰ σωφρόνων τοι ἐστὶ καὶ ἄνδρὸς καὶ γυναικὸς, οὕτω ποιεῖν, ὅπως τὰ τε ὄνια ὡς βέλτιστα ἔξει, καὶ ἄλλα ὅτι πλεῖστα ἐκ τοῦ καλοῦ τε καὶ δικαίου προσγενήσεται. (16) Καὶ τί δὲ ὄρας, ἔφη ἡ γυνή.

ὅ τι ἂν ἐγὼ ποιούσα συναύξοιμι τὸν οἶκον; Ναι μὲν Δί', ἔφην ἐγὼ, ἃ ἰε οἱ θεοὶ ἔφυσάν σε δύνασθαι, καὶ ὁ νόμος συνεπαινεῖ, ταῦτα πειρῶ ὡς βέλτιστα ποιεῖν. (17) Καὶ τί δαὶ ταῦτά ἐστιν; ἔφη ἐκείνη. Οἶμαι μὲν ἔγωγε, ἔφην, οὐ τὰ ἐλαχίστου ἄξια, εἰ μὴ πέρ γε καὶ ἢ ἐν τῷ σμήνει ἠγεμῶν μέλιττα ἐπ' ἐλαχίστου ἄξιοις ἔργοις ἐφέστηκεν. (18) Ἐμοὶ γάρ τοι, ἔφη φάναί, καὶ οἱ θεοὶ, ὧ γύναι, δοκοῦσι πολὺ διεσκευμένως μάλιστα τὸ ζεῦγος τοῦτο συντεθειμέναι, ὃ καλεῖται θῆλυ καὶ ἄρσεν, ὅπως ὅτι ὠφελιμώτατον ἢ αὐτῷ εἰς τὴν κοινωρίαν. (19) Πρῶτον μὲν γὰρ τῷ μὴ ἐκλιπεῖν ζάων γένη, τοῦτο τὸ ζεῦγος κεῖται μετ' ἀλλήλων τεκνοποιούμενον· ἔπειτα τὸ γηροβοσκὸς κεκτῆσθαι ἑαυτοῖς ἐκ τούτου τοῦ ζεύγους τοῖς γοῦν ἀνθρώποις πορίζεται. Ἐπειτα δὲ καὶ ἡ δίαιτα τοῖς ἀνθρώποις οὐχ, ὡς περ τοῖς κτήνεσιν, ἐστὶν ἐν ὑπαίθρῳ, ἀλλὰ στεγνῶν δεῖται δηλονότι. (20) Δεῖ μὲντοι τοῖς μέλλουσιν ἀνθρώποις ἕξειν ὅ τι εἰσφέρωσιν εἰς τὸ στεγνὸν ἔχειν τοὺς ἐργαζομένους τὰς ἐν τῷ ὑπαίθρῳ ἐργασίας. Καὶ γὰρ νέατος, καὶ σπόρος, καὶ φυτεία, καὶ νομαὶ, ὑπαίθρια ταῦτα πάντα ἔργα ἐστίν· ἐκ τούτων δὲ τὰ ἐπιτήδεια γίγνεται. (21) Δεῖ δ' αὖ, ἐπειδὴν ταῦτα εἰσνεχθῆναι εἰς τὸ στεγνὸν, καὶ τοῦ σώσοντος ταῦτα, καὶ τοῦ ἐργασομένου δ' ἃ τῶν στεγνῶν ἔργα δεόμενά ἐστι. Στεγνῶν δὲ δεῖται καὶ ἡ τῶν νεογνῶν τέκνων παιδοτροφία, στεγνῶν δὲ καὶ αἱ ἐκ τοῦ καρποῦ σιτοποιίαι δέονται· ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ τῆς ἐσθῆτος ἐκ τῶν ἐρίων ἐργασία. (22) Ἐπεὶ δ' ἀμφότερα ταῦτα καὶ ἔργων καὶ

ἐπιμελείας δεῖται τὰ τε ἔνδον καὶ τὰ ἔξω, καὶ τὴν φύσιν, φάναι, εὐθύς παρεσκεύασεν ὁ θεός, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τὴν μὲν τῆς γυναικὸς ἐπὶ τὰ ἔνδον ἔργα καὶ ἐπιμελήματα, τὴν δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τὰ ἔξω ἔργα καὶ ἐπιμελήματα. (23) Ῥίγη μὲν γάρ, καὶ θάλλη, καὶ ὁδοπορίας, καὶ στρατείας, τοῦ ἀνδρὸς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν μᾶλλον δύνασθαι καρτερεῖν κατεσκεύασεν ὥστε τὰ ἔξω ἐπέταξεν αὐτῷ ἔργα· τῇ δὲ γυναικὶ ἦσαν τὸ σῶμα δυνατὸν πρὸς ταῦτα φύσας, τὰ ἔνδοι ἔργα αὐτῇ, φάναι ἔφη, προστάξαι μοι δοκεῖ ὁ θεός.

(24) Εἰδὼς δὲ, ὅτι τῇ γυναικὶ καὶ ἐνέφυσε καὶ προσέταξε τὴν τῶν νεογνῶν τέκνων τροφήν, καὶ τοῦ στέργειν τὰ νεογνὰ βρέφη πλεῖον αὐτῇ ἐδάσατο, ἢ τῷ ἀνδρὶ.

(25) Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ φυλάττειν τὰ εἰσενεχθέντα τῇ γυναικὶ προσέταξε, γινώσκων ὁ θεός, ὅτι πρὸς τὸ φυλάττειν οὐ κάκιόν ἐστι φοβερὰν εἶναι τὴν ψυχὴν, πλεῖον μέρος καὶ τοῦ φόβου ἐδάσατο τῇ γυναικὶ, ἢ τῷ ἀνδρὶ. Εἰδὼς δὲ, ὅτι καὶ ἀρήγειν αὐτῷ δεήσει, εἴαν τις ἀδικῆ τὸν τὰ ἔξω ἔργα ἔχοντα, τούτῳ αὐτῷ πλεῖον μέρος τοῦ θράσους ἐδάσατο. (26) Ὅτι δ' ἀμφοτέροισι δεῖ καὶ διδόναι καὶ λαμβάνειν, τὴν μνήμην καὶ τὴν ἐπιμέλειαν εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέροισι κατέθηκεν. Ὡστε οὐκ ἂν ἔχοις διελεῖν, πότερα τὸ ἔθνος τὸ θῆλυ ἢ τὸ ἄρσεν τούτων πλεονεκτεῖ. (27) Καὶ τὸ ἐγκρατεῖς δὲ εἶναι, ὧν δεῖ, εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέροισι κατέθηκε, καὶ ἔξουσίαν ἐποίησεν ὁ θεός, ὁπότερος ἂν ἦ βελτίων, εἴθ' ὁ ἀνὴρ, εἴθ' ἡ γυνή, τοῦτον καὶ πλεῖον φέρεσθαι τούτου τοῦ ἀγαθοῦ. (28) Διὰ δὲ τὸ τὴν φύσιν μὴ

πρὸς πάντα ταῦτα ἀμφοτέρων εὖ πεφυκέναι, διὰ
 τοῦτο καὶ δέονται μᾶλλον ἀλλήλων, καὶ τὸ ζεῦγος
 ὠφελιμώτερον ἐαυτῷ γεγένηται, ἢ τὸ ἕτερον ἐκλείπε-
 ται, τὸ ἕτερον δυνάμενον. (29) Ταῦτα δὲ, ἔφην, δεῖ
 ἡμᾶς, ὦ γύναι, εἰδότας, ἢ ἑκατέρῳ ἡμῶν προστέ-
 τακται ὑπὸ τοῦ θεοῦ, πειραῶσθαι ὅπως βέλτεστα τὰ
 προσήκοντα ἑκατέρῳ ἡμῶν διαπράττεσθαι. (30) Συν-
 επαινῆ δὲ, ἔφη φάναι, καὶ ὁ νόμος ταῦτα, συζευ-
 γνὺς ἄνδρα καὶ γυναῖκα. Καὶ κοινωνοὺς ὡσπερ τῶν
 τέκνων ὁ θεὸς ἐποίησεν, οὕτω καὶ ὁ νόμος τοῦ οἴκου
 κοινωνοὺς καθίστησι. Καὶ καλὰ δὲ εἶναι ὁ νόμος
 ἀποδείκνυσιν, ἢ ὁ θεὸς ἔφυσεν ἑκάτερον μᾶλλον ἢ
 δύνασθαι. Τῇ μὲν γὰρ γυναικὶ κάλλιον, ἔνδον μέ-
 νειν, ἢ θυραυλεῖν, τῷ δὲ ἀνδρὶ αἰσχίον, ἔνδον μένειν
 ἢ τῶν ἔξω ἐπιμελεῖσθαι. (31) Εἰ δὲ τις παρ' ἢ ὁ θεὸς
 ἔφυσε, ποιεῖ, ἴσως τὶ καὶ ἀτακτῶν τοὺς θεοὺς οὐ λή-
 θει, καὶ δίκην δίδωσιν ἀμελῶν τῶν ἔργων τῶν ἐαυ-
 τοῦ, ἢ πράττων τὰ τῆς γυναικὸς ἔργα. 32) Δοκεῖ δε
 μοι, ἔφην, καὶ ἡ τῶν μελισσῶν ἠγεμῶν τοιαῦτα ἔργα
 ὑπὸ τοῦ θεοῦ προστεταγμένα διαπονεῖσθαι. Καὶ
 ποῖα δ', ἔφη ἐκείνη, ἔργα ἔχουσα ἢ τῶν μελισσῶν
 ἠγεμῶν, ἐξομοιοῦται τοῖς ἔργοις, οἷς ἐμὲ δεῖ πράτ-
 τειν; (33) Ὅτι, ἔφην ἐγὼ, ἐκείνη γε ἐν τῷ σμήνῃ μένου-
 σα, οὐκ εἶ ἀργοὺς τὰς μελίσσας εἶναι, ἀλλ' ἄς μὲν δεῖ
 ἔξω ἐργάζεσθαι, ἐκπέμπει ἐπὶ τὸ ἔργον, καὶ ἢ ἂν αὐ-
 τῶν ἐκάστη εἰσφέρει, οἷδέ τε καὶ δέχεται, καὶ σώζει ταῦ-
 τα, ἔστ' ἂν δέη χρῆσθαι. Ἐπειδὴν δὲ ἡ ὥρα τοῦ χρῆ-
 σθαι ἤκη, διανέμει τὸ δίκαιον ἐκάστη. (34) Καὶ ἐπὶ

τοῖς ἔνδον δ' ἐξυφαινομένοις κηρίοις ἐφέστηκεν, ὡς καλῶς καὶ ταχέως ὑφαίνηται. Καὶ τοῦ γιγνομένου τόκου ἐπιμελεῖται, ὡς ἐκτρέφεται· ἐπειδὴν δὲ ἐκτραφῆ, καὶ ἀξιοεργοὶ οἱ νεοσσοὶ γένωνται, ἀποικίζει αὐτοὺς σὺν τῶν ἐπιγόνων τινὶ ἡγεμόνι. (35) Ἡ καὶ ἐμὲ οὖν, ἔφη ἡ γυνή, δεήσει ταῦτα ποιεῖν; Δεήσει μέντοι σε, ἔφην ἐγὼ, ἔνδον τε μένειν, καὶ οἷς μὲν ἂν ἔξω τὸ ἔργον ἢ τῶν οἰκετῶν, τούτους συνεκπέμπειν· οἷς δ' ἂν ἔργον ἔνδον ἐργαστέον, τούτων σοὶ ἐπιστατητέον. (36) Καὶ τὰ τε εἰσφερόμενα ἀποδεκτέον, καὶ ἃ μὲν ἂν αὐτῶν δέη δαπανᾶν, σοὶ διανεμητέον, ἃ δ' ἂν περιτεύειν δέη, προνοητέον καὶ φυλακτέον, ὅπως μὴ ἡ εἰς τὸν ἐνιαυτὸν κειμένη δαπάνη εἰς τὸν μῆνα δαπανᾶται. Καὶ ὅταν ἔρια εἰσενεχθῆ σοι, ἐπιμελητέον, ὅπως, οἷς δεῖ, ἱμάτια γίγνηται. Καὶ ὄγε ξηρὸς σῖτος ὅπως καλῶς ἐδώδιμος γίγνηται, ἐπιμελητέον. (37) Ἐν μέντοι τῶν σοὶ προσηκόντων, ἔφην ἐγὼ, ἐπιμελημάτων ἴσως ἀχαριστότερον δόξει εἶναι, ὅτι, ὅς ἂν κάμνη τῶν οἰκετῶν, τούτων σοὶ ἐπιμελητέον πάντων, ὅπως θεραπεύηται. Νῆ Δί', ἔφη ἡ γυνή, ἐπιχαριτώτατον μὲν οὖν, ἦν μέλλωσί γε οἱ καλῶς θεραπευθέντες χάριν εἰσεσθαι, καὶ εὐνούστεροι ἢ πρόσθεν εἰσεσθαι. (38) Καὶ ἐγὼ, ἔφη ὁ Ἰσχύμαχος, ἀγασθεῖς αὐτῆς τὴν ἀπόκρισιν, εἶπον· Ἄρα γε, ὦ γύναι, διὰ τοιαύτας τινὰς προνοίας καὶ τῆς ἐν τῷ σμήνει ἡγεμόνος αἱ μέλισσαι οὕτω διατίθενται πρὸς αὐτὴν, ὥστε, ὅταν ἐκείνη ἐκλίπη, οὐδεμία οἶεται τῶν μελισσῶν ὑπολειπτέον εἶναι, ἀλλ' ἔπονται πᾶσαι; (39) Καὶ

ἡ γυνή μοι ἀπεκρίνατο, Θαυμάζοιμ' ἄν, ἔφη, εἰ μὴ πρὸς σὲ μᾶλλον τείνοι τὰ τοῦ ἡγεμόνος ἔργα, ἢ πρὸς ἐμέ. Ἡ γὰρ ἐμὴ φυλακὴ τῶν ἔνδον καὶ διανομὴ γελοία τις ἄν, οἶμαι, φαίνοιτο, εἰ μὴ σύ γε ἐπιμελοῖο, ὅπως ἔξωθεν τι εἰσφέροιτο. (40) Γελοία δ' αὖ, ἔφην ἐγὼ, ἡ ἐμὴ εἰσφορὰ φαίνοιτ' ἄν, εἰ μὴ εἶη, ὅστις τὰ εἰσενεχθέντα σώζοι. Οὐχ ὄρας, ἔφην ἐγὼ, οἱ εἰς τὸν τετραγήμενον πύθον ἀντλεῖν λεγόμενοι ὡς οἰκτερόνιαι, ὅτι μᾶτην πονεῖν δοκοῦσι; Νῆ Δί', ἔφη ἡ γυνή. Καὶ γὰρ τλήμονές εἰσιν, εἰ τοῦτό γε ποιοῦσιν. (41) Ἄλλαι δέ τοι, ἔφην ἐγὼ, ἴδιαι ἐπιμέλειαί, ὧ γύναι, ἡδεῖαί σοι γίνονται, ὁπότεν ἀνεπιστήμονα ταλασίας λαβοῦσα, ἐπιστήμονα ποιήσης, καὶ διπλασίου σοι ἀξία γένηται· καὶ ὁπότεν ἀνεπιστήμονα ταμειρίας καὶ διακονίας παραλαβοῦσα, ἐπιστήμονα καὶ πιστὴν καὶ διακονικὴν ποιησαμένη, παντὸς ἀξία ἔχης· καὶ ὁπότεν τοὺς μὲν σώφρονάς τε καὶ ὠφελίμους τῷ σῶ οἴκῳ ἔξῃ σοι εὖ ποιῆσαι, ἐὰν δέ τις πονηρὸς φαίνεται, ἔξῃ σοι κολάσαι. (42) τὸ δὲ πάντων ἡδιστον, ἐὰν βελτίων ἐμοῦ φανῆς, καὶ ἐμὲ σὸν θεράποντα ποιήσης, καὶ μὴ δέῃ σε φοβεῖσθαι, μὴ προοιούσης τῆς ἡλικίας ἀτιμωτέρα ἐν τῷ οἴκῳ γένη, ἀλλὰ πιστεύης, ὅτι, πρεσβυτέρα γιγνομένη, ὅσῳ ἄν καὶ ἐμοὶ κοινωνὸς καὶ παισὶν οἴκου φύλαξ ἀμεινων γίγνη, τοσοῦτῳ καὶ τιμιωτέρα ἐν τῷ οἴκῳ ἔσῃ. (43) Τὰ γὰρ καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ, ἐγὼ ἔφην, οὐ διὰ τὰς ὠραιότητάς, ἀλλὰ διὰ τὰς ἀρετάς εἰς τὸν βίον τοῖς ἀνθρώποις ἐπαύξεται. Τοιαῦτα μὲν,

ὦ Σόκρατες, δοκῶ μεμνησθαι αὐτῇ τὰ πρῶτα
διαλεχθεῖς.

C A P. VIII.

(1) Ἡ καὶ ἐπέγνωσ τὶ, ὦ Ἰσχόμαχε, ἔφην ἐγὼ, ἐκ
τούτων κεκινημένην αὐτὴν μᾶλλον πρὸς τὴν ἐπιμέ-
λειαν; — Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ δη-
χθεῖσάν γε αὐτὴν οἶδα καὶ ἐρουθραίωσασαν ὑφόδρα, ὅτι
τῶν εἰσνεχθέντων τὶ αἰτήσαντος ἐμοῦ, οὐκ εἶχε μοι
δοῦναι. (2) Καὶ ἐγὼ μέντοι ἰδὼν ἀχθεσθεῖσαν αὐτὴν,
εἶπον, Μηδέν τι, ἔφην, ἀθυμήσης, ὦ γύναι, ὅτι οὐκ
ἔχεις δοῦναι, ὃ σε αἰτῶν τυγχάνω. Ἔστι μὲν γὰρ
πενία αὕτη σαφής, τὸ δεόμενόν τινος μὴ ἔχειν χρη-
σθαι. Ἀλυποτέρα δὲ αὕτη ἢ ἔνδεια, τὸ ζητοῦντά τι
μὴ δύνασθαι λαβεῖν, ἢ τὴν ἀρχὴν μηδὲ ζητεῖν, εἰ-
δόσια ὅτι οὐκ ἔστιν. Ἀλλὰ γὰρ, ἔφην ἐγὼ, τούτων
οὐ σὺ αἰτία, ἀλλ' ἐγὼ, ὅτι οὐ τάξας σοι παρέδωκα,
ὅπου χρὴ ἕκαστα κείσθαι, ὅπως εἰδῆς, ὅπου γε δεῖ
τιθέναι, καὶ ὁπόθεν λαμβάνειν. (3) Ἔστι δ' οὐδὲν
οὕτως, ὦ γύναι, οὐτ' εὐχρηστονοῦτε καλὸν ἀνθρώ-
ποις, ὡς ἡ τάξις. Καὶ γὰρ χορὸς ἐξ ἀνθρώπων
συγκείμενός ἐστιν. Ἀλλ' ὅταν μὲν ποιῶσιν, ὅ τι ἀν-
τύχη ἕκαστος, ταραχὴ τις φαίνεται, καὶ θεᾶσθαι
ἀτεροπές· ὅταν δὲ τειταγμένως ποιῶσι καὶ φθέγγων-
ται, ἅμα οἱ αὐτοὶ οὗτοι καὶ ἀξιοθέατοι δοκοῦσιν
εἶναι καὶ ἀξιάκουστοι. (4) Καὶ στρατιά γε, ἔφην ἐγὼ,
ὦ γύναι, ἄτακτος μὲν οὖσα, ταραχωδέστατον, καὶ
τοῖς μὲν πολεμίοις εὐχειρωτότατον, τοῖς δὲ φίλοις

ἀηδέσιαιτον ὄρῃν, καὶ ἀχρηστότατον, ὄνος ὁμοῦ, ὀπλίτης. σκευοφόρος, ψιλὸς, ἵππεύς, ἄμαξα. Πῶς γὰρ ἂν πορευθῆσαν, ἔαν, ἔχοντες οὕτως, ἐπικωλύσωσιν ἀλλήλους, ὃ μὲν βαδίζων τὸν τρέχοντα, ὃ δὲ τρέχων τὸν ἐστηκότα, ἢ δὲ ἄμαξα τὸν ἵππεα, ὃ δὲ ὄνος τὴν ἄμαξαν, ὃ δὲ σκευοφόρος τὸν ὀπλίτην, (5) Εἰ δὲ καὶ μάχεσθαι δεῖοι, πῶς ἂν, οὕτως ἔχοντες, μαχέσαιντο; οἷς γὰρ ἀνάγκη αὐτῶν τοὺς ἐπιόντας φεύγειν, οὗτοι ἱκανοὶ εἰσι φεύγοντες καταπατῆσαι τοὺς ὄπλα ἔχοντας. (6) Τεταγμένη δὲ στρατιὰ κάλλιστον μὲν ἰδεῖν τοῖς φίλοις, δυσχερέστατον δὲ τοῖς πολεμίοις. Τίς μὲν γὰρ οὐκ ἂν φίλος ἠδέως θεάσαιτο ὀπλίτας πολλοὺς ἐν τάξει πορευομένους; τίς δ' οὐκ ἂν θαυμάσειεν ἵππεας κατὰ τάξιν ἐλαύνοντας; τίς δὲ οὐκ ἂν πολέμιος φοβηθῆι, ἰδὼν διευκρινημένους ὀπλίτας, ἵππεας, πελταστάς, τοξότας, σφενδονήτας, καὶ τοῖς ἄρχουσι τεταγμένως ἐπομένους; (7) Ἀλλὰ καὶ πορευομένων ἐν τάξει, καὶ πολλὰ μυριάδες ὦσιν, ὁμοίως, ὥσπερ εἰς ἕκαστος, καθ' ἡσυχίαν πάντες πορεύονται· εἰς γὰρ τὸ κενούμενον ἀεὶ ὀπισθεν ἐπέρχονται. (8) Καὶ τριήρης δὲ τοιήσεσθαι ἀνθρώπων διὰ τί ἄλλο φοβερόν ἐστι πολεμίοις, ἢ φίλοις ἀξιοθέατον, ἢ ὅτι ταχὺ πλεῖ; Διὰ τί δὲ ἄλλο ἄλυποι ἀλλήλοις εἶσιν οἱ ἐμπλέοντες, ἢ διότι ἐν τάξει μὲν κάθηνται, ἐν τάξει δὲ προνεύουσιν, ἐν τάξει δ' ἀναπίπτουσιν, ἐν τάξει δ' ἐμβαίνουσι καὶ ἐκβαίνουσιν; (9) Ἡ δ' ἀταξία ὁμοίον τί μοι δοκεῖ εἶναι, οἶον περ εἰ γεωργὸς ὁμοῦ ἐμβάλοι κριθὰς καὶ πυρούς καὶ ὕσπρια·

κᾶπειτα, ὅποτε δέοι ἢ μάξης ἢ ἄρτου, ἢ ὕψου, διαλέγειν δέοι αὐτῶ, ἀντὶ τοῦ λαβόντα διευκρινημένοις χρῆσθαι. (10) Καὶ σὺ οὖν, ὦ γύναι, εἰ τοῦ μὲν ταραχου τούτου μὴ δέοιο, βούλοιο δ' ἀκριβῶς διοικεῖν τὰ ὄντα εἰδέναι, καὶ τῶν ὄντων εὐπόρως λαμβάνουσα, ὅτω ἂν δέῃ, χρῆσθαι, καὶ ἐμοὶ, εἴαν τι αἰτῶ, ἐν χάριτι διδόναι, χώραν τε δοκιμασώμεθα τὴν προσήκουσαν ἑκάστοις ἔχειν, καὶ ἐν ταύτῃ θέντες, διδάξομεν τὴν διάκονον λαμβάνειν τε ἐντεῦθεν, καὶ κατατιθέναι πάλιν εἰς ταύτην· καὶ οὕτως εἰσόμεθα τὰ τε σῶα ὄντα, καὶ τὰ μὴ. Ἡ γὰρ χώρα αὐτὴ τὸ μὴ ὄν ποθήσει· καὶ δεόμενον θεραπείας ἐξετάσει ἢ ὄψις καὶ τὸ εἰδέναι, ὅπου ἑκαστόν ἐστι, ταχὺ ἐγχειριεῖ, ὥστε μὴ ἀπορεῖν χρῆσθαι. (11) Καλλίστην δέ ποτε καὶ ἀκριβεσιάτην ἔδοξα σκευῶν τάξιν ἰδεῖν, ὦ Σώκρατες, εἰςβῆς ἐπὶ θέαν εἰς τὸ μέγα πλοῖον τὸ Φοινικόν. Πλεῖστα γὰρ σκεύη ἐν σμικροτάτῳ διακεχωρισμένα ἐθεασάμην. (12) Διὰ πολλῶν μὲν γὰρ δήπου, ἔφη, ξυλίνων σκευῶν καὶ πλεκτῶν ὀρμίζεται ναῦς καὶ ἀνάγεται, διὰ πολλῶν δὲ τῶν κρεμαστῶν καλουμένων πλεῖ, πολλοῖς δὲ μηχανήμασιν ἀνθῶπλισται πρὸς τὰ πολέμια πλοῖα, πολλὰ δὲ ὄπλα τοῖς ἀνδράσι συμπεριάγει, πάντα δὲ σκεύη, ὅσοις περ ἐν οἰκίᾳ χρῶνται ἄνθρωποι, τῇ συσσιτία ἑκάστη κομίζει· γέμει δὲ παρα πάντα φορτίων, ὅσα ναύκληρος κέρδους ἐνεκα ἄγεται. (13) Καὶ ὅσα λέγω, ἔφη, πάντα οὐκ ἐν πολλῷ τινι μείζονι χώρᾳ ἔκειτο, ἢ ἐν δεκακλίνω στέγῃ συμμέτρῳ. Καὶ οὕτω κατακείμενα ἑκαστα κατενόησα, ὡς

οὔτε ἄλληλα ἐμποδίζει, οὔτε μαστευτοῦ δεῖται, οὔτε ἄσυσκεύαστά ἐστι, οὔτε δυσλύτως ἔχει, ὥστε διατριβὴν παρέχειν, ὅταν τῷ ταχὺ δέῃ χρῆσθαι. (14) Τὸν δὲ τοῦ κυβερνήτου διάκονον, ὃς πρωρεὺς τῆς νεῆς καλεῖται, οὕτως εὖρον ἐπιστάμενον ἐκάστων τὴν χώραν, ὡς καὶ ἁπῶν ἂν εἴποι, ὅπου ἕκαστα κεῖται, καὶ ὅποσα ἐστὶν, οὐδὲν ἥτιον, ἢ ὁ γράμματα ἐπιστάμενος εἴποι ἂν, Σωκράτους καὶ ὅποσα γράμματα, καὶ ὅπου ἕκαστον τέτακται. (15) Εἶδον δὲ, ἔφη ὁ Ἰσχύμαχος, καὶ ἐξετάζοντα τοῦτον αὐτὸν ἐν τῇ σχολῇ πάντα, ὅποσοις ἄρα δεῖ ἐν τῷ πλοίῳ χρῆσθαι. Θαυμάσας δὲ, ἔφη, τὴν ἐπίσκεψιν αὐτοῦ, ἠρόμην, τι πράττει. Ὁ δ' εἶπεν, Ἐπισκοπῶ, ἔφη, ὧ ξένε, εἴ τι συμβαίνοι γίνεσθαι, πῶς κεῖται, ἔφη, τὰ ἐν τῇ νηϊ, ἢ εἴ τι ἀποστατεῖ, ἢ εἴ δυστραπέλως τι σύγκειται. (16) Οὐ γὰρ, ἔφη, ἐγχωρεῖ, ὅταν χειμᾶζῃ ὁ θεὸς ἐν τῇ θαλάσῃ, οὔτε μαστεύειν, ὅτου ἂν δέῃ, οὔτε δυστραπέλως ἔχον διδόναι. Ἀπειλεῖ γὰρ ὁ θεὸς καὶ κολάζει τοὺς βλάκας. Ἐὰν δὲ μόνον μὴ ἀπολέσῃ τοὺς μὴ ἁμαρτάνοντας, πάνυ ἀγαπητόν· ἐὰν δὲ καὶ πάνυ καλῶς ὑπηρετοῦντας σώξῃ, πολλὴ χάρις, ἔφη, τοῖς θεοῖς. (17) Ἐγὼ οὖν κατιδὼν ταύτην τὴν ἀκρίβειαν τῆς κατασκευῆς, ἔλεγον τῇ γυναικί, ὅτι πάνυ ἂν ἡμῶν εἴη βλακικόν, εἰ οἱ μὲν ἐν τοῖς πλοίοις καὶ μικροῖς οὔσι χώρας εὐρίσκουσι, καὶ σαλεύοντες ἰσχυρῶς, ὅμως σώζουσι τὴν τάξιν, καὶ ὑπερφοβούμενοι, ὅμως εὐρίσκουσι τὸ δέον λαμβάνειν· ἡμεῖς δὲ, καὶ διηρημένων ἐκάστοις θηκῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ με-

γύλων, καὶ βεβηκυίας τῆς οἰκίας ἐν διαπέδῳ, εἰ μὴ εὐρήσομεν καλὴν καὶ εὐεύρετον χώραν ἐκάστοις αὐτῶν, πῶς οὐκ ἂν πολλὴ ἡμῶν ἄσυνεσία εἴη; (18) Ὡς μὲν δὴ ἀγαθὸν τετάχθαι σκευῶν κατασκευὴν, καὶ ὡς ῥάδιον χώραν ἐκάστοις αὐτῶν εὐρεῖν ἐν οἰκίᾳ θείναι, ὡς ἐκάστοις συμφέροι, εἴρηται. (19) Ὡς δὲ καλὸν φαίνεται, ἐπειδὴν ὑποδήματα ἐφεξῆς κέηται, καὶ ἂν ὅποια ἦ, καλὸν δὲ ἱμάτια κεχωρισμένα ἰδεῖν, καὶ ἂν ὅποια ἦ, καλὸν δὲ στρώματα, καλὸν δὲ χαλκία, καλὸν δὲ τὰ ἀμφὶ τραπέζας, καλὸν δὲ καὶ ὁ πάντων καταγελάσειεν ἂν μάλιστα οὐχ ὁ σεμνός, ἀλλ' ὁ κομπός, ὅτι καὶ χύτρας, φησὶν, εὐρυθμον φαίνεσθαι εὐκρινῶς κειμένας. (20) Τὰ δὲ ἄλλα ἤδη που ἀπὸ τούτου ἅπαντα καλλίω φαίνεται κατὰ κόσμον κείμενα. Χορὸς γὰρ σκευῶν ἕκαστα φαίνεται· καὶ τὸ μέσον δὲ τούτων καλὸν φαίνεται, ἐκποδῶν ἐκάστου κειμένου· ὥσπερ κύκλιος χορὸς οὐ μόνον αὐτὸς καλὸν θέαμά ἐστιν, ἀλλὰ καὶ τὸ μέσον αὐτοῦ καλὸν καὶ καθαρὸν φαίνεται. (21) Εἰ δ' ἄληθῆ ταῦτα λέγω, ἔξεστιν, ἔφην, ὦ γύναι, καὶ πείραν λαμβάνειν αὐτῶν, οὔτε τι ζημιωθέντας, οὔτε τι πολλὰ πονήσαντας. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦτο δεῖ ἀθυμῆσαι, ὦ γύναι, ἔφην ἐγὼ, ὡς χαλεπὸν εὐρεῖν τὸν μαθησόμενόν τε τὰς χώρας, καὶ μεμνησόμενον καταχωρίζειν ἕκαστα. (22) Ἴσμεν γὰρ δήπου, ὅτι μυριοπλάσια ἡμῶν ἅπαντα ἔχει ἢ πᾶσα πόλις· ἀλλ' ὅμως, ὅποῖον ἂν τῶν οἰκειῶν κελεύσης προΐαμενόν τί σοι ἐξ ἀγορᾶς ἐνεγκεῖν, οὐδεὶς ἀπορήσει, ἀλλὰ πᾶς εἰδὼς φανεῖται, ὅποι

χρὴ ἐλθόντα λαβεῖν ἕκαστα. Τούτου μέντοι, ἔφην ἐγὼ, οὐδὲν ἄλλο αἰτιὸν ἐστίν, ἢ ὅτι ἐν χώρᾳ κεῖται τεταγμένη. (23) Ἄνθρωπον δέ γε ζητῶν, καὶ ταῦτα ἐνίοτε ἀντιζητοῦντα, πολλάκις ἂν τις πρότερον, πρὶν εὐρεῖν, ἀπείποι. Καὶ τούτου αὖ οὐδὲν ἄλλο αἰτιὸν ἐστίν, ἢ τὸ μὴ εἶναι τεταγμένον, ὅπου ἕκαστον δεῖ ἀναμένειν. Περὶ μὲν δὴ τάξεως σκευῶν καὶ χωρίσεως τοιαῦτα αὐτῇ διαλεχθεὶς δοκῶ μεμνησθαι.

C A P. I X.

(1) Καὶ τί δή; ἢ γυνὴ ἐδόκει σοι, ἔφην ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, πῶς τὸ ἐπακούειν, ὧν σὺ ἐσπούδαζες διδάσκων; — Τί δέ, εἰ μὴ ὑπισχνεῖτό γε ἐπιμελήσεσθαι; Καὶ φανερὰ ἦν ἡδομένη ἰσχυρῶς, ὥσπερ ἐξ ἀμηχανίας εὐπορίαν τινὰ εὐρηκῦια, καὶ ἐδεῖτό μου, ὡς τάχιστα, ἥπερ ἔλεγον, διατάξαι. — (2) Καὶ πῶς δή, ἔφην ἐγὼ, ἄ Ἰσχόμαχε, διέταξας αὐτῇ; — Τί δέ, εἰ μὴ τῆς οἰκίας τὴν δύναμιν ἔδοξέ μοι πρῶτον ἐπιδείξαι αὐτῇ; Οὐ γὰρ ποικίλμασι κεκόσμηται, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ τὰ οἰκήματα ὑποκόσμηται πρὸς αὐτὸ τοῦτο ἐσκεμμένα, ὅπως ἀγγεῖα ὡς συμφορώτατα ἢ τοῖς μέλλουσιν ἐν αὐτοῖς ἔσεσθαι· ὥστε αὐτὰ ἐκάλει τὰ πρόποντα εἶναι ἐκάστω. (3) Ὁ μὲν γὰρ θάλαμος, ἐν ὀχυρῷ ὧν, τὰ πλείστου ἄξια καὶ στρώματα καὶ σκεύη παρεκάλει· τὰ δὲ ξηρὰ τῶν στεγῶν τὸν σῖτον· τὰ δὲ ψυχρινὰ τὸν οἶνον· τὰ δὲ φανὰ ὅσα φάους δεόμενα ἔργα τε καὶ σκεύη ἐστί. (4) Καὶ διαιτητήρια δὲ τοῖς ἀνθρώποις ἐπεδείκνυον αὐτῇ κεκαλλωπισμένα

τοῦ μὲν θέρους ἔχειν ψυχρινὰ, τοῦ δὲ χειμῶνος
 ἄλεινά. Καὶ σύμπασαν δὲ τὴν οἰκίαν ἐπέδειξα
 αὐτῇ, ὅτι πρὸς μεσημβρίαν ἀναπέπταται, ὥστε εὐ-
 δηλον εἶναι, ὅτι χειμῶνος μὲν εὐήλιός ἐστι, τοῦ δὲ
 θέρους εὐσκίος. (5) Ἐδειξα δὲ καὶ τὴν γυναικωνίτιν
 αὐτῇ, θύραν βαλανεῖω ὠρισμένην ἀπὸ τῆς ἀνδρωνί-
 τίδος, ἵνα μήτε ἐκφέρηται ἔνδοθεν, ὅτι μὴ δεῖ,
 μήτε τεκνοποιῶνται οἱ οἰκέται ἄνευ τῆς ἡμετέρας
 γνώμης. Οἱ μὲν γὰρ χρηστοὶ παιδοποιησάμενοι, εὐ-
 νούστεροι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· οἱ δὲ πονηροὶ συζυγέν-
 τες, εὐπορώτεροι πρὸς τὸ κακουργεῖν γίνονται.
 (6) Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διήλθομεν, ἔφη, οὕτω δὴ ἤδη κατὰ
 φυλὰς διεκρίνομεν τὰ ἔπιπλα. Ἠρχόμεθα δὲ πρῶ-
 τον, ἔφη, ἀθροίζοντες, οἷς ἀμφὶ θυσίας χρώμεθα
 Μετὰ ταῦτα κόσμον γυναικὸς τὸν εἰς ἑορτὰς διηροῦ-
 μεν, ἐσθῆτα ἀνδρὸς τὴν εἰς ἑορτὰς καὶ πόλεμον, καὶ
 στρώματα ἐν γυναικωνίτιδι, στρώματα ἐν ἀνδρωνί-
 τιδι, ὑποδήματα γυναικεῖα, ὑποδήματα ἀνδρεῖα.
 (7) Ὀπλων ἄλλη φυλὴ, ἄλλη ταλασιουργικῶν ὀργάνων,
 ἄλλη σιτοποιικῶν, ἄλλη ὄψοποιικῶν, ἄλλη τῶν ἀμ-
 φὶ λουτρὸν, ἄλλη ἀμφὶ μάκτρας, ἄλλη ἀμφὶ τρα-
 πέζας. Καὶ ταῦτα πάντα διεχωρίσαμεν, οἷς τε ἀεὶ
 δεῖ χρῆσθαι, καὶ τὰ θοινητικά. (8) Χωρὶς δὲ καὶ τὰ
 κατὰ μῆνα δαπανώμενα ἀφείλομεν, δίχα δὲ καὶ τὰ
 εἰς ἐνιαυτὸν ἀπολελογισμένα κατέθεμεν. Οὕτω γὰρ
 ἦτιον λανθάνει, ὅπως πρὸς τὸ τέλος ἐκβήσεται.
 Ἐπεὶ δὲ ἐχωρίσαμεν πάντα κατὰ φυλὰς τὰ ἔπιπλα,
 εἰς τὰς χώρας τὰς προσηκούσας ἕκαστα διηνέγκαμεν

(9) Μετὰ δὲ τοῦτο ὅσοις μὲν τῶν σκευῶν καθ' ἡμέραν χρῶνται οἱ οἰκέται, οἷον σιτοποιικοῖς, ὄψοποιικοῖς, τάλασιουργικοῖς, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτο, ταῦτα μὲν αὐτοῖς τοῖς χρωμένοις δείξαντες ὅπου δεῖ τιθέναι, παρεδώκαμεν, καὶ ἐπετάξαμεν σῶα παρέχειν· (10) ὅσοις δ' εἰς ἑορτὰς ἢ ξενοδοχίας χρώμεθα ἢ εἰς τὰς διὰ χρόνου πράξεις, ταῦτα δὲ τῇ ταμίᾳ παρεδώκαμεν, καὶ δείξαντες τὰς χώρας αὐτῶν, καὶ ἀπαριθμήσαντες καὶ γραφάμενοι ἕκαστα, εἶπομεν αὐτῇ, διδόναι τούτων ὅτω δέοι ἕκαστον, καὶ μεμνησθαι, ὅτω ἔν τι διδῶ, καὶ ἀπολαμβάνουσαν κατατιθέναι πάλιν, ὅθεν τερῶν ἂν ἕκαστα λαμβάνη.

(11) Τὴν δὲ ταμίαν ἐποιησάμεθα ἐπισκεψάμενοι, ἣτις ἡμῖν ἐδόκει εἶναι ἐγκρατεστάτη καὶ γαστρὸς, καὶ οἴνου, καὶ ὕπνου, καὶ ἀνδρῶν συνουσίας· πρὸς τούτοις δὲ, ἢ τὸ μνημονικὸν μάλιστα ἐδόκει ἔχειν, καὶ τὸ προνοεῖν, μή τι κακὸν λάβῃ παρ' ἡμῶν ἀμελοῦσα, καὶ σκοπεῖν, ὅπως χαριζομένη τὶ ἡμῖν ὑφ' ἡμῶν ἀντιτιμῆσεται. (12) Ἐδιδάσκομεν δὲ αὐτὴν καὶ εὐνοικῶς ἔχειν πρὸς ἡμᾶς, ὅτι εὐφραينوίμεθα, τῶν εὐφροσυνῶν μεταδιδόντες, καὶ εἴ τι λυπηρὸν εἴη, εἰς ταῦτα παρακαλοῦντες. Καὶ τὸ προθυμεῖσθαι δὲ συναύξειν τὸν οἶκον ἐπαιδεύομεν αὐτὴν, ἐπιγιγνώσκειν αὐτὴν ποιοῦντες, καὶ τῆς εὐπραγίας αὐτῇ μεταδιδόντες. (13) Καὶ δικαιοσύνην δ' αὐτῇ ἐνεποιουῦμεν τιμιωτέρους τιθέντες τοὺς δικαίους τῶν ἀδίκων, καὶ ἐπιδεικνύοντες πλουσιώτερον καὶ ἐλευθεριώτερον βιοτεύοντας τῶν ἀδίκων· καὶ αὐτὴν δὲ ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ

απειτάτομεν. (14) Ἐπὶ δὲ τούτοις πᾶσιν εἶπον, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐγὼ τῇ γυναικί, ὅτι πάντων τούτων οὐδὲν ὄφελος, εἰ μὴ αὐτὴ ἐπιμελήσεται, ὅπως διαμένῃ ἐκάστῳ ἢ τάξιν. Ἐδίδασκον δὲ αὐτὴν, ὅτι καὶ ἐν ταῖς εὐνομουμέναις πόλεσιν οὐκ ἀρκεῖν δοκεῖ τοῖς πολίταις, ἣν νόμους καλοὺς γράφονται, ἀλλὰ καὶ νομοφύλακας προσαιροῦνται, οἵτινες ἐπισκοποῦντες τὸν μὲν ποιῶντα τὰ νόμιμα ἐπαινοῦσιν· ἣν δὲ τις παρὰ τοὺς νόμους ποιῇ, ζημιοῦσι. (15) Νομίσει οὖν ἐκέλευον, ἔφη, τὴν γυναῖκα καὶ αὐτὴν νομοφύλακα τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ εἶναι, καὶ ἐξετάζειν δὲ, ὅταν δόξη αὐτῇ, τὰ σκευή, ὥσπερ ὁ φρούραρχος τὰς φυλακὰς ἐξετάζει, καὶ δοκιμάζειν, εἰ καλῶς ἕκαστον ἔχει, ὥσπερ ἡ βουλή ἵππους καὶ ἵππέας δοκιμάζει, καὶ ἐπαινεῖν δὲ καὶ τιμᾶν, ὥσπερ βασίλισσαν, τὸν ἄξιον ἀπὸ τῆς παρούσης δυνάμεως, καὶ λοιδορεῖν καὶ κολλάζειν τὸν τούτων δεόμενον. (16) Πρὸς δὲ τούτοις ἐδίδασκον αὐτὴν, ἔφη, ὡς οὐκ ἂν ἄχθοιτο δικαίως, εἰ πλείω αὐτῇ πράγματα προστάττω ἢ τοῖς οἰκέταις περὶ τὰ κτήματα, ἐπιδεικνύων, ὅτι τοῖς μὲν οἰκέταις μέτεστι τῶν δεσποσύνων χρημάτων τοσοῦτον, ὅσον φέρειν, ἢ θεραπεύειν, ἢ φυλάττειν, χρῆσθαι δὲ οὐδενὶ αὐτῶν ἔξεστιν, ἕτω ἂν μὴ δῶ ὁ κύριος· δεσπότου δὲ ἅπαντά ἐστιν, ὧ ἂν βούληται ἕκαστα, χρῆσθαι. (17) Ὅτι οὖν καὶ σωζομένων μεγίστη ὄνησις, καὶ φθειρομένων μεγίστη βλάβη, τούτω καὶ τὴν ἐπιμέλειαν μάλιστα προσήκουσαν ἀπέφαινον. — (18) Τί οὖν, ἔφην ἐγὼ, ὦ Ἰσχύμαχε, ταῦτα ἀκούσασα ἢ γυνὴ πῶς

σοι ὑπήκουε; Τί δὲ, ἔφη, εἰ μὴ εἶπέ γέ μοι, ὦ Σώκρατες, οὐκ ὀρθῶς γιννώσκοιμι, εἰ οἰοίμην χαλεπὰ ἐπιτάττειν, διδάσκων ὅτι ἐπιμελεῖσθαι δεῖ τῶν ὄντων. Χαλεπώτερον γὰρ ἂν, ἔφη φάναι, εἰ αὐτῇ ἐπέταττον ἀμελεῖν τῶν ἑαυτῆς, ἢ εἰ ἐπιμελεῖσθαι δεήσει τῶν οἰκειῶν ἀγαθῶν. (19) Περφυκέναι γὰρ δοκεῖ, ἔφη, ὥσπερ καὶ τέκνων ῥᾶον τὸ ἐπιμελεῖσθαι τῇ σώφρονι τῶν ἑαυτῆς ἢ ἀμελεῖν, οὕτω καὶ τῶν κτημάτων, ὅσα ἴδια ὄντα εὐφραίνει, ἥδιον τὸ ἐπιμελεῖσθαι νομίζειν ἔφη εἶναι τῇ σώφρονι τῶν ἑαυτῆς ἢ ἀμελεῖν.

C A P. X.

(1) Καὶ ἐγὼ ἀκούσας, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἀποκρίνασθαι τὴν γυναῖκα αὐτῷ ταῦτα, εἶπον· — Νῆ τὴν Ηραν, ἔφην, ὦ Ἰσχόμαχε, ἀνδρικήν γε ἐπιδεικνύεις τὴν διάνοιαν τῆς γυναικός. — Καὶ ἄλλα τοίνυν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, θέλω σοι πάνυ μεγαλόφρονα αὐτῆς διηγῆσασθαι, ἃ μου ἅπαξ ἀκούσασα ταχὺ ἐπέιθετο. — Τὰ ποῖα; ἔφην ἐγὼ, λέγε· ὡς ἐμοὶ πολὺ ἥδιον ζώσης ἀρετὴν γυναικὸς καταμανθάνειν, ἢ εἰ Ζεῦξις μοι καλὴν εἰκάσας γραφῇ γυναῖκα ἐπεδείκνυεν. (2) Ἐντεῦθεν δὴ λέγει ὁ Ἰσχόμαχος· — Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη, ἰδὼν ποτε αὐτὴν, ὦ Σώκρατες, ἐντετριμμένην πολλῷ μὲν ψιμμυθίῳ, ὅπως λευκοτέρα ἔτι δοκοίη εἶναι, ἢ ἦν, πολλῇ δὲ ἐγχοῦσῃ, ὅπως ἐρυθροτέρα φαίνοιτο τῆς ἀληθείας, ὑποδήματα δ' ἔχουσαν ὑψηλὰ, ὅπως μείζων δοκοίη εἶναι, ἢ ἐπεφύκει, (3) Εἶπέ μοι, ἔφην, ὦ γύναι, ποτέρως ἂν με κριναῖς ἀξιοφί-

λητον μᾶλλον εἶναι χρημάτων κοινωνόν, εἴ σοι αὐτὰ τὰ ὄντα ἀποδεικνύοιμι, καὶ μήτε κομπάζοιμι, ὡς πλειῶ τῶν ὄντων ἐστὶ μοι, μήτε ἀποκρουπτοίμην τὶ τῶν ὄντων μηδὲν, ἢ εἰ πειρώμην σε ἐξαπατᾶν, λέγων τε, ὡς πλειῶ τῶν ὄντων ἐστὶ μοι, ἐπιδεικνύς τε ἀργύριον κίβδηλον καὶ ὄρμους ὑποξύλους, καὶ πορφυρίδας ἐξιτήλους φαῖν ἀληθινὰς εἶναι; (4) Καὶ ὑπολαβοῦσα εὐθύς, Εὐφήμει, ἔφη· μὴ γένοιο σὺ τοιοῦτος· οὐ γὰρ ἂν ἔγωγέ σε δυναίμην, εἰ τοιοῦτος εἴης, ἀσπάσασθαι ἐκ τῆς ψυχῆς. Οὐκοῦν, ἔφην ἐγὼ, συνεληλύθαμεν, ὦ γύναι, ὡς καὶ τῶν σωμάτων κοινωνήσοντες ἀλλήλοις; (5) Φασὶ γοῦν, ἔφη, οἱ ἄνθρωποι. Ποτέρως ἂν οὖν, ἔφην ἐγὼ, τοῦ σώματος αὐδοκοίην εἶναι ἀξιοφίλητος μᾶλλον κοινωνός, εἴ σοι τὸ σῶμα πειρώμην παρέχειν τὸ ἑμαυτοῦ ἐπιμελούμενος, ὅπως ὑγιαῖνόν τε καὶ ἐρῶμένον ἔσται, καὶ διὰ ταῦτα τῷ ὄντι εὐχρως σοι ἔσομαι, ἢ εἴ σοι μίλτου ἀλειφόμενος, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπαλειφόμενος ἀνδρικήλω, ἐπιδεικνύοιμί τε ἑμαυτὸν, καὶ συνείην ἐξαπατῶν σε, καὶ παρέχων ὄραν καὶ ἀπτεσθαι μίλτου ἀντὶ τοῦ ἑμαυτοῦ χρωτός; (6) Ἐγὼ μὲν, ἔφη ἐκείνη, οὐτ' ἂν μίλτου ἀπτοίμην ἡδίων ἢ σοῦ, οὐτ' ἂν ἀνδρικήλου χρωμα ὄραν ἡδίων, ἢ τὸ σόν, οὐτ' ἂν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπαλημιμένους ἡδίων ὄραν τοὺς σοὺς, ἢ ὑγιαίνοντας. (7) Καὶ ἐμὲ τοίνυν νόμιζε, εἰπεῖν ἔφη ὁ Ἰσχύμαχος, ὦ γύναι, μήτε ψιμμυθίου μήτ' ἐγγούσης χρωματι ἡδεσθαι μᾶλλον, ἢ τῷ σῷ. Ἀλλ' ὅσπερ οἱ θεοὶ ἐποίησαν ἵπποις μὲν ἵππους, βοῦσι

δὲ βοῦς ἡδιστον, προβάτοις δὲ πρόβατα, οὖτω καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀνθρώπου σῶμα καθαρὸν οἶονται ἡδιστον εἶναι. (8) Αἱ δ' ἀπάται αὗται τοὺς μὲν ἔξω πῶς δύναιτ' ἂν ἀνεξελέγκτως ἐξαπατᾶν, συνόντας δὲ ἀεὶ ἀνάγκη ἀλίσκεσθαι, ἂν ἐπιχειρῶσιν ἐξαπατᾶν ἀλλήλους. Ἡ γὰρ ἐξ εὐνῆς ἀλίσκονται ἐξανιστάμενοι, πρὶν παρασκευάσασθαι, ἢ ὑπὸ ἰδρώτος ἐλέγχονται, ἢ ὑπὸ δακρῶν βασανίζονται, ἢ ὑπὸ λουτροῦ ἀληθινῶς κατωπτεύθησαν. — (9) Τί οὖν, πρὸς θεῶν, ἔφη ἐγὼ, πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνατο; — Τί δέ, ἔφη, εἰ μὴ τοῦ λοιποῦ τοιοῦτον μὲν οὐδὲν πώποτε ἔτι ἐπραγματεύσατο, καθαρὰν δὲ καὶ πρεπόντως ἔχουσαν ἐπειρᾶτο ἑαυτὴν ἐπιδεικνύναι; Καὶ ἐμὲ μέντοι ἠρώτα, εἴ τι ἔχοιμι συμβουλευσαι, ὡς ἂν τῷ ὄντι καλὴ φαίνοιτο, ἀλλὰ μὴ μόνον δοκοῖη. (10) Καὶ ἐγὼ μέντοι, ὃ Σώκρατες, ἔφη, συνεβούλευον αὐτῇ μὴ δουλικῶς ἀεὶ καθῆσθαι, ἀλλὰ σὺν τοῖς θεοῖς πειρᾶσθαι δεσποτικῶς πρὸς μὲν τὸν ἴστων προστάσαν, ὃ τι μὲν βέλτιον ἄλλου ἐπίσταιτο, ἐπιδιδάξαι, ὃ τι δὲ χεῖρον, ἐπιμαθεῖν· ἐπισκέψασθαι δὲ καὶ σιτοποιὸν, παραστῆναι δὲ καὶ ἀπομειρούσῃ τῇ ταμίᾳ, περιελθεῖν δ' ἐπισκοπούμενην καὶ εἰ κατὰ χώραν ἔχει, ἢ δεῖ, ἕκαστα. Ταῦτα γὰρ ἐδόκει μοι ἅμα ἐπιμέλεια εἶναι καὶ περίπατος. (11) Ἀγαθὸν δὲ ἔφη εἶναι γυμνάσιον καὶ τὸ δεῦσαι καὶ μάξαι, καὶ ἱμάτια καὶ στρώματα ἀνασεῖσαι καὶ συνθεῖναι. Γυμναζομένην δὲ ἔφη οὕτως ἂν καὶ ἐσθίειν ἡδιον, καὶ ὑγιαίνειν μᾶλλον, καὶ εὐχρωτέραν φαίνεσθαι τῇ ἀληθείᾳ. (12) Καὶ ὄψις δὲ ὀπότεαν ἄντα-

γωνίζηται διακόνω, καθαρωτέρα οὔσα, προπόντως τε μᾶλλον ἠμφιεσμένη, κινητικὸν γίνεται, ἄλλως τε καὶ ὑπόταν τὸ ἐκοῦσαν χαρίζεσθαι προσῆ, ἀντὶ τοῦ ἀναγκαζομένην ὑπηρετεῖν. (13) Αἰ δ' αἰεὶ καθήμεναι σεμνῶς πρὸς τὰς κεκοσμημένας καὶ ἑξαπατώσας κρινεσθαι παρέχουσιν ἑαυτάς. Καὶ νῦν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὕτως, εὖ ἴσθι, ἡ γυνή μου κατεσκευασμένη βιοτεύει, ὥσπερ ἐγὼ ἐδίδασκον αὐτήν, καὶ ὥσπερ νῦν σοὶ λέγω.

C A P. XI.

(1) Ἐντεῦθεν δ' ἐγὼ εἶπον· ὦ Ἰσχόμαχε, τὰ μὲν δὴ περὶ τῶν τῆς γυναικὸς ἔργων ἱκανῶς μοι δοκῶ ἀκηκοέναι τὴν πρώτην, καὶ ἀξιά γε πάνυ ἐπαίνου ἠμφοτέρων ὑμῶν. Τὰ δ' αὖ σὰ ἔργα, ἔφη ἐγὼ, ἤδη μοι λέγε, ἵνα σύ τε, ἐφ' οἷς εὐδοκιμεῖς, διηγησάμενος ἠσθῆς, καὶ γὰρ τὰ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἀνδρὸς ἔργα τελέως διακούσας καὶ καταμαθὼν, ἦν δύνωμαι, πολλήν σοι χάριν εἶδῶ. — (2) Ἀλλὰ νῆ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ πάνυ ἠδέως σοι, ὦ Σώκρατες, διηγήσομαι, ἃ ἐγὼ ποιῶν διατελῶ, ἵνα καὶ μεταρροθμίσης με, εἴαν τι σοὶ δοκῶ μὴ καλῶς ποιεῖν. — (3) Ἀλλ' ἐγὼ μὲν δὴ, ἔφη, πῶς ἂν δικαίως μεταρροθμίσαιμι ἀνδρᾶ ἀπειρογασμένον καλὸν τε καὶ ἀγαθόν, καὶ ταῦτα ὦν ἀνῆρ, ὅς ἀδολεσχεῖν τε δοκῶ, καὶ ἀερομετροεῖν, καὶ, τὸ πάντων δὴ ἀνοητότατον δοκοῦν εἶναι ἔγκλημα, πένης καλοῦμαι. (4) Καὶ πάνυ μὲντ' ἂν, ὦ Ἰσχόμαχε, ἦν ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ τῷ ἐπικλήματι τούτῳ, εἰ μὴ πρώην ἀπαντήσας τῷ Νικίου τοῦ ἐπηλύτου ἵππῳ, εἶδον

πολλοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ θεατὰς, πολὺν δὲ λόγον ἐχόντων τινῶν περὶ αὐτοῦ ἤκουον· καὶ δῆτα ἠρόμην προσελθὼν τὸν ἵπποκόμον, εἰ πολλὰ εἶη χρήματα τῷ ἵππῳ. (5) Ὁ δὲ, προσβλέψας με ὡς οὐδὲν ὑγιαίνοντα τῷ ἐρωτήματι, εἶπε· Πῶς δ' ἂν ἵππῳ χρήματα γένοιτο; Οὕτω δὴ ἐγὼ ἀνέκνυσα ἀκούσας, ὅτι ἐστὶν ἄρα θεμιτὸν καὶ πένητι ἵππῳ ἀγαθῷ γενέσθαι, εἰ τὴν ψυχὴν φύσει ἀγαθὴν ἔχοι. (6) Ὡς οὖν θεμιτὸν ὄν καὶ ἐμοὶ ἀγαθῷ ἀνδρὶ γενέσθαι, διηγοῦ τελέως τὰ σὰ ἔργα, ἵνα, ὅτι ἂν δύνωμαι ἀκούων καταμαθεῖν, πειρωῶμαι καὶ ἐγὼ σε ἀπὸ τῆς αὔριον ἡμέρας ἀρξάμενος μιμεῖσθαι. Καὶ γὰρ ἀγαθὴ ἐστίν, ἔφην ἐγὼ, ἡμέρα, ὡς ἀρετῆς ἀρχεσθαι. — (7) Σὺ μὲν παίζεις, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ὧς Σώκρατες, ἐγὼ δ' ὅμως σοι διηγῆσομαι, ἃ ἐγὼ, ὅσον δύνωμαι, πειρωῶμαι ἐπιτηδεύων διαπεραῖν τὸν βίον. (8) Ἐπεὶ γὰρ καταμεμαθηκέναι δοκῶ, ὅτι οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀνευ μὲν τοῦ γινώσκειν τε ἃ δεῖ ποιεῖν, καὶ ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ταῦτα περαίνηται, οὐ θεμιτὸν ἐποίησαν εὖ πράττειν, φρονίμοις δ' οὔσι καὶ ἐπιμελέσι τοῖς μὲν διδόασιν εὐδαιμονεῖν, τοῖς δ' οὔ· οὕτω δὴ γὰρ ἀρχομαι μὲν τοὺς θεοὺς θεραπεύειν, πειρωῶμαι δὲ ποιεῖν, ὡς ἂν θέμις ἦ μοι εὐχομένῳ καὶ ὑγείας τυγχάνειν, καὶ ῥώμης σώματος, καὶ τιμῆς ἐν πόλει, καὶ εὐνοίας ἐν φίλοις, καὶ ἐν πολέμῳ καλῆς σωτηρίας, καὶ πλούτου καλῶς αὐξομένου. — (9) Καὶ ἐγὼ ἀκούσας ταῦτα, Μέλει γὰρ δὴ σοι, ὧς Ἰσχόμαχε, ὅπως πλουτῆς, καὶ πολλὰ χρήματα ἔχων, πολ-

λιά ἔχῃς πράγματα τούτων ἐπιμελούμενος; — Καὶ
 πάννυ γε, ἔφη ὁ Ἰσχύμαχος, μέλει μοι τούτων, ὧν
 ἐρωτᾷς· ἠδὺν γὰρ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, καὶ θε-
 οὺς μεγαλείως τιμᾶν, καὶ φίλους, ἣν τινος δέωνται,
 ἐπωφελεῖν, καὶ τὴν πόλιν μηδὲν κατ' ἐμὲ χρήμασιν
 ἀκόσμητον εἶναι. — (10) Καὶ γὰρ καλὰ, ἔφη ἐγὼ, ὦ
 Ἰσχύμαχε, ἐστὶν, ἃ σὺ λέγεις, καὶ δυνατοῦ γε ἰσχυ-
 ρῶς ἀνδρός· πῶς γὰρ οὐ; ὅτε πολλοὶ μὲν εἰσὶν
 ἄνθρωποι, οἱ οὐ δύνανται ζῆν ἄνευ τοῦ ἄλλων δεῖ-
 σθαι, πολλοὶ δ' ἀγαπῶσιν, ἣν δύνωνται τὰ ἑαυτοῖς
 ἀρκοῦντα πορίζεσθαι. Οἱ δὲ δὴ δυνάμενοι μὴ μόνον
 ἑαυτῶν οἶκον διοικεῖν, ἀλλὰ καὶ περιποιεῖν, ὥστε
 καὶ τὴν πόλιν κοσμεῖν, καὶ τοὺς φίλους ἐπικουφίζειν,
 πῶς τούτους οὐχὶ βαθεῖς τε καὶ ἐρόωμένους ἄνδρας
 εὐρὴ νομίσει; (11) Ἀλλὰ γὰρ ἐπαινεῖν μὲν, ἔφη ἐγὼ,
 τοὺς τοιούτους πολλοὶ δυνάμεθα· σὺ δὲ μοι λέξον,
 ὦ Ἰσχύμαχε, ἀφ' ὧν περ ἤρξω, πῶς ὑγείας ἐπιμελῆ;
 πῶς τῆς τοῦ σώματος ῥώμης; πῶς θέμις εἶναί σοι καὶ
 ἐκ πολέμου καλῶς σώζεσθαι; τῆς δὲ χρηματίσεως
 καὶ μετὰ ταῦτα, ἔφη ἐγὼ, ἀρκέσει ἀκούειν. —
 (12) Ἀλλ' ἔστι μὲν, ἔφη ὁ Ἰσχύμαχος, ὡς γε ἐμοὶ δοκεῖ,
 ὦ Σώκρατες, ἀκόλουθα ταῦτα πάντα ἀλλήλων. Ἐπεὶ
 γὰρ ἐσθίειν τίς τὰ ἱκανὰ ἔχει, ἐκπονοῦντι μὲν ὀρ-
 θῶς μᾶλλον δοκεῖ μοι ἢ ὑγίεια παραμένειν, ἐκπο-
 νοῦντι δὲ μᾶλλον ἢ ῥώμη προσγίγνεσθαι, ἀσκοῦντι
 δὲ τὰ τοῦ πολέμου, κάλλιον σώζεσθαι, ὀρθῶς δὲ
 ἐπιμελομένῳ, καὶ μὴ καταμαλακίζομένῳ, μᾶλλον
 εἰκὸς τὸν οἶκον αὐξεσθαι. — (13) Ἀλλὰ μέχρι μὲν τοῦ

του ἔπομαι, ἔφην ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, ὅτι ἐκπονοῦν-
 τα φῆς καὶ ἐπιμελούμενον καὶ ἀσκοῦντα ἄνθρωπον
 μαῖλλον τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν· ὁποῖω δὲ πόνῳ χρῆ
 πρὸς τὴν εὐεξίαν καὶ ῥώμην, καὶ ὅπως ἀσκεῖς τὰ
 τοῦ πολέμου, καὶ ὅπως ἐπιμελῆ τοῦ περιουσίαν
 ποιεῖν, ὡς καὶ φίλους ἐπωφελεῖν, καὶ πόλιν ἐπι-
 σχύειν, ταῦτα ἂν ἠδέως, ἔφην ἐγὼ, πυθοίμην. —
 (14) Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁ Ἰσχόμαχος, ἀνί-
 στασθαι μὲν ἐξ εὐνῆς εἴθισμαι, ἠνίκα ἔτι ἔνδον κα-
 ταλαμβάνοιμι, εἴ τινα δεόμενος ἰδεῖν τυγχάνοιμι.
 Καὶ μὲν τι κατὰ πόλιν δέη πράττειν, ταῦτα πραγ-
 ματευόμενος περιπάτω τούτῳ χρῶμαι· (15) ἦν δὲ μηδὲν
 ἀναγκαῖον ἢ κατὰ πόλιν, τὸν μὲν ἵππον ὁ παῖς προά-
 γει εἰς ἀγρὸν, ἐγὼ δὲ περιπάτω χρῶμαι τῇ εἰς ἀγρὸν
 ὁδῷ ἴσως ἄμεινον, ὦ Σώκρατες, ἢ εἰ ἐν τῷ ξυστῶ
 περιπατοίην. (16) Ἐπειδὴν δὲ ἔλθω εἰς ἀγρὸν, ἦν τὲ
 μοι φυτεύοντες τυγχάνωσιν, ἦν τε νειοποιοῦντες, ἦν τε
 σπείροντες, ἦν τε καρπὸν προσκομίζοντες, ταῦτα ἐπι-
 σκεψάμενος, ὅπως ἕκαστα γίγνεται, μεταρῶνθμιζω, ἐὰν
 ἔχω τὶ βέλτιον τοῦ παρόντος. (17) Μετὰ δὲ ταῦτα ὡς τὰ
 πολλὰ ἀναβάς ἐπὶ τὸν ἵππον, ἵππασάμην ἵππασίαν, ὡς
 ἂν ἐγὼ δύνωμαι, ὁμοιοτάτην ταῖς ἐν τῷ πολέμῳ
 ἀναγκαίαις ἵππασίαις, οὔτε πλαγίου, οὔτε κατάν-
 τους, οὔτε τάφρου, οὔτε ὄχετοῦ ἀπεχόμενος· ὡς
 μέντοι δυνατὸν, ταῦτα ποιοῦντα ἐπιμέλομαι μὴ
 ἀποχωλεῦσαι τὸν ἵππον. (18) Ἐπειδὴν δὲ ταῦτα γένη-
 ται, ὁ παῖς ἐξαλίσας τὸν ἵππον οἴκαδε ἀπάγει, ἅμα
 ῥέρον ἀπὸ τοῦ χώρου, ἦν τι δεώμεθα, εἰς ἄστν.

Ἐγὼ δὲ τὰ μὲν βιάδην, τὰ δὲ ἀποδραμῶν οἴκαδε, ἀπεισιλεγγισάμην. Ἐἶτα δὲ ἀριστῶ, ὧ³ Σώκρατες, ὅσα μῆτε κενὸς μῆτε ἄγαν πλήρης διημερεύειν. — (19) Νῆ τὴν Ἥραν, ἔφην ἐγὼ, ὧ³ Ἰσχόμαχε, ἀρεσκόντως γέ μοι ταῦτα ποιεῖς. Τὸ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ συνεσκευασμένοις χρῆσθαι τοῖς τε πρὸς τὴν ὑγίειαν καὶ τοῖς πρὸς τὴν θώμην παρασκευάσμασι, καὶ τοῖς εἰς τὸν πόλεμον ἀσκήμασι, καὶ ταῖς τοῦ πλούτου ἐπιμελείαις, ταῦτα πάντα ἀγαστιά μοι δοκεῖ εἶναι (20) Καὶ γὰρ, ὅτι ὀρθῶς ἐκάστου τούτων ἐπιμελῆ, ἱκανὰ τεκμήρια παρέχῃ· ὑγιαίνοντά τε γὰρ καὶ ἐρῶμενον, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, σὺν τοῖς θεοῖς σε ὀρῶμεν, καὶ ἐν τοῖς ἱπικωτάτοις τε καὶ πλουσιωτάτοις λεγόμενον σὲ ἐπιστάμεθα. — (21) Ταῦτα τοίνυν ἐγὼ ποιῶν, ἔφη, ὧ³ Σώκρατες, ὑπὸ πολλῶν — πάνυ συκοφαντοῦμαι· σὺ δ' ἴσως ὦου με ἐρεῖν, ὡς ὑπὸ πολλῶν καλὸς καὶ αγαθὸς κέκλημαι. — (22) Ἀλλὰ καὶ ἔμελλον δὲ ἐγὼ, ἔφην, ὧ³ Ἰσχόμαχε, τοῦτο ἐρήσασθαι, εἴ τινα καὶ τούτου ἐπιμέλειαν ποιῆ, ὅπως δύνη λόγον διδόναι καὶ λαμβάνειν, ἣν τινί ποτε δέη. — Οὐ γὰρ δοκῶ σοι, ἔφη, ὧ³ Σώκρατες, αὐτὰ ταῦτα διατελεῖν μελετῶν, ἀπολογεῖσθαι μὲν, ὅτι οὐδένα ἀδικῶ, εὖ δὲ ποιῶ πολλοὺς, ὅσον ἂν δύναμαι· κατηγορεῖν δὲ οὐ δοκῶ σοι μελετᾶν ἀνθρώπων, ἀδικοῦντας μὲν καὶ ἰδίᾳ πολλοὺς καὶ τὴν πόλιν καταμανθάνων τινὰς, εὖ δὲ ποιοῦντας οὐδ' ἓνα; — (23) Ἀλλ' εἰ καὶ ἐρμηνεύειν τοιαῦτα μελετᾶς, τοῦτό μοι, ἔφην ἐγὼ, ἔτι, ὧ³ Ἰσχόμαχε, δήλωσον. —

Οὐδὲν μὲν οὖν, ὧ Σώκρατες, παύομαι, ἔφη, λέγειν μελετῶν. Ἡ γὰρ κατηγοροῦντός τινος τῶν οἰκετῶν, ἢ ἀπολογουμένου ἀκούσας, ἐλέγχειν πειρώομαι, ἢ μέμφομαί τινα πρὸς τοὺς φίλους, ἢ ἐπαινῶ, ἢ διαλλάττω τινὰς τῶν ἐπιτηδείων, πειρώμενος διδάσκειν, ὡς συμφέρει αὐτοῖς φίλους εἶναι μᾶλλον, ἢ πολεμίους. (24) Ἐτι ἐπιτιμῶμέν τινι στρατηγῷ συμπαρόντες, ἢ ἀπολογούμεθα ὑπὲρ του, εἴτις ἀδίκως αἰτίαν ἔχει, ἢ κατηγοροῦμεν πρὸς ἀλλήλους, εἴτις ἀδίκως τιμᾶται. Πολλάκις δὲ καὶ βουλευόμενοι, ἅ μὲν ἂν ἐπιθυμῶμεν πράττειν, ταῦτα ἐπαινοῦμεν· ἅ δ' ἂν μὴ βουλόμεθα πράττειν, ταῦτα μεμφόμεθα. (25) Ἦδη δ', ἔφη, ὧ Σώκρατες, καὶ διειλημμένος πολλάκις ἐκρίθην, ὅ τι χρὴ παθεῖν, ἢ ἀποτίσαι. — Ἐπὸ τοῦ; ἔφην ἐγὼ, ὧ Ἰσχόμαχε· ἐμὲ γὰρ δὴ τοῦτο ἐλάνθανεν. — Ἐπὸ τῆς γυναικὸς, ἔφη. — Καὶ πῶς δὴ, ἔφην ἐγὼ, ἀγωνίζῃ; — Ὅταν μὲν ἀληθῆ λέγειν συμφέρη, πάνυ ἐπεικῶς· ὅταν δὲ ψευδῆ, τὸν ἥτιω λόγον, ὧ Σώκρατες, οὐ μὰ τὸν Δι' οὐ δύναμαι κρεῖττω ποιεῖν. — Καὶ ἐγὼ εἶπον· Ἴσως γὰρ, ὧ Ἰσχόμαχε, τὸ ψεῦδος οὐ δύνασαι ἀληθῆς ποιεῖν.

C A P. XII.

(1) Ἀλλὰ γὰρ, ἔφην ἐγὼ, μὴ σε κατακωλύω, ὧ Ἰσχόμαχε, ἀπιέναι ἤδη βουλόμενον. — Μὰ Δι', ἔφη, ὧ Σώκρατες. Ἐπεὶ οὐκ ἂν ἀπέλθοιμι, πρὶν παντάπασιν ἢ ἀγορὰ λυθῆ. — (2) Νῆ Δι', ἔφην ἐγὼ, φυλάττη γὰρ ἰσχυρῶς, μὴ ἀποβάλλῃς τὴν ἐπωνυμίαν,

τὸ ἀνὴρ καλὸς κἀγαθὸς κεκληῖσθαι. Νῦν γὰρ πολλῶν σοι ἴσως ὄντων ἐπιμελείας δεομένων, ἐπεὶ συνέθου τοῖς ξένοις, ἀναμένεις αὐτοὺς, ἵνα μὴ ψεύσῃ. — Ἄλλὰ τοι, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ὦ Σώκρατες, οὐδ' ἐκεῖνά μοι ἀμελείται, ἃ σὺ λέγεις· ἔχω γὰρ ἐπιτρόπους ἐν τοῖς ἀγροῖς. — (3) Πότερα δέ, ἐγὼ ἔφην, ὦ Ἰσχόμαχε, ὅταν δεηθῆς ἐπιτρόπου, καταμαθῶν, ἦν που ἢ ἐπιτροπευτικὸς ἀνὴρ, τοῦτον πειρᾶ ὠνεῖσθαι (ὡςπερ ὅταν τέκτονος δεηθῆς, καταμαθῶν, εὖ οἶδ' ὅτι, ἦν που ἴδης τεκτονικόν, τοῦτον πειρᾶ κτιῦσθαι) ἢ αὐτὸς παιδεύεις τοὺς ἐπιτρόπους; — (4) Αὐτὸς νῆ Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, πειρῶμαι παιδεύειν. Καὶ γὰρ ὅστις μέλλει ἀρκέσειν, ὅταν ἐγὼ ἀπῶ, ἀντ' ἐμοῦ ἐπιμελόμενος, τί αὐτὸν καὶ δεῖ ἄλλο ἐπίστασθαι, ἢ ἅπερ ἐγὼ; εἶπερ γὰρ ἱκανὸς εἰμι τῶν ἔργων προστατεύειν, κἂν ἄλλον δήπου δυναίμην διδάξαι, ἅπερ αὐτὸς ἐπίσταμαι. — (5) Οὐκοῦν εὐνοίαν πρῶτον, ἔφην ἐγὼ, δεήσει αὐτὸν ἔχειν σοὶ καὶ τοῖς σοῖς, εἰ μέλλοι ἀρκέσειν ἀντὶ σοῦ παρών. Ἄνευ γὰρ εὐνοίας τί ὄφελος καὶ ὀποιαστινοσοῦν ἐπιτρόπου ἐπιστήμης γίγνεται; — Οὐδὲν μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ἀλλὰ τοι τὸ εὐνοεῖν ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς ἐγὼ πρῶτον πειρῶμαι παιδεύειν. — (6) Καὶ πῶς, ἐγὼ ἔφην, πρὸς τῶν θεῶν εὐνοίαν ἔχειν σοὶ καὶ τοῖς σοῖς διδάσκεις, ὄντινα ἂν βούλῃ; — Εὐεργετῶν νῆ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ὅταν τινὸς ἀγαθοῦ οἱ θεοὶ ἀφθονίαν διδῶσιν ἡμῖν. — (7) Τοῦτο οὖν λέγεις, ἔφην ἐγὼ, ὅτι οἱ ἀπολαύοντες τῶν σῶν ἀγαθῶν εὐνοὶ σοὶ γίνονται, καὶ ἀγαθὸν τί σε βούλονται

πράττειν; — Τοῦτο γὰρ ὄργανον, ᾧ Σώκρατες, εὐνοίας ἄριστον ὄρω' ὄν. — (8) Ἦν δὲ δὴ εὐνοὺς σοι γένηται, ἔφη, ᾧ Ἰσχόμαχε, ἣ τούτου ἕνεκα ἱκανὸς ἔσται ἐπιτροπεύειν; Οὐχ ὄρω' ἔς, ὅτι καὶ ἑαυτοῖς εὐνοὶ πάντες ὄντες, ὡς εἰπεῖν, ἄνθρωποι, πολλοὶ αὐτῶν εἰσὶν, οἳ οὐκ ἐθέλουσιν ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως αὐτοῖς ἔσται ταῦτα, ἃ βούλονται εἶναι σφίσι, τὰ ἀγαθὰ; — (9) Ἄλλὰ ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ἐγὼ τοιούτους ὅταν ἐπιτρόπους βούλωμαι καθιστάναί, καὶ ἐπιμελεῖσθαι διδάσκω. — (10) Πῶς, ἔφη ἐγὼ, πρὸς τῶν θεῶν; τοῦτο γὰρ δὴ ἐγὼ παντάπασιν οὐ διδακτὸν ᾧμην εἶναι, τὸ ἐπιμελῆ ποιῆσαι. — Οὐδὲ γὰρ ἐστίν, ἔφη, ᾧ Σώκρατες, ἐφεξῆς γε οὕτως οἷόν τε πάντα διδάξαι, ἐπιμελεῖς εἶναι. — (11) Ποίους μὲν δὴ, ἐγὼ ἔφη, οἷόν τε; πάντως μοι σαφῶς τούτους διασήμηνον. — Πρῶτον μὲν, ἔφη, ᾧ Σώκρατες, τοὺς οἴνου ἀκρατεῖς οὐκ ἂν δύναιο ἐπιμελεῖς ποιῆσαι· τὸ γὰρ μεθύειν λήθην ἐμποιεῖ πάντων τῶν πράττειν δεομένων. — (12) Οἰοῦντοῦτου ἀκρατεῖς μόνον, ἐγὼ ἔφη, ἀδύνατοί εἰσιν ἐπιμελεῖς ἔσεσθαι, ἢ καὶ ἄλλοι τινές; — Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ οἶγε τοῦ ὕπνου· οὔτε γὰρ ἂν αὐτὸς δύναιτο καθεύδων τὰ δέοντα ποιεῖν, οὔτε ἄλλους παρέχεσθαι. — (13) Τί οὖν; ἐγὼ ἔφη, οὔτοι αὖ μόνον ἀδύνατοι ἡμῖν ἔσονται ταύτην τὴν ἐπιμέλειαν διδαχθῆναι, ἢ καὶ ἄλλοι τινές πρὸς τούτοις; — Ἐμοιγέ τοι δοκοῦσιν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ οἱ τῶν ἀφροδισίων δυσέρωτες, ἀδύνατοι εἶναι διδαχθῆναι ἄλλου τινὸς μᾶλλον ἐπιμελεῖσθαι, ἢ τούτου. (14) Οὔτε γὰρ ἐλ-

πίδα, οὐτ' ἐπιμέλειαν ἡδίονα ῥάδιον εὐρεῖν τῆς τῶν παιδικῶν ἐπιμελείας· οὐδὲ μὴν, ὅταν παρῆ τὸ πρακτέον, τιμωρίαν χαλεπωτέραν εὐπετές ἐστι τοῦ ἀπὸ τῶν ἐρωμένων κωλύεσθαι. Ῥφίεμαι οὖν, καὶ οὐς ἂν τοιούτους γνῶ ὄντας, μηδ' ἐπιχειρεῖν ἐπιμελητὰς τούτων τινὰς καθιστάναι. — (15) Τί δέ; ἔφην ἐγὼ, οἵτινες αὐτῶν ἐρωτικῶς ἔχουσι τοῦ κερδαίνειν, ἢ καὶ οὗτοι ἀδύνατοί εἰσιν εἰς ἐπιμέλειαν τῶν κατ' ἀγρὸν ἔργων παιδεύεσθαι; — Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχύμαχος, οὐδαμῶς γε, ἀλλὰ καὶ πάννυ εὐάγωγοί εἰσιν εἰς τὴν τούτων ἐπιμέλειαν. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο δεῖ, ἢ δεῖξαι μόνον αὐτοῖς, ὅτι κερδαλέον ἐστὶν ἡ ἐπιμέλεια. — (16) Τοὺς δὲ ἄλλους, ἔφην ἐγὼ, εἰ ἐγκρατεῖς τε εἰσιν, ὧν σὺ κελεύεις, καὶ πρὸς τὸ φιλοκερδεῖς εἶναι μετρίως ἔχουσιν, πῶς ἐκδιδάσκεις, ὧν σὺ βούλει, ἐπιμελεῖς γίνεσθαι; — Ἀπλῶς, ἔφη, πάννυ, ὦ Σώκρατες. Ὅταν μὲν γὰρ ἐπιμελομένους ἴδω, καὶ ἐπαινῶ καὶ τιμᾶν πειρῶμαι αὐτούς· ὅταν δὲ ἀμελοῦντας, λέγειν τε πειρῶμαι καὶ ποιεῖν, ὅποια δήξεται αὐτούς. — (17) Ἴθι, ἐγὼ ἔφην, ὦ Ἰσχύμαχε, καὶ τόδε μοι, παρατραπόμενος τοῦ λόγου περὶ τῶν παιδευομένων εἰς τὴν ἐπιμέλειαν, δήλωσον περὶ τοῦ παιδεύεσθαι, εἰ οἷόν τέ ἐστιν, ἀμελεῖν αὐτὸν ὄντα ἄλλους ποιεῖν ἐπιμελεῖς. — (18) Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχύμαχος, οὐδὲν γε μᾶλλον, ἢ ἄμουσον ὄντα αὐτὸν ἄλλους μουσικούς ποιεῖν. Χαλεπὸν γὰρ, τοῦ διδασκάλου πονηρῶς τι ὑποδεικνύοντος, καλῶς τοῦτο ποιεῖν μαθεῖν, καὶ ἀμελεῖν γε ὑποδεικνύοντος τοῦ δεσπότη, χαλεπὸν, ἐπιμελεῖν θεράποντα γενέσθαι.

(19) Ὡς δὲ συντόμως εἰπεῖν, πονηροῦ μὲν δεσπότου οἰκέτας οὐ δοκῶ χρηστοὺς καταμεμαθηκέναι· χρηστοῦ μέντοι πονηροὺς ἤδη εἶδον, οὐ μέντοι ἀζημίους γε. Τὸν δὲ ἐπιμελητικούς βουλόμενον ποιήσασθαι τινὰς καὶ ἐφορατικὸν δεῖ εἶναι τῶν ἔργων καὶ ἐξεταστικὸν, καὶ χάριν θέλοντα τῶν καλῶς τελουμένων ἀποδιδόναι τῷ αἰτίῳ, καὶ δίκην μὴ ὀκνοῦντα τὴν ἀξίαν ἐπιθεῖναι τῷ ἀμελοῦντι. (20) Καλῶς δὲ μοι δοκεῖ ἔχειν, ἔφη ὁ Ἰσχομάχος, καὶ ἡ τοῦ βαρβάρου λεγομένη ἀπόκρισις, ὅτε βασιλεὺς ἄρα ἵππου ἐπιτυχῶν ἀγαθοῦ, παχύναι αὐτὸν ὡς τάχιστα βουλόμενος, ἤρετο τῶν δεινῶν τινὰ ἀμφ' ἵππους δοκούντων εἶναι, τί τάχιστα παχύνει ἵππον· τὸν δ' εἰπεῖν λέγεται, ὅτι δεσπότου ὀφθαλμὸς. Οὕτω δ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ τἄλλα μοι δοκεῖ δεσπότου ὀφθαλμὸς τὰ καλά τε ἀγαθὰ μάλιστα ἐργάζεσθαι.

C A P. XIII.

(1) Ὅταν δὲ παραστήσης τινὲ, ἔφην ἐγώ, τοῦτο καὶ πάννυ ἰσχυρῶς, ὅτι δεῖ ἐπιμελεῖσθαι, ὧν ἂν σὺ βούλῃ, ἢ ἰκανὸς ἤδη ἔσται ὁ τοιοῦτος ἐπιτροπεύειν, ἢ τι καὶ ἄλλο προσμαθητέον αὐτῷ ἔσται, εἰ μέλλει ἐπίτροπος ἰκανὸς ἔσεσθαι; — (2) Ναὶ μὰ Δι', ἔφη ὁ Ἰσχομάχος, ἔτι μέντοι λοιπὸν αὐτῷ ἔστι γινῶναι, ὅ τι τε ποιητέον, καὶ ὅποτε, καὶ ὅπως· εἰ δὲ μὴ, τί μᾶλλον ἐπιτρόπου ἄνευ τούτων ὄφελος, ἢ ἰατροῦ, ὃς ἐπιμελοῖτο μὲν κάμνοντός τινος προῖτε καὶ ὀψέ, ὅ τι δὲ συμφέρον τῷ κάμνοντι ποιεῖν

εἶη, τοῦτο μὴ εἰδείη; — (3) Ἐὰν δὲ δὴ καὶ τὰ ἔργα μάθῃ ὡς ἔστιν ἐργαστία, ἔτι τινός, ἔφην ἐγὼ, προςδεήσεται, ἢ ἀποτετελεσμένος ἤδη οὗτός σοι ἔσται ἐπίτροπος; — Ἄρχειν γε, ἔφη, οἶμαι δεῖν αὐτὸν μαθεῖν τῶν ἐργαζομένων. — (4) Ἡ οὖν, ἔφην ἐγὼ, καὶ σὺ ἀρχειν ἱκανούς εἶναι παιδεύεις τοὺς ἐπιτρόπους; — Πειρῶμαί γε δὴ, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος. — Καὶ πῶς δὴ, ἔφην ἐγὼ, πρὸς τῶν θεῶν, τὸ ἀρχικούς εἶναι ἀνθρώπων παιδεύεις; — Φαύλως, ἔφη, πάνυ, ὦ Σώκρατες· ὥστε ἴσως αἱ καὶ καταγελάσαις ἀκούων. — (5) Οὐ μὲν δὴ ἄξιόν γ', ἔφην ἐγὼ, τὸ πρᾶγμα καταγέλωτος, ὦ Ἰσχόμαχε. Ὅστις γάρ τοι ἀρχικούς ἀνθρώπων δύναται ποιεῖν, δῆλον ὅτι οὗτος καὶ δεσποτικούς ἀνθρώπων δύναται διδάσκειν· ὅστις δὲ δεσποτικούς, δύναται ποιεῖν καὶ βασιλικούς. Ὡστε οὐ καταγέλωτός μοι δοκεῖ ἄξιος εἶναι, ἀλλ' ἐπαίνου μεγάλου, ὃ τοῦτο δυνάμενος ποιεῖν. — (6) Οὐκοῦν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τὰ μὲν ἄλλα ζῶα ἐκ δυοῖν τούτοις τὸ πείθεσθαι μαθηνοῦσιν, ἐκ τε τοῦ, ὅταν ἀπειθεῖν ἐπιχειρῶσι, κολάζεσθαι, καὶ ἐκ τοῦ, ὅταν προθύμως ὑπηρετῶσιν, εὖ πάσχειν. (7) Οἱ τε γοῦν πᾶλοι καταμαθηνοῦσιν ὑπακούειν τοῖς πωλοδάμναις, τῷ, ὅταν μὲν πείθωνται, τῶν ἡδέων τὶ αὐτοῖς γίνεσθαι, ὅταν δὲ ἀπειθῶσιν, πράγματα ἔχειν, ἔστ' ἂν ὑπηρετήσωσι κατὰ γνώμην τῷ πωλοδάμνῃ· (8) καὶ τὰ κυνίδια δὲ, πολὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῇ γνώμῃ καὶ τῇ γλώσσει ὑποδεέστερα ὄντα, ὅμως καὶ περιτρέχειν, καὶ

ζυβιστῶν, καὶ ἄλλα πολλὰ μανθάνει τῷ αὐτῷ τού-
 τῳ τρόπῳ. Ὅταν μὲν γὰρ πειθῆται, λαμβάνει τι,
 ὧν δεῖται· ὅταν δὲ ἀμελῆ, κολάζεται. (9) Ἀνθρώπους
 δ' ἐστὶ πιθανωτέρους ποιεῖν καὶ λόγῳ, ἐπιδεικνύ-
 οντα, ὡς συμφέρει αὐτοῖς πείθεσθαι· τοῖς δὲ δού-
 λοις καὶ ἡ δοκοῦσα θηριώδης παιδεία εἶναι πάνυ
 ἐστὶν ἐπαγωγὸς πρὸς τὸ πείθεσθαι διδάσκειν· τῆ
 γὰρ γαστρὶ αὐτῶν ἐπὶ ταῖς ἐπιθυμίαις προσχαρίζο-
 μενος ἂν πολλὰ ἀνύτοις παρ' αὐτῶν. Αἱ δὲ φι-
 λότιμοι τῶν φύσεων καὶ τῷ ἐπαίνῳ παροξύνονται.
 Πεινώσι γὰρ τοῦ ἐπαίνου οὐχ ἥττον ἔνιαι τῶν φύ-
 σεων, ἢ ἄλλαι τῶν σίτων τε καὶ ποτῶν. (10) Ταῦτά τε
 οὖν, ὅσα περ' αὐτὸς ποιῶν οἶμαι πιθανωτέροις ἀν-
 θρώποις χρῆσθαι, διδάσκω, οὓς ἂν ἐπιτρόπους
 βούλωμαι καταστήσαι, καὶ τὰδε συλλαμβάνω αὐ-
 τοῖς· ἱμάτιά τε γὰρ, ὅσα δεῖ παρέχειν ἐμὲ τοῖς ἐρ-
 γαστήρσι, καὶ ὑποδήματα οὐχ ὅμοια πάντα ποιῶ,
 ἀλλὰ τὰ μὲν χεῖρω, τὰ δὲ βελτίω, ἵνα ἢ τὸν κρείττω
 τοῖς βελτίοσι τιμᾶν, τῷ δὲ χείρονι τὰ ἥττω διδάναι.
 (11) Πάντ' γὰρ μοι, ἔφη, δοκεῖ, ὡς Σώκρατες, ἀθυμία
 ἐγγίγνεσθαι τοῖς ἀγαθοῖς, ὅταν ὁρῶσι τὰ μὲν ἔργα
 δι' αὐτῶν καταπραϊτόμενα, τῶν δὲ ὁμοίων τυγχά-
 νοντας ἑαυτοῖς τοὺς μῆτε πονεῖν μῆτε κινδυνεύειν
 ἐθέλοντας, ὅταν δέη. (12) Αὐτὸς τε οὖν οὐδ' ὀπωστιοῦν
 τῶν ἴσων ἀξιῶ τοὺς ἀμείνους τοῖς κακίοσι τυγχάνειν,
 τοὺς τε ἐπιτρόπους, ὅταν μὲν εἰδῶ διαθεδωκότας
 τοῖς πλείστον ἀξίοις τὰ κράτιστα, ἐπαινώ· ἦν δὲ
 ἴδω ἢ κολακεύμασί τινα προτιμώμενον, ἢ καὶ ἄλλη

τινὲ ἀνωφελεῖ χάριτι, οὐκ ἀμελῶ, ἀλλ' ἐπιπλήττω, καὶ πειρῶμαι διδάσκειν, ὡς Σώκρατες, ὅτι οὐδ' αὐτῷ σύμφορα ταῦτα ποιεῖ.

C A P. XIV.

(1) Ὅταν δὲ, ὡς Ἰσχύμαχε, ἔφην ἐγὼ, καὶ ἄρχειν ἤδη ἱκανός σοι γένηται, ὥστε πειθόμενους παρίχεσθαι, ἢ ἀποτετελεσμένον ἤδη τοῦτον ἡγῆ ἐπίτροπον, ἢ ἔτι τινὸς προσδεῖται ὁ ταῦτα ἔχων, ἢ σὺ εἴρηκας; — (2) Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχύμαχος, τοῦ τε ἀπέχεσθαι τῶν δεσποσύνων, καὶ μὴ κλέπτειν. Εἰ γὰρ ὁ τοὺς καρποὺς μεταχειριζόμενος τολμῶν ἀφανίζειν, ὥστε μὴ λείπειν λυσιτελοῦντας τοῖς ἔργοις, τί ἂν ὄφελος εἴη τὸ διὰ τῆς τούτου ἐπιμελείας γεωργεῖν; — (3) Ἡ καὶ ταύτην οὖν, ἔφην ἐγὼ, τὴν δικαιοσύνην σὺ ὑποδύη διδάσκειν; — Καὶ πάνυ, ἔφη ὁ Ἰσχύμαχος· οὐ μέντοι γε πάντας ἐξ ἐτοίμου εὐρίσκω ὑπακούοντας τῆς διδασκαλίας ταύτης. (4) Καίτοι τὰ μὲν καὶ ἐκ τῶν Δράκοντος νόμων, τὰ δὲ καὶ ἐκ τῶν Σόλωνος πειρῶμαι, ἔφη, λαμβάνων, ἐμβιβάζειν εἰς τὴν δικαιοσύνην τοὺς οἰκέτας. Δοκοῦσι γὰρ μοι, ἔφη, καὶ οὗτοι οἱ ἄνδρες θεῖναι πολλοὺς τῶν νόμων ἐπὶ δικαιοσύνης τῆς τοιαύτης διδασκαλία. (5) Γέγραπται γὰρ ζημιοῦσθαι ἐπὶ τοῖς κλέμμασι, καὶ δεδέσθαι, ἢν τις ἄλῳ ποιῶν, καὶ θανατοῦσθαι τοὺς ἐγχειροῦντας. Δῆλον οὖν, ἔφη, ὅτι ἔγραφον αὐτὰ, βουλόμενοι ἀλυσιτελεῖν ποιῆσαι τοῖς ἀδίκους τὴν αἰσχροκέρδειαν. (6) Ἐγὼ οὖν, ἔφη, καὶ τούτων προφέ-

ρων ἔνια, καὶ ἄλλα τῶν βασιλικῶν νόμων, προσφε-
 ρόμενος πειρῶμαι δικαίους περὶ τὰ διαχειριζόμενα
 ἀπεργάζεσθαι τοὺς οἰκέτας. (7) Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ οἱ
 νόμοι ζημίαι μόνον εἰσὶ τοῖς ἁμαρτάνουσιν, οἱ δὲ
 βασιλικοὶ νόμοι οὐ μόνον ζημιοῦσι τοὺς ἀδικοῦντας,
 ἀλλὰ καὶ ὠφελοῦσι τοὺς δικαίους· ὥστε ὀρῶντες
 πλουσιωτέρους γιγνομένους τοὺς δικαίους τῶν ἀδί-
 κων, πολλοὶ, καὶ φιλοκερδεῖς ὄντες, εὖ μάλα ἐπι-
 μένουσι τῷ μὴ ἀδικεῖν. (8) Οὓς δ' ἂν αἰσθάνωμαι,
 ἔφη, ὅμως, καὶ εὖ πάσχοντας, ἔτι ἀδικεῖν πειρωμέ-
 νους, τούτους, ὡς ἀνηκέστους πλεονέκτας ὄντας,
 ἤδη καὶ τῆς χρήσεως ἀποπαύω. (9) Οὓς δ' ἂν αὖ κα-
 ταμάθω, μὴ τῷ πλέον ἔχειν μόνον διὰ τὴν δικαιο-
 σύνην ἐπαιρομένους δικαίους εἶναι, ἀλλὰ καὶ τοῦ
 ἐπαινέσθαι ἐπιθυμοῦντας ὑπ' ἐμοῦ, τούτοις ὡς περ
 ἐλευθέροις ἤδη χρῶμα, οὐ μόνον πλουτίζων, ἀλλὰ
 καὶ τιμῶν ὡς καλοὺς τε καὶ αγαθοὺς. (10) Τούτῳ γὰρ
 μοι δοκεῖ, ἔφη, ὡς Σώκρατες, διαφέρειν ἀνὴρ φιλότι-
 μος ἀνδρὸς φιλοκερδοῦς, τῷ ἐθέλειν ἐπαινου καὶ
 τιμῆς ἕνεκα καὶ πονεῖν, ὅπου δεῖ, καὶ κινδυνεύειν,
 καὶ αἰσχροῦν κερδῶν ἀπέχεσθαι.

C A P. XV.

(1) Ἀλλὰ μέντοι ἐπειδὴν γε ἐμποιήσης τινὲ τὸ βού-
 λεσθαί σοι εἶναι τὰ γαθὰ, ἐμποιήσης δὲ τῷ αὐτῷ
 τούτῳ ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως ταῦτά σοι ἐπιτελήται,
 ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἐπιστήμην κτήσῃ αὐτῷ, ὡς ἂν
 τοιοῦμένα ἕκαστα τῶν ἔργων ὠφελιμώτερα γίγνοιτο,

πρὸς δὲ τούτοις, ἄρχειν ἱκανὸν αὐτὸν ποιήσης, ἐπὶ δὲ τούτοις πᾶσιν, ἤδη τε σοὶ τὰ ἐκ τῆς γῆς ὠραῖα ἀποδεικνύοντα ὅτι πλεῖστα, ὡςπερ σὺ σαυτῶ, οὐκέτι ἐρήσομαι περὶ τούτου, εἰ ἔτι τινὸς ὁ τοιοῦτος προσδεῖται. Πάνυ γάρ μοι δοκεῖ ἤδη πολλοῦ ἂν ἄξιος εἶναι ἐπίτροπος, ὡν τοιοῦτος. Ἐκεῖνο μέντοι, ἔφην ἐγὼ, ὧ Ἰσχύμαχε, μὴ ἀπολίπης, ὃ ἡμῖν ἀργότατα ἐπιδεδράμηται τοῦ λόγου. — (2) Τὸ ποῖον; ἔφη ὁ Ἰσχύμαχος. — Ἐλεξας δῆπου, ἔφην ἐγὼ, ὅτι μέγιστον εἴη μαθεῖν, ὅπως δεῖ ἐξεργάζεσθαι ἕκαστα· εἰ δὲ μὴ, οὐδὲ τῆς ἐπιμελείας ἔφησθα ὄφελος οὐδὲν γίγνεσθαι, εἰ μὴ τις ἐπίσταιτο, ἃ δεῖ, καὶ ὡς δεῖ ποιεῖν. (3) Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐγὼ, ἔφην, ὧ Ἰσχύμαχε, ἱκανῶς δοκῶ καταμεμαθηκέναι, ἢ εἶπας, καθὰ δεῖ διδάσκειν τὸν ἐπίτροπον· καὶ γὰρ, ἢ ἔφησθα εὖνουν σοὶ ποιεῖν αὐτὸν, μαθεῖν δοκῶ, καὶ ἢ ἐπιμελῆ, καὶ ἀρχικόν, καὶ δίκαιον. (4) Ὁ δὲ εἶπας, ὡς δεῖ μαθεῖν τὸν μέλλοντα ὀρθῶς γεωργίας ἐπιμελήσεσθαι, καὶ ἃ δεῖ ποιεῖν, καὶ ὡς δεῖ, καὶ ὁπότε ἕκαστα, ταῦτά μοι δοκοῦμεν, ἔφην ἐγὼ, ἀργότερόν πως ἐπιδεδραμηκέναι τῷ λόγῳ· (5) ὡςπερ εἰ εἶποις, ὅτι δεῖ γράμματα ἐπίστασθαι τὸν μέλλοντα δυνήσεσθαι τὰ ὑπαγορευόμενα γράφειν, καὶ τὰ γεγραμμένα ἀναγιγνώσκειν. Ταῦτα γὰρ ἐγὼ ἀκούσας, ὅτι μὲν δεῖ γράμματα ἐπίστασθαι, ἠκηκόειν ἂν· τοῦτο δὲ εἰδώς; οὐδὲν τι, οἶμαι, μᾶλλον ἂν ἐπισταίμην γράμματα. (6) Οὕτω δὲ καὶ νῦν, ὅτι μὲν δεῖ ἐπίστασθαι γεωργίαν τὸν μέλλοντα ὀρθῶς ἐπιμελήσεσθαι αὐτῆς, ῥαδίως

πέπεισμαι· τοῦτο μέντοι εἰδώς, οὐδέν τι μᾶλλον ἐπίσταμαι, ὅπως δεῖ γεωργεῖν. (7) Ἄλλ' εἴ μοι αὐτίκα μᾶλα δόξαιε γεωργεῖν, ὅμοιος ἂν μοι δοκῶ εἶναι τῷ περιϊόντι ἰατρῷ, καὶ ἐπισκοποῦντι τοὺς κάμνοντας, εἰδότει δὲ οὐδέν, ὃ τι συμφέρει τοῖς κάμνουσιν. Ἴν' οὖν μὴ τοιοῦτος ᾖ, ἔφην ἐγὼ, δίδασκέ με αὐτὰ τὰ ἔργα τῆς γεωργίας. — (8) Ἐνταῦθα δὴ εἶπεν ὁ Ἰσχόαχος· Τὴν τέχνην με ἤδη, ᾧ Σώκρατες, κελεύεις αὐτὴν διδάσκειν τῆς γεωργίας; — Αὕτη γὰρ ἴσως, ἔφην ἐγὼ, ἤδη ἐστὶν ἡ ποιοῦσα τοὺς μὲν ἐπισταμένους αὐτὴν πλουσίους, τοὺς δὲ μὴ ἐπισταμένους, πολλὰ πονοῦντας, ἀπόρως βιοτεύειν. — (9) Νῦν τοίνυν, ἔφη, ᾧ Σώκρατες, καὶ τὴν φιλανθρωπίαν ταύτης τῆς τέχνης ἀκούση. Τὸ γὰρ ὠφελιμωτάτη οὖσαν, καὶ ἡδίστην ἐργάζεσθαι, καὶ καλλίστην καὶ προσφιλεστάτην θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις, ἔτι πρὸς τούτοις καὶ ῥάστην εἶναι μαθεῖν, πῶς οὐχὶ γενναῖόν ἐστι; Γενναῖα δὲ δήπου καλοῦμεν καὶ τῶν ζώων, ὅποσα καλὰ, καὶ μεγάλα, καὶ ὠφέλιμα ὄντα, πραέα ἐστὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. (10) Ἄλλὰ μὴν, ἔφη, ᾧ Σώκρατες, οὐχ ὥσπερ γε τὰς ἄλλας τέχνας κατατριβῆναι δεῖ μανθάνοντας, πρὶν ἄξια τῆς τροφῆς ἐργάζεσθαι τὸν διδασκόμενον, οὐχ οὕτω καὶ ἡ γεωργία δύσκολός ἐστι μαθεῖν· ἀλλὰ τὰ μὲν ἰδὼν ἂν ἐργαζομένους, τὰ δὲ ἀκούσας, εὐθύς ἂν ἐπίσταιο, ὥστε καὶ ἄλλον, εἰ βούλοιο, διδάσκειν. Οἶομαι δ', ἔφη, πάνυ καὶ λεληθῆναι πολλὰ σεαυτὸν ἐπιστάμενον αὐτῆς. (11) Καὶ γὰρ δὴ οἱ μὲν ἄλλοι τεχνῖται

ἀποκρύπτονται πως τὰ ἐπικαιριώτατα, ἧς ἕκαστος ἔχει τέχνης, τῶν δὲ γεωργῶν ὁ κάλλιστα μὲν φυτεύων, μάλιστα ἂν ἤθοιτο, εἴτις αὐτὸν θεῶτο, ὁ κάλλιστα δὲ σπεύρων, ὡσαύτως· ὁ τι δὲ ἔροιο τῶν καλῶς πεποιημένων, οὐδὲν ὁ τι ἂν σε ἀποκρύψαιτο, ὅπως ἐποίησεν. (12) Οὕτω καὶ τὰ ἡθῆ, ὧ Σώκρατες, ἔφη, γενναιοτάτους τοὺς αὐτῆ συνόντας ἢ γεωργία ἔοικε παρέχεσθαι. — (13) Ἀλλὰ τὸ μὲν προοίμιον, ἔφη ἐγὼ, καλὸν, καὶ οὐχ οἷον ἀκούσαντα ἀποτρέπεσθαι τοῦ ἐρωτήματος· σὺ δὲ, ὅτι εὐτρεπὲς ἐστι μαθεῖν, διὰ τοῦτο πολὺ μοι μᾶλλον διεξιθι αὐτήν. Οὐ γάρ σοι αἰσχρὸν τὰ ῥάδια διδάσκειν ἐστίν, ἀλλ' ἐμοὶ πολὺ αἰσχρὸν, μὴ ἐπίσταςθαι, ἄλλως τε καὶ εἰ χρήσιμα ὄντα τυγχάνει.

C A P. XVI.

(1) Πρῶτον μὲν τοίνυν, ἔφη, ὧ Σώκρατες, τοῦτο ἐπιδειξαι βούλομαί σοι, ὡς οὐ χαλεπὸν ἐστίν, ὃ λέγουσι ποικιλώτατον τῆς γεωργίας εἶναι οἱ λόγοι μὲν ἀκριβέστατα αὐτήν διεξιόντες, ἡκιστα δὲ ἐργαζόμενοι. (2) Φασὶ γὰρ, τὸν μέλλοντα ὀρθῶς γεωργήσειν, τὴν φύσιν χρῆναι πρῶτον τῆς γῆς εἰδέναι. — Ορθῶς γε, ἔφη ἐγὼ, ταῦτα λέγοντες. Ὁ γὰρ μὴ εἰδὼς, ὃ τι δύναται ἢ γῆ φέρειν, οὐδ' ὃ τι σπεύρειν, οἶμαι, οὐδ' ὃ τι φυτεύειν δεῖ, εἰδείη ἂν. — (3) Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ ἀλλοτριᾶς γῆς τοῦτό ἐστι γνῶναι, ὃ τι τε δύναται φέρειν, καὶ ὃ τι μὴ δύναται, ὀρῶντα τοὺς καρποὺς καὶ τὰ δένδρα.

Ἐπειδὴν μέντοι γινῶ τις, οὐκέτι συμφέρει θεου-
 χεῖν. Οὐ γὰρ ἂν, ὅπου δέοιτο αὐτὸς, τοῦτο σπεί-
 ρων καὶ φυτεύων, μᾶλλον ἂν ἔχοι τὰ ἐπιτήδεια, ἢ
 ὅ τι ἢ γῆ ἡδοίτο φύουσα καὶ τρέφουσα. (4) Ἦν δ' ἄρα
 δι' ἀργίαν τῶν ἐχόντων αὐτὴν μὴ ἔχη τὴν ἐαυτῆς δύ-
 ναμιν ἐπιδεικνύναι, ἔστι καὶ παρὰ γείτονος τόπου
 πολλάκις ἀληθέστερα περὶ αὐτῆς γινῶναι, ἢ παρὰ
 γείτονος ἀνθρώπου πυθέσθαι. (5) Καὶ χερσεύουσα
 δὲ, ὅμως ἐπιδείκνυσι τὴν αὐτῆς φύσιν· ἢ γὰρ τὰ
 ἄγρια καλὰ φύουσα, δύναται θεραπευομένη καὶ τὰ
 ἡμερα καλὰ ἐκφέρειν. Φύσιν μὲν δὴ γῆς οὕτω καὶ
 οἱ μὴ πάνυ ἔμπειροι γεωργίας ὅμως δύνανται δια-
 γιννώσκειν. — (6) Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφην ἐγὼ, Ἰσχό-
 μαχε, ἱκανῶς ἤδη μοι δοκῶ ἀποτεθαρῶσθαι, ὡς
 οὐ δεῖ φοβούμενον, μὴ οὐ γινῶ τῆς γῆς φύσιν, ἀπέ-
 γασθαι γεωργίας. (7) Καὶ γὰρ δὴ, ἔφην, ἀνεμνήσθην
 το τῶν ἀλιέων, ὅτι θαλασσοργοὶ ὄντες, καὶ οὕτε
 καταστήσαντες ἐπὶ θέαν, οὐθ' ἡσυχῇ βαδίζοντες,
 ἀλλὰ παρατρέχοντες ἅμα τοὺς ἄγρους, ὅταν ὀρῶσι
 τοὺς καρποὺς ἐν τῇ γῆ, ὅμως οὐκ ὀκνοῦσιν ἀποφαι-
 νεσθαι περὶ τῆς γῆς, ὅποια τε ἀγαθὴ ἐστὶ, καὶ
 ὅποια κακὴ· ἀλλὰ τὴν μὲν ψέγουσι, τὴν δ' ἐπαι-
 νοῦσι. Καὶ πάνυ τοίνυν τοῖς ἐμπείροις γεωργίας
 ῥῶ αὐτοὺς τὰ πλεῖστα κατὰ ταυτὰ ἀποφαινομένους
 περὶ τῆς ἀγαθῆς γῆς. — (8) Πόθεν οὖν βούλει, ἔφη,
 ὦ Σώκρατες, ἀρξωμαί σε τῆς γεωργίας ὑπομιμνή-
 σκειν; Οἶδα γὰρ, ὅτι ἐπισταμένῳ σοὶ πάνυ πολλὰ
 φράσω, ὡς δεῖ γεωργεῖν. — (9) Ἐκεῖνό μοι δοκῶ,

ἔφην ἐγὼ, ὦ Ἰσχύομαχε, πρῶτον ἂν ἠδέως μανθά-
 νειν (φιλοσόφου γὰρ μάλιστα ἐστὶν ἀνδρὸς), ὅποις
 ἂν ἐγὼ, εἰ βουλοίμην, γῆν ἐργαζόμενος, πλείστας κρι-
 θὰς καὶ πλείστους πυρούς λαμβάνοιμι. — (10) Οὐκ-
 οὔν τοῦτο μὲν οἶσθα, ὅτι τῷ σπόρῳ νεὸν δεῖ προεργ-
 γάζεσθαι; — Οἶδα γὰρ, ἔφην ἐγὼ. — (11) Εἰ οὔν
 ἀρχοίμεθα, ἔφη, ἀροῦν τὴν γῆν χειμῶνος; — Ἀλ-
 λά πηλὸς ἂν εἶη, ἐγὼ ἔφην. — Ἀλλὰ τοῦ θέρους
 σοι δοκεῖ; — Σκληρὰ, ἔφην ἐγὼ, ἐστὶ ἡ γῆ κι-
 νεῖν τῷ ζεύγει. — (12) Κινδυνεύει ἕαρος, ἔφη, εἶναι
 τούτου τοῦ ἔργου ἀρκτέον. — Εἰκὸς γὰρ, ἔφην
 ἐγὼ, ἐστὶ μάλιστα χεῖσθαι τὴν γῆν τηνικαῦτα κινου-
 μένην. — Καὶ τὴν πόαν γε ἀναστρεφομένην, ἔφη,
 ὦ Σώκρατες, τηνικαῦτα κόπρον μὲν τῇ γῇ ἤδη πα-
 ρέχειν, καρπὸν δ' οὐπω καταβαλεῖν, ὥστε φύεσθαι.
 (13) Οἶμαι γὰρ δὴ, καὶ τοῦτό ἐστι γιγνώσκειν, ὅτι, εἰ
 μέλλει ἀγαθὴ ἢ νεὸς ἔσεσθαι, ὕλης τε δεῖ καθαράν
 αὐτὴν εἶναι, καὶ ὀπτὴν ὀτιμάλιστα πρὸς τοῦ ἡλίου.
 — Πάνυ γε, ἔφην ἐγὼ, καὶ ταῦτα οὕτως ἡγοῦμαι
 χρῆναι ἔχειν. — (14) Ταῦτ' οὔν, ἔφη, σὺ ἄλλως πως
 νομίζεις μᾶλλον ἂν γίνεσθαι, ἢ εἰ ἐν τῷ θέρει ὅτι
 πλειστάκις μεταβάλοι τις τὴν γῆν; — Οἶδα μὲν
 οὔν, ἔφην, ἀκριβῶς, ὅτι οὐδαμῶς ἂν μᾶλλον ἢ μὲν
 ὕλη ἐπιπολάζοι καὶ ἀυαίνοιτο ὑπὸ τοῦ καύματος, ἢ
 δὲ γῆ ὀπτῶτο ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἢ εἴτις αὐτὴν ἐν μέ-
 σω τῷ θέρει καὶ ἐν μέσῃ τῇ ἡμέρᾳ κινοίῃ τῷ ζεύ-
 γει. — (15) Εἰ δὲ ἄνθρωποι σκάπτοντες τὴν νεὸν ποι-
 οῖεν, ἔφη, οὐκ εὐδηλον, ὅτι καὶ τούτους δίχα δεῖ

ποιεῖν τὴν γῆν καὶ τὴν ὕλην; — Καὶ τὴν μὲν γε ὕλην, ἔφην ἐγὼ, καταβάλλειν, ὡς αὐαίνηται, ἐπιπολῆς, τὴν δὲ γῆν στρέφειν, ὡς ἡ ὠμὴ αὐτῆς ὀπτῶτο.

C A P. X V I I.

(1) Περὶ μὲν τῆς νεοῦ ὄρας, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὡς ἀμφοτέροις ἡμῖν ταυτὰ δοκεῖ. — Δοκεῖ γὰρ οὖν, ἔφην ἐγὼ. — Περὶ γε μέντοι τοῦ σπόρου ὄρας ἄλλο τι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, γινώσκεις, ἢ τὴν ὄραν σπεῖρειν, ἧς πάντες μὲν οἱ πρόσθεν ἄνθρωποι πείραν λαβόντες, πάντες δὲ οἱ νῦν λαμβάνοντες, ἐγνώκασιν κρατίστην εἶναι; (2) Ἐπειδὴν γὰρ ὁ μετοπωρινὸς χρόνος ἔλθῃ, πάντες που οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸν θεὸν ἀποβλέπουσιν, ὅποτε βροῆας τὴν γῆν ἀφήσει αὐτοὺς σπεῖρειν. — Ἐγνώκασιν δὲ γ', ἔφην ἐγὼ, ὦ Ἰσχύμαχε, καὶ τὸ μὴ ἐν ξηραῖ σπεῖρειν ἐκόντες εἶναι πάντες ἄνθρωποι, δηλονότι πολλαῖς ζημίαις παλαίσαντες οἱ πρὶν κελευσθῆναι ὑπὸ τοῦ θεοῦ σπειραντες. — (3) Οὐκοῦν ταῦτα μὲν, ἔφη ὁ Ἰσχύμαχος, ὁμογνωμονοῦμεν πάντες οἱ ἄνθρωποι. — Ἄ γὰρ ὁ θεὸς διδάσκει, ἔφην ἐγὼ, οὕτω γίγνεται ὁμονοεῖν· οἷον ἅμα πᾶσι δοκεῖ βέλτιον εἶναι, ἐν τῷ χειμῶνι παχέα ἱμάτια φορεῖν, ἢν δύνωνται· καὶ πῦρ κείειν ἅμα πᾶσι δοκεῖ, ἢν ξύλα ἔχωσιν. — (4) Ἄλλ' ἐν τῷδε, ἔφη ὁ Ἰσχύμαχος, πολλοὶ ἤδη διαφέρονται, ὦ Σώκρατες, περὶ τοῦ σπόρου, πότερον ὁ πρώϊμος κράτιστος, ἢ ὁ μέσος, ἢ ὁ ὀψιμώτατος. — Ἄλλ' ὁ θεὸς, ἔφην ἐγὼ, οὐ τεταγμένως τὸ ἔτος ἄγει, ἀλλὰ τὸ μὲν τῷ

πρωϊμω κάλλιστα, τὸ δὲ τῷ μέσω, τὸ δὲ τῷ ὀψιμοι-
 τάτω. — (5) Σὺ οὖν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, πότερον ἡ γῆ
 κρεῖττον εἶναι, ἐνὶ τούτων τῶν σπόρων χρῆσθαι ἐκλε-
 ξάμενον, εἴαν τε πολὺ, εἴαν τε ὀλίγον σπέρμα σπείρη
 τις, ἢ ἀρξάμενον ἀπὸ τοῦ πρωϊμωτάτου μέχρι τοῦ
 ὀψιμωτάτου σπείρειν; — (6) Καὶ ἐγὼ εἶπον, Ἐμοὶ μὲν,
 ὦ Ἰσχομάχε, δοκεῖ κράτιστον εἶναι παντὸς μετέχειν
 τοῦ σπόρου. Πολὺ γὰρ νομίζω κρεῖττον εἶναι, ἀεὶ
 ἀρκοῦντα σῖτον λαμβάνειν, ἢ ποτὲ μὲν πάνυ πολὺν,
 ποτὲ δὲ μηδ' ἰκανόν. — Καὶ τοῦτο τοίνυν σύ γε,
 ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁμογνωμονεῖς ἐμοὶ, ὁ μανθάνων
 τῷ διδάσκοντι, καὶ ταῦτα πρόσθεν ἐμοῦ τὴν γνώμην
 ἀποφαινόμενος. — (7) Τί γάρ; ἔφην ἐγὼ, ἐν τῷ ῥί-
 πτειν τὸ σπέρμα ποικίλη τέχνη ἔνεστι; — Πάντως,
 ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπισκεψώμεθα καὶ τοῦτο. Ὅτι
 μὲν γὰρ ἐκ τῆς χειρὸς δεῖ ῥίπτεσθαι τὸ σπέρμα, καὶ
 σύ που οἴσθα, ἔφη. — Καὶ γὰρ ἐώρακα, ἔφην
 ἐγώ. — Ῥίπτειν δὲ γε, ἔφη, οἱ μὲν ὁμαλῶς δύ-
 νανται, οἱ δ' οὔ. — Οὐκοῦν τοῦτο μὲν, ἔφην ἐγὼ,
 ἤδη μελέτης δεῖται, ὥσπερ τοῖς κιθαρισταῖς ἡ χεῖρ,
 ὅπως δύνηται ὑπηρετεῖν τῇ γνώμῃ. — (8) Πάνυ μὲν
 οὖν, ἔφη. ἦν δὲ γε ἦ, ἔφη, ἡ γῆ ἢ μὲν λεπτοτέρα,
 ἢ δὲ παχυτέρα. — Τί τοῦτο, ἐγὼ ἔφην, λέγεις;
 Ἄρα γε τὴν μὲν λεπτοτέραν, ὅπερ ἀσθενεστέραν, τὴν
 δὲ παχυτέραν, ὅπερ ἰσχυροτέραν; — Τοῦτ', ἔφη,
 λέγω· καὶ ἐρωτῶ γέ σε, πότερον ἴσον ἂν ἐκατέρωτῃ
 γῆ σπέρμα διδοίης, ἢ ποτέρα ἂν πλεῖον. — (9) Ταῦ
 μὲν οἶνω, ἔφην ἐγώ γε, νομίζω τῷ ἰσχυροτέρῳ πλεῖον·

ἐπιχεῖν ὕδωρ· καὶ ἀνθρώπῳ τῷ ἰσχυροτέρῳ πλείον βάρους, εἰ δέ τι φέρειν, ἐπιπιθέσθαι· καὶ δέ τι τρέφεται τινὰς, τοῖς δυνατωτέροις τρέφειν ἂν τοὺς πλείους προστάξαιμι. Εἰ δὲ ἡ ἀσθενὴς γῆ ἰσχυροτέρα, ἔφη ἐγὼ, γίνεται, ἢν τις πλείονα καρπὸν αὐτῇ ἐμβάλλῃ, ὥσπερ τὰ ὑποζύγια, τοῦτο σύ με διδάσκει. — (10) Καὶ ὁ Ἰσχύμαχος γελάσας εἶπεν· Ἀλλὰ παίζεις μὲν σύ γε, ἔφη, ὦ Σώκρατες. Εὖ γε μέντοι ἴσθι, ἔφη, ἢν μὲν ἐμβαλὼν τὸ σπέρμα τῇ γῇ, ἔπειτα ἐν ᾧ πολλὴν ἔχει τροφήν ἡ γῆ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, χλόης γενομένης ἀπὸ τοῦ σπέρματος, καταστρέψῃς αὐτὸ πάλιν, τοῦτο γίνεται σίτος τῇ γῇ, καὶ ὥσπερ ὑπὸ κόπρου ἰσχὺς αὐτῇ ἐγγίγνεται· ἢν μέντοι ἐκτρέφειν ἕως τὴν γῆν διὰ τέλους τὸ σπέρμα εἰς καρπὸν, χαλεπὸν τῇ ἀσθενεῖ γῇ ἐς τέλος πολὺν καρπὸν ἐκφέρειν. Καὶ σὺ δὲ ἀσθενεῖ χαλεπὸν πολλοὺς ἀδρούς χοίρους ἐκτρέφειν. — (11) Λέγεις σὺ, ἔφη ἐγὼ, ὦ Ἰσχύμαχε, τῇ ἀσθενεστέρῃ γῇ μείον δεῖν τὸ σπέρμα ἐμβαλεῖν; — Ναὶ μὰ Δι', ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ σύ γε συνομολογεῖς, λέγων, ὅτι νομίζεις τοῖς ἀσθενεστέροις πᾶσι μείω προστάττειν πράγματα. — (12) Τοὺς δὲ δὴ σκαλέας, ἔφη ἐγὼ, ὦ Ἰσχύμαχε, τίνος ἔνεκα ἐμβάλλετε τῷ σίτῳ; — Οἴσθα δήπου, ἔφη, ὅτι ἐν τῷ χειμῶνι πολλὰ ὕδατα γίνονται. — Τί γὰρ οὐκ; ἔφη ἐγὼ. — Οὐκοῦν θῶμεν τοῦ σίτου καὶ κατακρυφθῆναι τινὰ ὑπὲρ αὐτῶν, ἰλύος ἐπιχυθείσης, καὶ ψιλωθῆναι τινὰς ῥίζας ὑπὸ ρεύματος. Καὶ ὕλη δὲ πολλάκις ὑπὸ τῶν ὑδάτων δήπου συνεξορμᾷ τῷ

σίτω, καὶ παρέχει πνιγμὸν αὐτῷ. — Πάντα, ἔφην ἐγὼ, εἰκὸς ταῦτα γίγνεσθαι. — (13) Οὐκοῦν δοκεῖ σοι, ἔφη, ἐνταῦθα ἤδη ἐπικουρίας τινὸς δεῖσθαι ὁ σίτος; — Πάνυ μὲν οὖν, ἔφην ἐγὼ. — Τῷ οὖν κατιλυθέντι τί ἂν ποιοῦντες δοκοῦσιν ἂν σοι ἐπικουρῆσαι; — Ἐπικουφίσαντες, ἔφην ἐγὼ, τὴν γῆν. — Τί δέ, ἔφη, τῷ ἐψιλωμένῳ τὰς ῥίζας; — Ἀντιπροσημασάμενοι τὴν γῆν ἂν, ἔφην ἐγὼ. — (14) Τί γάρ, ἔφη, ἦν ὕλη πνίγη συνεξορμῶσα τῷ σίτῳ, καὶ διαρπάζουσα τοῦ σίτου τὴν τροφήν, ὥσπερ οἱ κηφῆνες διαρπάζουσιν, ἄχρηστοι ὄντες, τῶν μελισσῶν, ἃ ἂν ἐκεῖναι ἐργασάμεναι τροφήν καταθῶνται; — Ἐκκόπτειν ἂν νῆ Δία, ἔφην ἐγὼ, δεοὶ τὴν ὕλην, ὥσπερ τοὺς κηφῆνας ἐκ τῶν σμηνῶν ἀφαιρεῖν. — (15) Οὐκοῦν, ἔφη, εἰκότως σοι δοκοῦμεν ἐμβάλλειν τοὺς σκαλέας; — Πάνυ γε. Ἀτὰρ ἐνθυμοῦμαι, ἔφην ἐγὼ, ὧ Ἰσχομάχε, οἷόν ἐστι τὸ εὖ τὰς εἰκόνας ἐπάγεσθαι. Πάνυ γὰρ σύ με ἐξώργισας πρὸς τὴν ὕλην, τοὺς κηφῆνας εἰπὼν, πολὺ μᾶλλον, ἢ ὅτε περὶ αὐτῆς τῆς ὕλης ἔλεγες.

C A P. XVIII.

(1) Ἀτὰρ οὖν, ἔφην ἐγὼ, ἐκ τούτου ἄρα θερίζειν εἰκός. Δίδασκε οὖν εἴτι ἔχεις με καὶ εἰς τοῦτο. — Ἦν μή γε φανῆς, ἔφη, καὶ εἰς τοῦτο ταυτὸ ἐμοὶ ἐπιστάμενος. Ὅτι μὲν οὖν τέμνειν τὸν σῖτον δεῖ, οἶσθα. — Τί δ' οὐ μέλλω; ἔφην ἐγὼ. — Πότερα οὖν τέμνεις, ἔφη, στὰς ἐνθα πνεῖ ἄνεμος, ἢ ἀντίος; — Οὐκ ἀντίος, ἔφην, ἔγωγε· χαλεπὸν γὰρ,

οἶμαι, καὶ τοῖς ὄμμασι καὶ ταῖς χερσὶ γίγνεται, ἀντίον ἀχύρων καὶ ἀθέρων θερίζειν. — (2) Καὶ ἀκροτομοίης δ' ἂν, ἔφη, ἢ παρὰ γῆν τέμνοις; — Ἦν μὲν βραχὺς ἢ ὁ κάλαμος τοῦ σίτου, ἔγωγ', ἔφην, κάτωθεν ἂν τέμνοιμι, ἵνα ἱκανὰ τὰ ἄχυρα μᾶλλον γιγνηται· ἐὰν δὲ ὑψηλὸς ἢ, νομίζω ὀρθῶς ἂν ποιεῖν μεσοτομῶν, ἵνα μήτε οἱ ἀλοῶντες μοχθῶσι περιττὸν πόνον, μήτε οἱ λικμῶντες, ὧν οὐδὲν προσδέονται. Τὸ δὲ ἐν τῇ γῇ λειφθὲν ἠγοῦμαι καὶ κατακαυθὲν συνωφελεῖν ἂν τὴν γῆν, καὶ εἰς κόπρον ἐμβληθὲν τὴν κόπρον συμπληθύνειν. — (3) Ὁρᾶς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὡς ἀλίσκη ἐπ' αὐτοφώρῳ καὶ περὶ θερισμοῦ εἰδῶς, ἄπερ ἐγώ; — Κινδυνεύω, ἔφην ἐγώ, καὶ βούλομαι γε σκέψασθαι, εἰ καὶ ἀλοῶν ἐπίσταμαι. — Οὐκοῦν, ἔφη, τοῦτο μὲν οἶσθα, ὅτι ὑποζυγίαις ἔλοῶσι τὸν σῖτον. — (4) Τί δ' οὐκ, ἔφην ἐγώ, οἶδα; καὶ ὑποζύγια γε καλούμενα πάντα ὁμοίως, βοῦς, ἡμιόνους, ἵππους. — Οὐκοῦν, ἔφη, ταῦτα μὲν ἡγῆ τοσοῦτο μόνον εἰδέναι, πατεῖν τὸν σῖτον ἐλαυνόμενα; — Τί γὰρ ἂν ἄλλο, ἔφην ἐγώ, ὑποζύγια εἰδείη; — (5) Ὅπως δὲ τὸ δεόμενον κόψουσι, καὶ ὁμαλιεῖται ὁ ἀλοητὸς, τίνι τοῦτο, ὦ Σώκρατες; ἔφη. — Δῆλον ὅτι, ἔφην ἐγώ, τοῖς ἐπαλώσταις. Στρέφοντες γὰρ καὶ ὑπὸ τοὺς πόδας ὑποβάλλοντες τὰ ἄτριπτα ἄει, δηλονότι μάλιστα ὁμαλίζοιεν ἂν τὸ δεινόν, καὶ τάχιστα ἀνύτοιεν. — Ταῦτα μὲν τοίνυν, ἔφη, οὐδὲν ἐμοῦ λείπη γινώσκων. — (6) Οὐκοῦν, ἔφην ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε, ἐκ τούτου δὴ καθαροῦμεν τὸν

σίτον λικμῶντες. — Καὶ λέξον γέ μοι, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ἢ οἴσθα, ὅτι, ἦν ἐκ τοῦ προσηνέμου μέρους τῆς ἄλλω ἄρχῃ, δι' ὅλης τῆς ἄλλω οἴσεται σοι τὰ ἄχυρα; — Ἀνάγκη γάρ, ἔφην ἐγώ. — (7) Οὐκοῦν εἰκὸς καὶ ἐπιπίπτειν, ἔφη, αὐτὰ ἐπὶ τὸν σῖτον. — Πολὺ γάρ ἐστιν, ἔφην ἐγώ, τὸ ὑπερενεχθῆναι τὰ ἄχυρα ὑπὲρ τὸν σῖτον εἰς τὸ κενὸν τῆς ἄλλω. — Ἦν δέ τις, ἔφη, λικμᾶ ἐκ τοῦ ὑψηλέμου ἀρχόμενος; — Δῆλον, ἔφην ἐγώ, ὅτι εὐθύς ἐν τῇ ἀχυροδόκῃ ἔσται τὰ ἄχυρα. — (8) Ἐπειδὴν δὲ καθάρῃς, ἔφη, τὸν σῖτον μέχρι τοῦ ἡμίσεως τῆς ἄλλω, πότερον εὐθύς οὕτω κεχυμένου τοῦ σίτου λικμήσεις τὰ ἄχυρα τὰ λοιπὰ, ἢ συνώσας τὸν καθαρὸν πρὸς τὸν πόλον ὡς εἰς στενώτατοι; — Συνώσας, νῆ Δί', ἔφην ἐγώ, τὸν καθαρὸν σῖτον, ἵν' ὑπερφέρηται μοι τὰ ἄχυρα εἰς τὸ κενὸν τῆς ἄλλω, καὶ μὴ δις ταυτὰ ἄχυρα δέη λικμᾶν. — (9) Σὺ μὲν δὴ ἄρα, ἔφη, ὦ Σώκρατες, σῖτόν γε, ὡς ἂν τάχιστα καθαρὸς γένοιτο, κἂν ἄλλον δύναιο διδάσκειν. — Ταῦτα τοίνυν, ἔφην ἐγώ, ἐλελήθειν ἐμαυτὸν ἐπιστάμενος καὶ πάλαι. Ἐννοῶ ἄρα, εἰ λέληθα καὶ χρυσοχοεῖν καὶ αὐλεῖν καὶ ζωγραφεῖν ἐπιστάμενος. Ἐδίδαξε γὰρ οὔτε ταυτὰ με οὐδεὶς, οὔτε γεωργεῖν· ὄρω δ', ὡςπερ γεωργοῦντας, καὶ τὰς ἄλλας τέχνας ἐργαζομένους ἀνθρώπους. — (10) Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ἔλεγον ἐγώ σοι πάλαι, ὅτι καὶ ταύτῃ εἴη γεννησιώτατη ἢ γεωργικὴ τέχνη, ὅτι καὶ ῥάστη ἐστὶ μαθεῖν. — Ἄγε δὴ, ἔφην ἐγώ, οἶδα, Ἰσχόμαχε· τὰ μὲν

δὴ ἀμφὶ σπόρον ἐπιστάμενος ἄρα ἐλελήθειν ἑμαυτὸν ἐπιστάμενος.

C A P. XIX.

(1) Ἔστιν οὖν, ἔφην ἐγὼ, τῆς γεωργικῆς τέχνης καὶ ἢ τῶν δένδρων φυτεία; — Ἔστι γὰρ οὖν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος. — Πῶς ἂν οὖν, ἔφην ἐγὼ, τὰ μὲν ἀμφὶ τὸν σπόρον ἐπισταίμην, τὰ δ' ἀμφὶ τὴν φυτείαν οὐκ ἐπίσταμαι; — (2) Οὐ γὰρ σὺ, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ἐπίστασαι; — Πῶς; ἐγὼ ἔφην, ὅστις μῆτ' ἐν ὁποίᾳ τῇ γῆ δεῖ φυτεύειν οἶδα, μῆτε ὅπόσον βάθος ὀρύττειν τὸ φυτὸν, μῆτε ὅπόσον πλάτος, μῆτε ὅποσον μῆκος τὸ φυτὸν ἐμβάλλειν, μῆτε ὅπως ἂν ἐν τῇ γῆ κείμενον τὸ φυτὸν μάλιστ' ἂν βλαστάνοι. — (3) Ἴφι δὴ, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, μάνθανε, ὅ τι μὴ ἐπίστασαι. Βοθύνους μὲν γὰρ οἴους ὀρύττουσι τοῖς φυτοῖς, οἷδ' ὅτι ἐώρακας, ἔφη. — Καὶ πολλάκις ἔγωγε, ἔφην. — Ἦδη τινὰ οὖν αὐτῶν εἶδες βαθύτερον τριπόδου; — Οὐδὲ, μὰ Δι', ἔγωγ', ἔφην, πενθημιποδίου. — Τί δὲ, τὸ πλάτος ἤδη τινὰ τριπόδου πλέον εἶδες; — Οὐδὲ, μὰ Δι', ἔφην, ἐγὼ διπόδου. — (4) Ἴφι δὴ, ἔφη, καὶ τόδε ἀπόκριναί μοι, ἤδη τινὰ εἶδες τὸ βάθος ἐλάττονα ποδιαίου; — Οὐδὲ, μὰ Δι', ἔφην, ἔγωγε τριημιποδίου. Καὶ γὰρ ἐξορύττοιο ἂν σκαπτόμενα, ἔφην ἐγὼ, τὰ φυτὰ, εἰ λίαν γε οὕτως ἐπιπολῆς πεφυτευμένα εἴη. — (5) Οὐκ οὖν τοῦτο μὲν, ἔφη, ὧ Σώκρατες, ἱκανῶς οἴσθα, ὅτι οὔτε βαθύτερον πενθημιποδίου ὀρύττουσιν, οὔτε βραχύτερον τριημιποδίου. — Ἀνάγκη γὰρ, ἔφην ἐγὼ.

τοῦτο ὁρᾶσθαι, οὕτω καταφανές ὄν. — (6) Τί δέ, ἔφη, ξηροτέραν καὶ ὑγροτέραν γῆν γιγνώσκεις ὁρῶν; — Ξηρὰ μὲν γοῦν μοι δοκεῖ, ἔφην ἐγώ, εἶναι ἡ περὶ τὸν Λυκαβηττὸν, καὶ ἡ ταύτη ὁμοία· ὑγρὰ δέ, ἡ ἐν τῷ Φαληρικῷ ἔλει, καὶ ἡ ταύτη ὁμοία. — (7) Πότερα οὖν, ἔφη, ἐν τῇ ξηρᾷ ἂν βαθὺν ὀρύσσοις βόθρον τῷ φυτῷ, ἢ ἐν τῇ ὑγρᾷ; — Ἐν τῇ ξηρᾷ, νῆ Δί', ἔφην ἐγώ· ἐπεὶ ἐν γε τῇ ὑγρᾷ ὀρύττων βαθὺν, ὕδωρ ἂν εὐρίσκοις, καὶ οὐκ ἂν δύναιο ἔτι ἐν ὕδατι φυτεύειν. — Καλῶς μοι δοκεῖς, ἔφη, λέγειν. Οὐκοῦν ἐπειδὰν ὀρωρυγμένοι ὦσιν οἱ βόθροι, ὀπηνίκα δεῖ τιθέναι ἐκάτερα τὰ φυτὰ, ἤδη εἶδες; — (8) Μάλιστα, ἔφην ἐγώ. — Σὺ οὖν βουλόμενος ὡς τάχιστα φῦναι αὐτὰ, πότερον ὑποβαλὼν ἂν τῆς γῆς τῆς εἰργασμένης οἶε τὸν βλαστὸν τοῦ κλήματος θᾶττον χωρεῖν διὰ τῆς μαλακῆς, ἢ διὰ τῆς ἀργοῦ εἰς τὸ σκληρόν; — Δῆλον, ἔφην ἐγώ, ὅτι διὰ τῆς εἰργασμένης θᾶττον ἂν ἢ διὰ τῆς ἀργοῦ βλαστάνοι. — (9) Οὐκοῦν ὑποβλητέα ἂν εἴη τῷ φυτῷ γῆ. — Τί δ' οὐ μέλλει; ἔφην ἐγώ. — Πότερα δὲ ὅλον τὸ κλήμα ὀρθὸν τιθεῖς πρὸς τὸν οὐρανὸν βλέπον ἡγῆ μᾶλλον ἂν ῥιζοῦσθαι αὐτὸ, ἢ καὶ πλάγιόν τι ὑπὸ τῇ ὑποβεβλημένῃ γῆ θείης ἂν, ὥστε κεῖσθαι ὡσπερ γάμμα ὕπτιον; — (10) Οὕτω νῆ Δία· πλείονες γὰρ ἂν οἱ ὀφθαλμοὶ κατὰ γῆς εἶεν· ἐκ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἄνω ὀρῶ βλαστάνοντα τὰ φυτὰ. Καὶ τοὺς κατὰ τῆς γῆς οὐ ὀφθαλμοὺς ἡγοῦμαι τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν. Πολλῶν γὰρ φανομένων βλαστῶν κατὰ τῆς γῆς, ταχὺ ἂν καὶ

ἰσχυρόν τὸ φυτὸν ἡγοῦμαι βλαστάνειν. — (11) Ταυτὰ τοίνυν, ἔφη, καὶ περὶ τούτων γινώσκων ἐμοὶ τυγχάνεις. Ἐπαμῆσαιο δ' ἂν μόνον, ἔφη, τὴν γῆν, ἢ καὶ σάξαις ἂν εὖ μάλα περὶ τὸ φυτόν; — Σάττιοι μ' ἂν, ἔφην, νῆ Δί', ἐγώ. Εἰ μὲν γὰρ μὴ σεσαγμένον εἶη, ὑπὸ μὲν τοῦ ὕδατος εὖ οἶδ' ὅτι πηλὸς ἂν γιγνοίτο ἢ ἄσακτος γῆ, ὑπὸ δὲ τοῦ ἡλίου ξηρὰ μέχρι βυθοῦ, ὥστε τὰ φυτὰ κίνδυνος ὑπὸ μὲν τοῦ ὕδατος σήπεσθαι μὲν δι' ὑγρότητα, ἀυαίνεσθαι δὲ διὰ ξηρότητα, ἡγουν χαννότητα τῆς γῆς, θερμαινομένων τῶν ῥιζῶν. — (12) Καὶ περὶ ἀμπέλων ἄρα σύ γε, ἔφη, φυτείας, ὧ Σώκρατες, τὰ αὐτὰ ἐμοὶ πάντα γινώσκων τυγχάνεις. — Ἡ καὶ συκῆν, ἔφην ἐγώ, οὕτω θεῖ φυτεύειν; — Οἶμαι δ', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ ἄλλα ἀκρόδρουα πάντα. Τῶν γὰρ ἐν τῇ τῆς ἀμπέλου φυτεία καλῶς ἐχόντων τί ἂν ἀποδοκιμάσαις εἰς τὰς ἄλλας φυτείας; — (13) Ἐλαίαν δὲ πῶς, ἔφην ἐγώ, φυτεύσομεν, ὧ Ἰσχόμαχε; — Ἀποπειρᾷ μου, καὶ τοῦτο, ἔφη, μάλιστα πάντων ἐπιστάμενος. Ὅρας μὲν γὰρ δὴ, ὅτι βαθύτερος ὀρύσσεται τῇ ἐλαίᾳ βόθρος. Καὶ γὰρ παρὰ τὰς ὁδοὺς μάλιστα ὀρύσσεται. Ὅρας δ', ὅτι πρέμνα πᾶσι τοῖς φυτευτηρίοις πρόσεστιν. Ὅρας δ', ἔφη, τῶν φυτῶν πηλὸν ταῖς κεφαλαῖς πᾶσαις ἐπικείμενον, καὶ πάντων τῶν φυτῶν ἔστεγασμένον τὸ ἄνω. — (14) Ὅρα, ἔφην ἐγώ, ταῦτα πάντα. — Καὶ ὀρῶν δὴ, ἔφη, τί αὐτῶν οὐ γινώσκεις; ἢ τὸ ὄστρακον ἀγνοεῖς, ἔφη, ὧ Σώκρατες, πῶς ἂν ἐπὶ τοῦ πηλοῦ ἄνω καταθελῆς; — Μὰ τὸν

Δί', ἔφην ἐγὼ, οὐδὲν ὦν εἶπας, ὃ Ἰσχόμαχε, ἀγνοῶ· ἀλλὰ πάλιν ἐννοῶ, τί ποτε, ὅτε πάλαι ἤρου με συλλήβδην, εἰ ἐπίσταμαι φυτεύειν, οὐκ ἔφην. Οὐ γὰρ ἐδόκουν ἔχειν ἂν εἰπεῖν οὐδὲν, ἢ δεῖ φυτεύειν. ἐπεὶ δέ με καθ' ἑν ἕκαστον ἐπεχειρήσας ἐρωτῶν, ἀποκρίνομαί σοι, ὡς σὺ φῆς, ἅπερ σὺ γινώσκεις ὁ δεινὸς λεγόμενος γεωργός. (15) Ἄρα, ἔφην, ὃ Ἰσχόμαχε. ἢ ἐρώτησις διδασκαλία ἐστίν; ἄρτι γὰρ δὴ, ἔφην ἐγὼ, καταμανθάνω, ἢ με ἐπηρώτησας ἕκαστα· ἄγων γὰρ με δι' ὦν ἐγὼ ἐπίσταμαι, ὅμοια τούτοις ἐπιδεικνύς, ἃ οὐκ ἐνόμιζον ἐπίστασθαι, ἀναπεῖθεις, οἶμαι, ὡς καὶ ταῦτα ἐπίσταμαι. — (16) Ἄρ' οὖν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ περὶ ἀργυρίου ἐρωτῶν ἂν σε, πότερον καλὸν ἢ οὐ, δυναίμην ἂν σε πείσαι, ὡς ἐπίστασαι διαδοκιμάζειν τὰ καλὰ καὶ τὰ κίβδηλα ἀργύρια; καὶ περὶ αὐλητῶν μὴ δυναίμην ἀναπεῖσαι, ὡς ἐπίστασαι αὐλεῖν; καὶ περὶ ζωγράφων καὶ τῶν ἄλλων τοιούτων; — Ἴσως ἂν, ἔφην ἐγὼ· ἐπειδὴ καὶ γεωργεῖν ἀνεπιστάς με ὡς ἐπιστήμων εἶην, καίπερ εἰδότα, ὅτι οὐδεὶς πώποτε με ἐδίδαξε ταύτην τὴν τέχνην. — (17) Οὐκ ἔστι ταῦτ', ἔφη, ὃ Σώκρατες· ἀλλ' ἐγὼ καὶ πάλαι σοι ἔλεγον, ὅτι ἡ γεωργία οὕτω φιλόμηνος ἐστὶ καὶ προαεῖα τέχνη, ὥστε καὶ ὀρῶντας καὶ ἀκούοντας ἐπιστήμονας εὐθύς ἑαυτῆς ποιεῖν. (18) Πολλὰ δ', ἔφη, καὶ αὐτὴ διδάσκει, ὡς ἂν κάλλιστά τις αὐτῇ χρῆσθαι. Αὐτίκα ἄμπελος ἀναβαίνουσα μὲν ἐπὶ τὰ δένδρα, ὅταν ἔχη τι πλησίον δένδρον, διδάσκει ἰστάσθαι αὐτήν· περιπεταννύουσα δὲ τὰ οἴναρα, ὅταν ἔτι

αὐτῇ ἀπαλοὶ οἱ βότρυες ὧσι, διδάσκει σκιαῶζειν τὰ ἡλιούμενα ταύτην τὴν ὥραν· (19) ὅταν δὲ καιρὸς ἦ ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἤδη γλυκαίνεσθαι τὰς σταφυλὰς, φυλοῦροοῦσα διδάσκει ἑαυτὴν ψιλοῦν, καὶ πεπαίνειν τὴν ὀπώραν· διὰ πολυφορίαν δὲ τοὺς μὲν πέποντας δεικνύουσα βότρυς, τοὺς δὲ ἔτι ὠμοτέρους φέρουσα, διδάσκει τρυγαῖν ἑαυτὴν, ὥσπερ τὰ σῦκα συκάζουσι, τὸ ὄργων ἀεί.

C A P. XX.

(1) Ἐνταῦθα δὴ ἐγὼ εἶπον, Πῶς οὖν, ὦ Ἰσχομάχε, εἰ οὕτω γε ῥάδιά ἐστι μαθεῖν τὰ περὶ τὴν γεωργίαν, καὶ πάντες ὁμοίως ἴσασιν, ἅ δεῖ ποιεῖν, οὐχὶ καὶ πάντες πράττουσιν ὁμοίως, ἀλλ' οἱ μὲν αὐτῶν ἀφθόνωσ τε ζῶσι καὶ περισσὰ ἔχουσιν, οἱ δ' οὐδὲ τὰ ἀναγκαῖα δύνανται πορίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ προσοφείλουσιν; — (2) Ἐγὼ δὴ σοι λέξω, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Ἰσχομάχος. Οὐ γὰρ ἡ ἐπιστήμη, οὐδ' ἡ ἀνεπιστημοσύνη τῶν γεωργῶν ἐστὶν ἡ ποιοῦσα τοὺς μὲν εὐπορεῖν, τοὺς δὲ ἀπόρους εἶναι· (3) οὐδ' ἂν ἀκούσαις, ἔφη, λόγου οὕτω διαθέντος, ὅτι διέφθαρται ὁ οἶκος, διότι οὐχ ὁμαλῶς ὁ σπορευὺς ἔσπειρεν, οὐδ' ὅτι οὐκ ὀρθῶς τοὺς ἄρχους ἐφύτευσεν, οὐδ' ὅτι ἀγνοήσας τις τὴν γῆν φέρουσαν ἀμπέλους, ἐν ἀφόρῳ ἐφύτευσεν, οὐδ' ὅτι ἠγνόησέ τις, ὅτι ἀγαθόν ἐστι τῷ σπόρῳ νεὸν προεργάζεσθαι, οὐδ' ὅτι ἠγνόησέ τις, ὡς ἀγαθόν ἐστι τῇ γῆ κόπρον μιγνύναι. (4) Ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐστὶν ἀκοῦσαι· Ἀνὴρ οὐ λαμβάνει σῖτον ἐκ τοῦ ἀγροῦ· οὐ γὰρ ἐπιμελεῖται, ὡς αὐτῷ σπείρηται,

ἢ ὡς κόπρος γίγνηται. Οὐδ' οἶνον ἔχει ἀνήρ· οὐ γὰρ ἐπιμελεῖται, ὡς φυτεύσῃ ἀμπέλους, οὐδὲ αἰ οὔσαι ὅπως φέρωσιν αὐτῷ. Οὐδὲ ἔλαιον οὐδὲ σῦκα ἔχει ἀνήρ· οὐ γὰρ ἐπιμελεῖται, οὐδὲ ποιεῖ, ὅπως ταῦτα ἔχῃ. (5) Τοιαῦτ', ἔφη, ἐστίν, ὧς Σώκρατες, ἃ διαφέροντες ἀλλήλων οἱ γεωργοὶ διαφερόντως καὶ πράσσουσι πολὺ μᾶλλον, ἢ οἱ δοκοῦντες σοφόν τι εὐρηκέναι εἰς τὰ ἔργα. (6) Καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐστίν ἐν οἷς τῶν στρατηγικῶν ἔργων οὐ γνώμη διαφέροντες ἀλλήλων, οἱ μὲν βελτίονες, οἱ δὲ χείρονές εἰσιν, ἀλλὰ σαφῶς ἐπιμελεία. Ἄ γὰρ καὶ οἱ στρατηγοὶ γινώσκουσι πάντες καὶ τῶν ἰδιωτῶν οἱ πλεῖστοι, ταῦτα οἱ μὲν ποιοῦσι τῶν ἀρχόντων, οἱ δ' οὔ. (7) Οἶον καὶ τόδε γινώσκουσιν ἅπαντες, ὅτι διὰ πολεμίας πορευομένους βέλτιόν ἐστι, τεταγμένους πορεύεσθαι οὕτως, ὡς ἂν ἀριστα μάχοντο, εἰ δέοι. Τοῦτο τοίνυν γινώσκοντες, οἱ μὲν ποιοῦσιν οὕτως, οἱ δ' οὐ ποιοῦσι. (8) Φυλακὰς ἅπαντες ἴσασι, ὅτι βέλτιόν ἐστι καθιστάναι καὶ ἡμερινὰς καὶ νυκτερινὰς πρὸ τοῦ στρατοπέδου. Ἀλλὰ καὶ τούτου οἱ μὲν ἐπιμελοῦνται, ὡς ἔχῃ οὕτως, οἱ δ' οὐκ ἐπιμελοῦνται. (9) Ὄταν τε αὖ διὰ στενοπόρων ἴωσιν, πάνυ χαλεπὸν εὐρεῖν, ὅστις οὐ γινώσκει, ὅτι προκαταλαμβάνειν τὰ ἐπίκαιρα κρεῖσσον, ἢ μή. Ἀλλὰ καὶ τούτου οἱ μὲν ἐπιμελοῦνται οὕτω ποιεῖν, οἱ δ' οὔ. (10) Ἀλλὰ καὶ κόπρον λέγουσι μὲν πάντες, ὅτι ἀριστον εἰς γεωργίαν ἐστὶ, καὶ ὁρῶσι δὲ αὐτομάτην γιγνομένην· ὅμως δὲ καὶ ἀκριβοῦντες ὡς γίγνεται, καὶ ἴσ-

διον ὄν πολλήν ποιεῖν, οἱ μὲν καὶ τούτου ἐπιμελοῦνται, ὅπως ἀθροίζηται, οἱ δὲ παραμελοῦσι. (11) Καίτοι ὕδωρ μὲν ὁ ἄνω θεὸς παρέχει, τὰ δὲ κοῖλα πάντα τέλματα γίγνεται, ἡ γῆ δὲ ὕλην παντοίαν παρέχει, καθαιρεῖν δὲ δεῖ τὴν γῆν τὸν μέλλοντα σπεῖρειν. Ἄ δ' ἐκ ποδῶν ἀναιρεῖται, ταῦτα εἴτις ἐμβάλλοι εἰς τὸ ὕδωρ, ὁ χρόνος ἤδη αὐτὸς ἂν ποιοίη, οἷς ἡ γῆ ἠδεύεται. Ποία μὲν γὰρ ὕλη, ποία δὲ γῆ ἐν ὕδατι στασίμῳ οὐ κόπρος γίγνεται; (12) Καὶ ὅποσα δὲ θεραπείας δεῖται ἡ γῆ, ὑγροτέρα τε οὕσα πρὸς τὸν σπόρον, ἢ ἄλμωδεστέρα πρὸς φυτεῖαν, καὶ ταῦτα γινώσκουσι μὲν πάντες, καὶ ὡς τὸ ὕδωρ ἐξάγεται τάφροις, καὶ ὡς ἡ ἄλμη κολάζεται μιγνυμένη πᾶσι τοῖς ἀνάλμοις καὶ ὑγροῖς τε καὶ ξηροῖς· ἀλλὰ καὶ τούτων ἐπιμελοῦνται οἱ μὲν, οἱ δ' οὐ. (13) Εἰ δέ τις παντάπασιν ἀγνώως εἴη, τί δύναται φέρειν ἡ γῆ, καὶ μήτε ἰδεῖν ἔχει καρπὸν, μηδὲ φυτὸν αὐτῆς, μήτε του ἀκοῦσαι τὴν ἀλήθειαν περὶ αὐτῆς ἔχει· οὐ πολὺ μὲν ῥᾶον γῆς πείραν λαμβάνειν παντὶ ἀνθρώπῳ, ἢ ἵππῳ, πολὺ δὲ ῥᾶον, ἢ ἀνθρώπου; οὐ γὰρ ἐστὶν ὅ τι ἐπὶ ἀπάτῃ δείκνυσιν, ἀλλ' ἀπλῶς, ἅ τε δύναται καὶ ἅ μὴ, σαφηνίζει τε καὶ ἀληθεύει. (14) Δοκεῖ δέ μοι ἡ γῆ καὶ τοὺς κακοὺς τε καὶ ἀγαθοὺς, τῷ εὐγνώστῳ καὶ εὐμαθῇ πάντα παρέχειν, ἄριστα ἐξετάζειν. Οὐ γὰρ, ὡς περὶ τὰς ἄλλας τέχνας τοῖς μὴ ἐργαζομένοις ἐστὶ προφασίσασθαι, ὅτι οὐκ ἐπίστανται· γῆν δὲ πάντες οἶδασιν, ὅτι εὖ πάσχουσα εὖ ποιεῖ. (15) Ἄλλ' ἡ ἐν γεωργίᾳ ἐστὶ σαφῆς ψυχῆς

κατήγορος κακῆς. Ὡς μὲν γὰρ ἂν δύναίτο ἀνθρω-
πος ζῆν ἄνευ τῶν ἐπιτηδείων, οὐδεὶς τοῦτο αὐτὸς
αὐτὸν πείθει· ὁ δὲ μήτε ἄλλην τέχνην χρηματο-
ποιὸν ἐπιστάμενος, μήτε γεωργεῖν ἐθέλων, φανε-
ρὸν, ὅτι κλέπτων, ἢ ἀρπάζων, ἢ προσαιτῶν δια-
νοεῖται βιοτεύειν, ἢ παντάπασιν ἀλόγιστός ἐστι.
(16) Μέγα δὲ διαφέρειν εἰς τὸ λυσιτελεῖν γεωργίαν
ἔφη καὶ μὴ λυσιτελεῖν, ὅταν, ὄντων ἐργαστήρων καὶ
πλεόνων, ὁ μὲν ἔχη τινὰ ἐπιμέλειαν, ὡς τὴν ὥραν
αὐτῷ ἐν τῷ ἔργῳ οἱ ἐργάται ὡσιν, ὁ δὲ μὴ ἐπιμε-
λῆται τούτου. Ῥαδίως γὰρ ἀνὴρ εἰς παρὰ τοὺς
δέκα διαφέρει τῷ ἐν ὥρᾳ ἐργάζεσθαι, καὶ ἄλλος γε
ἀνὴρ διαφέρει τῷ πρὸ τῆς ὥρας ἀπιέναι. (17) Τὸ δὲ
δὴ εἶν ῥαδιουργεῖν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τοὺς ἀνθρώ-
πους, ῥαδίως τὸ ἡμισυ διαφέρει τοῦ ἔργου παντός.
(18) Ὡς περ καὶ ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις παρὰ στάδια δια-
κόσια ἔστιν ὅτε τοῖς ἑκατὸν σταδίοις διήνεγκαν ἀλλή-
λων ἀνθρώποι τῷ τάχει, ἀμφοτέρω καὶ νέοι ὄντες
καὶ ὑγιαίνοντες, ὅταν ὁ μὲν πράσῃ, ἐφ' ᾧ περ
ᾠρμηται, βαδίζων, ὁ δὲ ῥαστωνεύῃ τῇ ψυχῇ, καὶ
παρὰ κρήναις καὶ ὑπὸ σκιαῖς ἀναπαυόμενός τε καὶ
θεώμενος, καὶ αὔρας θηρεῶν μαλακός. (19) Οὕτω δὲ
καὶ ἐν τοῖς ἔργοις πολὺ διαφέρουσιν εἰς τὸ ἀνύτειν οἱ
πράττοντες, ἐφ' ᾧ περ τεταγμένοι εἰσὶ, καὶ οἱ μὴ
πράττοντες, ἀλλ' εὐρίσκοντες προφάσεις τοῦ μὴ ἐρ-
γάζεσθαι, καὶ ἐώμενοι ῥαδιουργεῖν. (20) Τὸ δὲ δὴ καὶ
τὸ καλῶς ἐργάζεσθαι, ἢ κακῶς ἐπιμελεῖσθαι, τοῦ-
το δὴ τοσοῦτον διαφέρει, ὅσον ἢ ὅλως ἐργάζεσθαι,

ἢ ὅλως ἀργὸν εἶναι. Ὅταν σκαπτόντων, ἵνα ὕλης καθαραὶ αἱ ἄμπελοι γένωνται, οὕτω σκάπτωσιν, ὥστε πλείω καὶ καλλίω τὴν ὕλην γίγνεσθαι, πῶς οὕτως οὐκ ἀργὸν ἂν φήσαις εἶναι; (21) Τὰ οὖν συντριβόντα τοὺς οἴκους πολὺ μᾶλλον ταῦτά ἐστιν, ἢ αἱ λίαν ἀνεπιστημοσύναι. Τὸ γὰρ τὰς μὲν δαπάνας χωρεῖν ἐντελεῖς ἐκ τῶν οἴκων, τὰ δὲ ἔργα μὴ τελεῖσθαι λυσιτελοῦντως πρὸς τὴν δαπάνην, ταῦτα οὐκ ἔτι δεῖ θαυμάζειν ἔαν ἀντὶ τῆς περιουσίας ἔνδειαν παρέχῃται. (22) Τοῖς γε μέντοι ἐπιμελεῖσθαι δυναμένοις καὶ συντεταμένως γεωργοῦσιν ἀνυτικωτάτην χρημάτισιν ἀπὸ γεωργίας καὶ αὐτὸς ἐπετήδευσε καὶ ἐμὲ ἐδίδαξεν ὁ πατήρ. Οὐδέποτε γὰρ εἶα χῶρον ἐξεργασμένον ὠνεῖσθαι, ἀλλ' ὅστις ἢ δι' ἀμέλειαν, ἢ δι' ἀδυναμίαν τῶν κεκτημένων καὶ ἀργὸς καὶ ἀφύτευτος εἶη, τοῦτον ὠνεῖσθαι παρήνει. (23) Τοὺς μὲν γὰρ ἐξεργασμένους ἔφη καὶ πολλοῦ ἀργυρίου γίγνεσθαι, καὶ ἐπίδοσιν οὐκ ἔχειν· τοὺς δὲ μὴ ἔχοντας ἐπίδοσιν, οὐδὲ ἠδονὰς ὁμοίας ἐνόμιζε παρέχειν· ἀλλὰ πᾶν κτῆμα καὶ θρέμμα τὸ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἰὸν, τοῦτο καὶ εὐφραίνειν μάλιστα ἤετο. Οὐδὲν οὖν ἔχει πλείονα ἐπίδοσιν, ἢ χῶρος ἐξ ἀργοῦ πάμφορος γιγνόμενος. (24) Εὐ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὅτι τῆς ἀρχαίας τιμῆς πολλοὺς πολλαπλασίου χώρους ἀξιους ἡμεῖς ἤδη ἐποιήσαμεν. Καὶ τοῦτο, ὦ Σώκρατες, ἔφη, οὕτω μὲν πολλοῦ ἀξίον τὸ ἐνθύμημα, οὕτω δὲ καὶ μαθεῖν ῥάδιον, ὥστε νυνὶ ἀκούσας σὺ τοῦτο, ἐμοὶ ὁμοίως ἐπιστάμενος ἄπει, καὶ ἄλλον δι-

δάξεις, ἐὰν βούλη. (25) Καὶ ὁ ἐμὸς δὲ πατὴρ οὔτε ἔμαθε παρ' ἄλλου τοῦτο, οὔτε μεριμνῶν εὔρεν· ἀλλὰ διὰ τὴν φιλογεωργίαν καὶ φιλοπονίαν ἐπιθυμῆσαι ἔφη τοιούτου χωρίου, ὅπως ἔχοι, ὃ τι ποι-οῖ ἅμα καὶ ὠφελούμενος ἦδοιτο. (26) Ἦν γάρ τοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, φύσει, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, φιλογεωργότατος Ἀθηναίων ὁ ἐμὸς πατήρ. — Καὶ ἐγὼ μέντοι ἀκούσας τοῦτο, ἠρόμην αὐτόν· Πότερα δὲ, ὦ Ἰσχόμαχε, ὁπόσους ἐξεργάσατο χώρους ὁ πατήρ, πάντας ἐκέκτητο, ἢ καὶ ἀπεδίδοτο, εἰ πολὺ ἀργύριον εὐρίσκοι; — Καὶ ἀπεδίδοτο νῆ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος· ἀλλὰ ἄλλον τοι εὐθύς ἀντεωνεῖτο, ἀργὸν δὲ, διὰ τὴν φιλεργίαν. — (27) Λέγεις, ἔφην ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, τῷ ὄντι φύσει τὸν πατέρα φιλογεωργὸν εἶναι οὐδὲν ἦσσαν, ἢ οἱ ἔμποροι φιλόσιτοι εἴσι. Καὶ γὰρ οἱ ἔμποροι, διὰ τὸ σφόδρα φιλεῖν τὸν σῖτον, ὅπου ἂν ἀκούσῃσι πλείστον εἶναι, ἐκεῖσε πλέουσιν ἐπ' αὐτόν, καὶ Αἰγαῖον καὶ Εὐξείνον καὶ Σικελικὸν πόντον περῶντες· (28) ἔπειτα δὲ λαβόντες ὁπόσον δύνανται πλείστον, ὄγουσιν αὐτόν διὰ τῆς θαλάττης, καὶ ταῦτα εἰς τὸ πλοῖον ἐνθήμενοι, ἐν ᾧπερ αὐτοὶ πλέουσι. Καὶ ὅταν δεηθῶσιν ἀργυρίου, οὐκ εἰκῆ αὐτόν, ὅπου ἂν τύχῃσιν, ἀπέβαλον, ἀλλ' ὅπου ἂν ἀκούσῃσι τιμᾶσθαι τε μάλιστα τὸν σῖτον, καὶ περὶ πλείστον αὐτόν ποιῶνται οἱ ἄνθρωποι, τούτοις αὐτόν ἄγοντες παραδιδόασιν. Καὶ ὁ σὸς δὲ πατήρ οὕτω πως ἔοικε φιλογεωργὸς εἶναι. — (29) Πρὸς ταῦτα δὲ εἶπεν ὁ Ἰσχόμαχος, Σὺ μὲν παίζεις, ἔφη.

ὦ Σώκρατες· ἐγὼ δὲ καὶ φιλοικοδόμους νομίζω οὐδὲν ἥττον, οἷτινες ἂν ἀποδιδῶνται ἐξοικοδομοῦντες τὰς οἰκίας, εἴτ' ἄλλας οἰκοδομοῦσι. — Νῆ Δία, ἐγὼ δὲ γέ σοι, ἔφην, ὦ Ἰσχόμαχε, ἐπομόσας λέγω, ἢ μὴν πιστεύειν σοι, φύσει νομίζειν φιλεῖν ταῦτα πάντας, ἀφ' ὧν ἂν ὠφελεῖσθαι νομίζωσιν.

C A P. XXI.

(1) Ἀτὰρ ἐννοῶ γε, ἔφην, ὦ Ἰσχόμαχε, ὡς εὖ τῇ ὑποθέσει ὄλον τὸν λόγον βοηθοῦντα παρῆσχησαι. Ἐπέθου γὰρ τὴν γεωργικὴν τέχνην πασῶν εἶναι εὐμαθεστάτην· καὶ νῦν ἐγὼ ἐκ πάντων, ὧν εἴρηκας, τοῦτο οὕτως ἔχειν παντάπασιν, ὑπὸ σοῦ ἀναπέπεισμαι. — (2) Νῆ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ἀλλὰ τόδε τοι, ὦ Σώκρατες, τὸ πάσαις κοινὸν ταῖς πρόξεσι, καὶ γεωργικῇ καὶ πολιτικῇ καὶ οἰκονομικῇ καὶ πολεμικῇ, τὸ ἀρχικὸν εἶναι, τοῦτο δὴ συνομολογῶ σοι ἐγὼ, πολὺ διαφέρειν γνώμη τοὺς ἐτέρους τῶν ἐτέρων· (3) οἶον καὶ ἐν τριήρει, ἔφη, ὅταν πελαγίζωσι, καὶ δέη περᾶν ἡμερίους πλοῦς ἐλαύνοντας, οἱ μὲν τῶν κελυστῶν δύνανται τοιαῦτα λέγειν καὶ ποιεῖν, ὥστε ἀκονᾶν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τὸ ἐθέλοντὰς πονεῖν, οἱ δὲ οὕτως ἀγνώμονές εἰσιν, ὥστε πλεῖον ἢ ἐν διπλασίῳ χρόνῳ τὸν αὐτὸν ἀνύτουσι πλοῦν. Καὶ οἱ μὲν ἰδρουῦντες καὶ ἐπαινοῦντες ἀλλήλους, ὅ τε κελεύων καὶ οἱ πειθόμενοι, ἐκβαίνουσιν· οἱ δὲ ἀνιδρωτὶ ἤκουσι, μισοῦντες τὸν ἐπιστάτην καὶ μισούμενοι. (4) Καὶ τῶν στρατηγῶν ταύτη διαφέρουσιν, ἔφη, οἱ ἕτεροι τῶν ἐτέρων· οἱ μὲν

γὰρ οὔτε πονεῖν ἐθέλοντας οὔτε κινδυνεύειν παρέ-
 χονται, πείθεσθαι τε οὐκ ἀξιοῦντας οὐδ' ἐθέλον-
 τας, ὅσον ἂν μὴ ἀνάγκη ἦ, ἀλλὰ καὶ μεγαλυνομέ-
 νους ἐπὶ τῷ ἐναντιοῦσθαι τῷ ἄρχοντι· οἱ δὲ αὐτοὶ
 οὔτοι οὐδ' αἰσχύνεσθαι ἐπισταμένους παρέχουσιν,
 ἦν τι τῶν αἰσχυρῶν συμβαίῃ. (5) Οἱ δ' αὖ θεῖοι καὶ
 ἀγαθοὶ καὶ ἐπιστήμονες ἄρχοντες, τοὺς αὐτοὺς τού-
 τους, πολλάκις δὲ καὶ ἄλλους παραλαμβάνοντες,
 αἰσχυνομένους τε ἔχουσιν αἰσχυρόν τι ποιεῖν, καὶ
 πείθεσθαι οἰομένους βέλτιον εἶναι, καὶ ἀγαλλομέ-
 νους τῷ πείθεσθαι ἕνα ἕκαστον, καὶ σύμπαντας,
 πονεῖν ὅταν δεήσῃ, οὐκ ἀθύμως πονοῦντας. (6) Ἄλλ'
 ὡςπερ ἰδιώταις ἔστιν οἷς ἐγγίγνεται ἐθελοπονία τις,
 οὕτω καὶ ὅλω τῷ στρατεύματι ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν ἄρ-
 χόντων ἐγγίγνεται καὶ τὸ φιλοπονεῖν, καὶ τὸ φιλο-
 τιμῆσθαι ὀφθῆναι καλόν τι ποιοῦντας ὑπὸ τοῦ ἄρ-
 χοντος. (7) Πρὸς ὄντινα δ' ἂν ἄρχοντα διατεθῶσιν
 οὕτως οἱ ἐπόμενοι, οὔτοι δὴ ἐρῶμενοι γε ἄρχοντες
 γίνονται, οὐ μὰ Δί' οὐχ οἱ ἂν αὐτῶν ἄριστα τὸ
 σῶμα τῶν στρατιωτῶν ἔχωσι, καὶ ἀκοντίζωσι, καὶ
 τοξεύωσιν ἄριστα, καὶ ἵππον ἔχοντες ἄριστον, ὡς
 ἱππικώτατα ἢ πελταστικώτατα προκινδυνεύουσιν·
 ἀλλ' οἱ ἂν δύνωνται ἐμποιῆσαι τοῖς στρατιώταις,
 ἀκολουθητέον εἶναι καὶ διὰ πυρὸς καὶ διὰ παντὸς
 κινδύνου. (8) Τούτους δὴ δικαίως ἂν τις καλοῖη μεγα-
 λογνώμονας, ὧ ἂν ταῦτα γινώσκοντες πολλοὶ ἔπων-
 ται, καὶ μεγάλη χειρὶ εἰκότως οὗτος λέγοιτο πορεύε-
 σθαι, οὗ ἂν τῇ γνώμῃ πολλὰι χεῖρες ὑπηρετεῖν ἐθέ-

λωσι· καὶ μέγας τῷ ὄντι οὗτος ἀνὴρ, ὃς ἂν μεγάλη δύνηται γνώμη διαπράξασθαι μᾶλλον, ἢ ῥώμη. (9) Οὕτω δὲ καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις ἔργοις, ἂν τε ἐπίτροπος ἢ ὁ ἐφεστηκώς, ἂν τε καὶ ἐπιστάτης, ὃς ἂν δύνηται προθύμους καὶ ἐντεταμένους παρέχεσθαι εἰς τὸ ἔργον καὶ συνεχεῖς, οὗτοι δὴ οἱ ἀνύτοντές εἰσιν ἐπὶ τὰ γαθὰ, καὶ πολλὴν τὴν περιουσίαν ποιοῦντες. (10) Τοῦ δὲ δεσπότου ἐπιφανέντος, ὧ Σώκρατες, ἔφη, ἐπὶ τὸ ἔργον, ὅστις δύναται καὶ μέγιστα βλάψαι τὸν κακὸν τῶν ἐργατῶν, καὶ μέγιστα τιμῆσαι τὸν πρόθυμον, εἰ μηδὲν ἐπίδηλον ποιήσουσιν οἱ ἐργάται, ἐγὼ μὲν αὐτὸν οὐκ ἂν ἀγαίμην· ἀλλ' ὄν ἂν ἰδόντες κινηθῶσι, καὶ μένος ἐκάστω ἔμπειρη τῶν ἐργατῶν, καὶ φιλονεικία πρὸς ἀλλήλους καὶ φιλοτιμία κρατίστη οὕσα ἐκάστω, τοῦτον ἐγὼ φαίην ἂν ἔχειν τι ἠθους βασιλικοῦ. (11) Καὶ ἔστι τοῦτο μέγιστον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐν παντὶ ἔργῳ, ὅπου τι δι' ἀνθρώπων πράττεται, καὶ ἐν γεωργίᾳ δέ. Οὐ μέντοι, μὰ Δία, τοῦτό γε ἔτι ἐγὼ λέγω, ἰδόντα μαθεῖν εἶναι, οὐδὲ ἅπαξ ἀκούσαντα· ἀλλὰ καὶ παιδείας δεῖν φημι τῷ ταῦτα μέλλοντι δυνήσεσθαι, καὶ φύσεως ἀγαθῆς ὑπάρξαι, καὶ, τὸ μέγιστον δὴ, θεῖον γενέσθαι. (12) Οὐ γὰρ πάνυ μοι δοκεῖ ὅλον τοῦτὶ τὸ ἀγαθὸν ἀνθρώπινον εἶναι, ἀλλὰ θεῖον, τὸ ἐθελόντων ἄρχειν· σαφῶς δὲ δίδοται τοῖς ἀληθινῶς σωφροσύνη τετελεσμένοις. Τὸ δὲ ἀκόντων τυραννεῖν διδόασιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὓς ἂν ἠγῶνται ἀξίους εἶναι βιοτεύειν, ὥσπερ ὁ Τάνταλος ἐν ἄδου λέγεται τὸν ἀεὶ χρόνον διατρίβειν φοβούμενος, μὴ δις ἀποθάνῃ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Α Π Ο Λ Ο Γ Ι Α
Σ Ω Κ Ρ Α Τ Ο Υ Σ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΚΑΣΤΑΣ.

Σωκράτους δὲ ἄξιόν μοι δοκεῖ εἶναι μεμνησθαι καὶ ὡς, ἐπειδὴ ἐκλήθη εἰς τὴν δίκην, ἐβουλεύσατο περὶ τῆς ἀπολογίας καὶ τῆς τελευτῆς τοῦ βίου. Γεγραῖφασι μὲν περὶ τούτου καὶ ἄλλοι, καὶ πάντες εὖτυχον τῆς μεγαληγορίας αὐτοῦ· ὧ καὶ δῆλον, ὅτι τῷ ὄντι οὕτως ἐρρήθη ὑπὸ Σωκράτους. Ἄλλ' ὅτι ἤδη ἑαυτῷ ἠγεῖτο αἰρετώτερον εἶναι τοῦ βίου τὸν θάνατον, τοῦτο οὐ διεσαφήνισαν· ὥστε ἀφρονεστέρα αὐτοῦ φαίνεται εἶναι ἢ μεγαληγορία. (2) Ἐρμογένης μέντοι ὁ Ἰππονίκου ἐταῖρός τε ἦν αὐτῷ, καὶ ἐξήγγειλε περὶ αὐτοῦ τοιαῦτα, ὥστε πρόπουσαν φαίνεσθαι τὴν μεγαληγορίαν αὐτοῦ τῇ διανοίᾳ. Ἐκεῖνος γὰρ ἔφη, ὁρῶν αὐτὸν περὶ πάντων μᾶλλον διαλεγόμενον ἢ περὶ τῆς δίκης, εἰπεῖν· (3) Οὐκ ἔχοῃν μέντοι σκοπεῖν, ὧ Σώκρατες, καὶ ὅ τι ἀπολογήσῃ; Τὸν δὲ τὸ πρῶτον ἀποκρίνασθαι, Οὐ δοκῶ σοι ἀπολογεῖσθαι μελετῶν διαβεβιωκέναι; Ἐπειτα δ' αὐτὸν

ἔρεσθαι, Πῶς; Ὅτι οὐδὲν ἄδικον διαγεγένημαι ποιῶν· ἦνπερ νομίζω μελέτην εἶναι καλλίστην ἀπολογίας. (4) Ἐπεὶ δὲ αὐτὸν πάλιν λέγειν, Οὐχ ὄρας τὰ Ἀθηναίων δικαστήρια, ὡς πολλάκις μὲν οὐδὲν ἀδικοῦντας λόγῳ παραχθέντες ἀπέκτειναν, πολλάκις δὲ ἀδικοῦντας ἢ ἐκ τοῦ λόγου οἰκτίσαντες ἢ ἐπιχαρίτως εἰπόντας ἀπέλυσαν; Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δία, φάναι αὐτὸν, καὶ δις ἤδη ἐπιχειρήσαντός μου σκοπεῖν περὶ τῆς ἀπολογίας, ἐναντιοῦται μοι τὸ δαιμόνιον. (5) Ὡς δὲ αὐτὸν εἰπεῖν, Θαυμαστὰ λέγεις, τὸν δ' αὖ ἀποκρίνασθαι, Ἡ θαυμαστὸν νομίζεις, εἰ καὶ τῷ θεῷ δοκεῖ ἐμὲ βέλτιον εἶναι ἤδη τελευτᾶν; Οὐκ οἶσθα, ὅτι μέχρι μὲν τοῦδε οὐδενὶ ἀνθρώπων ὑφείμην ἂν βέλτιον ἐμοῦ βεβιωκέναι; Ὅπερ γὰρ ἠδιστόν ἐστιν, ἦδειν ὀσίως μοι καὶ δικαίως ἅπαντα τὸν βίον βεβιωμένον· ὥστε ἰσχυρῶς ἀγάμενος ἐμαυτὸν, ταῦτα εὕρισκον καὶ τοὺς ἐμοὶ συγγιγνομένους γιννώσκοντας περὶ ἐμοῦ. (6) Νῦν δὲ εἰ ἔτι προβήσεται ἡ ἡλικία, οἷδ' ὅτι ἀνάγκη ἔσται τὰ τοῦ γήρωος ἀποτελεῖσθαι, καὶ ὄραᾶν τε χεῖρον, καὶ ἀκούειν ἥσσον, καὶ δυσμαθέστερον εἶναι, καὶ ὧν ἔμαθον ἐπιλησμονέστερον. Ἦν δὲ αἰσθάνωμαι χεῖρον γινόμενος καὶ καταμέμφωμαι ἐμαυτὸν, πῶς ἂν, εἰπεῖν, ἐγὼ ἔτι ἂν ἠδέως βιοτεύοιμι; (7) Ἴσως δέ τοι, φάναι αὐτὸν, καὶ ὁ θεὸς δι' εὐμένειαν προξενεῖ μοι οὐ μόνον τὸ ἐν καιρῷ τῆς ἡλικίας καταλύσαι τὸν βίον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἢ ῥᾶστα. Ἦν γὰρ νῦν κατακριθῆ μου, δῆλον ὅτι ἐξέσται μοι τῇ τελευτῇ χρῆσθαι, ἢ ῥᾶστη μὲν ὑπὸ τῶν τούτοι

ἐπιμεληθέντων κέρταται, ἀπραγμονεσιτάτη δὲ τοῖς φίλοις, πλεῖστον δὲ πόθον ἐμποιοῦσα τοῦ τελευτῶντος. Ὅταν γὰρ ἄσχημον μὲν μηδὲν μηδὲ δυσχερὲς ἐν ταῖς γνώμασι τῶν παρόντων καταλείπεται, ὑγιὲς δὲ τὸ σῶμα ἔχων καὶ τὴν ψυχὴν δυναμένην φιλοφρονεῖσθαι ἀπομαραίνεται, πῶς οὐκ ἀνάγκη τοῦτον ποθεῖν ὡς εἶναι; (8) Ὁρθῶς δὲ οἱ θεοὶ τότε μου ἤναντιοῦντο, φάναι αὐτὸν, τῇ τοῦ λόγου ἐπισκέψει, ὅτι ἐδόκει ἡμῖν ζητητέα εἶναι ἐκ παντὸς τρόπου τὰ ἀποφευκτικά. Εἰ γὰρ τοῦτο διεπραξάμην, δῆλον ὅτι ἠτοιμασάμην ἂν, ἀντὶ τοῦ ἤδη λῆξαι τοῦ βίου, ἢ νόσοις ἀλγυνόμενος τελευτῆσαι ἢ γήρα, εἰς ὃ πάντα τὰ χαλεπὰ συρῶεῖ καὶ μάλα ἔρημα τῶν εὐφροσυνῶν. (9) Μὰ Δί', εἰπεῖν αὐτὸν, ὦ Ἐρμόγερες, ἐγὼ ταῦτα οὐδὲ προθυμήσομαι· ἀλλ' ὅσων νομίζω τετυχηκέναι καλῶν καὶ παρὰ θεῶν καὶ παρ' ἀνθρώπων, καὶ ἦν ἐγὼ δόξαν ἔχω περὶ ἑμαυτοῦ, ταύτην ἀναφαίνων εἰ βαρύνω τοὺς δικαστὰς, αἰρήσομαι τελευτᾶν μᾶλλον, ἢ ἀνελευθέρως τὸ ζῆν ἔτι προσαιτῶν, κερδαίνειν τὸν πολὺ χεῖρω βίον ἀντὶ θανάτου. (10) Οὕτως δὲ γρόντα αὐτὸν ἔφη, ἐπειδὴ κατηγορήσαν αὐτοῦ οἱ ἀντίδικοι, ὡς οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς, οὐ νομίζοι, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρει, καὶ τοὺς νέους διαφθείροι, παρελθόντα εἰπεῖν· (11) Ἀλλ' ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, τοῦτο μὲν πρῶτον θαυμάζω Μελίτου, ὅτι ποτὲ γνοὺς λέγει, ὡς ἐγὼ οὓς ἡ πόλις νομίζει θεοὺς οὐ νομίζω· ἐπεὶ θύοντά γέ με ἐν ταῖς κοιναῖς ἑορταῖς, καὶ ἐπὶ τῶν δημοσίων

βωμῶν, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ παρατυγχάνοντες ἐώρων καὶ αὐτὸς Μέλιτος, εἰ ἠβούλετο. (12) Καινά γε μὴν δαιμόνια πῶς ἂν ἐγὼ εἰσφέροιμι, λέγων, ὅτι θεοῦ μοι φωνὴ φαίνεται σημαίνουσα ὃ τι χρὴ ποιεῖν; Καὶ γὰρ οἱ φθόγγοις οἰωνῶν καὶ οἱ φήμαις ἀνθρώπων χρώμενοι φωναῖς δήπου τεκμαίρονται. Βροντὰς δὲ ἀμφιλέξει τις ἢ μὴ φωνεῖν ἢ μὴ μέγιστον οἰωνιστήριον εἶναι; Ἡ δὲ Πυθοῖ ἐν τῷ τρίποδι ἰέρεια οὐ καὶ αὐτὴ φωνῆ τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ διαγγέλλει; (13) Ἀλλὰ μέντοι καὶ τὸ προειδέναι γε τὸν θεὸν τὸ μέλλον, καὶ τὸ προσημαίνειν ᾧ βούλεται, καὶ τοῦτο, ὥσπερ ἐγὼ φημι, οὕτω πάντες καὶ λέγουσι καὶ νομίζουσιν. Ἄλλ' οἱ μὲν οἰωνοὺς τε καὶ φήμας καὶ συμβόλους τε καὶ μάντις ὀνομάζουσι τοὺς προσημαίνοντας εἶναι· ἐγὼ δὲ τοῦτο δαιμόνιον καλῶ· καὶ οἶμαι οὕτως ὀνομάζων, καὶ ἀληθέστερα καὶ ὀσιώτερα λέγειν τῶν τοῖς ὄρνισιν ἀνατιθέντων τὴν τῶν θεῶν δύναμιν. Ὡς γε μὴν οὐ ψεύδομαι κατὰ τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦτ' ἔχω τεκμήριον· καὶ γὰρ τῶν φίλων πολλοῖς δὴ ἐξαγγείλας τὰ τοῦ θεοῦ συμβουλευμάτα, οὐδεπώποτε ψευσάμενος ἐφάνην. (14) Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἀκούοντες οἱ δικασταὶ ἐθορύβουν, οἱ μὲν ἀπιστοῦντες τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ καὶ φθονοῦντες, εἰ καὶ παρὰ θεῶν μειζόνων ἢ αὐτοὶ τυγχάνοι, πάλιν εἰπεῖν τὸν Σωκράτην· Ἄγε δὴ, ἀκούσατε καὶ ἄλλα, ἵνα ἔτι μᾶλλον οἱ βουλόμενοι ὑμῶν ἀπιστῶσι τῷ ἐμῆ τετιμῆσθαι ὑπὸ δαιμόνων. Χαιρεφῶντος γάρ ποτε ἐπερωτῶντος ἐν Δελφοῖς περὶ ἐμοῦ, πολλῶν παρόν

των, ἀνεῖλεν ὁ Ἀπόλλων, μηδένα εἶναι ἀνθρώπων ἐμοῦ μῆτε ἐλευθεριώτερον, μῆτε δικαιοτέρον, μῆτε σωφρονέστερον. (15) Ὡς δ' αὖ ταῦτ' ἀκούσαντες οἱ δικασταὶ ἔτι μᾶλλον ἐθορύβουν εἰκότως, αὐθις εἶπεν τὸν Σωκράτην· Ἀλλὰ μείζω μὲν, ὧ ἄνδρες, εἶπεν ὁ θεὸς ἐν χρησιμοῖς περὶ Λυκούργου τοῦ Λακεδαιμονίοις νομοθετήσαντος, ἢ περὶ ἐμοῦ. Λέγεται γὰρ εἰς τὸν ναὸν εἰσιόντα προσεῖπεν αὐτόν· Φροντίζω, πότῃρα θεὸν σε εἶπω, ἢ ἄνθρωπον. Ἐμὲ δὲ θεῶ μὲν οὐκ εἶκασεν, ἀνθρώπων δὲ πολλῶ προέκρινεν ὑπερφέρειν. Ὅμως δὲ ὑμεῖς μηδὲ ταῦτα εἰκῆ πιστεύσητε τῷ θεῷ, ἀλλὰ καθ' ἕνα ἐκαστον ἐπισκοπεῖτε, ὧν εἶπεν ὁ θεός. (16) Τίνα μὲν γὰρ ἐπίστασθε ἦσσαν ἐμοῦ δουλεύοντα ταῖς τοῦ σώματος ἐπιθυμίαις; Τίνα δὲ ἀνθρώπων ἐλευθεριώτερον; ὅς παρ' οὐδενὸς οὔτε δῶρα οὔτε μισθὸν δέχομαι. Δικαιοτέρον δὲ τίνα ἂν εἰκότως νομίσητε τοῦ πρὸς τὰ παρόντα συνηροσμένου, ὡς τῶν ἀλλοτριῶν μηδενὸς προςδεῖσθαι; Σοφὸν δὲ πῶς οὐκ ἂν τις εἰκότως ἄνδρα φήσειεν εἶναι, ὅς ἐξ ὄτουπερ ξυιέναι τὰ λεγόμενα ἠρξάμην, οὐ πρόποτε διέλιπον καὶ ζητῶν καὶ μανθάνων ὅτι ἐδυνάμην ἀγαθόν; (17) Ὡς δὲ οὐμάτην ἐπόχουν, οὐ δοκεῖ ὑμῖν καὶ τάδε τεκμήρια εἶναι, τὸ πολλοὺς μὲν πολίτας τῶν ἀρετῆς ἐφιεμένων, πολλοὺς δὲ ξένων, ἐκ πάντων προαιρεῖσθαι ἐμοὶ ξυνεῖναι; Ἐκείνου δὲ τί φήσομεν αἴτιον εἶναι, τοῦ πάντας εἰδέναι, ὅτι ἐγὼ ἤκιστα ἔχοιμι χρήματα ἀντιδιδόναι, ὅμως πολλοὺς ἐπιθυμεῖν ἐμοὶ τι δωρεῖσθαι;

Τὸ δ' ἐμέ μὲν μηδ' ὑφ' ἐνὸς ἀπαιτεῖσθαι εὐεργεσίαν ἐμοὶ δὲ πολλοὺς ὁμολογεῖν χάριτάς ὀφείλειν; (18) Τὸ δ' ἐν τῇ πολιορκίᾳ τοὺς μὲν ἄλλους οἰκτεῖρειν ἑαυτοὺς, ἐμέ δὲ μηδὲν ἀπορώτερον διάγειν, ἢ ὅτε τὰ μάλιστα ἢ πόλις εὐδαιμονεῖ; Τὸ δὲ τοὺς ἄλλους μὲν τὰς εὐπαθείας ἐκ τῆς ἀγορᾶς πολυτελεῖς πορίζεσθαι, ἐμέ δὲ ἐκ τῆς ψυχῆς ἄνευ δαπάνης ἡδίους ἐκείνων μηχανᾶσθαι; Εἴ γε μὴν, ὅσα εἶρηκα περὶ ἑμαυτοῦ, μηδεὶς δύναται ἂν ἐξελέγξαι με ὡς ψεύδομαι, πῶς οὐκ ἂν ἤδη δικαίως καὶ ὑπὸ θεῶν καὶ ὑπ' ἀνθρώπων ἐπαινοίμην; (19) Ἄλλ' ὅμως σύ με φῆς, ὦ Μέλιτε, τοιαῦτα ἐπιτηδεύοντα τοὺς νέους διαφθεῖρειν; Καίτοι ἐπιστάμεθα μὲν δήπου, τίνες εἰσὶ νέων διαφθοραὶ· σὺ δ' εἶπέ, εἴ τινα οἴσθαι ὑπ' ἐμοῦ γεγενημένον ἢ ἐξ εὐσεβοῦς ἀνόσιον, ἢ ἐκ σώφρονος ὑβριστήν, ἢ ἐξ εὐδαιμόνου πολυδάπανον, ἢ ἐκ μετριοπότου οἰνόφλυγα, ἢ ἐκ φιλοπόνου μαλακόν, ἢ ἄλλης πονηρᾶς ἡδονῆς ἡσσημένον. (20) Ἄλλὰ, ναὶ μὰ Δία, ἔφη ὁ Μέλιτος, ἐκείνους οἶδα, οὓς σὺ πέπεικας σοὶ πείθεσθαι μᾶλλον, ἢ τοῖς γειναμένοις. Ὅμολογῶ, φάναι τὸν Σωκράτην, περὶ γε παιδείας· τοῦτο γὰρ ἴσασιν ἐμοὶ μεμεληκός. Περὶ δὲ ὑγείας τοῖς ἰατροῖς μᾶλλον οἱ ἄνθρωποι πείθονται, ἢ τοῖς γονεῦσι· καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις γε πάντως οἱ Ἀθηναῖοι πάντες δήπου τοῖς φρονιμώτατα λέγουσι πείθονται μᾶλλον, ἢ τοῖς προσήκουσιν. Οὐ γὰρ δὴ καὶ στρατηγούς αἰρεῖσθε καὶ πρὸ πατέρων καὶ ἀδελφῶν, καὶ ναὶ μὰ Δία γε ὑμεῖς πρὸ ὑμῶν αὐτῶν, οὓς ἂν

ἡγήσθε περὶ τῶν πολεμικῶν φρονιμωτάτους εἶναι ; Οὕτω γὰρ, φάναι τὸν Μέλιτον, ὃ Σώκρατες, καὶ συμφέρει καὶ νομίζεται. (21) Οὐκουν, εἶπεῖν τὸν Σωκράτην, θαυμαστὸν καὶ τοῦτό σοι δοκεῖ εἶναι, τὸ ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις πράξεσι μὴ μόνον ἰσομοιρίας τυγχάνειν τοὺς κρατίστους, ἀλλὰ καὶ προτετιμῆσθαι· ἐμὲ δὲ, ὅτι περὶ τοῦ μεγίστου ἀγαθοῦ ἀνθρώποις, περὶ παιδείας, βέλτιστος εἶναι ὑπὸ τινῶν προκρίνομαι, τούτου ἕνεκα θανάτου ὑπὸ σοῦ διώκεσθαι ;

(22) Ἐρρήθη μὲν δῆλον ὅτι τούτων πλείονα ὑπὸ τε αὐτοῦ καὶ τῶν συναγορευόντων φίλων αὐτῶ. Ἄλλ' ἐγὼ οὐ τὰ πάντα εἶπεῖν τὰ ἐκ τῆς δίκης ἐσπούδασα, ἀλλ' ἤρκεσέ μοι δηλῶσαι, ὅτι Σωκράτης τὸ μὲν μήτε περὶ θεοῦς ἀσεβῆσαι μήτε περὶ ἀνθρώπους ἀδικος φανῆναι περὶ παντὸς ἐποιεῖτο· (23) τὸ δὲ μὴ ἀποθανεῖν οὐκ ᾔετο λιπαροτέον εἶναι, ἀλλὰ καὶ καιρὸν ἤδη ἐνόμιζεν ἑαυτῶ τελευτᾶν. Ὅτι δὲ οὕτως ἐγίνωσκε, καταδηλότερον ἐγίνετο, ἐπεὶ καὶ ἡ δίκη κατεψηφίσθη. Πρῶτον μὲν γὰρ κελευόμενος ὑποτιμᾶσθαι, οὔτε αὐτὸς ὑπετιμήσατο, οὔτε τοὺς φίλους εἶασεν, ἀλλὰ καὶ ἔλεγεν, ὅτι τὸ ὑποτιμᾶσθαι ὁμολογοῦντος εἴη ἀδικεῖν. Ἐπειτα τῶν ἐταίρων ἐκκλέψαι βουλομένων αὐτὸν, οὐκ ἐφείπετο, ἀλλὰ καὶ ἐπισκῶσαι ἐδόκει, ἐρόμενος εἴ που εἰδεῖν τι χωρίον ἔξω τῆς Ἀττικῆς, ἔνθα οὐ προσβατὸν θανάτῳ.

(24) Ὡς δὲ τέλος εἶχεν ἡ δίκη, εἶπεῖν αὐτόν· Ἄλλ', ὃ ἄνδρες, τοὺς μὲν διδάσκοντας τοὺς μάρτυρας, ὡς χρὴ ἐπισηκῶντας καταψευδομαρτυρεῖν ἐμοῦ, καὶ

τούς πειθόμενους τούτοις, ἀνάγκη ἐστὶ πολλὴν ἑαυτοῖς συνειδένει ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν. Ἐμοὶ δὲ τί προσήκει νῦν μείον φρονεῖν, ἢ πρὶν κατακριθῆναι, μηδὲν ἐλεγχθέντι, ὡς πεποίηκά τι ὧν ἐγράφατό με; Οὔτε γὰρ ἔγωγε ἀντὶ Διὸς καὶ Ἥρας καὶ τῶν σὺν τούτοις θεῶν, οὔτε θύων τισὶ καινοῖς δαίμοσιν, οὔτε ὄμνυς, οὔτε νομιζῶν ἄλλους θεοὺς ἀναπέφηνα. (25) Τούς γε μὴν νέους πῶς ἂν διαφθείροιμι, καρτερίαν καὶ εὐτέλειαν προσεθίζων; Ἐφ' οἷς γε μὴν ἔργοις κεῖται θάνατος ἢ ζημία, ἱεροσυλία, τοιχωρυχία, ἀνδραποδίσει, πόλεως προδοσία, οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἀντιδικοὶ τούτων πρᾶξαί τι κατ' ἐμοῦ φασίν. Ὡστε θανμαστὸν ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι, ὅπως ποτὲ ἐφάνη ὑμῖν τοῦ θανάτου ἔργον ἄξιον ἐμοὶ εἰργασμένον. (26) Ἄλλ' οὐδὲ μέντοι, ὅτι ἀδίκως ἀποθνήσκω, διὰ τοῦτο μείον φρονητέον. Οὐ γὰρ ἐμοὶ, ἀλλὰ τοῖς καταγνοῦσι τοῦτο αἰσχρόν ἐστι. Παραμυθεῖται δ' ἔτι με καὶ Παλαμῆδης, ὃ παραπλησίως ἐμοὶ τελευτήσας· ἔτι γὰρ καὶ νῦν πολὺ καλλίους ὕμνους παρέχεται Ὀδυσσέως τοῦ ἀδίκως ἀποκτείναντος αὐτόν. Οἶδ' ὅτι καὶ ἐμοὶ μαρτυρήσεται ὑπὸ τε τοῦ ἐπιόντος καὶ ὑπὸ τοῦ παρεληλυθότος χρόνου, ὅτι ἠδίκησα μὲν οὐδένα πάποτε οὐδὲ πονηρότερον ἐποίησα, εὐεργέτουν δὲ τοὺς ἐμοὶ διαλεγόμενους, προῖκα διδάσκων ὅτι ἐδυνάμην ἀγαθόν. (27) Εἰπῶν δὲ ταῦτα, μάλα ὁμολογουμένως δὴ τοῖς εἰρημένοις ἀπῆει καὶ ὄμμασι καὶ σήματι καὶ βαδίσματι φαιδρός. Ὡς δὲ ἤσθητο ἄρα τοὺς παρεπομένους δακρύνοντας, Τι

τοῦτο; εἰπεῖν αὐτὸν, ἢ ἄρτι δακρύετε; οὐ γὰρ πάλαι ἴστε, ὅτι, ἐξ ὅτου περ ἐγενόμην, κατεψηφισμένος ἦν μου ὑπὸ τῆς φύσεως ὁ θάνατος; Ἀλλὰ μέντοι, εἰ μὲν ἀγαθῶν ἐπιθρόεόντων προαπόλλυμαι, δῆλον ὅτι ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς εὖνοις λυπητέον· εἰ δὲ χαλεπῶν προςδοκωμένων καταλύω τὸν βίον, ἐγὼ μὲν οἶμαι, ὡς εὐπραγοῦντος ἐμοῦ, πᾶσιν ὑμῖν εὐθυμητέον εἶναι. (28) Παρῶν δὲ τις Ἀπολλόδωρος, ἐπιθυμητῆς μὲν ἰσχυρῶς αὐτοῦ, ἄλλως δ' εὐήθης, εἶπεν· Ἀλλὰ τοῦτο ἔγωγε, ὦ Σώκρατες, χαλεπώτατα φέρω, ὅτι ὄρῳ σε ἀδίκως ἀποθνήσκοντα. Τὸν δὲ λέγεται καταψήσαντα αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν εἰπεῖν· Σὺ δὲ, ὦ φίλτατε Ἀπολλόδωρε, μᾶλλον ἢ ἐβούλου με ὄρῃν δικαίως ἢ ἀδίκως ἀποθνήσκοντα; καὶ ἅμα ἐπιγελάσαι. (29) Λέγεται δὲ καὶ Ἄνυτον παριόντα ἰδῶν εἰπεῖν· Ἀλλ' ὁ μὲν ἀνὴρ ὅδε κυδρὸς, ὡς μέγα τι καὶ καλὸν διαπεπραγμένος, εἰ ἀπέκτονέ με, ὅτι, αὐτὸν τῶν μεγίστων ὑπὸ τῆς πόλεως ὄρων ἀξιούμενον, οὐκ ἔφην χρῆναι τὸν υἱὸν περὶ βύρσας παιδεύειν. Ὡς μοχθηρὸς οὗτος, ἔφη, ὅς οὐκ ἔοικεν εἰδέναι, ὅτι, ὁπότερος ἡμῶν καὶ συμφορώτερα καὶ καλλίω εἰς τὸν αἰὲ χρόνον διαπέπρακται, οὗτός ἐστι καὶ ὁ νικῶν. (30) Ἀλλὰ μέντοι, φάναι αὐτὸν, ἀνέθηκε μὲν καὶ Ὅμηρος ἔστιν οἷς τῶν ἐν καταλύσει τοῦ βίου προγιγνώσκειν τὰ μέλλοντα· βούλομαι δὲ καὶ ἐγὼ χρησιμωδῆσαι τι. Συνεγενόμην γὰρ ποτε βραχέα τῷ Ἄνυτου υἱῷ, καὶ ἔδοξέ μοι οὐκ ἄρρώστος τὴν ψυχὴν εἶναι· ὥστε φημι αὐτὸν ἐπὶ τῇ δουλοπρεπεί

διατροιβῆ, ἣν ὁ πατήρ αὐτῷ παρεσκεύακεν, οὐ δια-
μενεῖν· διὰ δὲ τὸ μηδένα ἔχειν σπουδαῖον ἐπιμελη-
τὴν, προσπεσεῖσθαι τινι αἰσχροῖ ἐπιθυμίᾳ, καὶ προ-
βήσεσθαι μέντοι πόρρω μοχθηρίας. (31) Ταῦτα δ'
εἰπὼν οὐκ ἐψεύσατο· ἀλλ' ὁ νεανίσκος ἤσθεις οἴνω,
οὔτε νυκτὸς οὔτε ἡμέρας ἐπαύετο πίνων· καὶ τέλος
οὔτε τῇ ἑαυτοῦ πόλει οὔτε τοῖς φίλοις οὔτε αὐτῷ
ἄξιος οὐδενὸς ἐγένετο. "Αὐτος μὲν δὴ διὰ τὴν
τοῦ υἱοῦ πονηρὰν παιδείαν καὶ διὰ τὴν αὐτοῦ ἀγνω-
μοσύνην ἔτι καὶ τετελευτηκῶς τυγχάνει κακοδοξίας.
(32) Σωκράτης δὲ, διὰ τὸ μεγαλύνειν ἑαυτὸν ἐν
τῷ δικαστηρίῳ φθόνον ἐπαγόμενος, μᾶλλον κατα-
ψηφίσασθαι ἑαυτοῦ ἐποίησε τοὺς δικαστάς. Ἐμοὶ
μὲν οὖν δοκεῖ θεοφιλοῦς μοῖρας τετυχηκέναι· τοῦ
μὲν γὰρ βίου τὸ χαλεπώτατον ἀπέλιπε, τῶν δὲ θα-
νάτων τοῦ ῥάστου ἔτυχεν. (33) Ἐπεδειξάτο δὲ τῆς ψυ-
χῆς τὴν ῥώμην. Ἐπεὶ γὰρ ἔγνω τοῦ ἔτι ζῆν τὸ τε-
θάναι αὐτῷ κρεῖσσον εἶναι, ὥσπερ οὐδὲ πρὸς ἄλ-
λα τὰγαθὰ προσάντης ἦν, οὐδὲ πρὸς τὸν θάνατον
ἐμαλακίσατο, ἀλλ' ἰλαρῶς καὶ προσεδέχετο αὐτὸν
καὶ ἐπετελέσατο. (34) Ἐγὼ μὲν δὴ κατανοῶν τοῦ ἀν-
δρὸς τὴν τε σοφίαν καὶ τὴν γενναιότητα, οὔτε μὴ
μεμνησθαι δύναμαι αὐτοῦ, οὔτε μεμνημένος μὴ οὐκ
ἐπαινεῖν. Εἰ δέ τις τῶν ἀρετῆς ἐφιεμένων ὠφελι-
μωτέρῳ τινὶ Σωκράτους συνεγένετο, ἐκείνον ἐγὼ τὸν
ἄνδρα ἄξιομακαριστότατον νομίζω.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Σ Υ Μ Π Ο Σ Ι Ο Ν

C A P. I.

(1) Ἄλλ' ἔμοιγε δοκεῖ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἔργα οὐ μόνον τὰ μετὰ σπουδῆς πραττόμενα ἀξιωμαζόμενα εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν ταῖς παιδιαῖς. Οἷς δὲ παραγενόμενος ταῦτα γινώσκω, δηλώσαι βούλομαι.

(2) Ἦν μὲν γὰρ Παναθηναίων τῶν μεγάλων ἵπποδρομία· Καλλιᾶς δὲ ὁ Ἰππονίκου ἐρῶν ἐτύγχανεν Ἀυτόλυκου παιδὸς ὄντος, καὶ νενικηκότα αὐτὸν παγκράτιον ἦκεν ἄγων ἐπὶ τὴν θεάν. Ὡς δὲ ἡ ἵπποδρομία ἔληξεν, ἔχων τὸν τε Ἀυτόλυκον καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἀπήει εἰς τὴν ἐν Πειραιεῖ οἰκίαν· συνέειπετο δὲ αὐτῷ καὶ Νικήρατος. (3) Ἰδὼν δὲ ὁμοῦ ὄντας Σωκράτην τε, καὶ Κριτόβουλον, καὶ Ἐρμογένην, καὶ Ἀντισθένην, καὶ Χαρμίδην, τοῖς μὲν ἀμφ' Ἀυτόλυκον ἠγεῖσθαι τινα ἔταξεν, αὐτὸς δὲ προσῆλθε τοῖς ἀμφὶ Σωκράτην, καὶ εἶπεν· (4) Εἰς καλόν γε ὑμῖν συνετύχηκα· ἐστιᾶν γὰρ μέλλω Ἀυτόλυκον καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ. Οἶμαι οὖν πολὺ ἂν τὴν κατασκευήν

μοι λαμπροτέραν φανῆναι, εἰ ἀνδράσιν ἐκκεκαθαυ-
 μένοις τὰς ψυχὰς, ὡςπερ ὑμῖν, ὁ ἀνδρῶν κεκοσμη-
 μένος εἶη, μᾶλλον ἢ εἰ στρατηγοῖς, καὶ ἰππόρχαις,
 καὶ σπουδάρχαις. (5) Καὶ ὁ Σωκράτης εἶπεν· Ἄει σὺ
 ἐπισκώπτεις ἡμᾶς καταφρονῶν, ὅτι σὺ μὲν Πρωτα-
 γόρα τε πολὺ ἀργύριον δέδωκας ἐπὶ σοφία καὶ Γορ-
 γία καὶ Προδικῶ καὶ ἄλλοις πολλοῖς, ἡμᾶς δ' ὄρας
 αὐτουργοὺς τινὰς τῆς φιλοσοφίας ὄντας. (6) Καὶ ὁ
 Καλλίας, Καὶ πρόσθεν μὲν γε, ἔφη, ἀπεκρουπτό-
 μην ὑμᾶς ἔχων πολλὰ καὶ σοφὰ λέγειν· νῦν δέ, εἰάν
 παρ' ἐμοὶ ἦτε, ἐπιδείξω ὑμῖν ἑμαυτὸν πάνυ πολλῆς
 σπουδῆς ἄξιον ὄντα. (7) Οἱ οὖν ἀμφὶ τὸν Σωκράτην
 πρῶτον μὲν, ὡςπερ εἰκὸς ἦν, ἐπαινοῦντες τὴν κλη-
 σιν, οὐχ ὑπισχνοῦντο συνδειπνήσειν· ὡς δὲ πάνυ
 ἀχθόμενος φανερός ἦν, εἰ μὴ ἔποιντο, συνηκολού-
 θησαν. Ἐπειτα δὲ αὐτῶ οἱ μὲν γυμνασάμενοι καὶ
 χρισάμενοι, οἱ δὲ καὶ λουσάμενοι παρήλθον. (8) Αὐ-
 τόλυκος μὲν οὖν παρὰ τὸν πατέρα ἐκαθέζετο, οἱ
 δ' ἄλλοι, ὡςπερ εἰκὸς, κατεκλίθησαν. Εὐθύς μὲν
 οὖν ἐννοήσας τις τὰ γιγνόμενα, ἠγήσατ' ἂν φύσει
 βασιλικόν τι τὸ κάλλος εἶναι, ἄλλως τε καὶ ἦν μετ'
 αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης, καθάπερ Αὐτόλυκος τότε,
 κεκτιῆται τις αὐτό. (9) Πρῶτον μὲν γὰρ, ὡςπερ, ὅταν
 φέγγος τι ἐν νυκτὶ φανῆ, πάντων προσάγεται τὰ
 ὄμματα, οὕτω καὶ τότε τοῦ Αὐτολύκου τὸ κάλλος
 πάντων εἴλκε τὰς ὄψεις πρὸς αὐτόν. Ἐπειτα τῶν
 ὄρώντων οὐδεὶς οὐκ ἔπασχέ τι τὴν ψυχὴν ὑπ' ἐκει-
 νου. Οἱ μὲν γε σιωπηρότεροι ἐγίνοντο, οἱ δὲ καὶ

ἔσχηματίζοντό πως. (10) Πάντες μὲν οὖν οἱ ἐκ θεῶν του κατεχόμενοι ἀξιοθέατοι δοκοῦσιν εἶναι· ἀλλ' οἱ μὲν ἐξ ἄλλων πρὸς τὸ γοργότεροί τε δοῦσθαι καὶ φοβερώτερον φθέγγεσθαι καὶ σφοδρότεροι εἶναι φέρονται· οἱ δ' ὑπὸ τοῦ σώφρονος ἔρωτος ἐνθεοὶ τὰ τε ὄμματα φιλοφρονεστέρως ἔχουσι, καὶ τὴν φωνὴν πραοτέραν ποιοῦνται, καὶ τὰ σχήματα εἰς τὸ ἔλευθεριώτερον ἄγουσιν. Ἄ δὴ καὶ Καλλίας τότε διὰ τὸν ἔρωτα πράττων, ἀξιοθέατος ἦν τοῖς τετελεσμένοις τούτῳ τῷ θεῷ. (11) Ἐκεῖνοι μὲν οὖν σιωπῇ ἐδείπνου, ὥσπερ τοῦτο ἐπιτεταγμένον αὐτοῖς ὑπὸ κρείττονός τινος. Φίλιππος δ' ὁ γελωτοποιός, κρούσας τὴν θύραν, εἶπε τῷ ὑπακούσαντι εἰσαγγεῖλαι, ὅστις τε εἶη, καὶ διότι κατάγεσθαι βούλοίτο, συσκευασμένος δὲ παρεῖναι ἔφη πάντα τὰ ἐπιτήδεια, ὥστε δειπνεῖν τὰλλότρια. Καὶ τὸν παῖδα δὲ ἔφη πάνυ πιέζεσθαι, διὰ τε τὸ φέρειν μηδὲν, καὶ διὰ τὸ ἀνάριστον εἶναι. (12) Ὁ οὖν Καλλίας ἀκούσας ταῦτα, εἶπεν· Ἀλλὰ μέντοι, ὦ ἄνδρες, αἰσχρὸν στέγης γε φθονῆσαι· εἰσὶτω οὖν. Καὶ ἅμα ἀπέβλεψεν εἰς τὸν Αὐτόλυκον, δηλονότι ἐπισκοπῶν, τί ἐκείνω δόξειε τὸ σκῶμμα εἶναι. (13) Ὁ δὲ, στὰς ἐπὶ τῷ ἀνδρῶνι, ἐνθα τὸ δεῖπνον ἦν, εἶπεν· Ὅτι μὲν γελωτοποιός εἰμι, ἵστε πάντες, ἦκω δὲ προθύμως, νομίσας γελοιώτερον εἶναι τὸ ἄκλητον, ἢ τὸ κεκλημένον ἔλθειν ἐπὶ τὸ δεῖπνον. Κατακλίνου τοίνυν, ἔφη ὁ Καλλίας. Καὶ γὰρ οἱ παρόντες σπουδῆς μὲν, ὡς ἄρα, μεστοὶ, γέλωτος δὲ ἴσως ἐνδεέστεροι. (14) Λει-

πνούτων δὲ αὐτῶν, ὁ Φίλιππος γελοῖόν τι εὐθύς ἐπεχειρεῖ λέγειν, ἵνα δὴ ἐπιτελοίῃ, ὧνπερ ἕνεκα ἐκαλεῖτο ἕκαστοτε ἐπὶ τὰ δεῖπνα. Ὡς δ' οὐκ ἐκίνησε γέλωτα, τότε μὲν ἀχθεσθεῖς φανερός ἐγένετο. Αὐθις δ' ὀλίγον ὕστερον ἄλλο τι γελοῖον ἐβούλετο λέγειν. Ὡς δὲ οὐδὲ τότε ἐγέλασαν ἐπ' αὐτῷ, ἐν τῷ μεταξὺ παυσάμενος τοῦ δείπνου, συγκαλυψόμενος κατέκειτο. (15) Καὶ ὁ Καλλίας, Τί τοῦτ', ἔφη, ὦ Φίλιππε; ἀλλ' ἢ ὀδύνη σε εἴληφε; Καὶ ὁ ἀναστεινάξας εἶπε, Ναὶ μὰ Δι', ἔφη, ὦ Καλλία, μεγάλη γε. Ἐπεὶ γὰρ γέλωσ ἐξ ἀνθρώπων ἀπόλωλεν, ἔρῃ τὰ ἐμὰ πράγματα. Πρόσθεν μὲν γὰρ τούτου ἕνεκα ἐκαλούμην ἐπὶ τὰ δεῖπνα, ἵνα εὐφραίνοντο οἱ συνόντες, δι' ἐμὲ γελῶντες· νῦν δὲ τίνος ἕνεκα καὶ καλεῖ μέ τις; οὔτε γὰρ ἔγωγε σπουδάσαι ἂν δυναίμην μᾶλλον, ἢπερ ἀθάνατος γενέσθαι, οὔτε μὴν ὡς ἀντικληθησόμενος καλεῖ μέ τις, ἐπεὶ πάντες ἴσασιν, ὅτι ἀρχὴν οὐδὲ νομίζεται εἰς τὴν ἔμνη οἰκίαν δεῖπνον εἰσφέρεισθαι. Καὶ ἅμα λέγων ταῦτα ἀπεμύτιετό τε, καὶ τῇ φωνῇ σαφῶς κλαίειν ἐφαίνετο. (16) Πάντες μὲν οὖν παρεμυθοῦντό τε αὐτὸν, ὡς αὐθις γελασόμενοι, καὶ δειπνεῖν ἐκέλευον· Κριτόβουλος δὲ καὶ ἐξεκάγχασεν ἐπὶ τῷ οἰκτισμῷ αὐτοῦ. Ὁ δὲ ὡς ἦσθετο τοῦ γέλωτος, ἀνεκαλύψατό τε, καὶ τῇ ψυχῇ παρακελευσάμενος θαρσύνειν, ὅτι ἴσονται συμβολαὶ, πάλιν ἐδειπνεῖ.

C A P. II.

(1) Ὡς δ' ἀφηρέθησαν αἱ τράπεζαι, καὶ ἔσπει-

σαντο καὶ ἐπαιάνισαν, ἔρχεται τις αὐτοῖς ἐπὶ κῶ-
 μον Συρακόσιος ἄνθρωπος, ἔχων τε αὐλητρίδα ἀγα-
 θήν, καὶ ὄρχηστρίδα τῶν τὰ θαύματα δυναμένων
 ποιεῖν, καὶ παῖδα πάνυ γε ὠραῖον, καὶ πάνυ κα-
 λῶς κιθαρίζοντά τε καὶ ὄρχούμενον. Ταῦτα δὲ καὶ
 ἐπιδεικνύς ὡς ἐν θαύματι, ἀργύριον ἐλάμβανεν.
 (2) Ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς ἡ μὲν αὐλητρίς ἠΰλησεν, ὁ δὲ παῖς
 ἐκιθάρισε, καὶ ἐδόκουν μᾶλα ἀμφοτέροισι ἰκανῶς εὐ-
 φραίνειν, εἶπεν ὁ Σωκράτης· Νῆ Δί', ὦ Καλλιπία
 τελέως ἡμᾶς ἐστιᾶς. Οὐ γὰρ μόνον δεῖπνον ἄμα-
 πτον παρέθηκας, ἀλλὰ καὶ θεάματα καὶ ἀκροά-
 ματα ἡδιστα παρέχεις. (3) Καὶ ὃς ἔφη· Τί οὖν, εἰ
 καὶ μύρον τις ἡμῖν ἐνέγκαι, ἵνα καὶ εὐωδία ἐστιώ-
 μεθα; Μηδαμῶς, ἔφη ὁ Σωκράτης. Ὡςπερ γὰρ
 τοι ἐσθῆς ἄλλη μὲν γυναικί, ἄλλη δὲ ἀνδρὶ καλή,
 οὕτω καὶ ὄσμη ἄλλη μὲν ἀνδρὶ, ἄλλη δὲ γυναικί πρέ-
 πει. Καὶ γὰρ ἀνδρὸς μὲν δήπου ἕνεκα ἀνῆρ οὐδεὶς
 μύρω χρίεται. Αἱ μὲντοι γυναῖκες, ἄλλως τε καὶ
 ἦν νύμφαι τύχῳσιν οὔσαι, ὡςπερ ἡ Νικηράτου
 τοῦδε καὶ ἡ Κριτοβούλου, μύρου μὲν τί καὶ προς-
 δέονται; αὐταὶ γὰρ τούτου ὄζουσιν· ἐλαίου δὲ τοῦ
 ἐν γυμνασίοις ὄσμη καὶ παροῦσα ἡδίων ἢ μύρου γυ-
 ναιξί, καὶ ἀποῦσα ποθεινότερα. (4) Καὶ γὰρ δὴ μύ-
 ρω μὲν ὁ ἀλειψάμενος καὶ δοῦλος καὶ ἐλεύθερος εὐ-
 θὺς ἅπας ὅμοιον ὄζει· αἱ δ' ἀπὸ τῶν ἐλευθερίων
 μόχθων ὄσμαὶ ἐπιτηδευμάτων τε πρῶτον, καὶ χρό-
 νου πολλοῦ δέονται, εἰ μέλλουσιν ἠδεῖαί τε καὶ
 ἐλευθέροι ἔσεσθαι. Καὶ ὁ Λύκων εἶπεν· Οὐκοῦν

νέοις μὲν ἂν εἴη ταῦτα· ἡμᾶς δὲ τοὺς μηκέτι γυμναζομένους τίνας ὄξειν δεήσει; — Καλοκαγαθίας νῆ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης. — Καὶ πόθεν ἂν τις τοῦτο τὸ χρίσμα λάβωι; — Οὐ μὰ Δί', ἔφη, οὐ παρὰ τῶν μυροπωλῶν. — Ἀλλὰ πόθεν δῆ; — Ὁ μὲν Θεόγνις ἔφη, Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ διδάξεται· ἢ δὲ κακοῖσι

Συμμιγέης, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἕοντα νόον. — Καὶ ὁ Λύκων εἶπεν· Ἀκούεις ταῦτα, ὦ υἱέ; — (5) Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ χρῆται γε. Ἐπεὶ γοῦν νικηφόρος ἐβούλετο τοῦ παγκρατίου γενέσθαι, σὺν σοὶ σκεψάμενος... αὐτῷ, ὅς ἂν δοκῇ αὐτῷ ἰκανώτατος εἶναι εἰς τὸ ταῦτα ἐπιτηδεῦσαι, τούτῳ συνέσται. (6) Ἐνταῦθα δὲ πολλοὶ ἐφθέγγαντο· καὶ ὁ ἀπὸ τῶν αὐτῶν εἶπε, Ποῦ οὖν εὐρήσει τούτου διδάσκαλον; ὁ δὲ τις, ὡς οὐδὲ διδακτὸν τοῦτο εἴη· ἕτερος δὲ τις, ὡς, εἴπερ τι καὶ ἄλλο, καὶ τοῦτο μαθητόν. (7) Ὁ δὲ Σωκράτης ἔφη· Τοῦτο μὲν ἐπειδὴ ἀμφίλογόν ἐστιν, εἰσαῦθις ἀποθώμεθα· νυνὶ δὲ τὰ προκείμενα ἀποτελῶμεν. Ὅρῳ γὰρ ἔγωγε τήνδε τὴν ὄρχηστρίδα ἐφεστηκῦϊαν, καὶ τροχοὺς τινὰ αὐτῇ προσφέροντα. (8) Ἐκ τούτου δὲ ἠῦλει μὲν αὐτῇ ἢ ἕτερα· παρεστηκῶς δὲ τις τῇ ὄρχηστρίδι ἀνεδίδου τοὺς τροχοὺς μέχρι δώδεκα. Ἡ δὲ, λαμβάνουσα ἅμα τε ὠρχεῖτο, καὶ ἀνεθρόπιε δινουμένους, συντεκμαιρομένη, ὅσον ἔδει ῥιπτεῖν ὕψος, ὡς ἐν θυμῷ δέχεσθαι αὐτούς. (9) Καὶ ὁ Σωκράτης εἶπεν· Ἐν πολλοῖς μὲν, ὦ ἄνδρες, καὶ ἄλλοις δῆλον, καὶ ἐν

οἷς δ' ἢ παῖς ποιῆ, ὅτι ἡ γυναικεὶα φύσις οὐδὲν
χειρῶν τῆς τοῦ ἀνδρὸς οὔσα τυγχάναι, ῥώμης δὲ
καὶ ἰσχύος δεῖται. Ὡστε εἴτις ὑμῶν γυναικίκα ἔχει,
θαρόρων διδασκέτω, ὅ τι βούλοιτ' ἂν αὐτῇ ἐπιστα-
μένη χρῆσθαι. — (10) Καὶ ὁ Ἀντισθένης, Πῶς οὖν,
ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὕτω γιγνώσκων, οὐ καὶ σὺ παιδεύεις
Ξανθίππην, ἀλλὰ χρῆ γυναικί τῶν οὔσων, οἷμαι
δὲ καὶ τῶν γεγενημένων, καὶ τῶν ἐσομένων, χαλε-
πωτάτη; — Ὅτι, ἔφη, ὄρω καὶ τοὺς ἵππικούς
βουλομένους γενέσθαι, οὐ τοὺς εὐπειθεσιτάτους,
ἀλλὰ τοὺς θυμοειδεῖς ἵππους κτωμένους. Νομί-
ζουσι γὰρ, ἢν τοὺς τοιούτους δύνωνται κατέχειν,
ῥαδίως τοῖς γε ἄλλοις ἵπποις χρῆσεσθαι. Καὶ γὰρ δὴ
βουλόμενος ἀνθρώποις χρῆσθαι καὶ ὁμιλεῖν, ταύ-
την κέκτημαι, εὐ εἰδώς, ὅτι, εἰ ταύτην ὑποίσω,
ῥαδίως τοῖς γε ἄλλοις ἅπασιν ἀνθρώποις συνέσομαι.
Καὶ οὗτος μὲν δὴ ὁ λόγος οὐκ ἀπὸ τοῦ σκοποῦ ἔδο-
ξεν εἰρησθαι. (11) Μετὰ δὲ τοῦτο κύκλος εἰσηνέχθη
περίμεστος ξιφῶν ὄρθων. Εἰς οὖν ταῦτα ἡ ὄρχηστρίς
ἐκυβίστα τε, καὶ ἐξεκυβίστα ὑπὲρ αὐτῶν· ὥστε οἱ
μὲν θεώμενοι ἐφοβοῦντο, μήτι πάθη, ἡ δὲ θαρόρου-
τως τε καὶ ἀσφαλῶς ταῦτα διεπράττετο. (12) Καὶ
ὁ Σωκράτης καλέσας τὸν Ἀντισθένην, εἶπεν· Οὔτοι
τούς γε θεωμένους τάδε ἀντιλέξιν ἔτι οἶομαι, ὡς
οὐχὶ καὶ ἡ ἀνδρεία διδακτὸν, ὅποτε αὕτη, καίπερ
γυνὴ οὔσα, οὕτω τολμηρῶς εἰς τὰ ξίφη ἵεται. (13) Καὶ
ὁ Ἀντισθένης εἶπεν· Ἄρ' οὖν καὶ τῶδε τῷ Συρακο-
σίῳ κράτιστον ἐπιδειξάντι τῇ πόλει τὴν ὄρχηστρίδα

εἰπεῖν, ἔαν διδῶσιν αὐτῷ Ἀθηναῖοι χρήματα, ποιήσῃεν πάντας Ἀθηναίους τολμᾶν ὁμόσε ταῖς λογχαῖς ἰέναι; (14) Καὶ ὁ Φίλιππος, Νῆ Δί', ἔφη, καὶ μὴ ἔγωγε ἠδέως ἂν θεώμην Πείσανδρον τὸν δημηγόρον μανθάνοντα κυβιστᾶν εἰς τὰς μαχαίρας, ὅς νῦν διὰ τὸ μὴ δύνασθαι λόγχαις ἀντιβλέπειν, οὐδὲ συστρατεύεσθαι ἐθέλει. (15) Ἐκ τούτου ὁ παῖς ὠρχήσατο. Καὶ ὁ Σωκράτης εἶπεν· Ἴδει', ἔφη, ὡς καλὸς ὁ παῖς ὢν, ὅμως σὺν τοῖς σχήμασιν ἔτι καλλίων φαίνεται, ἢ ὅταν ἡσυχίαν ἔχη. Καὶ ὁ Χαρμίδης εἶπεν· Ἐπαινοῦντι ἔοικας τὸν ὀρχηστοδιδάσκαλον. (16) Ναὶ μὰ τὸν Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης· καὶ γὰρ ἄλλο τι προσενόησα, ὅτι οὐδὲν ἄργον τοῦ σώματος ἐν τῇ ὀρχήσει ἦν, ἀλλ' ἅμα καὶ τράχηλος, καὶ σκέλη, καὶ χεῖρες ἐγυμνάζοντο, ὥσπερ χρὴ ὀρχεῖσθαι τὸν μέλλοντα εὐφωρότερον τὸ σῶμα ἔξειν. Καὶ ἐγὼ μὲν, ἔφη, πάννῃ ἂν ἠδέως, ὡς Συρακόσιε, μάθοιμι τὰ σχήματα παρὰ σοῦ. (17) Καὶ ὅς, Τί οὖν χρῆσις αὐτοῖς; ἔφη. — Ὀρχήσομαι νῆ Δία. Ἐνταῦθα δὴ ἐγέλασαν ἅπαντες. Καὶ ὁ Σωκράτης μάλα ἐσπουδακότι τῷ προσώπῳ, Γελάετε, ἔφη, ἐπ' ἐμοί; Πότερον ἐπὶ τούτῳ, εἰ βούλομαι γυμναζόμενος μᾶλλον ὑγιαίνειν, ἢ εἰ ἡδιον ἐσθίειν καὶ καθεύδειν, ἢ εἰ τοιούτων γυμνασιῶν ἐπιθυμῶ, μὴ ὥσπερ οἱ δολιχοδρόμοι τὰ σκέλη μὲν παχύνονται, τοὺς δὲ ὤμους λεπτύνονται, μηδ' ὥσπερ οἱ πύκται τοὺς μὲν ὤμους παχύνονται, τὰ δὲ σκέλη λεπτύνονται, ἀλλὰ παντὶ διαπονῶν τῷ σώματι, πᾶν ἰσόρροπον ποιεῖν; (18) Ἡ ἐπ' ἐκείνῳ γελά-

τε, ὅτι οὐ δεήσει με συγγυμνασὴν ζητεῖν, οὐδ' ἐν ὄχλῳ, πρεσβύτην ὄντα, ἀποδύεσθαι, ἀλλ' ἀρκέσει μοι οἶκος ἐπιτάκλιος, ὥσπερ καὶ νῦν τῷδε τῷ παιδί ἤρκεσε τόδε τὸ οἶκημα ἐνιδρωῖσαι, καὶ χειμῶνος μὲν ἐν στέγῃ γυμνάσομαι, ὅταν δὲ ἄγαν καυμα ἦ, ἐν σκιᾷ; (19) Ἡ τόδε γελάτε, εἰ μείζω τοῦ καιροῦ τὴν γαστέρα ἔχων, μειρωτέραν βούλομαι ποιῆσαι αὐτήν; Ἡ οὐκ ἴστε, ὅτι ἔναγχος ἔωθεν Χαρμίδης οὕτωσὶ κατέλαβέ με ὄρχούμενον; Ναὶ μὰ τὸν Δι', ἔφη ὁ Χαρμίδης· καὶ τὸ μὲν γε πρῶτον ἐξεπλάγην, καὶ ἔδεισα, μὴ μαίνοιο· ἐπεὶ δὲ σου ἤκουσα ὅμοια οἷς νῦν λέγεις, καὶ αὐτὸς ἐλθὼν οἴκαδε ὄρχούμενη μὲν οὐ, (οὐ γὰρ πάποτε τοῦτ' ἔμαθον) ἐχειρονόμουν δέ· ταῦτα γὰρ ἠπιστάμην. (20) Ἡ Δι', ἔφη ὁ Φίλιππος. Καὶ γὰρ οὖν οὕτω τὰ σκέλη τοῖς ὅμοις φαίνη ἰσοφόρα ἔχειν, ὥστε δοκεῖς ἐμοὶ, κἄν εἰ τοῖς ἀγορανόμοις ἀφιστάης, ὥσπερ ἄρτους, τὰ κάτω πρὸς τὰ ἄνω, ἀζήμιος ἂν γενέσθαι. Καὶ ὁ Καλλίας εἶπεν· ὦ Σώκρατες, ἐμὲ μὲν παρακάλει, ὅταν μέλλης μανθάνειν ὄρχεῖσθαι, ἵνα σοὶ ἀντιστοιχῶ τε καὶ συμμανθάνω.

(21) Ἄγε δὴ, ἔφη ὁ Φίλιππος, καὶ ἐμοὶ ἀλῆσάτω, ἵνα καὶ ἐγὼ ὄρχήσωμαι. Ἐπειδὴ δ' ἀνέστη, διήλθε μιμούμενος τὴν τε τοῦ παιδὸς καὶ τὴν τῆς παιδὸς ὄρχησιν. (22) Καὶ πρῶτον μὲν, ὅτι ἐπήνεσαν, ὡς ὁ παῖς σὺν τοῖς στήμασιν ἔτι καλλίων ἐφαίνετο, ἀντεπέδειξεν, ὅτι κινοίη τοῦ σώματος, ἅπαν τῆς φύσεως γελοιοτέρων· ὅτι δ' ἡ παῖς εἰς τοῦπισθεν καμ-

πιομένη τροχοὺς ἐμιμείτο, ἐκεῖνος κατὰ ταῦτά εἰς τὸ ἔμπροσθεν ἐπικύπτων, μιμείσθαι τροχοὺς ἐπειροῦτο. Τέλος δ', ὅτι τὸν παῖδ' ἐπήγουν, ὡς ἐν τῇ ὀρχήσει ἅπαν τὸ σῶμα γυμνάξοι, κελεύσας τὴν ἀνλητροῖδα θάττονα ῥυθμὸν ἐπάγειν, ἴει ἅμα πάντα, καὶ σκέλη, καὶ χεῖρας, καὶ κεφαλὴν. (23) Ἐπειδὴ δὲ ἀπειρήκει, κατακλινόμενος εἶπε· Τεκμήριον, ὧ ἄνδρες, ὅτι καλῶς γυμνάζει καὶ τὰ ἐμὰ ὀρχήματα. Ἐγὼ οὐκ διψῶ καὶ ὁ παῖς ἐγχεάτω μοι τὴν μεγάλην φιάλην. Νῆ Δί', ἔφη ὁ Καλλίας, καὶ ἡμῖν γε, ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς διψῶμεν ἐπὶ σοὶ γελῶντες. (24) Ὁ δ' αὖ Σωκράτης εἶπεν· Ἄλλὰ πίνειν μὲν, ὧ ἄνδρες, καὶ ἐμοὶ πάντ' δοκεῖ· τῷ γὰρ ὄντι ὁ οἶνος ἄρδων τὰς ψυχὰς, τὰς μὲν λύπας, ὥσπερ ὁ μανδραγόρας τοὺς ἀνθρώπους, κοιμίζει, τὰς δὲ φιλοφροσύνας, ὥσπερ ἔλαιον φλόγα, ἐγείρει. (25) Δοκεῖ μέντοι μοι καὶ τὰ τῶν ἀνδρῶν σώματα ταῦτά πάσχειν, ἅπερ καὶ τὰ τῶν ἐν γῆ φυομένων. Καὶ γὰρ ἐκεῖνα, ὅταν μὲν ὁ θεὸς αὐτὰ ἄγαν ἀθρόως ποτίζῃ, οὐ δύναται ὀρθοῦσθαι, οὐδὲ ταῖς αὔραις διαπνεῖσθαι· ὅταν δ', ὅσω ἡδεταί, τοσοῦτο πίνῃ, καὶ μάλιστα ὀρθά τε αὐξεται, καὶ θάλλοντα ἀφικνεῖται εἰς τὴν καρπογονίαν. (26) Οὕτω δὲ καὶ ἡμεῖς ἦν μὲν ἀθρόον τὸ ποτὸν ἐγχεώμεθα, ταχὺ ἡμῖν καὶ τὰ σώματα καὶ αἱ γνῶμαι σφαλοῦνται, καὶ οὐδὲ ἀναπνεῖν, μὴ ὅτι λέγειν τι δύνησόμεθα· ἦν δὲ ἡμῖν οἱ παῖδες μικραῖς κύλιξι πυκνὰ ἐπιπεκάζωσιν, (ἵνα καὶ ἐγὼ ἐν Γοργείοις ῥήμασιν εἶπω) οὕτως οὐ βιαζόμενοι ὑπὸ τοῦ

οἴνου μεθύειν, ἀλλ' ἀναπειθόμενοι, πρὸς τὸ παι-
γνιωδέστερον ἀφιζόμεθα. (27) Ἐδόκει μὲν δὴ ταῦτα
πᾶσι· προσέθηκε δὲ ὁ Φίλιππος, ὡς χρὴ τοὺς οἴ-
νοχόους μιμεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς ἀρματηλάτας, θᾶτ-
τον περιελαύνοντας τὰς κύλικας. Οἱ μὲν δὴ οἴνο-
χοοὶ οὕτως ἐποιοῦν.

C A P. III.

(1) Ἐκ δὲ τούτου συνηρμοσμένη τῇ λύρα πρὸς
τὸν αὐλὸν ἐκιθάρισεν ὁ παῖς, καὶ ἤσεν. Ἐνθα δὴ
ἐπήνεσαν μὲν ἅπαντες· ὁ δὲ Χαρμίδης καὶ εἶπεν·
Ἄλλ' ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ὧ ἄνδρες, ὡς περ Σωκράτης
ἔφη τὸν οἶνον, οὕτω καὶ αὕτη ἡ κραῖσις τῶν τε παι-
δων τῆς ὥρας καὶ τῶν φθόγγων τὰς μὲν λύρας κοι-
μίζειν, τὴν δ' ἀφροδίτην ἐγείρειν. (2) Ἐκ τούτου δὲ
πάλιν εἶπεν ὁ Σωκράτης· Οὔτοι μὲν δὴ, ὧ ἄνδρες,
ἱκανοὶ τέρπειν ἡμᾶς φαίνονται· ἡμεῖς δὲ τούτων οἷδ'
ὅτι πολὺ βελτίονες οἰόμεθα εἶναι· οὐκ αἰσχρὸν οὖν,
εἰ μηδ' ἐπιχειρήσομεν συνόντες ὠφελεῖν τι ἢ εὐφραί-
νειν ἀλλήλους; Ἐντεῦθεν εἶπον πολλοὶ, Σὺ τοίνυν
ἡμῖν ἐξηγοῦ, ποίων λόγων ἀπτόμενοι μάλιστα ἂν
ταῦτα ποιοῖμεν. (3) Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη, ἡδιστ' ἂν
ἀπολάβοιμι παρὰ Καλλίου τὴν ὑπόσχεσιν. Ἐφη
γὰρ δήπου, εἰ συνδειπνοῖμεν, ἐπιδείξειν τὴν αὐτοῦ
σοφίαν. — Καὶ ἐπιδείξω γε, ἔφη, ἂν καὶ ὑμεῖς
ἅπαντες εἰς μέσον φέρητε, ὅ τι ἕκαστος ἐπίστασθε
ἀγαθόν. — Ἄλλ' οὐδεὶς σοι, ἔφη, ἀντιλέγει τὸ
αὐτὸ οὐ λέξειν, ὅ τι ἕκαστος ἡγεῖται πλείστου ἄξιον

ἐπίστασθαι. — (4) Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη, λέγω ὑμῖν, ἐφ' ᾧ μέγιστον φρονῶ. Ἄνθρώπους γὰρ οἶμαι ἰκανὸς εἶναι βελτίους ποιεῖν. Καὶ ὁ Ἀντισθένης εἶπε· Πότερον τέχνην τινὰ βανανυσικήν, ἢ καλοκαγαθίαν διδάσκων; — Ἡ καλοκαγαθία ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη; Νῆ Δί', ἔφη ὁ Ἀντισθένης, ἤγε ἀναμφιλογωτάτη. Ἐπειτοὶ ἀνδρεία μὲν καὶ σοφία ἐστὶν ὅτε βλαβερά καὶ φίλοις καὶ πόλει δοκεῖ εἶναι, ἡ δὲ δικαιοσύνη οὐδὲ καθ' ἑν συμμίσγνυται τῇ ἀδικίᾳ. — (5) Ἐπειδὴν τοίνυν καὶ ὑμῶν ἕκαστος εἶπε, ὅ τι ὠφέλιμον ἔχει, τότε καὶ γὼ οὐ φθονήσω εἰπεῖν τὴν τέχνην, δι' ἧς τοῦτο ἀπεργάζομαι. Ἀλλὰ σὺ αὖ, ἔφη, λέγε, ᾧ Νικήρατε, ἐπὶ ποίᾳ ἐπιστήμῃ μέγα φρονεῖς. Καὶ ὅς εἶπεν· Ὁ πατήρ ὁ ἐπιμελούμενος, ἔπως ἀνὴρ ἀγαθὸς γενοίμην, ἠνάγκασέ με πάντα τὰ Ὀμήρου ἔπη μαθεῖν· καὶ νῦν δυναίμην ἂν Ἰλιάδα ὅλην καὶ Ὀδύσειαν ἀπὸ στόματος εἰπεῖν. (6) Ἐκεῖνο δ', ἔφη ὁ Ἀντισθένης, λέληθέ σε, ὅτι καὶ οἱ ῥαψῳδοὶ πάντες ἐπίστανται ταῦτα τὰ ἔπη; — Καὶ πῶς ἂν, ἔφη, λελήθοι ἀκροώμενόν γε αὐτῶν ὀλίγον ἂν ἐκάστην ἡμέραν; — Οἷσθ' ἂν οὔν ἔθνος, ἔφη, ἡλιθιώτερον ῥαψῳδῶν; — Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη ὁ Νικήρατος, οὐκ οὐν ἔμοιγε δοκεῖ. — Δῆλον γὰρ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὅτι τὰς ὑπονοίας οὐκ ἐπίστανται. Σὺ δὲ Στησιμβρότω τε καὶ Ἀναξιμάνδρῳ καὶ ἄλλοις πολλοῖς πολὺ δέδωκας ἀργύριον, ὥστε οὐδέν σε τῶν πολλοῦ ἀξίων λέληθε. (7) Τί γὰρ σὺ, ἔφη, ᾧ Κριτόβουλε, ἐπὶ τίνι μέγιστον φρονεῖς; — Ἐπὶ κάλ-

λει, ἔφη. — Ἡ οὖν καὶ σὺ, ὁ Σωκράτης ἔφη, ἔξεις λέγειν, ὅτι τῷ σῶ κάλλει ἱκανὸς εἶ βελτίους ἡμᾶς ποιεῖν; — Εἰ δὲ μὴ, δηλόν γε ὅτι φαῦλος φανοῦμαι. (8) Τί γὰρ σὺ, εἶπεν, ἐπὶ τίνι μέγα φρονεῖς, ὧ Ἀντισθένης; Ἐπὶ πλούτῳ, ἔφη. Ὁ μὲν δὴ Ἐρμογένης ἀνήρετο, εἰ πολὺ εἶη αὐτῷ ἀργύριον. Ὁ δὲ ἀπάμωσε, μηδὲ ὀβολόν. — Ἀλλὰ γῆν πολλήν, ἔφη, κέκτησαι; — Ἴσως ἂν, ἔφη, Αὐτολύκῳ τούτῳ ἱκανὴ γένοιτο ἐγκονίσασθαι. (9) Ἀκουστέον ἂν εἶη καὶ σοῦ. Τί γὰρ σὺ, ἔφη, ὧ Χαρμίδη, ἐπὶ τίνι μέγα φρονεῖς; — Ἐγὼ αὖ, ἔφη, ἐπὶ πενία μέγα φρονῶ. Νῆ Δι', ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐπ' εὐχαρίστῳ γε πράγματι. Τοῦτο γὰρ δὴ ἥκιστα μὲν ἐπίφθονον, ἥκιστα δὲ περιμάχητον, καὶ ἀφύλακτον ὄν σώζεται, καὶ ἀμελούμενον ἰσχυρότερον γίνεταί. (10) Σὺ δὲ δὴ, ἔφη ὁ Καλλίας, ἐπὶ τίνι μέγα φρονεῖς, ὧ Σώκρατες; Καὶ ὅς, μάλα σεμνῶς ἀνασπάσας τὸ πρόσωπον, Ἐπὶ μαστροπείᾳ, εἶπεν. Ἐπεὶ δὲ ἐγγέλασαν ἐπ' αὐτῷ, Ἐμεῖς μὲν γελάτε, ἔφη· ἐγὼ δὲ οἶδ' ὅτι καὶ πάννυ ἂν πολλὰ χρήματα λαμβάνοιμι, εἰ βουλοίμην χρῆσθαι τῇ τέχνῃ. (11) Σὺ γε μὴν, δηλῶν ἔφη ὁ Λύκων τὸν Φίλιππον, ἐπὶ τῷ γελωτοποιεῖν μέγα φρονεῖς; Δικαιότερόν γ', ἔφη, οἶομαι, ἢ Καλλιππίδης ὁ ὑποκριτής, ὅς ὑπερσεμνύνεται, ὅτι δύναται πολλοὺς κλαίοντας καθίζειν. (12) Οὐκοῦν καὶ σὺ, ἔφη ὁ Ἀντισθένης, λέξεις, ὧ Λύκων, ἐπὶ τίνι μέγα φρονεῖς. Καὶ ὅς ἔφη· Οὐ γὰρ ἅπαντες ἴστε, ἔφη, ὅτι ἐπὶ τούτῳ τῷ νιεῖ; Οὗτός γε μὴν, ἔφη

τις, δηλονότι ἐπὶ τῷ νικηφόρος εἶναι. Καὶ ὁ Αὐτόλυκος ἀνερυσθριάσας εἶπε, Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε. (13) Ἐπεὶ δὲ ἅπαντες ἠσθέντες, ὅτι ἤκουσαν αὐτοῦ φωνήσαντος, προσέβλεψαν, ἤρετό τις αὐτὸν, Ἄλλ' ἐπὶ τῷ μὴν, ὧ Αὐτόλυκε; Ὁ δ' εἶπεν, ἐπὶ τῷ πατρὶ. Καὶ ἅμα ἐνεκλίθη αὐτῷ. Καὶ ὁ Καλλίας ἰδὼν, Ἄρ' οἴσθα, ἔφη, ὧ Λύκων, ὅτι πλουσιώτατος εἶ ἄνθρώπων; — Μὰ Δί', ἔφη, τοῦτο μέντοι ἐγὼ οὐκ οἶδα. — Ἄλλὰ λανθάνει σε, ὅτι οὐκ ἂν δέξαιο τὰ βασιλέως χρήματα ἀντὶ τοῦ υἱοῦ; — Ἐπ' αὐτοφώρῳ εἴλημμαι, ἔφη, πλουσιώτατος, ὡς ἔοικεν, ἀνθρώπων ὢν. (14) Σὺ δὲ, ἔφη ὁ Νικήρατος, ὧ Ἐρμόγενης, ἐπὶ τίνι μάλιστα ἀγάλλῃ; Καὶ ὅς, Ἐπὶ φίλων, ἔφη, ἀρετῇ καὶ δυνάμει, καὶ ὅτι τοιοῦτοι ὄντες ἐμοῦ ἐπιμέλονται. Ἐνταῦθα τοίνυν πάντες προσέβλεψαν αὐτῷ, καὶ πολλοὶ ἅμα ἤροντο, εἰ καὶ σφίσι δηλώσοι αὐτούς. Ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι οὐ φθονήσει.

C A P. IV.

(1) Ἐκ τούτου ἔλεξεν ὁ Σωκράτης, Οὐκοῦν λοιπὸν ἂν εἴη ἡμῖν, ἃ ἕκαστος ὑπέσχετο, ἀποδεικνύναι, ὡς πολλοῦ ἀξιά ἐστιν. Ἀκούοιτ' ἂν, ἔφη ὁ Καλλίας, ἐμοῦ πρῶτον. Ἐγὼ γὰρ ἐν τῷ χρόνῳ, ὧ ὑμῶν ἀκούω ἀποροῦντων, τί τὸ δίκαιον, ἐν τούτῳ δικαιοτέρους τοὺς ἀνθρώπους ποιῶ. Καὶ ὁ Σωκράτης, Πῶς, ὧ λῶσθε; ἔφη. — Διδούς νῆ Δί' ἀργύριον. (2) Καὶ ὁ Ἀντισθένης ἐπαναστάς μάλα ἐλεγκτικῶς αὐτὸν

ἐπήρῃτο, Οἱ δὲ ἄνθρωποι, ὧ³ Καλλία, πότερον ἐν ταῖς ψυχαῖς, ἢ ἐν τῷ βαλαντίῳ τὸ δίκαιόν σοι δοκοῦσιν ἔχειν; Ἐν ταῖς ψυχαῖς, ἔφη. — Κἀπειτα σὺ εἰς τὸ βαλάντιον διδούς ἀργύριον, τὰς ψυχὰς δικαιοτέρας ποιεῖς; — Μάλιστα. — Πῶς; — Ὅτι διὰ τὸ εἶδέναι, ὡς ἔστιν ὅτου προιάμενοι τὰ ἐπιτήδεια ἔξουσιν, οὐκ ἐθέλουσι κακουργοῦντες κινδυνεύειν. — (3) Ἡ καὶ σοὶ, ἔφη, ἀποδιδόασιν, ὃ τι ἂν λάβωσι; — Μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐ μὲν δή. — Τί δὲ ἀντὶ τοῦ ἀργυρίου; χάριτας; — Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐδὲ τοῦτο· ἀλλ' ἔνιοι καὶ ἐχθιόνως ἔχουσιν, ἢ πρὶν λαβεῖν. Θαυμαστά γ', ἔφη ὁ Ἀντισθένης, ἅμα εἰςβλέπων, ὡς ἐλέγχων αὐτὸν, εἰ μὲν πρὸς τοὺς ἄλλους δύνασαι δίκαιους ἂν ποιεῖν αὐτούς, πρὸς δὲ σαυτὸν οὐ. (4) Καὶ τί τοῦτ', ἔφη ὁ Καλλίας, θαυμαστόν; Οὐ καὶ τέκτονάς τε καὶ οἰκοδόμους πολλοὺς ὄρας, οἳ ἄλλοις μὲν πολλοῖς ποιοῦσιν οἰκίας, ἑαυτοῖς δὲ οὐ δύνανται ποιῆσαι, ἀλλ' ἐν μισθῷ αὐτοὶ οἰκοῦσι; Καὶ ἀνάσχου μέντοι, ὧ σοφιστὰ, ἐλεγχόμενος. (5) Νῆ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, ἀνεχέσθω μέντοι· ἐπεὶ καὶ οἳ μάντιες λέγονται δήπου ἄλλοις μὲν προαγορεύειν τὸ μέλλον, ἑαυτοῖς δὲ μὴ προορᾶν τὸ ἐπιόν. Οὗτος μὲν δὴ ὁ λόγος ἐνταῦθα ἔληξεν. (6) Ἐκ τούτου δὲ ὁ Νικῆρατος, Ἀκούοιτ' ἂν, ἔφη, καὶ ἐμοῦ, ἃ ἔσσεσθε βελτίονες, ἢν ἐμοὶ συνῆτε. Ἴστε γὰρ δήπου, ὅτι ὁ Ὅμηρος ὁ σοφώτατος πεποίηκε σχεδὸν περὶ πάντων τῶν ἀνθρωπίνων. Ὅστις ἂν οὖν ὑμῶν βούληται ἢ οἰκονομ-

κὸς ἢ δημηγορικὸς ἢ στρατηγικὸς γενέσθαι, ἢ ὁμοίως Ἀχιλλεῖ ἢ Αἴαντι ἢ Νέστορι ἢ Ὀδυσσεῖ, ἐμὲ θεραπευέτω. Ἐγὼ γὰρ ταῦτα πάντα ἐπίσταμαι. Ἡ καὶ βασιλεύειν, ἔφη ὁ Ἀντισθένης, ἐπίστασαι, ὅτι οἷσθα ἐπαινέσαντα αὐτὸν τὸν Ἀγαμέμνονα, ὡς βασιλεύς τε εἶη ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητής; Καὶ ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ἔγωγε, ὅτι ἀρματηλατοῦντα δεῖ ἐγγὺς μὲν τῆς στήλης κάμψαι,

αὐτὸν δὲ κλινθῆναι ἐϋξέστου ἐπὶ δίφρου

ἢ κ' ἐπ' ἀριστερὰ τοῖν, ἀτὰρ τὸν δεξιὸν ἵππον κένσαι ὁμοκλήσαντ', εἶξαι τέ οἱ ἠνία χερσί.

(7) Καὶ πρὸς τούτοις γε ἄλλο οἶδα, καὶ ὑμῖν αὐτίκα μάλ' ἔξεστι πειρᾶσθαι. Εἶπε γὰρ πού Ὀμηρος Ἐπὶ δὲ κρόμμον ποτῶ ὄψον. Ἐὰν οὖν ἐνέγκῃ τις κρόμμον, αὐτίκα μάλα τοῦτό γε ὠφελημένοι ἔσσεσθε· ἠδιον γὰρ πιεῖσθε. (8) Καὶ ὁ Χαρμίδης εἶπεν· Ὡ ἄνδρες, ὁ Νικήρατος κρομύων ὄζων ἐπιθυμεῖ οἴκαδε ἐλθεῖν, ἵν' ἡ γυνὴ αὐτοῦ πιστεύῃ, μὴ διανοηθῆναι μηδένα ἂν φιλήσαι αὐτόν. Νῆ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης. Ἄλλ' ἄλλην πού δόξαν γελοίαν κίνδυνος ἡμῖν προσλαβεῖν. Ὅψον μὲν γὰρ δὴ οὕτως ἔοικεν εἶναι τὸ κρόμμον, ὥστε οὐ μόνον ποτὸν, ἀλλὰ καὶ σῖτον ἠδύνειν. Εἰ δὲ δὴ τοῦτο καὶ μετὰ δεῖπνον τρωξόμεθα, ὅπως μὴ φήσῃ τις, ἡμᾶς πρὸς Καλλιαν ἐλθόντας ἠδυπαθεῖν. — (9) Μηδαμῶς, ἔφη, ὦ Σώκρατες. Εἰς μὲν γὰρ μάχην ὀρωμένῳ κελῶς ἔχει κρόμμον ὑποτρῶγειν, ὥσπερ ἔνιοι τοὺς ἀλεκτρούνας σκόροδα στίσαντες συμβάλλουσι. Ἡεὶς

δὲ ἴσως βουλευόμεθα, ὅπως φιλήσομέν τινα μᾶλλον, ἢ μαχούμεθα. (10) Καὶ οὗτος μὲν δὴ ὁ λόγος οὕτω πως ἐπαύσατο. Ὁ δὲ Κριτόβουλος, Οὐκοῦν αὖ ἐγὼ λέξω, ἔφη, ἐξ ὧν ἐπὶ τῷ κάλλει μέγα φρονῶ. Λέγε, ἔφασαν. Εἰ μὲν τοίνυν μὴ καλός εἰμι, ὡς οἴομαι, ὑμεῖς ἂν δικαίως ἀπάτης δίκην ὑπέχοιτε· οὐδενὸς γὰρ ὀρκίζοντος, αἰὲ ὀμνύοντες καλὸν με φατέ εἶναι. Καὶ γὰρ μέντοι πιστεύω. Καλοὺς γὰρ καὶ ἀγαθοὺς ὑμᾶς ἄνδρας νομίζω. (11) Εἰ δ' εἰμί τε τῷ ὄντι καλός, καὶ ὑμεῖς τὰ αὐτὰ πρὸς ἐμὲ πάσχετε, οἷάπερ ἐγὼ πρὸς τὸν ἐμοὶ δοκοῦντα καλὸν εἶναι, ὀμνυμι πάντας θεοὺς, μὴ ἐλέσθαι ἂν τὴν βασιλείας ἀρχὴν ἀντὶ τοῦ καλὸς εἶναι. (12) Νῦν γὰρ ἐγὼ Κλεινίαν ἡδιον μὲν θεῶμαι, ἢ τᾶλλα πάντα τὰ ἐν ἀνθρώποις καλά· τυφλὸς δὲ τῶν ἄλλων ἀπάντων μᾶλλον ἂν δεξαίμην εἶναι, ἢ Κλεινίου ἐνὸς ὄντος· ἄχθομαι δὲ καὶ νυκτὶ καὶ ὑπνῷ, ὅτι ἐκεῖνον οὐχ ὄρω· ἡμέρα δὲ καὶ ἡλίῳ τὴν μεγίστην χάριν οἶδα, ὅτι μοι Κλεινίαν ἀναφαίνουσιν. (13) Ἄξιόν γε μὴν ἡμῖν τοῖς καλοῖς, καὶ ἐπὶ τοῖςδε μέγα φρονεῖν, ὅτι τὸν μὲν ἰσχυρὸν πονοῦντα δεῖ κτᾶσθαι τὰ γαθὰ, καὶ τὸν ἀνδρείον, κινδυνεύοντα, τὸν δὲ γε σοφόν, λέγοντα· ὁ δὲ καλός, καὶ ἡσυχίαν ἔχων, πάντ' ἂν διαπραΰξαιτο. (14) Ἐγὼ γ' οὖν, καίπερ εἰδὼς, ὅτι χρήματα ἡδὺ κτῆμα, ἡδιον μὲν ἂν τὰ ὄντα Κλεινία διδοίην, ἢ ἕτερα παρ' ἄλλου λαμβάνοιμι· ἡδιον δ' ἂν δουλεύοιμι, ἢ ἐλεύθερος εἶην, εἴ μου Κλεινίας ἀρχεῖν ἐθέλοι. Καὶ γὰρ ποιοίην ἂν ῥᾶιον ἐκεῖ

νώ, ἢ ἀναπανοίμην, καὶ κινδυνεύοιμ' ἂν πρὸ ἐκει-
νου ἡδίων, ἢ ἀκίνδυνος ζώην. (15) Ὡστε εἰ σὺ, ὦ Καλ-
λία, μέγα φρονεῖς, ὅτι δικαιότερους δύνασαι ποιεῖν,
ἐγὼ πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν δικαιότερός σου εἰμι ἄγειν
ἄνθρώπους. Διὰ γὰρ τὸ ἐμπνεῖν τι ἡμᾶς τοὺς κα-
λοὺς τοῖς ἐρωτικοῖς, ἐλευθερωτέρους μὲν αὐτοὺς
ποιοῦμεν εἰς χρήματα, φιλοπονωτέρους δὲ καὶ φι-
λοκαλωτέρους ἐν τοῖς κινδύνοις, καὶ μὴν αἰδημονε-
στέρους τε καὶ ἐγκρατεστέρους, οἷγε καὶ, ἂν δέον-
ται μάλιστα, ταῦτ' αἰσχύνονται. (16) Μαίνονται δὲ
καὶ οἱ μὴ τοὺς καλοὺς στρατηγοὺς αἰρούμενοι. Ἐγὼ
οὖν μετὰ Κλεινίου κἄν διὰ τυρὸς ἰοίην· οἶδα δ' ὅτι
καὶ ὑμεῖς μετ' ἐμοῦ. Ὡστε μηκέτι ἀπόρει, ὦ Σώ-
κρατες, εἴτι τοῦμόν κάλλος ἀνθρώπους ὠφελήσει.
(17) Ἄλλ' οὐδὲ μέντοι ταύτη γε ἀτιμαστέον τὸ κάλ-
λος, ὡς ταχὺ παρακμάζον. Ἐπεὶ ὥσπερ γε παῖς γίγνε-
ται καλὸς, οὕτω καὶ μειράκιον, καὶ ἀνὴρ, καὶ
πρεσβύτης. Τεκμήριον δέ· θαλλοφόρους γὰρ τῇ
Ἀθηνᾶ τοὺς καλοὺς γέροντας ἐκλέγονται, ὡς συμ-
παρομαρτοῦντος πάση ἡλικίᾳ τοῦ κάλλους. (18) Εἰ δὲ
ἡδὺ τὸ παρ' ἐκόντων διαπράττεσθαι, ὣν τις δέοιτο,
εἴ οἶδ' ὅτι καὶ νυνὶ θᾶττον ἂν ἐγὼ καὶ σιωπῶν
πεῖσαιμι τὸν παῖδα τόνδε καὶ τὴν παῖδα φιλῆσαι
με, ἢ σὺ, ὦ Σώκρατες, εἰ καὶ πάνυ ποκλὰ καὶ σο-
φὰ λέγοις. — (19) Τί τοῦτο; ἔφη ὁ Σωκράτης· ὡς
γὰρ καὶ ἐμοῦ καλλίων ὦν ταῦτα κομπάζεις; — Νῆ
Δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ἢ πάντων Σειληνῶν τῶν
ἐν τοῖς σατυρικοῖς αἰσχιστος ἂν εἴην. Ὁ δὲ Σω-

κράτης καὶ ἐτύγχανε προσεμφερῆς τούτοις ὢν. — (20) Ἄγε νῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὅπως μεμνήσῃ διακριθῆναι περὶ τοῦ κάλλους, ἐπειδὴν οἱ προκείμενοι λόγοι περιέλθωσι. Κρινάτω δ' ἡμᾶς μὴ Ἀλέξανδρος ὁ Πριόμου, ἀλλ' αὐτοὶ οὗτοι, οὓσπερ σὺ οἶε ἐπιθυμεῖν σε φιλῆσαι. — (21) Κλεινία δ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἂν ἐπιτρέψαις; — Καὶ ὡς εἶπεν· Οὐ γὰρ αὐτὸ παύσῃ σὺ Κλεινίου μεμνημένος; — Ἦν δὲ μὴ ὀνομάζω, ἥτιόν τι με οἶε μεμνησθαι αὐτοῦ; Οὐκ οἶσθα, ὅτι οὕτω σαφῶς ἔχω εἶδωλον αὐτοῦ ἐν τῇ ψυχῇ, ὡς εἰ πλαστικός ἢ ζωγραφικός ἦν, οὐδὲν ἂν ἦτιον ἐκ τοῦ εἰδώλου, ἢ πρὸς αὐτὸν ὄρων, ὅμοιον αὐτῷ ἀπειργασάμην; — (22) Καὶ ὁ Σωκράτης ὑπέλαβε· Τί δῆτα, οὕτως ὅμοιον εἶδωλον ἔχων, πράγματά μοι παρέχεις, ἄγεις τε αὐτὸν ὅπου ὄψει; — Ὅτι, ὦ Σώκρατες, ἡ μὲν αὐτοῦ ὄψις εὐφραίνειν δύναται, ἡ δὲ τοῦ εἰδώλου, τέρψιν μὲν οὐ παρέχει, πόθον δὲ ἐμποιεῖ. — (23) Καὶ ὁ Ἐρμογένης εἶπεν· Ἀλλ' ἐγὼ, ὦ Σώκρατες, οὐδὲ πρὸς σοῦ ποιῶ τὸ περιῦδεῖν Κριτόβουλον οὕτως ὑπὸ τοῦ ἔρωτος ἐκπλαγέντα. — Δοκεῖς γὰρ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐξ οὗ ἔμοι σύνεστιν, οὕτω διατεθῆναι αὐτόν; — Ἀλλὰ πότε μὴν; — Οὐχ ὄρῃς, ὅτι τούτω μὲν παρὰ τὰ ὥτια ἄρτι ἴουλος καθέρπει, Κλεινία δὲ πρὸς τὸ ὄπισθεν ἤδη ἀναβαίνει; Οὗτος οὖν συμφροιτῶν εἰς ταῦτα διδασκαλεῖα ἐκείνω, τότε ἰσχυρῶς προσεκαύθη. (24) Ἄ δὴ αἰσθόμενος ὁ πατήρ παρέδωκε μοι αὐτόν, εἴτι δυναίμην ὠφελῆσαι. Καὶ μέντοι πολὺ βέλτιον ἤδη

ἔχει. Πρόσθεν μὲν γὰρ, ὥσπερ οἱ τὰς Γοργόνας θεώμενοι, λιθίνως ἔβλεπε πρὸς αὐτὸν, καὶ λίθινος οὐδαμοῦ ἀπῆει ἀπ' αὐτοῦ· νῦν δὲ ἤδη εἶδον αὐτὸν καὶ σκαρδαμύξαντα. (25) Καὶ τοι νῆ τοὺς θεοὺς, ὦ ἄνδρες, δοκεῖ μοι γε, ἔφη, ὡς ἐν ὑμῖν αὐτοῖς εἰρησθαι, οὗτος καὶ πεφίληκέναι τὸν Κλεινίαν· οὗ ἔρωτος οὐδέν ἐστι δεινότερον ὑπέκκαυμα. Καὶ γὰρ ἀπληστον ὄν καὶ ἐλπίδας τινὰς γλυκείας παρέχει. (26) Ἴσως δὲ καὶ, διὰ τὸ μόνον πάντων ἔργων τὸ τοῖς στόμασι συμπαύειν ὁμώνυμον εἶναι τῷ ταῖς ψυχαῖς φιλεῖσθαι, ἐντιμότερόν ἐστιν. Οὗ ἔνεκα ἀφεκτέον ἐγὼ φημι εἶναι φιλημάτων ὠραίων τῷ σωφρονεῖν δυνασομένων. (27) Καὶ ὁ Χαρμίδης εἶπεν· Ἄλλὰ τί δή ποτε, ὦ Σώκρατες, ἡμᾶς μὲν οὕτω τοὺς φίλους μορμολύτιη ἀπὸ τῶν καλῶν, αὐτὸν δὲ σέ, ἔφη, ἐγὼ εἶδον καὶ μὰ τὸν Ἀπόλλω, ὅτε παρὰ τῷ γραμματιστῇ ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ ἀμφοτέροισι ἐμαστεύετέ τι, τὴν κεφαλὴν πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ τὸν ὦμον γυμνὸν πρὸς γυμνῷ τῷ Κριτοβούλου ὦμον ἔχοντα. (28) Καὶ ὁ Σωκράτης, Φεῦ, ἔφη· ταῦτ' ἄρα, ἔφη, ἐγὼ ὥσπερ ὑπὸ θηρίου τινὸς δεδηγμένος, τὸν τε ὦμον πλεῖον ἢ πέντε ἡμέρας ὠδάξον, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ ὥσπερ κνήσμά τι ἐδόκουν ἔχειν. Ἄλλὰ νῦν τοί σοι, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, ἐναντίον τοσοῦτων μαρτύρων προαγορεύω μὴ ἀπτεσθαι μου, πρὶν ἂν τὸ γένειον τῇ κεφαλῇ ὁμοίως κομήσης. Καὶ οὗτοι μὲν δὴ οὕτως ἀναμῖξ ἔσκηψάν τε καὶ ἐσπούδασαν. (29) Ὁ δὲ Καλλίας, Σὸν μέρος, ἔφη, λέγειν, ὦ Χαρ-

αἰδη, διότι ἐπὶ πενία μέγα φρονεῖς. — Οὐκοῦν τόδε μὲν, ἔφη, ὁμολογεῖται, κρεῖττον εἶναι θαρσεῖν, ἢ φοβεῖσθαι, καὶ ἐλεύθερον εἶναι μᾶλλον, ἢ δουλεύειν, καὶ θεραπεύεσθαι μᾶλλον, ἢ θεραπεύειν, καὶ πιστεύεσθαι ὑπὸ τῆς πατρίδος μᾶλλον, ἢ ἀπιστεῖσθαι. (30) Ἐγὼ τοίνυν ἐν τῇδε τῇ πόλει, ὅτε μὲν πλούσιος ἦν, πρῶτον μὲν ἐφοβούμην, μή τις μου τὴν οἰκίαν διορύξας καὶ τὰ χρήματα λάβῃ, καὶ αὐτόν τι με κακὸν ἐργάσαιτο· ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς συκοφάντας ἐθεράπευον, εἰδὼς, ὅτι παθεῖν μᾶλλον κακῶς ἰκανὸς εἶην ἢ ποιῆσαι ἐκείνους. Καὶ γὰρ δὴ καὶ προσετάττετο μὲν αἰεὶ τί μοι δαπανᾶν ὑπὸ τῆς πόλεως, ἀποδημῆσαι δὲ οὐδαμοῦ ἐξῆν. (31) Νῦν δ', ἐπειδὴ τῶν ὑπερορίων στέρομαι, καὶ τὰ ἔγγαια οὐ καρποῦμαι, καὶ τὰ ἐκ τῆς οἰκίας πέπραται, ἠδέως μὲν καθεύδω ἐκτεταμένος, πιστὸς δὲ τῇ πόλει γεγέννημαι, οὐκέτι δὲ ἀπειλοῦμαι, ἀλλ' ἤδη ἀπειλῶ ἄλλοις, ὡς ἐλευθέρῳ τε ἔξεστί μοι καὶ ἀποδημεῖν καὶ ἐπιδημεῖν· ὑπανίστανται δὲ μοι ἤδη καὶ θάκων, καὶ ὁδῶν ἐξίστανται οἱ πλούσιοι. (32) Καὶ εἰμὶ νῦν μὲν τυράννω ἔοικώς, τότε δὲ σαφῶς δοῦλος ἦν· καὶ τότε μὲν ἐγὼ φόρον ἀπέφερον τῷ δήμῳ, νῦν δὲ ἡ πόλις τέλος φέρουσα τρέφει με. Ἀλλὰ καὶ Σωκράτει, ὅτε μὲν πλούσιος ἦν, ἐλοιδόρουν με, ὅτι συνῆν· νῦν δ', ἐπεὶ πένης γεγέννημαι, οὐκέτι οὐδὲν μέλει οὐδενί. Καὶ μὴν ὅτε μὲν γε πολλὰ εἶχον, αἰεὶ τι ἀπέβαλλον ἢ ὑπὸ τῆς πόλεως ἢ ὑπὸ τῆς τύχης· νῦν δὲ ἀποβάλλω μὲν οὐδέν, (οὐδὲν γὰρ ἔχω) αἰεὶ

δέ τι λήψεσθαι ἐλπίζω. (33) Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Καλλίας, καὶ εὐχῆ μηδέποτε πλουτεῖν, καὶ εἴαν τι ὄναρ ἀγαθὸν ἴδῃς, τοῖς ἀποτροπαιοῖς θύεις; — Μὰ Δία τοῦτο μὲν τοι, ἔφη, ἐγὼ οὐ ποιῶ, ἀλλὰ μάλα φιλοκινδύνως ὑπομένω, ἣν ποθὲν τι ἐλπίζω λήψεσθαι. (34) Ἄλλ', ἄγε δὴ, ἔφη ὁ Σωκράτης, σὺ αὖ λέγε ἡμῖν, ὦ Ἀντίσθενες, πῶς οὕτω βραχέα ἔχων μέγα φρονεῖς ἐπὶ πλούτῳ. — Ὅτι νομίζω, ὦ ἄνδρες, τοὺς ἀνθρώπους οὐκ ἐν τῷ οἴκῳ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πενίαν ἔχειν, ἀλλ' ἐν ταῖς ψυχαῖς. (35) Ὅρῳ γὰρ πολλοὺς μὲν ἰδιώτας, οἱ πάννυ πολλὰ ἔχοντες χρήματα οὕτω πένεσθαι ἡγοῦνται, ὥστε πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον ὑποδύονται, ἐφ' ᾗ πλείονα κτήσονται· οἶδα δὲ καὶ ἀδελφοὺς, οἱ τὰ ἴσα λαχόντες, ὁ μὲν αὐτῶν τὰρ κοῦντα ἔχει καὶ περισσεύοντα τῆς δαπάνης, ὁ δὲ τοῦ παντὸς ἐνδεΐται. (36) Αἰσθάνομαι δὲ καὶ τυράννους τινὰς, οἱ οὕτως αὖ πεινῶσι χρημάτων, ὥστε ποιοῦσι πολὺ δεινότερα τῶν ἀπορωτέρων· δι' ἐνδειαν μὲν γὰρ δήπου οἱ μὲν κλέπτουσιν, οἱ δὲ τοιχωροχοῦσιν, οἱ δὲ ἀνδραποδίζονται· τύραννοι δ' εἰσὶ τινες, οἱ ὄλους μὲν οἴκους ἀναιροῦσιν, ἀθρόους δ' ἀποκτείνουσιν, πολλάκις δὲ καὶ ὅλας πόλεις χρημάτων ἔνεκα ἐξανδραποδίζονται. (37) Τούτους μὲν οὖν ἔγωγε καὶ πάννυ οἰκτεῖρω τῆς ἄγαν χαλεπῆς νόσου. Ὅμοια γὰρ μοι δοκοῦσι πάσχειν, ὥσπερ εἴ τις πολλὰ ἔχων καὶ πολλὰ ἐσθίων μηδέποτε ἐμπίπλαιτο. Ἐγὼ δὲ οὕτω μὲν πολλὰ ἔχω, ὡς μόλις αὐτὰ καὶ ἐγὼ αὐτὸς εὐρίσκω· ὁμοίως δὲ περιε-

στί μοι, καὶ ἐσθίοντι ἄχρι τοῦ μὴ πεινῆν ἀφικέ-
 σθαι, καὶ πίνοντι μέχρι τοῦ μὴ διψῆν, καὶ ἀμφιέν-
 νυσθαι, ὥστε ἔξω μὲν μηδὲν μᾶλλον Καλλίου τού-
 του τοῦ πλουσιωτάτου ὄγοῦν. (38) Ἐπειδὴν γε μὴν
 ἐν τῇ οἰκίᾳ γένωμαί, πάνυ μὲν ἄλεινοὶ χιτῶνες οἱ
 τοῖχοί μοι δοκοῦσιν εἶναι, πάνυ δὲ παχεῖαι ἐφεστρί-
 δες οἱ ὄροφοι. Στρωμνὴν γε μὴν οὕτως ἀρκοῦσαν
 ἔχω, ὥστ' ἔργον ἐμέ γ' ἐστὶ καὶ ἀνεγεῖραι. Ἦν δέ
 ποτε καὶ ἀφροδισιάσαι τὸ σῶμά μου δεηθῆ, οὕτω
 μοι τὸ παρὸν ἀρκεῖ, ὥστε αἷς ἂν προσέλθω, ὑπερα-
 σπάζονται με, διὰ τὸ μηδένα ἄλλον αὐταῖς ἐθέλειν
 προσιέναι. (39) Καὶ πάντα τοίνυν ταῦτα οὕτως ἡδέε
 μοι δοκεῖ εἶναι, ὥς μᾶλλον μὲν ἠδесθαι ποιῶν ἕκα-
 στα αὐτῶν οὐκ ἂν εὐξαίμην, ἥτιον δέ· οὕτω μοι δοκεῖ
 εἶναι αὐτῶν ἡδίω εἶναι τοῦ συμφέροντος. (40) Πλεί-
 στου δ' ἄξιον κτήμα ἐν τῷ ἐμῷ πλούτῳ λογίζομαι
 εἶναι ἐκεῖνο, ὅτι, εἴ μου τις καὶ τὰ νῦν ὄντα πα-
 ρέλοιτο, οὐδὲν οὕτως ὄρῳ φαῦλον ἔργον, ὅποιον
 οὐκ ἀρκοῦσαν ἂν τροφήν ἐμοὶ παρέχοι. (41) Καὶ γὰρ
 ὅταν ἡδυνπαθῆσαι βουλευθῶ, οὐκ ἐκ τῆς ἀγορᾶς τὰ
 τίμια ἀνοῦμαι, (πολυτελῆ γὰρ γίγνεται) ἀλλ' ἐκ τῆς
 ψυχῆς ταμιεύομαι. Καὶ πολὺ πλεῖον διαφέρει πρὸς
 ἡδονὴν, ὅταν ἀναμείνας τὸ δεηθῆναι προσφέρωμαι,
 ἢ ὅταν τινὲ τῶν τιμίων χρῶμαι· ὥσπερ καὶ νῦν τῷδε
 τῷ Θασίῳ οἴνω ἐντυχῶν, οὐ διψῶν πίνω αὐτόν.
 (42) Ἀλλὰ μὴν καὶ πολὺ δικαιότερους γε εἰκὸς εἶναι
 τοὺς εὐτέλειαν μᾶλλον, ἢ πολυχρηματίαν σκοποῦντας.
 Οἷς γὰρ μάλιστα τὰ παρόντα ἀρκεῖ, ἥκιστα τῶν ἄλ-

λοιτριῶν ὀρέγονται. (43) Ἄξιον δ' ἐννοῆσαι, ὡς καὶ ἐλευθερίους ὁ τοιοῦτος πλοῦτος παρέχεται. Σωκράτης τε γὰρ οὗτος, παρ' οὗ ἐγὼ τοῦτον ἐκτησάμην, οὔτ' ἀριθμῶ οὔτε σταθμῶ ἐπήρκει μοι, ἀλλ' ὅποσον ἐδυνάμην φέρεσθαι, τοσοῦτόν μοι παρεδίδου· ἐγὼ τε νυνὶ οὐδενὶ φθονῶ, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς φίλοις καὶ ἐπιδεικνύω τὴν ἀφθονίαν, καὶ μεταδίδωμι τῶ βουλομένῳ τοῦ ἐν τῇ ἐμῇ ψυχῇ πλούτου. (44) Καὶ μὴν καὶ τὸ ἀβρότατόν γε κτήμα, τὴν σχολὴν αἰεὶ ὁρᾷτέ μοι παροῦσαν, ὥστε καὶ θεάσασθαι τὰ ἀξιοθέατα, καὶ ἀκούειν τὰ ἀξιάκουστα, καὶ, ὃ πλείστου ἐγὼ τιμῶμαι, Σωκράτει σχολάζων συνδιημερεύειν. Καὶ οὗτος δὲ οὐ τοὺς πλείστον ἀριθμοῦντας χρυσίον θαυμάζει, ἀλλ' οἱ ἂν αὐτῶ ἀρέσκωσι, τούτοις συνῶν διατελεῖ. Οὗτος μὲν οὖν οὕτως εἶπεν. — (45) Ὁ δὲ Καλλίας, Νῆ τὴν Ἥραν, ἔφη, τά τε ἄλλα ζηλῶ σε τοῦ πλούτου, καὶ ὅτι οὔτε ἡ πόλις σοι ἐπιτάττουσα ὡς δούλῳ χρῆται, οὔτε οἱ ἄνθρωποι, ἢν μὴ δανεισῆς, ὀργίζονται. — Ἀλλὰ μὰ Δι', ἔφη ὁ Νικήρατος, μὴ ζήλου· ἐγὼ γὰρ ἤξω παρ' αὐτοῦ δανεισόμενος τὸ μηδενὸς προσδεῖσθαι, οὕτω πεπαιδευμένος ὑπὸ Ὀμήρου ἀριθμεῖν,

ἔπι' ἀπύρους τρίποδας, δέκα δὲ χρυσοῖο τάλανα,

αἶθωνας δὲ λέβητας εἴκοσι, δώδεκα δ' ἵππους.

σταθμῶ καὶ ἀριθμῶ ὡς πλείστου πλούτου ἐπιθυμῶν οὐ παύομαι· ἐξ ὧν ἴσως καὶ φιλοχρηματιώτερός,

τισι δοκῶ εἶναι. Ἐνθα δὴ ἀνεγέλασαν ἅπαντες, νομίζοντες τὰ ὄντα εἰρηκέναι αὐτόν. — (46) Ἐκ τούτου εἶπέ τις, Σὺν ἔργον, ὦ Ἐρμόγετες, λέγειν τε τοὺς φίλους, οἵτινές εἰσι, καὶ ἐπιδεικνύναι, ὡς μέγα τε δύνανται καὶ σοῦ ἐπιμέλονται, ἵνα δοκῆς δικαίως ἐπ' αὐτοῖς μέγα φρονεῖν. — (47) Οὐκοῦν ὡς μὲν καὶ Ἕλληνες καὶ βάρβαροι τοὺς θεοὺς ἡγοῦνται πάντα εἰδέναι τὰ τε ὄντα καὶ τὰ μέλλοντα, εὐδῆλον· πάσαι γοῦν αἱ πόλεις καὶ πάντα τὰ ἔθνη διὰ μαντικῆς ἐπερωτῶσι τοὺς θεοὺς, τί τε χρὴ καὶ τί οὐ χρὴ ποιεῖν. Καὶ μὴν ὅτι νομιζομέν γε δύνασθαι αὐτοὺς καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν, καὶ τοῦτο σαφές· πάντες γοῦν αἰτοῦνται τοὺς θεοὺς τὰ μὲν φαῦλα ἀποτρέπειν, τὰ γαθὰ δὲ διδόναι. (48) Οὗτοι τοίνυν οἱ πάντα μὲν εἰδότες, πάντα δὲ δυνάμενοι θεοὶ, οὕτω μοι φίλοι εἰσὶν, ὥστε διὰ τὸ ἐπιμελεῖσθαι μου, οὐποτε λήθω αὐτοὺς οὔτε νυκτὸς, οὔθ' ἡμέρας, οὔθ' ὅποι ἂν ὁρῶμαι, οὔθ' ὅ τι ἂν μέλλω πράττειν. Διὰ δὲ τὸ προειδέναι, καὶ ὅ τι ἐξ ἐκάστου ἀποβήσεται, σημαίνουσί μοι, πέμποντες ἄγγέλους φήμας, καὶ ἐνύπνια, καὶ οἰωνοὺς, ἃ τε δεῖ, καὶ ἃ οὐ χρὴ ποιεῖν. Οἷς ἐγὼ ὅταν μὲν πείθωμαι, οὐδέποτε μοι μεταμέλει· ἤδη δέ ποτε καὶ ἀπιστήσας ἐκολάσθην. — (49) Καὶ ὁ Σωκράτης εἶπεν· Ἀλλὰ τούτων μὲν οὐδὲν ἀπιστον. Ἐκεῖνο μέντοι ἔγωγε ἠδέως ἂν πνυθοίμην, πῶς αὐτοὺς θεραπεύων οὕτω φίλους ἔχεις. — Ναὶ μὰ τὸν Δία, ἔφη ὁ Ἐρμογένης, καὶ μάλα εὐτελῶς. Ἐπαινῶ τε γὰρ αὐτοὺς οὐδὲν διαπα-

νῶν, ὧν τε διδόασιν ἀεὶ αὖ παρέχομαι, εὐφημῶ τε, ὅσα ἂν δύνωμαι, καὶ ἐφ' οἷς ἂν αὐτοὺς μάρτυρας ποιήσωμαι, ἐκῶν οὐδὲν ψεύδομαι. — Νῆ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ ἄρα τοιοῦτος ὧν φίλους αὐτοὺς ἔχεις, καὶ οἱ θεοὶ, ὡς ἔοικε, καλοκαγαθία ἡδονται. (50) Οὗτος μὲν δὴ ὁ λόγος οὕτως ἐσπουδαιολογήθη. Ἐπειδὴ δὴ εἰς τὸν Φίλιππον ἤκον, ἠρώτων αὐτὸν, τί ὄρων ἐν τῇ γελωτοποιίᾳ, μέγα ἐπ' αὐτῇ φρονοίη. — Οὐ γὰρ ἄξιον, ἔφη, ὁπότε γε πάντες εἰδότες ὅτι γελωτοποιός εἰμι, ὅταν μὲν τι ἀγαθὸν ἔχωσι, παρακαλοῦσί με ἐπὶ ταῦτα προθύμως· ὅταν δέ τι κακὸν λάβωσι, φεύγουσιν ἀμεταστρεπτι, φοβούμενοι, μὴ καὶ ἄκοντες γελάσωσι; — (51) Καὶ ὁ Νικήρατος εἶπε· Νῆ Δία, σὺ τοίνυν δικαίως μέγα φρονεῖς. Ἐμοὶ γὰρ αὖ τῶν φίλων οἱ μὲν εὖ πράττοντες ἐκ ποδῶν ἀπέρχονται, οἱ δ' ἂν κακὸν τι λάβωσι, γενεαλογοῦσι τὴν συγγένειαν, καὶ οὐδέποτε μου ἀπολείπονται. — (52) Εἶεν· σὺ δὲ δὴ, ἔφη ὁ Χαρμίδης, ὦ Συρακόσιε, ἐπὶ τῷ μέγα φρονεῖς; ἢ δῆλον, ὅτι ἐπὶ τῷ παιδί. — Μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐ μὲν δὴ· ἀλλὰ καὶ δέδοικα περὶ αὐτοῦ ἰσχυρῶς· αἰσθάνομαι γὰρ τινὰς ἐπιβουλεύοντας διαφθεῖραι αὐτόν. — (53) Καὶ ὁ Σωκράτης ἀκούσας, Ἡράκλεις, ἔφη, τί τοσοῦτον νομίζοντες ἡδικῆσθαι ὑπὸ τοῦ σοῦ παιδός, ὥστε ἀποκτεῖναι αὐτὸν βούλεσθαι; — Ἄλλ' οὕτοι, ἔφη, ἀποκτεῖναι βούλονται, ἀλλὰ πείσαι αὐτὸν συγκαθεύδειν αὐτοῖς. — Σὺ δ', ὡς ἔοικας, εἰ τοῦτο γένοιτο, νομίζεις ἂν διαφθαρεῖν αὐτόν; — Ναὶ μὰ Δί',

ἔφη, παντάπασί γε. — (54) Οὐδ' αὐτὸς ἄρ', ἔφη, συγκαθεύδεις αὐτῶ; — Νῆ Δί', ὅλας γε καὶ πάσας τὰς νύκτας. — Νῆ τὴν Ἥραν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εὐτύχημά γέ σου μέγα τὸ τὸν χρωῖτα τοιοῦτον φῦναι ἔχοντα, ὥστε μόνον μὴ διαφθείρειν τοὺς συγκαθεύδοντας. Ὡστε σοί γε, εἰ μὴ ἐπ' ἄλλω, ἀλλ' ἐπὶ τῷ χρωτὶ ἄξιον μέγα φρονεῖν. — (55) Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἐπὶ τούτῳ μέγα φρονῶ. — Ἀλλ' ἐπὶ τῷ μῆν; — Ἐπὶ νῆ Δία τοῖς ἀφροσιν. Οὗτοι γὰρ τὰ ἐμὰ νευρόσπαστα θεῶμενοι τρέφουσί με. Ταῦτα γὰρ, ἔφη ὁ Φίλιππος, καὶ πρόην ἐγὼ σοι ἤκουον εὐχομένου πρὸς τοὺς θεοὺς, ὅπου ἂν ἦς, διδόναι καρποῦ μὲν ἀφθονίαν, φρενῶν δὲ ἀφορίαν. — (56) Εἶεν, ἔφη ὁ Καλλίας. Σὺ δὲ δὴ, ὦ Σώκρατες, τί ἔχεις εἰπεῖν, ὡς ἄξιόν σοι ἐστὶ μέγα φρονεῖν ἐφ' ἧ εἶπας οὕτως ἀδόξω οὔσῃ τέχνῃ; — Καὶ ὃς εἶπεν· Ὁμολογησάμεθα πρῶτον, ποῖά ἐστιν ἔργα τοῦ μαστροποῦ· καὶ ὅσα ἂν ἐρωτῶ, μὴ ὀκνεῖτε ἀποκρίνεσθαι, ἵνα εἰδῶμεν, ὅσα ἂν συνομολογῶμεν. Καὶ ὑμῖν οὕτω δοκεῖ; ἔφη. — Πάνυ μὲν οὖν, ἔφασαν. Ὡς δ' ἅπαξ εἶπον Πάνυ μὲν οὖν, τοῦτο πάντες ἐκ τοῦ λοιποῦ ἀπεκρίναντο. — (57) Οὐκοῦν ἀγαθοῦ μὲν, ἔφη, ὑμῖν δοκεῖ μαστροποῦ ἔργον εἶναι, ἣν ἂν ἦ ὄν ἂν μαστροπεύῃ, ἀρέσκοντα τοῦτον ἀποδεικνύναι, οἷς ἂν συνῆ; — Πάνυ μὲν οὖν, ἔφασαν. — Οὐκοῦν ἐν μὲν τι ἐστὶν εἰς τὸ ἀρέσκειν ἐκ τοῦ πρόπευσαν ἔχειν σχέσιν καὶ τριχῶν καὶ ἐσθῆτος; — Πάνυ μὲν οὖν, ἔφασαν. — (58) Οὐκοῦν

καὶ τοδε ἐπιστάμεθα, ὅτι ἐστὶ ἀνθρώπων τοῖς αὐτοῖς ὄμμασι καὶ φιλικῶς καὶ ἐχθρῶς πρὸς τινὰς βλέπειν; — Πάνυ μὲν οὖν. — Τί δέ; τῇ αὐτῇ φωνῇ ἐστὶ καὶ αἰδημόνως καὶ θρασέως φθέγγεσθαι; — Πάνυ μὲν οὖν. — Τί δέ; λόγοι οὐκ εἰσὶ μὲν τινες ἀπεχθανόμενοι, εἰσὶ δέ τινες, οἱ πρὸς φιλίαν ἄγουσιν; — Πάνυ μὲν οὖν. — (59) Οὐκοῦν τούτων ὁ ἀγαθὸς μαστροπὸς τὰ συμφέροντα εἰς τὸ ἀρέσκειν διδάσκει ἄν; — Πάνυ μὲν οὖν. — Ἀμείνων δ' ἂν εἶη, ἔφη, ὁ ἐνὶ δυνάμενος ἀρεστοὺς ποιεῖν, ἢ ὅστις καὶ πολλοῖς; — Ἐνταῦθα μέντοι ἐσχίσθησαν, καὶ οἱ μὲν εἶπον, Δῆλον, ὅτι ὅστις πλείστοις· οἱ δέ, Πάνυ μὲν οὖν. (60) Ὁ δ' εἰπὼν, ὅτι καὶ τοῦτο ὁμολογεῖται, ἔφη, — Εἰ δέ τις καὶ ὅλη τῇ πόλει ἀρέσκοντα δύναται ἀποδεικνύναι, οὐχ οὗτος παντελῶς ἂν ἤδη ἀγαθὸς μαστροπὸς εἶη; — Σαφῶς γε νῆ Δία, πάντες εἶπον. — Οὐκοῦν εἴτις τοιούτους δύναται ἐξεργάζεσθαι, ὧν προστατοίη, δικαίως ἂν μέγα φρονοίη ἐπὶ τῇ τέχνῃ, καὶ δικαίως ἂν πολλὸν μισθὸν λαμβάνοι; (61) Ἐπεὶ δὲ καὶ ταῦτα πάντες συναμολόγουν, — Τοιοῦτος μέντοι, ἔφη, μοὶ δοκεῖ Ἀντισθένης εἶναι οὗτος. — Καὶ ὁ Ἀντισθένης, Ἐμοὶ, ἔφη, παραδίδως, ὧ Σώκρατες, τὴν τέχνην; — Ναὶ μὰ Δί', ἔφη. Ὅρῶ γάρ σε καὶ τὴν ἀκόλουθον ταύτης πάνυ ἐξεργασμένον. — Τίνα ταύτην; — Τὴν προαγωγείαν, ἔφη. — (62) Καὶ ὅς μάλα ἀχθεσθεὶς ἐπήρετο, Καὶ τί μοι σύννοισθα, ὧ Σώκρατες, τοιοῦτον ἐργασμένῳ; — Οἶδα μὲν,

ἔφη, σὲ Καλλίαν τουτονὶ προαγωγεύσαντα τῷ σοφῷ Προδίκῳ, ὅτε ἑώρας τοῦτον μὲν φιλοσοφίας ἐρῶντα, ἐκεῖνον δὲ χρημάτων δεόμενον· οἶδα δὲ σε Ἰππία τῷ Ἡλείῳ, παρ' οὗ οὗτος καὶ τὸ μνημονικὸν ἔμαθεν· ἀφ' οὗ δὴ καὶ ἐρωτικώτερος γεγένηται, διὰ τὸ, ὅ τι ἂν καλὸν ἴδῃ, μηδέποτε ἐπιλανθάνεσθαι. (63) Ἐναγχος δὲ δήπου καὶ πρὸς ἐμὲ ἐπαινῶν τὸν Ἡρακλεώτην ξένον, ἐπεὶ με ἐποίησας ἐπιθυμεῖν αὐτοῦ, συνέστησάς μοι αὐτόν. Καὶ χάριν μέντοι σοὶ ἔχω· πάνυ γὰρ καλὸς καὶ ἀγαθὸς δοκεῖ μοι εἶναι. Αἰσχύλον δὲ τὸν Φλιύσιον πρὸς ἐμὲ ἐπαινῶν, καὶ ἐμὲ πρὸς ἐκεῖνον, οὐχ οὕτω διέθηκας, ὥστε διὰ τοὺς σοὺς λόγους ἐρῶντες ἐκνοδορομοῦμεν ἀλλήλους ζητοῦντες; (64) Ταῦτα μὲν οὖν ὁρῶν δυνάμενόν σε ποιεῖν, ἀγαθὸν νομίζω προαγωγὸν εἶναι. Ὁ γὰρ οἶός τε ὦν γινώσκειν τε τοὺς ὠφελίμους αὐτοῖς, καὶ τούτους δυνάμενος ποιεῖν ἐπιθυμεῖν ἀλλήλων, οὗτος ἂν μοι δοκεῖ καὶ πόλεις δύνασθαι φίλας ποιεῖν, καὶ γάμους ἐπιτηδείους συνάγειν, καὶ πολλοῦ ἂν ἄξιος εἶναι καὶ πόλεσι καὶ φίλοις καὶ συμμάχοις κεκτῆσθαι. Σὺ δὲ μοι, ὡς κακῶς ἀκούσας, ὅτι ἀγαθὸν σε ἔφην προαγωγὸν εἶναι, διορίσθης. — Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐ νῦν. Ἐὰν γὰρ ταῦτα δύναμαι, σεσαγμένος δὴ παντάπασι πλούτου τὴν ψυχὴν ἔσομαι. Καὶ αὕτη μὲν δὴ ἡ περίοδος τῶν λόγων ἀπετελέσθη.

C A P. V.

(1) Ὁ δὲ Καλλίας εἶπε, Σὺ δὲ δὴ, ὦ Κριτόβουλε,

εἰς τὸν περὶ τοῦ κάλλους ἀγῶνα πρὸς Σωκράτην οὐκ ἀνθίστασαι; — Νῆ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης. Ἴσως γὰρ εὐδοκιμοῦντα τὸν μαστροπὸν παρὰ τοῖς κριταῖς ὄρα. — (2) Ἄλλ' ὅμως, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, οὐκ ἀναδύομαι· ἀλλὰ δίδασκε, εἴτι ἔχεις σοφὸν, ὡς καλλίων εἶ ἐμοῦ. Μόνον, ἔφη, τὸν λαμπτήρα ἐγγὺς προσενεγκάτω. — Εἰς ἀνάκρισιν τοίνυν σε, ἔφη, πρῶτον τῆς δίκης καλοῦμαι· ἀλλ' ἀποκρίνου. — Σὺ δέ γε ἐρώτα. — (3) Πότερον οὖν ἐν ἀνθρώπῳ μόνον νομίζεις τὸ καλὸν εἶναι, ἢ καὶ ἐν ἄλλῳ τινί; — Ἐγὼ μὲν ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ ἐν ἵππῳ, καὶ βοῖ καὶ ἐν ἀψύχοις πολλοῖς. Οἶδα γοῦν οὕσαν καὶ ἀσπίδα καλὴν, καὶ ξίφος, καὶ δόρυ. — (4) Καὶ πῶς ἔφη, οἷόν τε ταῦτα μηδὲν ὅμοια ὄντα ἀλλήλοις, πάντα καλὰ εἶναι; — Ἦν νῆ Δί', ἔφη, πρὸς τὰ ἔργα, ὧν ἕνεκα ἕκαστα κτώμεθα, εὖ εἰργασμένα ἦ, ἢ εὖ πεφυκότα, πρὸς ἃ ἂν δεώμεθα, καὶ ταῦτ', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, καλά. — (5) Οἶσθα οὖν, ἔφη, ὀφθαλμῶν τίνος ἕνεκα δεόμεθα; — Ἀἴνον, ἔφη, ὅτι τοῦ ὄρα. — Οὕτω μὲν τοίνυν ἤδη οἱ ἐμοὶ ὀφθαλμοὶ καλλίονες ἂν τῶν σῶν εἴησαν. — Πῶς δὴ; — Ὅτι οἱ μὲν σοὶ τὸ κατευθῦν μόνον ὄρωσιν, οἱ δὲ ἐμοὶ καὶ τὸ ἐκ πλαγίου, διὰ τὸ ἐπιτόλαιοι εἶναι. — Λέγεις σὺ, ἔφη, καρκίνον εὐοφθαλμώτατον εἶναι τῶν ζώων; — Πάντως δήπου, ἔφη· ἐπεὶ καὶ πρὸς ἰσχὺν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄριστα πεφυκότας ἔχει. — (6) Εἶεν, ἔφη. Τῶν δὲ ὀρνέων ποτέρα καλλίων, ἢ σῆ ἢ ἡ ἐμή; — Ἐγὼ μὲν, ἔφη, οἶμαι τὴν ἐμήν, εἰ-

πέρ γε τοῦ ὀσφραίνεσθαι ἔνεκεν ἐποίησαν ἡμῖν ῥί-
νας οἱ θεοί. Οἱ μὲν γὰρ σοὶ μυκτῆρες εἰς γῆν ὄρω-
σιν, οἱ δὲ ἐμοὶ ἀναπέπτανται, ὥστε τὰς πάντοθεν
ὀσμάς προσδέχεσθαι. — Τὸ δὲ δὴ σιμὸν τῆς ῥι-
νὸς πῶς τοῦ ὄρθου κάλλιον; — Ὅτι, ἔφη, οὐκ
ἀντιφράττει, ἀλλ' εὐθύς ἔᾶ τὰς ὄψεις ὄραν, ἃ ἂν
βούλωνται· ἢ δὲ ὑψηλὴ ῥίς, ὥσπερ ἐπηρεάζουσα,
διατετείχικε τὰ ὄμματα. — (7) Τοῦ γε μὴν στόματος,
ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ὑφίεμαι. Εἰ γὰρ τοῦ ἀπο-
δάκνειν ἔνεκα πεποίηται, πολὺ ἂν σὺ μείζον ἢ ἐγὼ
ἀποδάκοις. — Διὰ δὲ τὸ παχέα ἔχειν τὰ χεῖλη,
οὐκ οἶει καὶ μαλακώτερόν σου ἔχειν τὸ φίλημα;
— Ἔοικα, ἔφη, ἐγὼ κατὰ τὸν σὸν λόγον καὶ τῶν
ὄνων αἰσχίον τὸ στόμα ἔχειν. — Ἐκεῖνο δὲ οὐδὲν
τεκμήριον λογίζη, ὡς ἐγὼ σοῦ καλλίων εἰμι, ὅτι
καὶ Ναΐδες θεαὶ οὖσαι τοὺς Σειληνοὺς ἐμοὶ ὁμοιο-
ιέρους τίκτουσιν, ἢ σοί; — (8) Καὶ ὁ Κριτόβουλος,
Οὐκέτι, ἔφη, ἔχω πρὸς σε ἀντιλέγειν. Ἀλλὰ διαφε-
ροντων, ἔφη, τὰς ψήφους, ἵνα ὡς τάχιστα εἰδῶ,
ὅ τι με χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτίσαι. Μόνον, ἔφη, κρυ-
φῆ φερόντων. Δέδοικα γὰρ τὸν σὸν καὶ Ἀντισθέ-
νους πλοῦτον, μή με καταδυναστυεύσῃ. (9) Ἡ μὲν δὲ
παῖς καὶ ὁ παῖς κρύφα διέφερον. Ὁ δὲ Σωκράτης
ἐν τούτῳ διεπράττετο τὸν τε λύχνον ἀντιπροσενεγκεῖν
τῷ Κριτοβούλῳ, ὡς μὴ ἐξαπατηθείησαν οἱ κριταί,
καὶ τῷ νικήσαντι μὴ ταινίας, ἀλλὰ φιλήματα, ἀνα-
δήματα παρὰ τῶν κριτῶν γενέσθαι. (10) Ἐπεὶ δὲ ἔξε-
πεσον αἱ ψήφοι, καὶ ἐγένοντο πᾶσαι σὺν Κριτοβού-

λω, Παπαί, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐχ ὅμοιον ἔοικε τὸ σὸν ἀργύριον, ὡς Κριτόβουλε, τῷ Καλλίου εἶναι. Τὸ μὲν γὰρ τούτου δικαιοτέρους ποιεῖ, τὸ δὲ σὸν, ὡς περ τὸ πλεῖστον, διαφθείρειν ἱκανόν ἐστι καὶ δικαστὰς καὶ κριτὰς.

C A P. VI.

(1) Ἐκ δὲ τούτου οἱ μὲν τὰ νικητήρια, φιλήματα, ἀπολαμβάνειν τὸν Κριτόβουλον ἐκέλευον, οἱ δὲ τὸν κύριον πείθειν, οἱ δὲ καὶ ἄλλα ἔσκωπτον. Ὁ δὲ Ἐρμογένης κἀνταῦθα ἐσιώπα. Καὶ ὁ Σωκράτης ὀνομάσας αὐτὸν, — "Ἐχοις ἂν, ὡς Ἐρμόγετες, εἰπεῖν ἡμῖν, τί ἐστι παροιμία; Καὶ ὅς ἀπεκρίνατο, — Εἰ μὲν, ὅτι ἐστίν, ἐρωτᾷς, οὐκ οἶδα· τὸ μέντοι μοι δοκοῦν, εἶπομι' ἂν. — (2) Ἀλλὰ δοκεῖ τοῦτ', ἔφη. — Τὸ τοίνυν παρ' οἶνον λυπεῖν τοὺς συνόντας, τοῦτ' ἐγὼ κρίνω παροιμίαν. — Οἷσθ' οὔν, ἔφη, ὅτι καὶ σὺ νῦν ἡμᾶς λυπεῖς σιωπῶν; — Ἡ καὶ ὅταν λέγητ'; ἔφη. — Οὐκ, ἀλλ' ὅταν διαλίπωμεν. — Ἡ οὔν λέληθέ σε, ὅτι, μεταξὺ τοῦ ὑμᾶς λέγειν, οὐδ' ἂν τρίχα, μὴ ὅτι λόγον, ἂν τις παρείρειε; (3) Καὶ ὁ Σωκράτης, Ὡ Καλλία, ἔχοις ἂν τι, ἔφη, ἀνδρὶ ἐλεγχομένῳ βοηθῆσαι; — "Ἐγώ", ἔφη. Ὅταν γὰρ ὁ αὐλὸς φθέγγηται, παντάπασι σιωπῶμεν. — Καὶ ὁ Ἐρμογένης, Ἡ οὔν βούλεσθε, ἔφη, ὡς περ Νικόστρατος ὁ ὑποκριτὴς τετράμετρα πρὸς τὸν αὐλὸν κατέλεγεν, οὕτω καὶ ὑπὸ τὸν αὐλὸν ὑμῖν διαλέγωμαι; — (4) Καὶ ὁ Σωκράτης, Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, Ἐρμόγετες, οὕτω ποίει. Οἷ-

μαι γάρ, ὡς περ ἡ ᾠδὴ ἠδίων πρὸς τὸν αὐλον, οὕτω καὶ τοὺς σους λόγους ἠδύνεσθαι ἂν τι ὑπὸ τῶν φθόγγων· ἄλλως τε καὶ εἰ μορφάζοις, ὡς περ ἡ ἀυλητρὶς, καὶ σὺ πρὸς τὰ λεγόμενα. (5) Καὶ ὁ Καλλίας ἔφη, Ὅταν οὖν Ἀντισθένης ὄδ' ἐλέγχῃ τινὰ ἐν τῷ συμποσίῳ, τί ἔσται τὸ αὐλημα; Καὶ ὁ Ἀντισθένης εἶπε, Τῷ μὲν ἐλεγχομένῳ οἶμαι ἂν, ἔφη, πρέπειν συριγμόν.

(6) Τοιούτων δὲ λόγων ὄντων, ὡς ἐώρα ὁ Συρακόσιος τῶν μὲν αὐτοῦ ἐπιδειγμάτων ἀμελοῦντας, ἀλλήλοις δὲ ἠδομένους, φθονῶν τῷ Σωκράτει εἶπεν· — Ἄρα σὺ, ὦ Σώκρατες, ὁ φροντιστὴς ἐπικαλούμενος; — Οὐκοῦν κάλλιον, ἔφη, ἢ εἰ ἀφρόντιστος ἐκαλούμην. — Εἰ μὴ γε ἐδόκεις τῶν μετεώρων φροντιστὴς εἶναι. — (7) Οἶσθα οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, μετεωρότερόν τι τῶν θεῶν; — Ἄλλ' οὐ μὰ Δί', ἔφη, οὐ τούτων σὲ λέγουσιν ἐπιμελεῖσθαι, ἀλλὰ τῶν ἀνωφελεσιάτων. — Οὐκοῦν καὶ οὕτως ἂν, ἔφη, θεῶν ἐπιμελοίμην. Ἄνωθεν μὲν γε ὄντες ὠφελοῦσιν, ἀνωθεν δὲ φῶς παρέχουσιν. Εἰ δὲ ψυχρὰ λέγω, σὺ αἴτιος, ἔφη, πράγματά μοι παρέχων. — (8) Ταῦτα μὲν, ἔφη, ἔα· ἀλλ' εἰπέ μοι, πόσους ψύλλα πόδας ἐμοῦ ἀπέχει. Ταῦτα γάρ σε φασὶ γεωμετρεῖν. — Καὶ ὁ Ἀντισθένης εἶπε· Σὺ μὲν τοι δεινὸς εἶ, ὦ Φίλιππε, εἰκάζειν. Οὐ δοκεῖ σοι ὁ ἀνὴρ οὗτος λοιδορεῖσθαι βουλομένῳ εἰκέναι; — Ναὶ μὲ τὸν Δί', ἔφη, καὶ ἄλλοις γε πολλοῖς. — (9) Ἄλλ' ὅμως, ἔφη ὁ Σωκράτης, σὺ αὐτὸν μὴ εἰκάξῃς, ἵνα μὴ καὶ σὺ λοιδορουμένῳ εἰκῆς. — Ἄλλ' εἶπερ γέ τοι

τοῖς πᾶσι καλοῖς καὶ τοῖς βελτίστοις εἰκάζω αὐτόν, ἐπαινοῦντι μᾶλλον, ἢ λοιδορουμένῳ δικαίως ἂν εἰκάζοι μέ τις. — Καὶ νῦν σύ γε λοιδορουμένῳ ἔοικας, εἰ πάντ' αὐτοῦ βελτίῳ φῆς εἶναι. — (10) Ἄλλὰ βούλει πονηροτέροις εἰκάζω αὐτόν; — Μηδὲ πονηροτέροις. — Ἄλλὰ μηδενί; — Μηδενὶ μηδὲ τούτων εἰκάζε. — Ἄλλ' οὐ μέντοι γε σιωπῶν οἶδα, ὅπως ἄξια τοῦ δείπνου ἐργάσομαι. — Καὶ ῥαδίως γ', ἂν, ἅ μὴ δεῖ λέγειν, ἔφη, σιωπᾶς. Αὕτη μὲν δὴ ἡ παροιμία οὕτω κατεσβέσθη. Ἐκ τούτου δὲ τῶν ἄλλων οἱ μὲν ἐκέλευον εἰκάζειν, οἱ δὲ ἐκώλυον.

C A P. VII.

(1) Θορύβου δὲ ἄντος ὁ Σωκράτης αὖ πάλιν εἶπεν· Ἄρα, ἐπειδὴ πάντες ἐπιθυμοῦμεν λέγειν, νῦν ἂν μάλιστα καὶ ἅμα ἄσαιμεν; Καὶ εὐθύς τοῦτ' εἰπὼν ἤρχεν ᾧδῆς. (2) Ἐπεὶ δ' ἤσεν, εἰσεφέρετο τῇ ὄρχηστρίδι τροχὸς τῶν κεραμεικῶν, ἐφ' οὗ ἔμελλε θυμασιουργήσειν. Ἐνθα δὴ εἶπεν ὁ Σωκράτης· ὦ Σωρακόσιε, κινδυνεύσω ἐγὼ, ὥσπερ σὺ λέγεις, τῶν ὄντι φροντιστῆς εἶναι· νῦν οὖν σκοπῶ, ὅπως ἂν ὁ μὲν παῖς ὁδε ὁ σὸς καὶ ἡ παῖς ἦδε ὡς ῥᾶστα διαγοιεν, ἡμεῖς δ' ἂν μάλιστα εὐφραينوίμεθα θεώμενοι αὐτούς· ὅπερ εὖ οἶδα, ὅτι καὶ σὺ βούλει. (3) Δοκεῖ οὖν μοι τὸ μὲν εἰς μαχαίρας κυβιστῶν κινδύνου ἐπίδειγμα εἶναι, ὃ συμποσίῳ οὐδὲν προσήκει. Καὶ μὴν τό γε ἐπὶ τοῦ τροχοῦ ἅμα περιδινομένου γρά-

φειν τε καὶ ἀναγιγνώσκειν, θαῦμα μὲν ἴσως τι ἐστίν, ἡδονὴν δὲ οὐδὲ ταῦτα δύναμαι γνῶναι τίν' ἂν παρῶσχοι. Οὐδὲ μὴν τόγε διαστρέφοντας τὰ σώματα καὶ τροχοὺς μιμούμενους ἡδιον ἢ ἡσυχίαν ἔχοντας τοὺς καλοὺς καὶ ὠραίους θεωρεῖν. (4) Καὶ γὰρ δὴ οὐδὲ πάνυ τι σπάνιον τό γε θαυμασίους ἐντυχεῖν, εἴτις τούτου δεῖται· ἀλλ' ἔξεστιν αὐτίκα μάλα τὰ παρόντα θαυμάζειν, τί ποτε ὁ μὲν λύχνος, διὰ τὸ λαμπρὸν φλόγα ἔχειν, φῶς παρέχει, τὸ δὲ χαλκεῖον, λαμπρὸν ὄν, φῶς μὲν οὐ ποιεῖ, ἐν αὐτῷ δὲ ἄλλα ἐμφαινόμενα παρέχεται· καὶ πῶς τὸ μὲν ἔλαιον, ὑγρὸν ὄν, αὖξει τὴν φλόγα, τὸ δὲ ὕδωρ, ὅτι ὑγρὸν ἐστι, κατασβέννυσι τὸ πῦρ· ἀλλὰ γὰρ καὶ ταῦτα μὲν οὐκ εἰς ταυτὸν τῷ οἴνῳ ἐπισπεύδει. (5) Εἰ δὲ ὀρχοῖντο πρὸς τὸν αὐλὸν σχήματα, ἐν οἷς Χάριτες τε καὶ Ὡραι καὶ Νύμφαι γράφονται, πολὺ ἂν οἶμαι αὐτούς τε ῥᾶον διάγειν, καὶ τὸ συμπόσιον πολὺ ἐπιχαριτώτερον εἶναι. Ὁ οὖν Συρακόσιος, Ἀλλὰ ναὶ μὰ τὸν Δι', ἔφη, ὦ Σώκρατες, καλῶς τε λέγεις, καὶ ἐγὼ εἰσάξω θεάματα, ἐφ' οἷς ὑμεῖς εὐφρανεῖσθε.

C A P. VIII.

(1) Ὁ μὲν δὴ Συρακόσιος ἐξελθὼν συνεκροτεῖτο· ὁ δὲ Σωκράτης πάλιν αὖ καινοῦ λόγου κατήρχεν. Ἄρ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, εἰκὸς ἡμᾶς, παρόντος δαίμονος μεγάλου, καὶ τῷ μὲν χρόνῳ ἰσὴλικος τοῖς ἀεγεγέσι θεοῖς, τῇ δὲ μορφῇ νεωτάτου, καὶ μεγέθει μὲν πάντα ἐπέχοντος, ψυχῇ δὲ ἀνθρώπου ἰσουμέ-

νου, Ἐρωτος, μὴ ἂν ἀμνημονῆσαι, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ πάντες ἐσμὲν τοῦ θεοῦ τούτου θιασῶται; (2) Ἐγὼ τε γὰρ οὐκ ἔχω χρόνον εἰπεῖν, ἐν ᾧ οὐκ ἐρῶν τινὸς διατελῶ. Χαρμίδην δὲ τόνδε οἶδα πολλοὺς μὲν ἐραστὰς κτησάμενον, ἔστι δὲ ὧν καὶ αὐτὸν ἐπιθυμήσαντα. Κριτόβουλός γε μὴν, καὶ ἐρώμενος ὧν, ἤδη ἄλλων ἐπιθυμεῖ. (3) Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ Νικήρατος, ὡς ἐγὼ ἀκούω, ἐρῶν τῆς γυναικὸς ἀντερᾶται. Ἐρμογένη γε μὴν τίς ἡμῶν οὐκ οἶδεν, ὡς, ὅ τι ποτ' ἐστὶν ἢ καλοκαγαθία, τῷ ταύτης ἔρωτι κατατήκεται, Οὐχ ὄρατε, ὡς σπουδαῖαι μὲν αὐτοῦ αἱ ὀφρῦες, ἀτρεμεῖς δὲ τὸ ὄμμα, μέτριοι δὲ οἱ λόγοι, πραεῖα δὲ ἡ φωνή, ἰλαρὸν δὲ τὸ ἦθος; Τοῖς δὲ σεμνοτάτοις θεοῖς φίλοις χρώμενος, οὐδὲ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ὑπερορᾷ. (4) Σὺ δὲ μόνος, ὧ Ἀντίσθενες, οὐδενὸς ἐρᾷς; — Ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, εἶπεν ἐκεῖνος, καὶ σφόδρα γε σοῦ. Καὶ ὁ Σωκράτης ἐπισκώψας, ὡς δὴ θρυπτόμενος, εἶπε· Μὴ νῦν μοι ἐν τῷ παρόντι ὄχλον πάρεχε· ὡς σὺ γὰρ ὄρας, ἄλλα πράττω. (5) Καὶ ὁ Ἀντισθένης ἔλεξεν· Ὡς σαφῶς μέντοι σὺ, μαστροπὲ σαντοῦ, ἀεὶ τοιαῦτα ποιεῖς. Τοτὲ μὲν τὸ δαιμόνιον προφασιζόμενος οὐ διαλέγη μοι, τοτὲ δ' ἄλλου του ἐφιέμενος. (6) Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Πρὸς τῶν θεῶν, ὧ Ἀντίσθενες, μόνον μὴ συγκόψης με· τὴν δ' ἄλλην χαλεπότητα ἐγὼ σου καὶ φέρω καὶ οἶσω φιλικῶς. Ἀλλὰ γὰρ, ἔφη, τὸν μὲν σὸν ἔρωτα κρύπτωμεν, ἐπειδὴ καὶ ἔστιν οὐ ψυχῆς, ἀλλ' εὐμορφίας τῆς ἐμῆς. (7) Ὅτι γε μὴν σὺ,

ὦ Καλλία, ἐρῶς Ἀυτολύκου, πᾶσα μὲν ἡ πόλις οἶδε, πολλοὺς δ' οἶμαι καὶ τῶν ξένων. Τούτου δ' αἴτιον τὸ πατέρων τε ὀνομαστῶν ἀμφοτέρους ὑμᾶς εἶναι, καὶ αὐτοὺς ἐπιφανεῖς. (8) Ἄει μὲν οὖν ἔγωγε ἠγάμην τὴν σὴν φύσιν, νῦν δὲ καὶ πολὺ μᾶλλον, ἐπεὶ ὄρω σε ἐρῶντα οὐχ ἀβρότῃτι χλιδαινομένου οὐδὲ μαλακία θρυπτομένου, ἀλλὰ πᾶσιν ἐπιδεικνυμένου ἠγάμην τε καὶ καρτερίαν καὶ ἀνδρείαν καὶ σωφροσύνην. Τὸ δὲ τοιούτων ἐπιθυμεῖν τεκμήριόν ἐστι τῆς τοῦ ἐραστοῦ φύσεως. (9) Εἰ μὲν οὖν μία ἐστὶν Ἀφροδίτη ἢ διτταὶ, Οὐρανία τε καὶ Πάνδημος, οὐκ οἶδα· (καὶ γὰρ Ζεὺς ὁ αὐτὸς δοκῶν εἶναι πολλὰς ἐπωνυμίας ἔχει) ὅτι γε μέντοι χωρὶς ἑκατέρᾳ βωμοὶ τε εἰσὶ καὶ ναοὶ καὶ θυεῖαι, τῇ μὲν Πανδήμῳ ἡραδιουργότεραι, τῇ δὲ Οὐρανίᾳ ἀγνότεραι, οἶδα. (10) Εἰκάσαις δ' ἂν καὶ τοὺς ἔρωτας τὴν μὲν Πάνδημον τῶν σωμάτων ἐπιπέμπειν, τὴν δ' Οὐρανίαν τῆς ψυχῆς τε καὶ τῆς φιλίας καὶ τῶν καλῶν ἔργων. Ἐφ' οὗ δὴ καὶ σὺ, ὦ Καλλία, κατέχεσθαι μοι δοκεῖς ἔρωτος. (11) Τεκμαίρομαι δὲ τῇ τοῦ ἐρωμένου καλοκἀγαθία, καὶ ὅτι σὲ ὄρω τὸν πατέρα αὐτοῦ παραλαμβάνοντα εἰς τὰς πρὸς τοῦτον συνοσίας. Οὐδὲν γὰρ τούτων ἐστὶν ἀπόκρυφον πατρὸς τῷ καλῷ τε καὶ ἀγαθῷ ἐραστῇ. (12) Καὶ ὁ Ἐρμογένης εἶπε, Νῆ τὴν Ἥραν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ τέ σου πολλὰ ἄγαμαι, καὶ ὅτι νῦν ἅμα χαριζόμενος Καλλία καὶ παιδεύεις αὐτὸν, οἷόν περ χρὴ εἶναι. Νῆ Δί', ἔφη· ὅπως δὲ καὶ ἔτι μᾶλλον εὐφραίνεται, βούλομαι αὐτῷ μαρτυρῆσαι, ὡς καὶ πολὺ κρείττων ἐστὶν

ὁ τῆς ψυχῆς, ἢ ὁ τοῦ σώματος ἔρωσ. (13) Ὅτι μὲν γὰρ δὴ ἄνευ φιλίας συνουσία οὐδεμία ἀξιόλογος, πάντες ἐπιστάμεθα. Φιλεῖν γε μὴν τῶν μὲν τὸ ἦθος ἀγαμένων ἀνάγκη ἰδία καὶ ἐθελουσία καλεῖται· τῶν δὲ τοῦ σώματος ἐπιθυμούντων πολλοὶ μὲν τοὺς τρόπους μέμφονται, καὶ μισοῦσι τὸν ἐρώμενον· (14) ἦν δὲ καὶ ἀμφοτέρω στέρωσι, τὸ μὲν τῆς ὥρας ἄνθος ταχὺ δῆπου παρακμάζει, ἀπολείποντος δὲ τούτου, ἀνάγκη καὶ τὴν φιλίαν συναπομαραίνεσθαι· ἢ δὲ ψυχῆ, ὅσον περ χρόνον ἴη ἐπὶ τὸ φρονιμώτερον, καὶ ἀξιεραστοτέρα γίγνεται. (15) Καὶ μὴν ἐν μὲν τῇ τῆς μορφῆς χρήσει ἔνεστί τις καὶ κόρος, ὥστε, ἄπερ καὶ πρὸς τὰ σιτία διὰ πλησμονήν, ταῦτα ἀνάγκη καὶ πρὸς τὰ παιδικὰ πάσχειν· ἢ δὲ τῆς ψυχῆς φιλία, διὰ τὸ ἀγνή εἶναι, καὶ ἀκορεστοτέρα ἐστίν, οὐ μέντοι, ὡς γ' ἄν τις οἰηθεῖη, διὰ τοῦτο καὶ ἀνεπαφροδιτοτέρα. Ἀλλὰ σαφῶς καὶ ἀποτελεῖται ἢ εὐχῆ, ἐν ἣ αἰτούμεθα τὴν θεὸν, ἐπαφρόδιτα καὶ ἔπη καὶ ἔργα διδόναι. (16) Ὡς μὲν γὰρ ἀγαταί τε καὶ φιλεῖ τὸν ἐρώμενον, θάλλουσα μορφῇ τε ἐλευθερία, καὶ ἦθει αἰδήμονί τε καὶ γενναίῳ ψυχῆ, εὐθύς ἐν τοῖς ἡλιξιν ἡγεμονική τε ἅμα καὶ φιλόφρων οὔσα, οὐδὲν ἐπιδειῖται λόγου· ὅτι δὲ εἰκὸς καὶ ὑπὸ τῶν παιδικῶν τὸν τοιοῦτον ἐραστήν ἀντιφιλεῖσθαι, καὶ τοῦτο διδάξω. (17) Πρῶτον μὲν γὰρ τίς μισεῖν δύναται ἄν, ὑφ' οὗ εἰδείη καλὸς τε καὶ ἀγαθὸς νομιζόμενος; ἔπειτα δὲ ὁρῶν αὐτὸν τὰ τοῦ παιδὸς καλὰ μᾶλλον, ἢ τὰ ἑαυτοῦ ἠδέα σπουδάζοντα; πρὸς δὲ τούτοις πιστεύοι, μήτ' ἄν παρά τι ποιήσῃ,

μήτ' ἂν καμῶν ἀμορφότερος γένηται, μειωθῆναι ἂν τὴν φιλίαν; (18) Οἷς γε μὴν κοινὸν τὸ φιλεῖσθαι, πῶς οὐκ ἀνάγκη τούτους ἡδέως μὲν προσορᾶν ἀλλήλους, εὐνοϊκῶς δὲ διαλέγεσθαι; πιστεῦειν δὲ καὶ πιστεῦεσθαι; καὶ προνοεῖν μὲν ἀλλήλων, συνήδεσθαι δ' ἐπὶ ταῖς καλαῖς πράξεσι, συνάχθεσθαι δέ, ἣν τι σφάλμα προσπίπτῃ; τότε δ' εὐφραينوμένους διατελεῖν, ὅταν ὑγιαίνοντες συνῶσιν, ἣν δὲ κάμη ὁποτέροσῶν, πολὺ συνεχεστέραν τὴν συνουσίαν ἔχειν; καὶ ἀπόντων ἔτι μᾶλλον ἢ παρόντων ἐπιμελεῖσθαι; Οὐ ταῦτα πάντα ἐπαφρόδιτα; Διὰ γέ τοι τὰ τοιαῦτα ἔργα ἅμα ἐρῶντες τῆς φιλίας καὶ χρώμενοι αὐτῇ εἰς γῆρας διατελοῦσι. (19) Τὸν δὲ ἐκ τοῦ σώματος κρεμάμενον διὰ τί ἀντιφιλήσειεν ἂν ὁ παῖς; πότερον ὅτι ἑαυτῷ μὲν νέμει, ὢν ἐπιθυμεῖ, τῷ δὲ παιδί τὰ ἐπονειδιστότατα; ἢ διότι, ἃ σπεύδει πράττειν παρὰ τῶν παιδικῶν, εἴργει μάλιστα τοὺς οἰκείους ἀπὸ τούτων; (20) Καὶ μὴν ὅτι γε οὐ βιάζεται, ἀλλὰ πείθει, διὰ τοῦτο μᾶλλον μισητέος. Ὁ μὲν γὰρ βιαζόμενος ἑαυτὸν πονηρὸν ἀποδεικνύει· ὁ δὲ πείθων, τὴν τοῦ ἀναπειθομένου ψυχὴν διαφθείρει. (21) Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ χρημάτων γε ἀπεμπολῶν τὴν ὥραν, τί μᾶλλον στέρξει τὸν πριάμενον, ἢ ὁ ἐν ἀγορᾷ πωλῶν καὶ ἀποδιδόμενος; Οὐ μὴν ὅτι γε ὥραῖος ἄώρῳ, οὐδὲ ὅτι γε καλὸς οὐκέτι καλῷ, καὶ ἐρῶντι οὐκ ἐρῶν ὁμιλεῖ, φιλήσει αὐτόν. Οὐδὲ γὰρ ὁ παῖς τῷ ἀνδρὶ ὡσπερ γυνὴ κοινωνεῖ τῶν ἐν τοῖς ἀφροδισίοις εὐφροσυνῶν, ἀλλὰ νήφων μεθύοντα ὑπὸ τῆς ἀφροδίτης θεᾶται. (22) Ἐξ ὧν οὐδὲν

θαυμαστόν, εἰ καὶ τὸ ὑπερορῶν ἐγγίγνεται αὐτοῖς ἰσθῆραστοῦ. Καὶ σκοπῶν δ' ἂν τις εὐροὶ ἐκ μὲν τῶν διὰ τοὺς τρόπους φιλουμένων οὐδὲν χαλεπὸν γεγεννημένον, ἐκ δὲ τῆς ἀναιδοῦς ὁμιλίας πολλὰ ἤδη καὶ ἀνόσια πεπραγμένα. (23) Ὡς δὲ καὶ ἀνελεύθερος ἢ συνουσία τῷ τὸ σῶμα μᾶλλον ἢ τῷ τὴν ψυχὴν ἀγαπῶντι, νῦν τοῦτο δηλώσω. Ὁ μὲν γὰρ παιδεύων λέγειν τε ἄδει καὶ πράττειν δικαίως ἂν, ὥσπερ Χείρων καὶ Φοῖνιξ ὑπ' Ἀχιλλέως, τιμῶτο, ὁ δὲ τοῦ σώματος ὀρεγόμενος εἰκότως ἂν, ὥσπερ πτωχός, περιέποιτο ἀεὶ γὰρ τοι προσαιτῶν καὶ προσδεόμενος ἢ φιλήματος ἢ ἄλλου τινὸς ψηλαφήματος παρακολουθεῖ. (24) Εἰ δὲ λαμυρώτερον λέγω, μὴ θαυμάζετε. Ὁ τε γὰρ οἶνος συνεπαίρει καὶ ὁ ἀεὶ σύννοικος ἐμοὶ ἔρωσ κεντριίζει εἰς τὸν ἀντίπαλον ἔρωτα αὐτῷ παρόρησιάζεσθαι. (25) Καὶ γὰρ δὴ δοκεῖ μοι ὁ μὲν τῷ εἶδει τὸν νοῦν προσέχων μεμισθωμένῳ χῶρον εἰκέναι· οὐ γὰρ, ὅπως πλείονος ἄξιος γένηται, ἐπιμελεῖται, ἀλλ' ὅπως αὐτὸς ὅτι πλεῖστα ὠραῖα καρπώσεται· ὁ δὲ τῆς φιλίας ἐφιέμενος μᾶλλον ἔοικε τῷ τὸν οἰκεῖον ἀγρὸν κεκτημένῳ· πάντοθεν γοῦν φέρων, ὃ τι ἂν δύνηται, πλείονος ἄξιον ποιεῖ τὸν ἐρώμενον. (26) Καὶ μὴν καὶ τῶν παιδικῶν ὅσα μὲν ἂν εἰδῆ, ὅτι ὁ τοῦ εἶδους ἐπαρκῶν ἄρξει τοῦ ἔραστοῦ, εἰκὸς αὐτὸν τᾶλλα ῥαδιουργεῖν· ὅς δ' ἂν γιγνώσκη, ὅτι, ἂν μὴ καλὸς καὶ ἀγαθὸς ᾖ, οὐ καθέξει τὴν φιλίαν, τοῦτον προσήκει μᾶλλον ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι. (27) Μέγιστον δ' ἀγαθὸν τῷ ὀρεγομένῳ ἐκ παιδικῶν φίλον ἀγαθὸν ποιήσασθαι, ὅτι ἀνάγκη

καὶ αὐτὸν ἀσκεῖν ἀρετὴν. Οὐ γὰρ οἴοντε πονηρὰ αὐτὸν ποιοῦντα ἀγαθὸν τὸν συνόντα ἀποδείξει, οὐδέ γε ἀναισχυντίαν καὶ ἀκρασίαν παρεχόμενον ἐγκρατῆ καὶ αἰδούμενον τὸν ἐρώμενον ποιῆσαι. (28) Ἐπιθυμῶ δέ σοι, ἔφη, ὦ Καλλία, καὶ μυθολογῆσαι, ὡς οὐ μόνον ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ θεοὶ καὶ ἥρωες τὴν τῆς ψυχῆς φιλίαν περὶ πλείονος ἢ τὴν τοῦ σώματος χρησιν ποιοῦνται. (29) Ζεὺς τε γὰρ ὅσων μὲν θνητῶν οὐσῶν μορφῆς ἠγάσθη, συγγενόμενος εἶα αὐτὰς θνητὰς εἶναι· ὅσων δὲ ψυχᾶς ἀγασθεῖη, ἀθανάτους τούτους ἐποίει· ὧν Ἡρακλῆς μὲν καὶ Διόςκουροί εἰσι, λέγονται δὲ καὶ ἄλλοι. (30) Καὶ ἐγὼ δέ φημι καὶ Γανυμήδην οὐ σώματος, ἀλλὰ ψυχῆς ἕνεκα ὑπὸ Διὸς εἰς Ὀλυμπον ἀνενεχθῆναι. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τοῦνομα αὐτοῦ. Ἔστι μὲν γὰρ δήπου καὶ Ὀμήρω,

— — γάννυται δὲ τ' ἀκούων.

Τοῦτο δὲ φράζει, ὅτι ἤδεται δὲ τ' ἀκούων. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλοθι που,

— — πυκινὰ φρεσὶ μῆδεα εἰδῶς.

Τοῦτο δ' αὖ λέγει, σοφὰ φρεσὶ βουλευόμενα εἰδῶς. Ἐξ οὖν συναμφοτέρων τούτων οὐχ ἡδυσώματος ὀνομασθεῖς ὁ Γανυμήδης, ἀλλ' ἡδυγνώμων, ἐν θεοῖς τετίμηται. (31) Ἀλλὰ μὲν, ὦ Νικήρατε, καὶ Ἀχιλλεὺς Ὀμήρω πεποιήται οὐχ ὡς παιδικοῖς Πατρόκλῳ, ἀλλ' ὡς ἑταίρῳ ἀποθανόντι ἐκπρεπέστατα τιμωρῆσαι. Καὶ Ὀρέστης δὲ καὶ Πυλάδης καὶ Θησεὺς καὶ Πειρίθους καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ τῶν ἡμιθέων οἱ ἄριστοι ὑμνοῦνται οὐ διὰ τὸ συγκαθεύδειν, ἀλλὰ διὰ τὸ

ἀγασθαι ἀλλήλους, τὰ μέγιστα καὶ κάλλιστα κοινῇ διαπεπραῶσθαι. (32) Τί δέ; τὰ νῦν καλὰ ἔργα οὐ πάντ' ἂν εὖροι τις ἔνεκα ἐπαίνου ὑπὸ τῶν καὶ προνεῖν καὶ κινδυνεύειν ἐθελόντων πρατιτόμενα μᾶλλον, ἢ ὑπὸ τῶν ἐθιζομένων ἡδονῆν ἀντ' εὐκλείας αἰρεῖσθαι; καίτοι Πausανίας γε, ὁ Ἀγάθωνος τοῦ ποιητοῦ ἐραστής, ἀπολογούμενος ὑπὲρ τῶν ἀκρασία συγκυλιζομένων, εἶρηκεν, ὡς καὶ στράτευμα ἀλκιμώτατοι ἂν γένοιτο ἐκ παιδικῶν τε καὶ ἐραστῶν. (33) τούτους γὰρ ἂν ἔφη οἶεσθαι μάλιστα αἰδεῖσθαι ἀλλήλους ἀπολείπειν. θαυμαστά λέγων, εἶγε οἱ φόγου τε ἀφροντιστεῖν καὶ ἀναισχυντεῖν πρὸς ἀλλήλους ἐθιζόμενοι, οὗτοι μάλιστα αἰσχύνονται αἰσχρόν τι ποιεῖν. (34) Καὶ μαρτύρια δὲ ἐπήγετο, ὡς ταῦτα ἐγνωκότες εἶεν καὶ Θηβαῖοι καὶ Ἡλεῖοι. Συγκαθεύδοντας γοῦν αὐτοῖς ὅμως παρατάττεσθαι ἔφη τὰ παιδικὰ εἰς τὸν ἀγῶνα· οὐδὲν τοῦτο σημεῖον λέγων ὅμοιον. Ἐκείνοις μὲν γὰρ ταῦτα νόμιμα, ἡμῖν δ' ἐπονείδιστα. Δοκοῦσι δ' ἔμοιγε οἱ μὲν παραταττόμενοι ἀπιστοῦσιν εοικέναι, μὴ χωρὶς γενόμενοι οἱ ἐρώμενοι οὐκ ἀποτελῶσι τὰ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἔργα. (35) Λακεδαιμόνιοι δὲ οἱ νομίζοντες, ἂν καὶ ὄρεχθῇ τις σώματος, μηδενὸς ἂν ἔτι καλοῦ κἀγαθοῦ τοῦτον τυχεῖν, οὕτω τελείως τοὺς ἐρωμένους ἀγαθοὺς ἀπεργάζονται, ὡς καὶ μετὰ ξένων, κἂν μὴ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ταχθῶσι τῷ ἐραστῇ, ὅμως αἰδοῦνται τοὺς παρόντας ἀπολείπειν· θεὰν γὰρ οὐ τὴν Ἀναΐδειαν, ἀλλὰ τὴν Αἰδῶν νομίζουσι. (36) Δοκοῦμεν δ' ἂν μοι πάν-

τες ὁμόλογοι γενέσθαι, περὶ ὧν λέγω, εἰ ὤδε ἐπισκοποῖμεν, τῷ ποτέρως παιδὶ φιληθέντι μᾶλλον ἢ τις πιστεύσειεν ἢ χρήματα ἢ τέκνα ἢ χάριτας παρακατατίθεσθαι. Ἐγὼ μὲν γὰρ οἶμαι, καὶ αὐτὸν τὸν τῷ εἶδει τοῦ ἐρωμένου χρώμενον μᾶλλον ἢ ταῦτα τῷ τὴν ψυχὴν ἐρασιμῶ πιστεῦσαι. (37) Σοὶ γε μὴν, ὦ Καλλία, δοκεῖ μοι ἄξιον εἶναι καὶ θεοῖς χάριν εἶδέναι, ὅτι σοι Ἀὐτολύκου ἔρωτα ἐνέβαλον. Ὡς μὲν γὰρ φιλότιμός ἐστιν, εὐδηλον, ὅς τοῦ κηρυχθῆναι ἕνεκα νικῶν παγκράτιον, πολλοὺς μὲν πόνους, πολλὰ δ' ἄλγη ἀνέχεται. (38) Εἰ δὲ οἷοιτο μὴ μόνον ἑαυτὸν καὶ τὸν πατέρα κοσμήσειν, ἀλλ' ἱκανὸς γενήσεσθαι, δι' ἀνδραγαθίαν καὶ φίλους εὖ ποιεῖν, καὶ τὴν πατρίδα αὖξειν, τρόπαια τῶν πολεμίων ἱστάμενος, καὶ διὰ ταῦτα περιβλεπτός τε καὶ ὀνομαστός ἔσσεσθαι καὶ ἐν Ἑλλησι καὶ ἐν βαρβάροις, πῶς οὐκ οἶε αὐτὸν, ὄντιν' ἡγοῖτο εἰς ταῦτα συνερογὸν εἶναι κράτιστον, τοῦτον ταῖς μεγίσταις ἢ τιμαῖς περιέπειν; (39) Εἰ οὖν βούλει τούτῳ ἀρέσκειν, σκεπτέον μὲν σοι, ποῖα ἐπιστάμενος Θεμιστοκλῆς ἱκανὸς ἐγένετο τὴν Ἑλλάδα ἐλευθεροῦν· σκεπτέον δὲ, ποῖά ποτε εἰδὼς Περικλῆς κράτιστος ἐδόκει τῇ πατρίδι σύμβουλος εἶναι· ἀθρητέον δὲ καὶ, πῶς ποτε Σόλων φιλοσοφήσας, νόμους κρατίστους τῇ πόλει κατέθηκεν· ἐρευνητέον δὲ καὶ, ποῖα Λακεδαιμόνιοι ἀσκοῦντες, κράτιστοι δοκοῦσιν ἡγεμόνες εἶναι· πρόξενοι δὲ καὶ κατάγονται ἀεὶ παρὰ σοὶ οἱ κράτιστοι αὐτῶν. (40) Ὡς μὲν οὖν σοὶ ἡ πόλις ταχὺ ἢ ἐπιτρέψειεν αὐτήν, εἰ βούλει, εὖ ἴσθι. Τὰ

μείγιστα γάρ σοι ὑπάρχει· εὐπατριίδης εἶ, ἱερεῖς θεῶν τῶν ἀπ' Ἐρεχθέως, οἱ καὶ ἐπὶ τὸν βάρβαρον σὺν Ἰάκῳ ἐστράτευσαν· καὶ νῦν ἐν τῇ ἑορτῇ ἱεροπρεπέστατος δοκεῖς εἶναι τῶν προγεγενημένων, καὶ σῶμα ἀξιοπρεπέστατον μὲν ἰδεῖν τῆς πόλεως ἔχεις, ἱκανὸν δὲ μόχθους ὑποφέρειν. (41) Εἰ δ' ὑμῖν δοκῶ σπουδαιολογῆσαι μᾶλλον, ἢ παρὰ πότον πρέπει, μηδὲ τοῦτο θαυμάζετε. Ἀγαθῶν γὰρ φύσει, καὶ τῆς ἀρετῆς φιλοτίμως ἐφιεμένων ἀεὶ ποτε τῇ πόλει συναρσῆς ὧν διατελῶ. (42) Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι περὶ τῶν ζῆθόντων διελέγοντο, ὁ δ' Αὐτόλυκος κατεθεᾶτο τὸν Καλλίαν. Καὶ ὁ Καλλίας δὲ παρορῶν εἰς ἐκεῖνον εἶπεν· Οὐκοῦν σύ με, ὦ Σώκρατες, μαστροπεύσεις πρὸς τὴν πόλιν, ὅπως κρατῶ τὰ πολιτικά, καὶ ἀεὶ ἀρεστὸς ὦ αὐτῇ; (43) Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ἦν ὀρῶσί γέ σε μὴ τῷ δοκεῖν, ἀλλὰ τῷ ὄντι ἀρετῆς ἐπιμελούμενον. Ἡ μὲν γὰρ ψευδῆς δόξα ταχὺ ἐλέγχεται ὑπὸ τῆς πείρας· ἡ δ' ἀληθὴς ἀνδραγαθία, ἦν μὴ θεὸς βλάβη, ἀεὶ ἐν ταῖς πράξεσι λαμπροτέραν τὴν εὐκλειαν συμπαρέχεται.

C A P. IX.

(1) Οὗτος μὲν δὴ ὁ λόγος ἐνταῦθα ἔληξεν. Αὐτόλυκος δὲ (ἥδη γὰρ ὥρα ἦν αὐτῷ) ἐξανίστατο εἰς περίπατον· καὶ ὁ Λύκων ὁ πατὴρ αὐτῷ συνεξιῶν, ἐπιστραφεὶς εἶπε· Νῆ τὴν Ἥραν, ὦ Σώκρατες, καλός τε καὶ ἀγαθός δοκεῖς μοι ἄνθρωπος εἶναι.

(2) Ἐκ δὲ τούτου πρῶτον μὲν θρόνος τις ἔνδον κα-

τετέθη, ἔπειτα δὲ ὁ Συρακόσιος εἰσελθὼν εἶπεν· Ὡς ἄνδρες, Ἀριάδνη εἰσεῖσιν εἰς τὸν ἑαυτῆς τε καὶ Διονύσου θάλαμον· μετὰ δὲ τοῦθ' ἤξει Διόνυσος, ὑποπεπωκῶς παρὰ θεοῖς, καὶ εἰσεῖσι πρὸς αὐτήν, ἔπειτα παιζοῦνται πρὸς ἀλλήλους. (3) Ἐκ τούτου πρῶτον μὲν ἡ Ἀριάδνη ὡς νύμφη κεκοσμημένη παρῆλθε, καὶ ἐκαθέζετο ἐπὶ τοῦ θρόνου. Οὕτω δὲ φαινομένου τοῦ Διονύσου, ἠϋλεῖτο ὁ βακχεῖος ὄρθμος. Ἐνθα δὲ ἠγάσθησαν τὸν ὄρχηστοδιδάσκαλον. Εὐθύς μὲν γὰρ ἡ Ἀριάδνη ἀκούσασα, τοιοῦτό τι ἐποίησεν, ὡς πᾶς ἂν ἔγνω, ὅτι ἀσμένῃ ἤκουσε· καὶ ὑπήντησε μὲν οὐ, οὐδὲ ἀνέστη, δῆλη δ' ἦν μόλις ἠρεμοῦσα. (4) Ἐπεὶ γε μὴν κατεῖδεν αὐτήν ὁ Διόνυσος, ἐπιχορεύσας, ὥσπερ ἂν εἴ τις φιλικώτατα, ἐκαθέζετο ἐπὶ τῶν γονάτων· καὶ περιλαβὼν ἐφίλησεν αὐτήν. Ἡ δ' αἰδουμένη μὲν ἑώκει, ὅμως δὲ φιλικῶς ἀντιπεριελάμβανεν. Οἱ δὲ συμπόται ὀρῶντες ἅμα μὲν ἐκρότουν, ἅμα δὲ ἐβόων αὐθις. (5) Ὡς δὲ ὁ Διόνυσος ἀνιστάμενος συνανέστησε μεθ' ἑαυτοῦ τὴν Ἀριάδνην, ἐκ τούτου δὲ φιλοῦντων τε καὶ ἀσπαζομένων ἀλλήλους σχήματα παρῆν θεάσασθαι. Οἱ δ', ὀρῶντες ὄντως καλὸν μὲν τὸν Διόνυσον, ὠραίαν δὲ τὴν Ἀριάδνην, οὐ σκώποντας δὲ, ἀλλ' ἀληθινῶς τοῖς στόμασι φιλοῦντας, πάντες ἀνεπτρωμένοι ἐθεῶντο. (6) Καὶ γὰρ ἤκουον τοῦ Διονύσου μὲν ἐπερωτῶντος αὐτήν, εἰ φιλεῖ αὐτὸν, τῆς δ' οὕτως ἐπομνουούσης, ὥστε μὴ μόνον τὸν Διόνυσον, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρόντας ἅπαντας συνομόσαι ἂν, ἢ μὴν τὸν παῖδα καὶ τὴν παῖδα ὑπ' ἀλλήλων

φιλειῖσθαι. Ἐώκεσαν γὰρ οὐ δεδιδαγμένοις τὰ σχήματα, ἀλλ' ἐφεμένοις πράττειν, ἃ πάλαι ἐπεθύμουν. (7) Τέλος δὲ οἱ συμπόται ἰδόντες περιβεβληκότας τε ἀλλήλους, καὶ εἰς εὐνήν ἀπιόντας, οἱ μὲν ἄγαμοι γαμεῖν ἐπώμνυσαν, οἱ δὲ γεγαμηκότες, ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους, ἀπήλαυνον πρὸς τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὅπως τοῦτων τύχοιεν. Σωκράτης δὲ καὶ τῶν ἄλλων οἱ ὑπομείναντες, πρὸς Λύκωνα καὶ τὸν υἱὸν σὺν Καλλιᾷ περιπατήσοντες ἀπῆλθον. Αὕτη τοῦ τότε συμποσίου κατάλυσις ἐγένετο.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΙΕΡΩΝ Η ΤΥΡΑΝΝΙΚΟΣ

Σ Α Ρ. Ι.

(1) Σιμωνίδης ὁ ποιητὴς ἀφικετό ποτε πρὸς Ἰέρωνι τὸν τύραννον. Σχολῆς δὲ γενομένης ἀμφοῖν, εἶπεν ὁ Σιμωνίδης· Ἄρ' ἂν μοι ἐθελήσῃς, ὦ Ἰέρων, διηγήσασθαι, ἃ εἰκὸς εἰδέναι σὲ βέλτιον ἐμοῦ; — Καὶ ποῖα ταῦτ' ἐστίν, ἔφη ὁ Ἰέρων, ὅποια δὴ ἐγὼ βέλτιον ἂν εἰδείην σοῦ οὕτως ὄντος σοφοῦ ἀνδρός; — (2) Οἶδά σε, ἔφη, ἐγὼ καὶ ἰδιώτην γεγενημένον, καὶ νῦν τύραννον ὄντα· εἰκὸς οὖν, ἀμφοτέρων πεπειραμένον, καὶ εἰδέναι σὲ μᾶλλον ἐμοῦ, πῆ διαφέρει ὁ τυραννικός τε καὶ ὁ ἰδιωτικός βίος εἰς εὐφροσύνας τε καὶ λύπας ἀνθρώποις. — (3) Τί οὖν, ἔφη ὁ Ἰέρων, οὐχὶ καὶ σὺ, ἐπεὶ νῦν γε ἔτι ἰδιώτης εἶ, ὑπέμνησάς με τὰ ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ; οὕτω γὰρ ἂν σοι οἶμαι μάλιστα ἐγὼ δύνασθαι δηλοῦν τὰ διαφέροντα ἐν ἑκατέρῳ. (4) Οὕτω δὴ ὁ Σιμωνίδης εἶπε· Τοὺς μὲν δὴ ἰδιώτας ἔγωγε, ὦ Ἰέρων, δοκῶ μοι καταμεμαθηκέναι διὰ μὲν τῶν ὀφθαλμῶν ὀράμασιν ἠδομένους τε καὶ ἀχθομένους· διὰ δὲ τῶν ὠτῶν ἀκούσασαι· διὰ

δὲ τῶν ῥινῶν ὄσμαϊς· διὰ δὲ τοῦ στόματος σίτοις
 τε καὶ ποτοῖς· (5) τὰ δὲ ἀφροδίσια, δι' ὧν δὴ πάντες
 ἐπιστόμεθα· τὰ δὲ ψύχη καὶ θάλπη, καὶ σκληρὰ
 καὶ μαλακὰ, καὶ κοῦφα καὶ βαρέα, ὅλων τῶ σώματι
 μοι δοκοῦμεν, ἔφη, κρίνοντες ἠδεσθαι τε καὶ λυπεῖ-
 σθαι ἐπ' αὐτοῖς. Ἀγαθοῖς δὲ καὶ κακοῖς ἔστι μὲν
 ὅτε δι' αὐτῆς τῆς ψυχῆς μοι δοκοῦμεν ἠδεσθαι τε
 καὶ λυπεῖσθαι, ἔστι δ' ὅτε κοινῇ καὶ διὰ τῆς ψυ-
 χῆς καὶ διὰ τοῦ σώματος· (6) τῶ δὲ ὑπνω ὅτι μὲν ἠδό-
 μεθα, δοκῶ μοι αἰσθάνεσθαι· ὅπως δὲ, καὶ ὧ τινι,
 καὶ ὁπότε, ταῦτα μᾶλλον πως, ἔφη, δοκῶ μοι ἄγνο-
 εῖν. Καὶ οὐδὲν ἴσως τοῦτο θαυμαστόν, εἰ τὰ ἐν αἷ
 ἐγρηγορέναι σαφεστέρως ἡμῖν τὰς αἰσθήσεις παρέχε-
 ται ἢ τὰ ἐν τῷ ὑπνω. (7) Πρὸς ταῦτα δὴ ὁ Ἰέρων
 ἀπεκρίνατο· Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη, ὦ Σιμωνίδη, ἔξω
 τούτων, ὧν εἴρηκας σύ γε, οὐδ', ὅπως ἂν αἰσθητοῦ
 τινος ἄλλου ὁ τύραννος, ἔχοιμ' ἂν εἰπεῖν· ὥστε μέ-
 χρι γε τούτων οὐκ οἶδ' εἰ τινι διαφέρει ὁ τυραννικὸς
 βίος τοῦ ιδιωτικοῦ βίου. (8) Καὶ ὁ Σιμωνίδης εἶπεν·
 Ἄλλ' ἐν τοῖσδε, ἔφη, διαφέροι ἂν, εἰ πολλαπλάσια
 μὲν δι' ἐκάστου τούτων εὐφραίνεται, πολὺ δὲ μείω
 τὰ λυπηρὰ ἔχει. Καὶ ὁ Ἰέρων εἶπεν· Οὐχ οὕτως
 ἔχει, ὦ Σιμωνίδη, ταῦτα· ἀλλ' εὖ ἴσθι ὅτι πολὺ
 μείω εὐφραίνονται οἱ τύραννοι τῶν μετρίως διαγόν-
 των ιδιωτῶν, πολὺ δὲ πλείω καὶ μείζω λυποῦνται. —
 (9) Ἄπιστα λέγεις, ἔφη ὁ Σιμωνίδης. Εἰ γὰρ οὕτω ταῦτ'
 εἶχε, πῶς ἂν πολλοὶ μὲν ἐπεθύμουν τυραννεῖν, καὶ
 ταῦτα τῶν δοκούντων ἰκανωτάτων ἀνδρῶν εἶναι; πῶ,

δὲ πάντες ἐξήλουν ἂν τοὺς τυράννους; -- (10) Ὅτι
 ναὶ μὰ τὸν Δι', ἔφη ὁ Ἰέρων, ἄπειροι ὄντες ἀμφοτέ-
 ρων τῶν ἔργων σκοποῦνται περὶ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ πει-
 ράσομαι σε διδάσκειν, ὅτι ἀληθῆ λέγω, ἀρξάμενος
 ἀπὸ τῆς ὄψεως· ἐντεῦθεν γὰρ καὶ σὲ δοκῶ μεμνη-
 σθαι ἀρξάμενον λέγειν. (11) Πρῶτον μὲν γὰρ ἐν τοῖς
 διὰ τῆς ὄψεως θεάμασι λογιζόμενος εὗρισκω μειο-
 νεκτοῦντας τοὺς τυράννους. Ἄλλα μὲν γε ἐν ἄλλῃ
 χώρᾳ ἐστὶν ἀξιοθέατα· ἐπὶ δὲ τούτων ἕκαστα οἱ μὲν
 ἰδιῶται ἔρχονται καὶ εἰς πόλεις, ἃς ἂν βούλωνται,
 θεαμάτων ἕνεκα, καὶ εἰς τὰς κοινὰς πανηγύρεις
 ἔνθα τὰ ἀξιοθεατότατα δοκεῖ ἀνθρώποις συ-
 αγείρεσθαι. (12) Οἱ δὲ τύραννοι οὐ μάλα ἀμφὶ θεω-
 ρίας ἔχουσιν. Οὔτε γὰρ ἴεσαι αὐτοῖς ἀσφαλές, ὅποι
 μὴ κρείττονες τῶν παρόντων μέλλουσιν ἔσεσθαι, οὔτε
 τὰ οἴκοι κέκτηνται ἐχυρὰ, ὥστε ἄλλοις παρακαταθε-
 μένους ἀποδημεῖν. Φοβερὸν γὰρ, μὴ ἅμα τε στε-
 ρηθῶσι τῆς ἀρχῆς, καὶ ἀδύνατοι γένωνται τιμωρή-
 σασθαι τοὺς ἀδικήσαντας. (13) Εἶποις οὖν ἂν ἴσως
 σὺ, Ἄλλ' ἄρα ἔρχεται αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα καὶ οἴκοι μέ-
 νουσι. Ναὶ μὰ Δία, ὧ Σιμωνίδη, ὀλίγα γε τῶν πολ-
 λῶν· καὶ ταῦτα τοιαῦτα ὄντα οὕτω τίμια πωλεῖται
 τοῖς τυράννοις, ὥστε οἱ ἐπιδεικνύμενοι καὶ ὀτιοῦν
 ἀξιοῦσι πολλαπλάσια λαβόντες ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἀπιέ-
 ναι παρὰ τοῦ τυράννου, ἢ ὅσα ἐν παντὶ τῷ βίῳ
 παρὰ πάντων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων κτῶνται. (14) Καὶ
 ὁ Σιμωνίδης εἶπεν· Ἄλλ' εἰ τοῖς θεάμασι μειονε-
 κτεῖτε, διὰ γέ τοι τῆς ἀκοῆς πλεονεκτεῖτε. Ἐπεὶ

τοῦ μὲν ἡδίστου ἀκροάματος, ἐπαίνου, οὐποτε σπανίζετε· πάντες γὰρ οἱ παρόντες ὑμῖν πάντα, καὶ ὅσα ἂν λέγητε, καὶ ὅσα ἂν ποιῆτε, ἐπαινοῦσι. Τοῦ δ' αὖ χαλεπωτάτου ἀκροάματος, λαιδορίας, ἀνήκοοί ἐστε. Οὐδεις γὰρ ἐθέλει τυράννου κατ' ὀφθαλμούς κατηγορεῖν.

(15) Καὶ ὁ Ἰέρων εἶπε· Καὶ τί οἶε, ἔφη, τοὺς μὴ λέγοντας κακῶς εὐφραίνειν, ὅταν εἰδῆ τις σαφῶς, ὅτι οἱ σιωπῶντες οὗτοι πάντες πάντα κακὰ νοοῦσι τῷ τυράννῳ; ἢ τοὺς ἐπαινοῦντας τί δοκεῖς εὐφραίνειν, ὅταν ὑποπτοὶ ὦσιν ἔνεκα τοῦ κολακεύειν τοὺς ἐπαινοὺς ποιῆσθαι; (16) Καὶ ὁ Σιμωνίδης εἶπε· Τοῦτο μὲν δὴ, ναὶ μὰ τὸν Δία, ἔγωγέ σοι, Ἰέρων, πάντα συγχωρῶ, τοὺς ἐπαίνους παρὰ τῶν ἐλευθερωτάτῳ ἡδίστους εἶναι· ἀλλ', ὄρα, ἐκεῖνό γε οὐκ ἂν ἔτι πείσαις ἀνθρώπων οὐδένα, ὡς οὐχί, δι' ὧν τρεφόμεθα οἱ ἀνθρώποι, πολὺ πλείω ὑμεῖς ἐν αὐτοῖς εὐφραίνεσθε. — (17) Καὶ οἰδὰ γ', ἔφη, ὦ Σιμωνίδη, ὅτι τούτῳ κρίνουσιν οἱ πλείστοι ἡδίων ἡμᾶς καὶ πίνειν καὶ ἐσθίειν τῶν ἰδιωτῶν, ὅτι δοκοῦσι καὶ αὐτοὶ ἡδίων ἂν δειπνῆσαι τὸ ἡμῖν παρατιθέμενον δεῖπνον, ἢ τὸ ἑαυτοῖς. Τὸ γὰρ τὰ εἰωθότα ὑπερβάλλον, τοῦτο παρέχει τὰς ἡδονάς. (18) Διὸ καὶ πάντες ἀνθρώποι ἡδέως προςδέχονται τὰς ἐορτάς, πλὴν οἱ τύραννοι. "Ἐκπλεω γὰρ αὐτοῖς ἀεὶ παρεσκευασμένοι, οὐδεμίαν ἐν ταῖς ἐορταῖς ἔχουσιν αἱ τράπεζαι αὐτῶν ἐπίδοσιν. "Ὡστε ταύτῃ πρῶτον τῇ εὐφροσύνῃ τῆς ἐλπίδος μειονεκτοῦσι τῶν ἰδιωτῶν. (19) "Ἐπειτα δ', ἔφη, ἐκεῖνο εὖ οἶδ' ὅτι καὶ σὺ ἔμπειρος εἶ, ὅτι ὄσω ἂν πλείω τις παραθῆ-

ται τὰ περιττὰ τῶν ἱκανῶν, τοσοῦτω καὶ θᾶπτον κόρος ἐμπίπτει τῆς ἐδωδῆς. Ὡστε καὶ τῷ χρόνῳ τῆς ἡδονῆς μειονεκτεῖ ὁ παρατιθέμενος πολλὰ τῶν μετριῶς διαιτωμένων. — (20) Ἄλλὰ ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Σιμωνίδης, ὅσον ἂν χρόνον ἢ ψυχὴ προσίηται, τοῦτον πολὺ μᾶλλον ἡδονται οἱ ταῖς πολυτελεστέροις παρασκευαῖς τρεφόμενοι τῶν τὰ εὐτελέστερα παρατιθεμένων. — (21) Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Ἰέρων, ὦ Σιμωνίδη, τὸν ἐκάστω ἡδόμενον μάλιστα, τοῦτον οἶε καὶ ἐρωτικώτατα ἔχειν τοῦ ἔργου τούτου; — Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. — Ἡ οὖν ὁρᾷς τι τοὺς τυράννους ἡδιον ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν παρασκευὴν ἰόντας, ἢ τοὺς ἰδιώτας ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν; — Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐ μὲν οὖν, ἀλλὰ καὶ ἀγλευκέστερον, ὡς πολλοῖς ἂν δόξειε. — (22) Τί γάρ; ἔφη ὁ Ἰέρων, τὰ πολλὰ ταῦτα μηχανήματα κατανενόηκας, ἃ παρατίθεται τοῖς τυράννοις, ὀξέα καὶ δριμέα καὶ στρυφνὰ καὶ τὰ τούτων ἀδελφά; — Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Σιμωνίδης, καὶ πάνυ γέ μοι δοκοῦντα παρὰ φύσιν εἶναι ταῦτα ἀνθρώποις. — (23) Ἄλλο τι οὖν οἶε, ἔφη ὁ Ἰέρων, ταῦτα τὰ ἐδέσματα εἶναι, ἢ μαλακῆς καὶ ἀσθενούσης τρυφῆ ψυχῆς ἐπιθυμήματα; Ἐπεὶ εὖ οἶδ' ἔγωγε, ὅτι οἱ ἡδέως ἐσθίοντες, καὶ σύπου οἶσθα ὅτι, οὐδὲν προσδέονται τούτων τῶν σοφισμάτων. — (24) Ἄλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ Σιμωνίδης, τῶν γε πολυτελῶν ὀσμῶν τούτων, αἷς χρίεσθε, τοὺς πλησιάζοντας οἶμαι μᾶλλον ἀπολαύειν, ἢ αὐτοὺς ὑμᾶς· ὡςπερ γε καὶ τῶν ἀχαρίστων ὀσμῶν οὐκ αὐτὸς ὁ βεβρωκῶς

αἰσθάνεται, ἀλλὰ μᾶλλον οἱ πλησιάζοντες. — (25) Οὕτω μέντοι, ἔφη ὁ Ἰέρων, καὶ τῶν σίτων, ὁ μὲν ἔχων παντοδαπὰ ἀεὶ, οὐδὲν μετὰ πόθου αὐτῶν λαμβάνει· ὁ δὲ σπανίσας τινός, οὗτός ἐστιν ὁ μετὰ χαρᾶς ἐμπιμπλάμενος, ὅταν αὐτῷ προφανῆ τι. — (26) Κινδυνεύουσιν οὖν, ἔφη ὁ Σιμωνίδης, αἱ τῶν ἀφροδισίων μόνον ὑμῖν ἀπολαύσεις τοῦ τυραννεῖν τὰς ἐπιθυμίας παρέχειν. Ἐν γὰρ τούτῳ ἕξεστιν ὑμῖν, ὅτι ἂν κάλλιστον ἴδητε, τούτῳ συνεῖναι. — (27) Νῦν δὴ, ἔφη ὁ Ἰέρων, εἴρηκας ἐν ᾧ, σάφ' ἴσθι, πλεῖστον μειονεκτοῦμεν τῶν ιδιωτῶν. Πρῶτον μὲν γὰρ γάμος ὁ μὲν ἐκ μειζόνων δήπου καὶ πλούτῳ καὶ δυνάμει κάλλιστος δοκεῖ εἶναι, καὶ παρέχειν τινὰ τῷ γήμαντι φιλοτιμίαν μεθ' ἡδονῆς· δεύτερον δ' ὁ ἐκ τῶν ὁμοίων· ὁ δ' ἐκ τῶν φαυλοτέρων πάνυ ἄτιμός τε καὶ ἄχρηστος νομίζεται. (28) Τῷ τοίνυν τυράννῳ, ἂν μὴ ξένην γῆμῃ, ἀνάγκη ἐκ μειόνων γαμεῖν· ὥστε τὸ ἀγαπητὸν οὐ πάνυ αὐτῷ παραγίνεται. Πολὺ δὲ καὶ αἱ θεραπείαι αἱ ἀπὸ τῶν μέγιστον φρονουσῶν γυναικῶν εὐφραίνουσι μάλιστα, αἱ δ' ἀπὸ τῶν δούλων, παροῦσαι μὲν οὐδὲν τι ἀγαπῶνται, εἰάν δέ τι ἐλλείπωσι, δεινὰς ὄργας καὶ λύπας ἐμποιοῦσιν. (29) Ἐν δὲ τοῖς παιδικοῖς ἀφροδισίοις ἔτι αὖ πολὺ μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς τεκνοποιοῖς μειονεκτεῖ τῶν εὐφροσυνῶν ὁ τύραννος. Ὅτι μὲν γὰρ τὰ μετ' ἔρωτος ἀφροδίσια πολὺ διαφερόντως εὐφραίνει, πάντες δήπου ἐπιστάμεθα· (30) ὁ δὲ ἔρωτος πολὺ αὖ ἐθέλει ἡκιστα τῷ τυράννῳ ἐγγίγνεσθαι.

Οὐ γὰρ τῶν ἐτοιμῶν ἤδεται ὁ ἔρωσ ἐφιέμενος, ἀλλὰ τῶν ἐλπίζομένων. Ὡσπερ οὖν εἴ τις ἄπειρος ὦν δίψους τοῦ πιεῖν οὐκ ἂν ἀπολαύοι, οὕτω καὶ ὁ ἄπειρος ὦν ἔρωτος, ἄπειρός ἐστι τῶν ἡδίστων ἀφροδισίων. Ὁ μὲν οὖν Ἰέρων οὕτως εἶπεν. (51) Ὁ δὲ Σιμωνίδης ἐπιγελάσας — Πῶς λέγεις, ἔφη, ὦ Ἰέρων; Τυράννω οὐ φῆς παιδικῶν ἔρωτας ἐμφύεσθαι Πῶς μὴν σὺ, ἔφη, ἐρᾶς Δαιλόχου τοῦ καλλίστου ἐπικαλουμένου; — (52) Ὅτι, μὰ τὸν Δι', ἔφη, ὦ Σιμωνίδη, οὐ τοῦ ἐτοιμοῦ παρ' αὐτοῦ δοκοῦντος εἶναι τυχεῖν τούτου μάλιστα ἐπιθυμῶ, ἀλλὰ τοῦ ἦκιστα τυράννω προσήκοντος κατεργάσασθαι. (53) Ἐγὼ γὰρ δὴ ἐρῶ μὲν Δαιλόχου, ὥνπερ ἴσως ἀναγκάζει ἡ φύσις ἀνθρώπου δεῖσθαι παρὰ τῶν καλῶν· τούτων δὲ, ὦν ἐρῶ τυχεῖν, μετὰ μὲν φιλίας καὶ παρὰ βουλομένου πάνυ ἰσχυρῶς ἐπιθυμῶ τυγχάνειν, βία δὲ λαμβάνειν παρ' αὐτοῦ ἥσσον ἂν μοι δοκῶ ἐπιθυμεῖν, ἢ ἑμαυτὸν κακόν τι ποιεῖν. (54) Παρὰ μὲν γὰρ πολεμίων ἀκόντων λαμβάνειν, πάντων ἡδιστον ἔγωγε νομίζω εἶναι, παρὰ δὲ παιδικῶν βουλομένων ἡδισται, οἶμαι, αἱ χάριτές εἰσιν. (55) Εὐθύς γὰρ παρὰ τοῦ ἀντιφιλοῦντος ἡδεῖαι μὲν αἱ ἀντιβλέψεις, ἡδεῖαι δὲ αἱ ἐρωτήσεις, ἡδεῖαι δὲ αἱ ἀποκρίσεις, ἡδισται δὲ καὶ ἐπαφροδιτόταται αἱ μάχαι τε καὶ ἔριδες. (56) Τὸ δὲ ἀκόντων παιδικῶν ἀπολαύειν, λεηλασία, ἔφη, ἔμοιγε δοκεῖ εἰκέναι μᾶλλον, ἢ ἀφροδισίοις. Καίτοι τῷ μὲν ληστῇ παρέχει τινὰς ὅμως ἡδονὰς τό τε κέρδος καὶ τὸ ἀνιᾶν τὸν ἐχθρόν· τὸ δὲ, οὗ ἂν

ἐρᾷ τις, τούτῳ ἦδυσθαι ἀνωμένῳ, καὶ φιλοῦντα μισεῖσθαι, καὶ ἄπτεσθαι ἀχθομένου, πῶς οὐχὶ τοῦτο ἦδη δυσχερὲς τὸ πάθημα καὶ οἰκτρόν; (37) Καὶ νὰρ δὴ τῷ μὲν ἰδιώτῃ εὐθύς τεκμήριόν ἐστιν, ὅταν ὁ ἐρώμενός τι ὑπουργῇ, ὅτι ὡς φιλῶν χαρίζεται, διὰ τὸ εἰδέναι, ὅτι οὐδεμιᾶς ἀνάγκης οὔσης ὑπηρετεῖ· τῷ δὲ τυράνῳ οὐ ποτ' ἐστὶ πιστεῦσαι, ὡς φιλεῖται. (38) Ἐπιστάμεθα γὰρ αὖ τοὺς διὰ φόβον ὑπηρετοῦντας, ὡς, ἢ μάλιστα ἂν δύνωνται, ἐξαικάουσιν αὐτοὺς ταῖς τῶν φιλοῦντων ὑπουργίαις. Καὶ τοίνυν αἱ ἐπιβουλαὶ ἐξ οὐδένων πλέονες τοῖς τυράννοις εἰσὶν, ἢ ἀπὸ τῶν μάλιστα φιλεῖν αὐτοὺς προσποιησαμένων.

C A P. II.

(1) Πρὸς ταῦτα εἶπεν ὁ Σιμωνίδης, — Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πάννυ ἔμοιγε μικρὰ δοκεῖ εἶναι, ἃ σὺ λέγεις. Πολλοὺς γὰρ, ἔφη, ἔγωγε ἑρῶ τῶν δοκούντων ἀνδρῶν εἶναι ἐκόντας μειονεκτοῦντας καὶ σίτων καὶ ποτῶν καὶ ὄψων, καὶ ἀφροδισίων γε ἀπεχομένους. (2) Ἀλλ' ἐν ἐκείνοις γε πολὺ διαφέρετε τῶν ἰδιωτῶν, ὅτι μεγάλα μὲν ἐπινοεῖτε, ταχὺ δὲ κατεργάζεσθε· πλεῖστα δὲ τὰ περισσὰ ἔχετε, κέκτησθε δὲ διαφέροντας μὲν ἀρετῇ ἵππους, διαφέροντα δὲ κάλλει ὄπλα, ὑπερέχοντα δὲ κόσμον γυναιξὶ, μεγαλοπρεπεστάτας δ' οἰκίας, καὶ ταύτας κατεσκευασμένας τοῖς πλείστου ἀξίους· ἔτι δὲ πλήθει καὶ ἐπιστήμαις θεράποντας ἀρίστους κέκτησθε· ἰκανώτατοι δὲ ἐστὲ κακῶσαι μὲν

εχθρούς, ὀνῆσαι δὲ φίλους. (3) Πρὸς ταῦτα δὲ ὁ Ἰέρων εἶπεν, — Ἀλλὰ τὸ μὲν πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, ὦ Σιμωνίδη, ἐξαπατᾶσθαι ὑπὸ τῆς τυραννίδος οὐδέν τι θαυμάζω· μάλα γὰρ ὁ ὄχλος μοι δοκεῖ δοξάζειν ὁρῶν καὶ εὐδαιμονίας τινὰς εἶναι καὶ ἀθλίους· (4) ἡ δὲ τυραννὶς τὰ μὲν δοκοῦντα πολλοῦ ἄξια κτήματα εἶναι, ἀνεπτυγμένα θεᾶσθαι, φανερὰ πᾶσι παρέρχεται· τὰ δὲ χαλεπὰ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν τυράννων κέκτηται ἀποκεκρυμμένα, ἐνθα περὶ καὶ τὸ εὐδαιμονεῖν καὶ τὸ κακοδαιμονεῖν τοῖς ἀνθρώποις ἀπόκειται. (5) Τὸ μὲν οὖν τὸ πλῆθος περὶ τοῦτου λεληθέναι, ὥσπερ εἶπον, οὐ θαυμάζω. Τὸ δὲ καὶ ὑμᾶς ταῦτ' ἀγνοεῖν, οἱ διὰ τῆς γνώμης δοκεῖτε θεᾶσθαι κάλλιον ἢ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ πλεῖστα τῶν πραγμάτων, τοῦτό μοι δοκεῖ θαυμαστόν εἶναι. (6) Ἐγὼ δὲ πεπειραμένος σαφῶς οἶδα, ὦ Σιμωνίδη, καὶ λέγω σοι, ὅτι οἱ τύραννοι τῶν μεγίστων ἀγαθῶν ἐλάχιστα μετέχουσι, τῶν δὲ μεγίστων κακῶν πλεῖστα κέκτηνται. (7) Αὐτίκα γὰρ, εἰ μὲν εἰρήνη δοκεῖ μέγα ἀγαθὸν τοῖς ἀνθρώποις εἶναι, ταύτης ἐλάχιστον τοῖς τυράννοις μέτεστιν· εἰ δὲ πόλεμος μέγα κακὸν, τούτου πλεῖστον μέρος οἱ τύραννοι μετέχουσιν. (8) Εὐθύς γὰρ τοῖς μὲν ἰδιώταις, ἂν μὴ ἡ πόλις αὐτῶν κοινὸν πόλεμον πολεμῇ, ἔξεστιν, ὅποι ἂν βούλωνται, πορεύεσθαι, μηδὲν φοβουμένους, μὴ τις αὐτούς ἀποκτείνῃ· οἱ δὲ τύραννοι πάντες πανταχῇ ὡς διὰ πολεμίας πορεύονται. Αὐτοὶ τε γοῦν ὥπλισμένοι οἴονται ἀνάγκην εἶναι διάγειν, καὶ ἄλλους ὄπλο-

φόρους ἀεὶ συμπεριάγεσθαι. (9)^μ Ἐπειτα δὲ οἱ μὲν ἰδιῶται, ἐὰν καὶ στρατεύωνται πού εἰς πολέμιαν, ἀλλ' οὖν, ἐπειδὴν γε ἔλθωσιν οἴκαδε, ἀσφάλειαν σφίσιν ἡγοῦνται εἶναι· οἱ δὲ τύραννοι ἐπειδὴν εἰς τὴν ἑαυτῶν πόλιν ἀφίκωνται, τότε ἐν πλείστοις πολέμοις ἴσασιν ὄντες. (10)^ρ Ἐὰν δὲ δὴ καὶ ἄλλοι στρατεύωσιν εἰς τὴν πόλιν κρείττονες, ἐὰν ἔξω τοῦ τείχους τύχωσιν ὄντες οἱ ἡσσονες, ἐν κινδύνῳ δοκοῦσιν εἶναι· ἀλλ' ἐπειδὴν γε εἴσω τοῦ ἐρύματος ἔλθωσιν, ἐν ἀσφαλείᾳ πάντες νομίζουσι καθεστάναι· ὁ δὲ τύραννος οὐδ' ἐπειδὴν εἴσω τῆς οἰκίας παρέλθῃ, ἐν ἀκινδύνῳ ἐστίν, ἀλλ' ἐνταῦθα δὴ καὶ μάλιστα φυλακτέον οἴεται εἶναι. (11)^σ Ἐπειτα τοῖς μὲν ἰδιώταις καὶ διὰ σπονδῶν καὶ δι' εἰρήνης γίγνεται πολέμου ἀνάπαυσις· τοῖς δὲ τυράννοις οὔτε εἰρήνη ποτὲ πρὸς τοὺς τυραννευομένους γίγνεται, οὔτε σπονδαῖς ἂν ποτε πιστεύσας ὁ τύραννος θαρσύνῃσιν. (12) Καὶ πόλεμοι μὲν δὴ εἰσιν, οὓς τε αἱ πόλεις πολεμοῦσι, καὶ οὓς οἱ τύραννοι, πρὸς τοὺς βεβιασμένους. Τούτων δὴ τῶν πολέμων ὅσα μὲν ἔχει χαλεπὰ ὁ σὺν ταῖς πόλεσι, ταῦτα καὶ ὁ τύραννος ἔχει. (13) Καὶ γὰρ ἐν ὅπλοις δεῖ εἶναι ἀμφοτέρους, καὶ φυλάττεσθαι, καὶ κινδυνεύειν, καὶ ἂν τι πάθωσι κακὸν ἠττηθέντες, λυποῦνται ἐπὶ τούτοις ἑκάτεροι. (14) Μέχοι μὲν δὴ τούτου ἴσοι οἱ πόλεμοι· ἃ δὲ ἔχουσιν ἠδέα οἱ συνόντες πόλεσι πρὸς τὰς πόλεις, ταῦτα οὐκ ἔτι ἔχουσιν οἱ τύραννοι. (15) Αἱ μὲν γὰρ πόλεις δήπου, ὅταν κρατήσωσι μάχῃ τῶν ἐναντίων, οὐ ρᾶδιον εἰ

πειν, ὅσην μὲν ἡδονὴν ἔχουσιν ἐν τῷ τρέφασθαι τοὺς πολεμίους, ὅσην δ' ἐν τῷ διώκειν, ὅσην δ' ἐν τῷ ἀποκτείνειν τοὺς πολεμίους· ὡς δὲ γαυροῦνται ἐπὶ τῷ ἔργῳ, ὡς δὲ δόξαν λαμπρὰν ἀναλαμβάνουσιν, ὡς δ' εὐφραίνονται τὴν πόλιν νομίζοντες ἠὺ-ξηκέναι. (16) Ἐκαστος δὲ τις προσποιεῖται καὶ τῆς βουλῆς μετεσχηκέναι, καὶ πλείστους ἀπεκτονέναι· χολεπὸν δὲ εὐρεῖν, ὅπου οὐχὶ καὶ ἐπιψεύδονται, πλέονας φάσκοντες ἀπεκτονέναι, ἢ ὅσοι ἂν τῷ ὄντι ἀποθάνωσιν· οὕτω καλὸν τι αὐτοῖς δοκεῖ εἶναι τὸ πολὺ νικᾶν. (17) Ὁ δὲ τύραννος ὅταν ὑποπιτεύσῃ, καὶ αἰσθανόμενος τῷ ὄντι ἀντιπραττομένους τινὰς ἀποκτείνῃ, οἶδεν ὅτι οὐκ αὖξει ὅλην τὴν πόλιν, ἐπίσταται τε, ὅτι μειόνων ἄρξει, φαιδρός τε οὐ δύναται εἶναι, οὐδὲ μεγαλύνεται ἐπὶ τῷ ἔργῳ· ἀλλὰ καὶ μειοῖ καθ' ὅσον ἂν δύνηται, τὸ γεγεννημένον. Καὶ ἀπολογεῖται ἅμα πράττων, ὡς οὐκ ἀδικῶν πεποίηκεν. Οὕτως οὐδ' αὐτῷ δοκεῖ καλὰ τὰ ποιούμενα εἶναι. (18) Καὶ ὅταν ἀποθάνωσιν, οὓς ἐφοβήθη, οὐδέν τι μᾶλλον τούτου θαρσέει, ἀλλὰ φυλάττεται ἔτι μᾶλλον, ἢ τὸ πρόσθεν. Καὶ πόλεμον μὲν δὴ τοιοῦτον ἔχων διατελεῖ ὁ τύραννος, ὃν ἐγὼ δηλῶ.

C A P. III.

(1) Φιλίας δ' αὐτὴ καταθέσασαι ἧς κοινωνοῦσιν οἱ τύραννοι. Πρῶτον μὲν, εἰ μέγα ἀγαθὸν ἀνθρώποις ἢ φιλία, τοῦτο ἐπισκεψώμεθα. (2) Ὅς γὰρ ἂν φιληται δήπου ὑπό τινων, ἡδέως μὲν τοῦτον οἱ φι

λοῦντες παρόντα ὀρῶσιν, ἡδέως δ' εὖ ποιοῦσιν, πο-
 θοῦσι δὲ, ἂν που ἀπίη, ἡδιστα δὲ πάλιν προσιόν-
 τα δέχονται, συνήδονται δ' ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ ἀγαθοῖς,
 συνεπικουροῦσι δὲ, εἴ τι σφαλλόμενον ὀρῶσιν. (3) Οὐ
 μὲν δὴ λέληθεν οὐδὲ τὰς πόλεις, ὅτι ἡ φιλία μέγι-
 στον ἀγαθὸν καὶ ἡδιστον ἀνθρώποις ἐστὶ· μόνους
 γοῦν τοὺς μοιχοὺς νομίζουσι πολλαὶ τῶν πόλεων νη-
 ποινα ἀποκτείνειν, δηλονότι διὰ ταῦτα, ὅτι λυμαν-
 τήρας αὐτοὺς νομίζουσι τῆς τῶν γυναικῶν φιλίας
 πρὸς τοὺς ἄνδρας εἶναι. (4) Ἐπεὶ ὅταν γε ἀφροδισια-
 σθῆ κατὰ συμφορὰν τινα γυνή, οὐδὲν ἤτιον τούτοι
 ἔνεκεν τιμῶσιν αὐτὰς οἱ ἄνδρες, εἴαν περ ἡ φιλία δο-
 κῆ αὐτοῖς ἀκήρατος διαμένειν. (5) Τοσοῦτον δὲ τι
 ἀγαθὸν κρῖνω ἔγωγε τὸ φιλεῖσθαι εἶναι, ὥστε νο-
 μίζω τῶ ὄντι αὐτόματα τὰγαθὰ τῶ φιλουμένῳ γίγνε-
 σθαι καὶ παρὰ θεῶν καὶ παρὰ ἀνθρώπων. (6) Καὶ
 τούτου τοίνυν τοῦ κτήματος τοιούτου ὄντος μειονε-
 κτοῦσιν οἱ τύραννοι πάντων μάλιστα. Εἰ δὲ βού-
 λει, ὧ Σιμωνίδη, εἰδέναί, ὅτι ἀληθῆ λέγω, ὧδε ἐπί-
 σκεψαι. (7) Βεβαιόταται μὲν γὰρ δήπου δοκοῦσι φι-
 λία εἶναι γονεῦσι πρὸς παῖδας, καὶ παισὶ πρὸς γο-
 νέας, καὶ ἀδελφοῖς πρὸς ἀδελφούς, καὶ γυναιξὶ πρὸς
 ἄνδρας, καὶ ἑταίροις πρὸς ἑταίρους. (8) Εἰ τοίνυν
 ἐθέλεις κατανοεῖν, εὐρήσεις μὲν τοὺς ἰδιώτας ὑπὸ
 τούτων μάλιστα φιλουμένους, τοὺς δὲ τυράννους
 πολλοὺς μὲν παῖδας ἑαυτῶν ἀπεκτονηκότας, πολ-
 λούς δ' ὑπὸ παιδῶν αὐτοὺς ἀπολωλότας, πολλοὺς
 δὲ ἀδελφούς ἐν τυραννίσιν ἀλληλοφόνους γεγενημέ-

ρους, πολλοὺς δὲ καὶ ὑπὸ γυναικῶν τῶν ἑαυτῶν τυράννους διεφθαρμένους, καὶ ὑπὸ ἐταίρων γε τῶν μάλιστα δοκούντων φίλων εἶναι. (9) Οἷτινες οὖν ὑπὸ τῶν φύσει πεφυκότων μάλιστα φιλεῖν καὶ νόμῳ συναγκασμένων οὕτω μισοῦνται, πῶς ὑπ' ἄλλου γέτινος οἶεσθαι χρῆν αὐτοὺς φιλεῖσθαι;

C A P. IV.

(1) Ἄλλὰ μὴν καὶ πίστεως ὅστις ἐλάχιστον μετέχει, πῶς οὐχὶ μεγάλου ἀγαθοῦ μειονεκτεῖ; Ποία μὲν γὰρ ξυνουσία ἡδεῖα ἄνευ πίστεως τῆς πρὸς ἀλλήλους, ποία δ' ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ τερπνὴ ἄνευ πίστεως ὁμιλία; ποῖος δὲ θεράπων ἡδὺς ἀπιστούμενος; (2) Καὶ τούτου τοίνυν τοῦ πιστῶς πρὸς τινὰς ἔχειν ἐλάχιστον μέτεστι τυράννῳ· ὁπότε γε οὔτε σίτοις οὔτε ποτοῖς τοῖς κρατίστοις πιστεύων διάγει, ἀλλὰ καὶ τούτων πρὶν ἀπάρχεσθαι τοῖς θεοῖς, τοὺς διακόνοους πρῶτον κελεύουσιν ἀπογεύσασθαι, διὰ τὸ ἀπιστεῖν, μὴ καὶ ἐν τούτοις κακόν τι φάγωσιν ἢ πίωσιν. (3) Ἄλλὰ μὴν καὶ αἱ πατρίδες τοῖς μὲν ἄλλοις ἀνθρώποις πλείστου ἄξιαί. Πολῖται γὰρ δορυφοροῦσι μὲν ἀλλήλους ἄνευ μισθοῦ ἐπὶ τοὺς δούλους, δορυφοροῦσι δ' ἐπὶ τοὺς κακούργους, ὑπὲρ τοῦ μηδένα τῶν πολιτῶν βιαίῳ θανάτῳ ἀποθνήσκειν. (4) Οὕτω δὲ πόρρω προεληλύθασιν φυλακῆς, ὥστε πεποίηνται πολλοὶ νόμον, τῷ μισαιφόνῳ μηδὲ τὸν συνόντα καθαρύνειν· ὥστε διὰ τὰς παιρίδας ἀσφαλῶς ἕκαστος βιοτεύει τῶν πολιτῶν. (5) Τοῖς δὲ τυράννοις καὶ τοῦτο

ἔμπαλιν ἀνέστραπται. Ἀντὶ γὰρ τοῦ τιμωρεῖν αὐτοῖς, αἱ πόλεις μεγάλως τιμῶσι τὸν ἀποκτείναντα τὸν τύραννον· καὶ ἀντὶ γε τοῦ εἶργειν ἐκ τῶν ἱερῶν, ὥσπερ τοὺς τῶν ἰδιωτῶν φονέας, ἀντὶ τούτου καὶ εἰκόνας ἐν τοῖς ἱεροῖς ἰσταῖσιν αἱ πόλεις τῶν τοῦτο ποιησάντων.

(6) Εἰ δὲ σὺ οἶει, ὡς πλείω ἔχων τῶν ἰδιωτῶν κτήματα ὁ τύραννος, διὰ τοῦτο καὶ πλείω ἀπ' αὐτῶν εὐφραίνεται, οὐδὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, ὡς Σιμωνίδῃ, ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἀθληταὶ οὐχ ὅταν ἰδιωτῶν γένωνται κρείττονες, τοῦτο αὐτοὺς εὐφραίνει, ἀλλ' ὅταν τῶν ἀνταγωνιστῶν ἥτιους, τοῦτ' αὐτοὺς ἀνιᾷ· οὕτω καὶ ὁ τύραννος, οὐχ ὅταν τῶν ἰδιωτῶν πλείω φαίνεται ἔχων, τότ' εὐφραίνεται, ἀλλ' ὅταν ἐτέρων τυράννων ἐλάττω ἔχη, τούτω λυπεῖται. Τούτους γὰρ ἀνταγωνιστὰς ἠγεῖται αὐτῷ τοῦ πλούτου εἶναι. (7) Οὐδε γε θᾶπτον γίγνεται τῷ τυράννῳ ἢ τῷ ἰδιώτῃ, ὧν ἐπιθυμεῖ. Ὁ μὲν γὰρ ἰδιώτης οἰκίας, ἢ ἀγροῦ, ἢ οἰκέτου ἐπιθυμεῖ, ὁ δὲ τύραννος ἢ πόλεων, ἢ χώρας πολλῆς, ἢ λιμένων, ἢ ἀκροπόλεων ἰσχυρῶν· ἃ ἔστι πολὺ χαλεπώτερα καὶ ἐπικινδυνότερα κατεργάσασθαι τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιθυμημάτων. (8) Ἀλλὰ μέντοι καὶ πένητας ὄψει οὐχ οὕτως ὀλίγους τῶν ἰδιωτῶν, ὡς πολλοὺς τῶν τυράννων. Οὐ γὰρ τῷ ἀριθμῷ οὔτε τὰ πολλὰ κρίνεται, οὔτε τὰ ἱκανὰ, ἀλλὰ πρὸς τὰς χρήσεις· ὥστε τὰ μὲν ὑπερβάλλοντα τὰ ἱκανὰ, πολλὰ ἔστι, τὰ δὲ τῶν ἱκανῶν ἐλλείποντα, ὀλίγα. (9) Τῷ οὖν τυράννῳ τὰ πολλαπλάσια, ἥτιον ἱκανὰ ἔστιν

εἰς τὰ ἀναγκαῖα δαπανήματα, ἢ τῷ ἰδιώτῃ. Τοῖς μὲν γὰρ ἰδιώταις ἔξεστι τὰς δαπάνας συντέμνειν εἰς τὰ καθ' ἡμέραν, ὅπη βούλονται· τοῖς δὲ τυράννοις οὐκ ἐνδέχεται. Αἶ γὰρ μέγισται αὐτοῖς δαπάναι καὶ ἀναγκαιόταται εἰς τὰς τῆς ψυχῆς φυλακὰς εἰσι· τὸ δὲ τούτων συντέμνειν ὄλεθρος δοκεῖ εἶναι. (10) Ἐπειτα δὲ ὅσοι μὲν δύνανται ἔχειν ἀπὸ τοῦ δικαίου, ὅσων δέονται, τί ἂν τούτους οἰκτεῖροι τις ὡς πένητας; ὅσοι δ' ἀναγκάζονται δι' ἔνδειαν κακόν τι καὶ αἰσχρὸν μηχανώμενοι ζῆν, πῶς οὐ τούτους ἀθλίους ἂν τις καὶ πένητας δικαίως νομίζοι; (11) Οἱ τύραννοι τοίνυν ἀναγκάζονται πλεῖστα συλᾶν ἀδίκως καὶ ἱερά καὶ ἀνθρώπους, διὰ τὸ εἰς τὰς ἀναγκαῖας δαπάνας ἀεὶ προσδεῖσθαι χρημάτων. Ὡς περ γὰρ πολέμου ὄντος, ἀεὶ ἀναγκάζονται στρατεύματα τρέφειν, ἢ ἀπολωλέναι.

C A P. V.

(1) Χαλεπὸν δ' ἐρῶ σοι καὶ ἄλλο πάθημα, ὃ Σιμωνίδῃ, τῶν τυράννων. Γινώσκουσι μὲν γὰρ οὐδὲν ἥτιον τῶν ἰδιωτῶν τοὺς κοσμίους τε καὶ σοφοὺς καὶ δικαίους. Τούτους δ', ἀντὶ τοῦ ἄγασθαι, φοβοῦνται· τοὺς μὲν ἀνδρείους, μή τι τολμήσωσι τῆς ἐλευθερίας ἕνεκεν· τοὺς δὲ σοφοὺς, μή τι μηχανήσωνται· τοὺς δὲ δικαίους, μή ἐπιθυμήσῃ τὸ πλῆθος ὑπ' αὐτῶν προστατεῖσθαι. (2) Ὅταν δὲ τοὺς τοιούτους διὰ τὸν φόβον ὑπεξαίρωνται, τίνες ἄλλοι αὐτοῖς καταλείπονται χρῆσθαι, ἀλλ' ἢ οἱ ἀδι-

κοί τε καὶ ἀκρατεῖς καὶ ἀνδραποδώδεις; οἱ μὲν ἄδικοι πιστευόμενοι, διότι φοβοῦνται, ὡςπερ οἱ τύραννοι, τὰς πόλεις, μήποτε ἐλεύθεραι γενόμεναι ἐγκρατεῖς αὐτῶν γένωνται· οἱ δ' ἀκρατεῖς, τῆς εἰς τὸ παρὸν ἐξουσίας ἕνεκα· οἱ δ' ἀνδραποδώδεις, διότι οὐδ' αὐτοὶ ἀξιοῦσιν ἐλεύθεροι εἶναι. Χαλεπὸν οὖν καὶ τοῦτο τὸ πάθημα ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι, τὸ ἄλλους μὲν ἠγεῖσθαι ἀγαθούς ἀνδρας, ἄλλοις δὲ χρῆσθαι ἀναγκάζεσθαι. (3) Ἐτι δὲ φιλόπολιν μὲν ἀνάγκη κατὸν τύραννον εἶναι· ἄνευ γὰρ τῆς πόλεως οὐτ' ἂν σώζεσθαι δύναίτο οὐτ' ἂν εὐδαιμονεῖν· ἡ δὲ τυραννὶς ἀναγκάζει καὶ ταῖς ἑαυτῶν πατρίσιν ἐγκαλεῖν. Οὐτε γὰρ ἀλκίμους οὐτ' εὐόπλους χαίρουσι τοὺς πολίτας παρασκευάζοντες, ἀλλὰ τοὺς ξένους δυνατωτέρους τῶν πολιτῶν ποιοῦντες ἠδονται μᾶλλον, καὶ τούτοις χρώνται δορυφόροις. (4) Ἀλλὰ μὴν οὐδ', ἂν εὐετηριῶν γενομένων ἀφθονία τῶν ἀγαθῶν γίγνηται, οὐδὲ τότε συχαίρει ὁ τύραννος. Ἐνδεεστεροῖς γὰρ οὖσι ταπεινοτέροις αὐτοῖς οἴονται χρῆσθαι.

CAP. VI.

(1) Βούλομαι δὲ σοι, ἔφη, ὦ Σιμωνίδη, καθεκείνας τὸς εὐφροσύνας δηλώσαι, ὅσαις ἐγὼ χρώμενος, ὅτ' ἦν ἰδιώτης, νῦν, ἐπειδὴ τύραννος ἐγεγόμην, αἰσθάνομαι στερόμενος αὐτῶν. (2) Ἐγὼ γὰρ ξυνηὴν μὲν ἠλικιώταις ἠδόμενος ἠδομένοις ἐμοί, συνηὴν δὲ ἑμαυταῖ, ὅποτε ἡσυχίας ἐπιθυμήσαιμι, διῆγον δ' ἐν συμποσίοις, πολλάκις μὲν μέχρι τοῦ ἐπιλαθέσθαι

πάντων, εἴ τι χαλεπὸν ἐν ἀνθρωπίνῳ βίῳ ἦν, πολ-
λάκις δὲ μέχρι τοῦ ὠδαῖς τε καὶ θαλίαις καὶ χοροῖς
τὴν ψυχὴν συγκαταμιγνύναι, πολλάκις δὲ μέχρι
κοινῆς ἐπιθυμίας ἐμῆς τε καὶ τῶν παρόντων. (3) Νῦν
δὲ ἀπεστέρημαι μὲν τῶν ἡδομένων ἐμοὶ, διὰ τὸ δού-
λους ἀντὶ φίλων ἔχειν τοὺς ἐταίρους· ἀπεστέρημαι δ'
αὐτὸς τοῦ ἡδέως ἐκείνοις ὀμιλεῖν, διὰ τὸ μηδεμίαν
ἐνορᾶν εὖνοιαν ἐμοὶ παρ' αὐτῶν· μέθην δὲ καὶ ὕπνον
ὁμοίως ἐνέδρα φυλάττομαι. (4) Τὸ δὲ φοβεῖσθαι μὲν
ὄχλον, φοβεῖσθαι δ' ἐρημίαν, φοβεῖσθαι δὲ ἀφυλα-
ξίαν, φοβεῖσθαι δὲ καὶ αὐτοὺς τοὺς φυλάσσοντας,
καὶ μῆτ' ἀνόπλους ἐθέλειν ἔχειν περὶ αὐτὸν, μῆθ'
ὀπλισμένους ἡδέως θεᾶσθαι, πῶς οὐκ ἀργαλέον ἐστὶ
τραῦμα; (5) Ἐτι δὲ ξένοις μὲν μᾶλλον ἢ πολίταις πι-
στεύειν, βαρβάροις δὲ μᾶλλον ἢ Ἑλλησιν, ἐπιθυ-
μεῖν δὲ τοὺς μὲν ἐλευθέρους δούλους ἔχειν, τοὺς δὲ
δούλους ἀναγκάζεσθαι ποιεῖν ἐλευθέρους, οὐ πάντα
σοὶ ταῦτα δοκεῖ ψυχῆς ὑπὸ φόβων καταπεπληγμένης
τεκμήρια εἶναι; (6) Ὁ γέ τοι φόβος οὐ μόνον αὐτὸς
ἐνὼν ταῖς ψυχαῖς λυπηρὸς ἐστίν, ἀλλὰ καὶ πάντων
τῶν ἡδέων συμπαρακολουθῶν λυμεῶν γίγνεται. (7) Εἰ
δὲ καὶ σὺ πολεμικῶν ἔμπειρος εἶ, ὧ Σιμωνίδη, καὶ
ἤδη ποτὲ πολεμία φάλαγγι πλησίον ἀντετάξω, ἀνα-
μνήσθητι, ποῖον μὲν τινα σῖτον ἤροῦ ἐν ἐκείνῳ τῷ
χρόνῳ, ποῖον δὲ τινα ὕπνον ἐκοιμῶ. (8) Οἷα μέντοι σοὶ
τότ' ἦν τὰ λυπηρὰ, τοιαῦτ' ἐστὶ τὰ τῶν τυράννων,
καὶ ἔτι δεινότερα· οὐ γὰρ ἐξ ἐναντίας μόνον, ἀλλὰ
καὶ πάντοθεν πολεμίους ὄρᾶν νομιζουσιν οἱ τύραν-

191. (9) Ταῦτα δ' ἀκούσας ὁ Σιμωνίδης, ὑπολαβὼν εἶπεν· Ἐπέρευ μοι δοκεῖς ἕνια λέγειν. Ὁ γὰρ πόλεμος φοβερὸν μὲν· ἀλλ' ὁμως, ὡς Ἰέρων, ἡμεῖς γε ὅταν ὦμεν ἐν στρατείᾳ, φύλακας προκαθιστάμενοι, θαρσάλεως δείπνου τε καὶ ὕπνου τυγχάνομεν. (10) Καὶ ὁ Ἰέρων ἔφη· Ναὶ μὰ Δία, ὡς Σιμωνίδη, αὐτῶν μὲν γὰρ προφυλάττουσιν οἱ νόμοι, ὥστε περὶ ἐαυτῶν φοβοῦνται καὶ ὑπὲρ ὑμῶν· οἱ δὲ τύραννοι μισθοῦ φύλακας ἔχουσιν, ὥσπερ θεριστάς. 11) Καὶ δεῖ μὲν δήπου τοὺς φύλακας μηδὲν οὕτω ποιεῖν δύνασθαι, ὡς πιστοὺς εἶναι· πιστὸν δὲ ἕνα πολὺ χαλεπώτερον εὐρεῖν ἢ πάνυ πολλοὺς ἐργάτας ὁποίου βούλει ἔργου, ἄλλως τε καὶ ὁπόταν χρημάτων μὲν ἕνεκα παρῶσιν οἱ φυλάσσοντες, ἐξῆ δ' αὐτοῖς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πολὺ πλείω λαβεῖν ἀποκτείνασι τὸν τύραννον, ἢ ὅσα πολὺν χρόνον φυλάττοντες παρὰ τοῦ τυράννου λαμβάνουσιν. (12) Ὁ δ' ἐξήλωσας ἡμᾶς, ὡς τοὺς μὲν φίλους μάλιστα εὖ ποιεῖν δυνάμεθα, τοὺς δ' ἐχθροὺς πάντων μάλιστα χειρούμεθα, οὐδὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει. (13) Φίλους μὲν γὰρ πῶς ἂν νομίσεις ποτὲ εὖ ποιεῖν, ὅταν εὖ εἰδῆς, ὅτι ἔ τὰ πλεῖστα λαμβάνων παρὰ σοῦ, ἠδιστ' ἂν ὡς τάχιστα ἐξ ὀφθαλμῶν σου γένοιτο; ὅ τι γὰρ ἂν τις λάβῃ παρὰ τοῦ τυράννου, οὐδεὶς οὐδὲν αὐτοῦ νομίζει, πρὶν ἂν ἔξω τῆς τούτου ἐπικρατείας γένηται. (14) Ἐχθροὺς δ' αὖ πῶς ἂν φαίης μάλιστα τοῖς τυράννοις ἐξεῖναι χειροῦσθαι, ὅταν εὖ εἰδῶσιν, ὅτι ἐχθροὶ αὐτῶν εἰσι πάντες οἱ τυραννοῦμενοι; τούτους δὲ μήτε κατακτείνειν

ἅπαντας, μήτε δεσμευεῖν οἷόν τε ἤ· τίνων γὰρ ἔτι ἄρξει; ἀλλ' εἰδότα ὅτι ἐχθροὶ εἶσι, τούτους ἅμα μὲν φυλάττεσθαι δεή, καὶ χρῆσθαι δ' αὐτοῖς ἀναγκάζεσθαι. (15) Εὖ δ' ἴσθι καὶ τοῦτο, ὧ Σιμωνίδη, ὅτι καὶ, οὓς τῶν πολιτῶν δεδίασι, χαλεπῶς μὲν αὐτοὺς ζῶντας ὀροῶσι, χαλεπῶς δ' ἀποκτείνουσιν· ὡσπερ γε καὶ ἵππος εἰ ἀγαθὸς μὲν εἴη, φοβερὸς δέ, μὴ ἀνήκεστον τι ποιήσῃ, χαλεπῶς μὲν ἂν τις αὐτὸν ἀποκτείνει διὰ τὴν ἀρετὴν, χαλεπῶς δέ ζῶντι χρῶντο, εὐλαβούμενος, μὴ τι ἀνήκεστον ἐν τοῖς κινδύνοις ἐργάσῃται. (16) Καὶ τᾶλλα γε κτήματα, ὅσα χαλεπὰ μὲν, χρήσιμα δ' ἐστὶν, ὁμοίως ἅπαντα λυπεῖ μὲν τοὺς κερκτιμένους, λυπεῖ δέ ἀπαλλασσομένους.

C A P. VII.

(1) Ἐπεὶ δὲ ταῦτα αὐτοῦ ἤκουσεν ὁ Σιμωνίδης, εἶπεν, Ἔοικεν, ἔφη, ὧ Ἱέρων, μέγα τι εἶναι ἢ τιμὴ, ἧς ὀρεγόμενοι οἱ ἄνθρωποι πάντα μὲν πόνον ὑποδύονται, πάντα δὲ κίνδυνον ὑπομένουσι. (2) Καὶ ὑμεῖς, ὡς ἔοικε, τοσαῦτα πράγματα ἐχούσης, ὅποσα λέγεις, τῆς τυραννίδος, ὅμως προπετιῶς φέρεσθε εἰς αὐτήν, ὅπως τιμᾶσθε, καὶ ὑπηρετιῶσι μὲν ὑμῖν πάντες πάντα τὰ προστατιτόμενα ἀπροφασίστως, περιβλέπωσι δὲ πάντες, ὑπανιστῶνται δ' ἀπὸ τῶν θάκων, ὀδῶν τε παραχωροῦσι, γεραίρωσι δὲ καὶ λόγοις καὶ ἔργοις πάντες οἱ παρόντες ἀεὶ ὑμᾶς· τοιαῦτα γὰρ δὴ ποιοῦσι τοὺς τυράννους οἱ ἀρχόμενοι,

καὶ ἄλλον ὄντινα ἀεὶ τιμῶντες τυγχάνουσι. (3) Καὶ γὰρ μοι δοκεῖ, ὡς Ἰέρων, τούτῳ διαφέρειν ἀνὴρ τῶν ἄλλων ζώων, τῷ τιμῆς ὀρέγεσθαι. Ἐπεὶ σιτίοις γε καὶ ποτοῖς καὶ ὕπνοις καὶ ἀφροδισίοις πάντα ὁμοίως ἠδесθαι ἔοικε τὰ ζῶα· ἢ δὲ φιλοτιμία οὐτ' ἐν τοῖς ἀλόγοις ζώοις ἐμφύεται, οὐτ' ἐν ἅπασιν ἀνθρώποις· οἷς δ' ἂν ἐμφυῆ τιμῆς τε καὶ ἐπαίνου ἕρως, οὗτοι εἰσὶν ἤδη οἱ πλεῖστον μὲν τῶν βουκημάτων διαφέροντες, ἄνδρες δὲ, καὶ οὐκέτι ἄνθρωποι μόνον νομιζόμενοι. (4) Ὡστε ἐμοὶ μὲν εἰκότως δοκεῖτε ταῦτα πάντα ὑπομένειν, ἃ φέρετε ἐν τυραννίδι, ἐπεὶ περ τιμᾶσθε διαφερόντως τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Καὶ γὰρ οὐδεμία ἀνθρωπίνη ἡδονὴ τοῦ θεοῦ ἐγγυτέρω δοκεῖ εἶναι, ἢ ἡ περὶ τὰς τιμὰς εὐφροσύνη. (5) Πρὸς σῦντα δὴ εἶπεν ὁ Ἰέρων, — Ἄλλ', ὡς Σιμωνίδη, καὶ αἱ τιμαὶ τῶν τυράννων ὅμοιαι ἐμοὶ δοκοῦσιν εἶναι, οἷάπερ ἐγὼ σοι τὰ ἀφροδίσια ὄντα αὐτῶν ἀπέδειξα. (6) Οὔτε γὰρ αἱ μὴ ἐξ ἀντιφιλοῦντων ὑπουργίαι χάριτες ἡμῖν ἐδόκουν εἶναι, οὔτε τὰ βεβιαία ἡδέα ἐφαίνετο. Ὡσαύτως τοίνυν οὐδὲ αἱ ὑπουργίαι αἱ παρὰ τῶν φοβουμένων τιμαὶ εἰσι. (7) Πῶς γὰρ ἂν φαίημεν ἢ τοὺς βία ἐξανισταμένους θάκων, διὰ τὸ τιμᾶν τοὺς ἀδικοῦντας ἐξανίστασθαι, ἢ τοὺς ὀδῶν παραχωροῦντας τοῖς κρείττοσι, διὰ τὸ τιμᾶν τοὺς ἀδικοῦντας παραχωρεῖν; (8) Καὶ δῶρά γε διδόασιν οἱ πολλοὶ τούτοις, οὓς μισοῦσι, καὶ ταῦτα ὅταν μάλιστα φοβῶνται, μή τι κακὸν ὑπ' αὐτῶν πάθωσιν. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν, οἶμαι, δουλείας ἔργα εἰκότως ἂν νομιζοίτο· αἱ δὲ

τιμαὶ ἔμοιγε δοκοῦσιν ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις γί-
 γνεσθαι. (9) Ὅταν γὰρ οἱ ἄνθρωποι ἀνδραγήγησάμε-
 νοὶ εὐεργετεῖν ἱκανὸν εἶναι, καὶ ἀπολαύειν αὐτοῦ ἀγα-
 θὰ νομίσαντες, ἔπειτα τοῦτον ἀνά στόμα τε ἔχωσιν
 ἐπαινοῦντες, θεῶνταί τ' αὐτὸν ὡς οἰκεῖον ἕκαστος
 ἀγαθόν, ἐκόντες τε παραχωρῶσι τούτῳ ὁδῶν, καὶ
 θάκων ὑπανιστῶνται φιλοῦντές τε καὶ μὴ φοβούμε-
 νοι, καὶ στεφανῶσι κοινῆς ἀρετῆς καὶ εὐεργεσίας
 ἕνεκα, καὶ δωρεῖσθαι ἐθέλωσιν, οἱ αὐτοὶ ἔμοιγε δο-
 κοῦσι τιμᾶν τε τοῦτον ἀληθῶς, οἱ ἂν τοιαῦτα ὑπουρ-
 γήσωσι, καὶ ὁ τούτων ἀξιούμενος τιμᾶσθαι τῷ ὄντι.
 (10) Καὶ ἔγωγε τὸν μὲν οὕτω τιμώμενον μακαρίζω·
 αἰσθάνομαι γὰρ αὐτὸν οὐκ ἐπιβουλευόμενον, ἀλλὰ
 φροντιζόμενον, μὴ τι πάθῃ, καὶ ἀφόβως, καὶ ἀνε-
 πιφθόνως, καὶ ἀκινδύνως, καὶ εὐδαιμόνως τὸν βίον
 διάγοντα· ὁ δὲ τύραννος, ὡς ὑπὸ πάντων ἀνθρώ-
 πων κατακεκρυμμένος δι' ἀδικίαν ἀποθνήσκειν, οὐ-
 τως, ὡς Σιμωνίδῃ, εὖ ἴσθι, καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν
 διάγει. (11) Ἐπεὶ δὲ ταῦτα πάντα διήκουσεν ὁ Σιμων-
 νίδης, — Καὶ πῶς, ἔφη, ὡς Ἰέρων, εἰ οὕτω πονηρὸν
 ἐστὶ τὸ τυραννεῖν, καὶ τοῦτο σὺ ἔγνωκας, οὐκ ἀπαλ-
 λάττη οὕτω μεγάλου κακοῦ οὔτε σὺ, οὔτε ἄλλος μὲν
 δὴ οὐδεὶς πώποτε ἐκὼν εἶναι τυραννίδος ἀφείτο, ὅς-
 περ ἂν ἀπαξ κτήσαιο; — (12) Ὅτι, ἔφη, ὡς Σιμων-
 νίδῃ, ταύτῃ ἀθλιώτατόν ἐστιν ἢ τυραννίς· οὐδὲ γὰρ
 ἀπαλλαγῆναι δυνατόν αὐτῆς ἐστὶ. Πῶς γὰρ ἂν τις
 ποτὲ ἐξαρκέσειε τύραννος ἢ χρήματα ἐκτίνων, ὅσους
 ἀφείλετο, ἢ δεσμούς ἀντιπάσχοι, ὅσους δὴ ἐδέσμευ-

θεν, ἢ ὅσους κατέκτανε, πῶς ἂν ἰκανὰς ψυχὰς ἀντι-
παράσχοιτο ἀποθανουμένας; (13) Ἀλλ' εἶπερ τῷ ἄλ-
λῳ, ὃ Σιμωνίδῃ, λυσιτελεῖ ἀπάγξασθαι, ἴσθι, ἔφη,
ὅτι τυράννω ἔγωγε εὐρίσκω μάλιστα τοῦτο λυσιτε-
λοῦν ποιῆσαι. Μόνῳ γὰρ αὐτῷ οὔτε ἔχειν, οὔτε
καταθέσθαι τὰ κακὰ λυσιτελεῖ.

C A P. VIII.

(1) Καὶ ὁ Σιμωνίδης ὑπολαβὼν εἶπεν, — Ἀλλὰ τὸ
μὲν νῦν, ὃ Ἰέρων, ἀθύμως ἔχειν σε πρὸς τὴν τυ-
ραννίδα οὐ θαυμάζω, ἐπεὶπερ ἐπιθυμῶν φιλεῖσθαι
ὑπ' ἀνθρώπων, ἐμποδῶν σοι τούτου νομίζεις αὐτὴν
εἶναι. Ἐγὼ μέντοι ἔχειν μοι δοκῶ διδάξαι σε, ὡς
τὸ ἄρχειν οὐδὲν ἀποκωλύει τοῦ φιλεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ
πλεονεκτεῖ γε τῆς ἰδιωτείας. (2) Ἐπισκοποῦντες δέ
αὐτὸ, εἰ οὕτως ἔχει, μήπω ἐκείνο σκοπῶμεν, εἰ διὰ
τὸ μείζον δύνασθαι ὁ ἄρχων καὶ χαρίζεσθαι πλείω
δύναιτ' ἂν, ἀλλ', ἂν τὰ ὅμοια ποιῶσιν ὃ τε ἰδιώτης
καὶ ὁ τύραννος, ἐννόει, πότερος μείζω ἀπὸ τῶν
ἴσων κτᾶται χάριν. Ἀρξομαι δέ σοι ἀπὸ τῶν μικρο-
τάτων παραδειγμάτων. (3) Ἰδὼν γὰρ πρῶτον προς-
ειπάτω τινὰ φιλικῶς ὃ τε ἄρχων καὶ ὁ ἰδιώτης. Ἐν
τούτῳ τὴν ποτέρου πρόσρῃσιν μᾶλλον εὐφραίνειν τὸν
ἀκούσαντα νομίζεις; Ἴθι δὴ, ἐπαινεσάντων ἀμφο-
τέρων τὸν αὐτὸν, τὸν ποτέρου δοκεῖς ἔπαινον ἐξι-
κνεῖσθαι μᾶλλον εἰς εὐφροσύνην; Θύσας δὲ τιμησάτω
ἐκάτερος· τὴν παρὰ ποτέρου τιμὴν μείζονος ἂν χά-
ριτος δοκεῖς τυγχάνειν; (4) Κάμνοντα θεραπευσάτω-

σαν ὁμοίως· οὐκοῦν τοῦτο σαφές, ὅτι αἱ ἀπὸ τῶν δυνατωτάτων θεραπεῖαι καὶ χαρὰν ἐμποιοῦσι μεγίστην; Δότωσαν δὴ τὰ ἴσα· οὐ καὶ ἐν τούτῳ σαφές, ὅτι αἱ ἀπὸ τῶν δυνατωτάτων ἡμίσειαι χάριτες πλεονῆ ὅλον τὸ παρὰ τοῦ ιδιώτου δῶρημα δύνανται;

(5) Ἄλλ' ἔμοιγε δοκεῖ καὶ ἐκ θεῶν τιμὴ τις καὶ χάρις συμπαρέπεσθαι ἀνδρὶ ἄρχοντι. Μὴ γὰρ ὅτι καλλίονα ποιεῖ ἄνδρα, ἀλλὰ καὶ τὸν αὐτὸν τοῦτον θεώμεθά τε ἡδιον, ὅταν ἄρχῃ, ἢ ὅταν ἰδιωτεύῃ, διαλεγόμενοί τε ἀγαλλόμεθα τοῖς προτετιμημένοις μᾶλλον, ἢ τοῖς ἐκ τοῦ ἴσου ἡμῖν οὔσι. (6) Καὶ μὴν παιδικά γε, ἐν οἷς δὴ καὶ σὺ μάλιστα κατεμέμψω τὴν τυραννίδα, ἥκιστα μὲν γῆρας ἄρχοντος δυσχεραίνει, ἥκιστα δ' αἰσχος, πρὸς ὃν ἂν τυγχάνῃ ὁμιλῶν, τούτου ὑπολογίζεται. Αὐτὸ γὰρ τὸ τιμηθῆναι μάλιστα συνεπικοσμεῖ, ὥστε τὰ μὲν δυσχεροῦ ἄφάνιζεν, τὰ δὲ καλὰ λαμπρότερα ἀναφαίνειν. (7) Ὅποτε γε μὴν ἐκ τῶν ἴσων ὑπουργημάτων μειζόνων χαρίτων ὑμεῖς τυγχάνετε, πῶς οὐκ, ἐπειδὴν γε ὑμεῖς πολλαπλάσια μὲν διαπράττοντες ὠφελεῖν δύνησθε, πολλαπλάσια δὲ δωρεῖσθαι ἔχητε, ὑμᾶς καὶ πολὺ μᾶλλον φιλεῖσθαι τῶν ιδιωτῶν προσήκει; (8) Καὶ ὁ Ἰέρων εὐθύς ὑπολαβὼν, Ὅτι νῆ Δία, ἔφη, ὦ Σιμωνίδη, καὶ ἐξ ὧν ἀπεχθάνονται οἱ ἄνθρωποι, ἡμᾶς πολὺ πλείω τῶν ιδιωτῶν ἀνάγκη ἐστὶ πραγματεύεσθαι. (9) Πρακτέον μὲν γε χρήματα, εἰ μέλλοιμεν ἕξειν δαπανῶν εἰς τὰ δέοντα· ἀναγκαστέον δὲ φυλάσσειν, ὅσα δεῖται φυλακῆς· κολαστέον δὲ τοὺς ἀδίκους, κωλυτέον δὲ τοὺς

ὕβριζειν βουλομένους· καὶ ὅταν γε τάχους καιρὸς παρασιτῆ, ἢ πεζῆ ἢ κατὰ θάλασσαν ἐξορμᾶσθαι, οὐκ ἐπιτρεπτέον τοῖς ῥαδιουργοῦσιν. (10) Ἔτι δὲ μισθοφόρων μὲν ἀνδρὶ τυράννῳ δεῖ· τούτου δὲ βαρύτερον φόρημα οὐδέν ἐστι τοῖς πολίταις. Οὐ γὰρ τυράννοις ἰσοτίμους, ἀλλὰ πλεονεξίας ἔνεκα νομίζουσι τούτους τρέφεσθαι.

C A P. I X.

(1) Πρὸς ταῦτα δὴ πάλιν εἶπεν ὁ Σιμωνίδης, — Ἄλλ' ὅπως μὲν οὐ πάντων τούτων ἐπιμελητέον, ἃ ἴερω, οὐ λέγω. Ἐπιμέλειαί γε μέντοι μοι δοκοῦσιν αἱ μὲν πάνυ πρὸς ἔχθραν ὄγειν, αἱ δὲ πάνυ διὰ χαρίτων εἶναι. (2) Τὸ μὲν γὰρ διδάσκειν, ἃ ἐστι βέλτιστα, καὶ τὸν κάλλιστα ταῦτα ἐξεργαζόμενον ἐπαινεῖν, καὶ τιμᾶν, αὕτη μὲν ἢ ἐπιμέλεια διὰ χαρίτων γίγνεται· τὸ δὲ τὸν ἐνδεῶς τι ποιοῦντα λοιδορεῖν τε καὶ ἀναγκάζειν, καὶ ζημιοῦν καὶ κολάζειν, ταῦτα δὲ ἀνάγκη δι' ἀπεχθείας μᾶλλον γίγνεσθαι. (3) Ἐγὼ οὖν φημὶ, ἀνδρὶ ἄρχοντι τὸ μὲν τὸν ἀνάγκης δεόμενον ἄλλοις προστακτέον εἶναι κολάζειν, τὸ δὲ τὰ ἄθλα ἀποδιδόναι δι' αὐτοῦ ποιητέον. Ὡς δὲ ταῦτα καλῶς ἔχει, μαρτυρεῖ τὰ γιγνόμενα. (4) Καὶ γὰρ ὅταν χοροὺς ἡμῖν βουλώμεθα ἀγωνίζεσθαι, ἄθλα μὲν ὁ ἄρχων προτίθῃσιν, ἀθροίζειν δὲ αὐτοὺς προστέτακται χορηγοῖς, καὶ ἄλλοις διδάσκειν, καὶ ἀνάγκην προστιθέναι τοῖς ἐνδεῶς τι ποιοῦσιν. Οὐκοῦν εὐθύς ἐν τούτοις τὸ μὲν ἐπίχαρι διὰ τοῦ ἄρχοντος

ἐγενετο, τὰ δ' ἀντίτυπα δι' ἄλλων. (5) Τί οὖν κωλύει
 καὶ τἄλλα τὰ πολιτικὰ οὕτω περαίνεσθαι; Διήρην-
 ται μὲν γὰρ ἅπασαι αἱ πόλεις αἱ μὲν κατὰ φυλὰς,
 αἱ δὲ κατὰ μοίρας, αἱ δὲ κατὰ λόχους· καὶ ἄρχον-
 τες ἐφ' ἐκάστῳ μέρει ἐφεστήκασιν. (6) Οὐκοῦν εἴ τις
 καὶ τούτοις, ὡςπερ τοῖς χοροῖς, ἄθλα προτιθείη καὶ
 εὐσπλίας, καὶ εὐταξίας, καὶ ἰππικῆς, καὶ ἀλκῆς τῆς
 ἐν πολέμῳ, καὶ δικαιοσύνης τῆς ἐν συμβολαίοις, εἰ-
 κὸς καὶ ταῦτα πάντα διὰ φιλονεικίαν εὐτόνως ἀσκεῖ-
 σθαι. (7) Καὶ ναὶ μὰ Δία ὀρμῶντό γ' ἂν θᾶσσον, ὅποι
 δέοι, τιμῆς ὀρεγόμενοι, καὶ χρήματα θᾶσσον ἂν εἰς-
 φέροισιν, ὅποτε τούτου καιρὸς εἴη, καὶ (τὸ πάντων
 μὲν χρησιμώτατον, ἧκιστα δὲ εἰθισμένον διὰ φιλο-
 νεικίας πράσσεσθαι) ἡ γεωργία αὐτὴ ἂν πολὺ ἐπι-
 δοίη, εἴτις ἄθλα προτιθείη κατ' ἀγρούς ἢ κατὰ κώ-
 μαις τοῖς κάλλιστα τὴν γῆν ἐξεργαζομένοις, καὶ τοῖς
 εἰς τοῦτο τῶν πολιτῶν ἐρόωμένως τρεπομένοις πολλὰ
 ἂν ἀγαθὰ περαίνοιτο. (8) Καὶ γὰρ αἱ πρόσοδοι αὖ-
 ξοῖντ' ἂν, καὶ ἡ σωφροσύνη πολὺ μᾶλλον σὺν τῇ ἀσχολί-
 ᾳ συμπαρομαρτοῖ. Καὶ μὴν κακουργίαι γεῆσσον τοῖς
 ἐνεργοῖς ἐμφύονται. (9) Εἰ δὲ καὶ ἐμπορία ὠφελεῖ τι
 πόλιν, τιμώμενος ἂν ὁ πλεῖστα τοῦτο ποιῶν καὶ ἐμ-
 πόρους ἂν πλείους ἀγείροι. Εἰ δὲ φανερόν γένοιτο,
 ὅτι καὶ ὁ πρόσοδόν τινα ἄλυπον ἐξευρίσκων τῇ πόλει
 τιμήσεται, οὐδ' αὐτὴ ἂν ἡ σκέψις ἀργοῖτο. (10) Ὡς
 δὲ συνελόντι εἰπεῖν, εἰ καὶ κατὰ πάντων ἐμφανὲς εἴη,
 ὅτι ὁ ἀγαθόν τι εἰσηγούμενος οὐκ ἀτίμητος ἔσται,
 πολλοὺς ἂν καὶ τοῦτο ἐξορμήσειεν ἔργον ποιεῖσθαι.

τὸ σκοπεῖν τι ἀγαθόν. Καὶ ὅταν γε πολλοῖς περὶ τῶν ὠφελίμων μέλη, ἀνάγκη, εὐρίσκεισθαι τε μᾶλλον καὶ ἐπιτελεῖσθαι. (11) Εἰ δὲ φοβῆ, ὡς Ἰέρων, μὴ ἐν πολλοῖς ἀθλῶν προτεθειμένων πολλαὶ δαπάναι γίνωνται, ἐνόησον, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐμπορεύματα λυσιτελέστερα, ἢ ὅσα ἀνθρώποι ἀθλῶν ἀνοῦνται. Ὅρᾳς ἐν ἵππικοῖς καὶ χορηγικοῖς ἀγῶσιν ὡς μικρὰ ἀθλα μεγάλας δαπάνας καὶ πολλοὺς πόρους καὶ πολλὰς ἐπιμελείας ἐξάγεται ἀνθρώπων;

C A P. X.

(1) Καὶ ὁ Ἰέρων εἶπεν, — Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὅτι Σιμωνίδη, καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν· περὶ δὲ τῶν μισθοφόρων ἔχεις τι εἰπεῖν, ὡς μὴ μισεῖσθαι δι' αὐτούς; ἢ λέγεις, ὡς φιλίαν κτησάμενος ἀρχῶν οὐδὲν ἔτι δεήσεται δορυφόρων; — (2) Ναὶ μὰ Δία, εἶπεν ὁ Σιμωνίδης, δεήσεται μὲν οὖν. Οἶδα γὰρ, ὅτι ὡςπερ ἐν ἵπποις, οὕτω καὶ ἐν ἀνθρώποις τισὶν ἐγγίγνεται, ὅσα ἂν ἐκπλεωτὰ δέοντα ἔχῃσι, τοσοῦτω ὑβριστοτέροις εἶναι. (3) Τοὺς μὲν οὖν τοιοῦτους μᾶλλον ἂν σωφρονίζοι ὁ ἀπὸ τῶν δορυφόρων φόβος. Τοῖς δὲ καλοῖς καγαθοῖς ἀπ' οὐδενὸς ἂν μοι δοκεῖς τοσαῦτα ὠφελήματα παρασχεῖν, ὅσα ἀπὸ τῶν μισθοφόρων. (4) Τρέφεις μὲν γὰρ δήπου καὶ σὺ αὐτοὺς σαυτῶ φύλακας· ἤδη δὲ πολλοὶ καὶ δεσπόται βίῃ ὑπὸ τῶν δούλων ἀπέθανον. Εἰ οὖν ἐν πρώτον τοῦτ' εἴη τῶν προστεταγμένων τοῖς μισθοφόροις, ὡς πάντων ὄντας δορυφόρους τῶν πολιτῶν βοηθεῖν πᾶσιν, ἂν τι τοι-

οὔτον αἰσθάνονται . . . Γίνονται δέ που, ὡς πάντες ἐπιστάμεθα, κακοῦργοι ἐν πόλεσιν· εἰ οἶν καὶ τούτους φυλάττειν εἶεν τεταγμένοι, καὶ τοῦτ' ἂν εἰδεῖεν ὑπ' αὐτῶν ὠφελούμενοι. (5) Πρὸς δέ τούτοις, καὶ τοῖς ἐν τῇ χώρᾳ ἐργάταις καὶ κτήνεσιν οὔτοι ἂν εἰκότως καὶ θάρσος καὶ ἀσφάλειαν δύναιντο μάλιστα παρέχειν, ὁμοίως μὲν τοῖς σοῖς ἰδίους, ὁμοίως δὲ τοῖς ἀνὰ τὴν χώραν. Ἰκανοὶ γε μὴν εἰσὶ καὶ σχολὴν παρέχειν τοῖς πολίταις τῶν ἰδίων ἐπιμελεῖσθαι, τὰ ἐπίκαιρα φυλάσσοντες. (6) Πρὸς δὲ τούτοις, καὶ πολεμίων ἐφόδους κρυφαίας καὶ ἔξαιναίας τίνες ἐτοιμότεροι ἢ προαισθῆσθαι ἢ κωλύσαι τῶν ἀεὶ ἐν ὅπλοις τε ὄντων καὶ συντεταγμένων; Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῇ στρατείᾳ τί ἐστιν ὠφελιμώτερον πολίταις μισθοφόρων; τούτους γὰρ προπονεῖν, καὶ προκινδυνεύειν, καὶ προφυλάττειν εἰκὸς ἐτοιμοτάτους εἶναι. (7) Τὰς δ' ἀγχιτέρονας πόλεις οὐκ ἀνάγκη διὰ τοὺς ἀεὶ ἐν ὅπλοις ὄντας καὶ εἰρήνης μάλιστα ἐπιθυμεῖν; οἱ γὰρ συντεταγμένοι καὶ σώζειν τὰ τῶν φίλων μάλιστα, καὶ σφάλλειν τὰ τῶν πολεμίων δύναιντ' ἂν. (8) Ὅταν γε μὴν γνῶσιν οἱ πολῖται, ὅτι οὔτοι κακὸν μὲν οὐδὲν ποιούσι τὸν μηδὲν ἀδικοῦντα, τοὺς δὲ κακουργεῖν βουλομένους κωλύουσι, βοηθοῦσι δὲ τοῖς ἀδικουμένοις, προνοοῦσι δὲ καὶ προκινδυνεύουσι τῶν πολιτῶν, πῶς οὐκ ἀνάγκη καὶ δαπανᾶν εἰς τούτους ἡδιστα; Τρέφουσι γοῦν καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ μείοσι τούτων φύλακας.

CAP. XI.

(1) Χρὴ δέ, ὦ Ἰέρων, οὐδ' ἀπὸ τῶν ἰδίων κτημάτων ὀκνεῖν δαπανᾶν εἰς τὸ κοινὸν ἀγαθόν. Καὶ γὰρ ἔμοιγε δοκεῖ τὰ εἰς τὴν πόλιν ἀναλούμενα μᾶλλον εἰς τὸ δέον τελεῖσθαι ἢ τὰ εἰς τὸ ἴδιον ἀνδρὶ τυράννῳ.

(2) Καθ' ἓν δ' ἕκαστον σκοπῶμεν. Οἰκίαν πότερον ὑπερβαλλούσῃ δαπάνῃ κεκαλλωπισμένην μᾶλλον ἢ γῆ κόσμον ἂν σοι παρέχειν, ἢ πᾶσαν τὴν πόλιν τείχεσσι τε καὶ ναοῖς καὶ παραστάσι καὶ ἀγοραῖς καὶ λιμέσι κατεσκευασμένην; (3) Ὅπλοις δὲ πότερον τοῖς ἔκπα γλοτάτοις αὐτὸς κατακεκοσμημένος δεινότερος ἂν φαίνοιο τοῖς πολεμίοις, ἢ τῆς πόλεως ὅλης εὐόπλου σοι οὔσης; (4) Προςόδους δὲ ποτέρως ἂν δοκεῖς πλείονας γίνεσθαι, εἰ τὰ σὰ ἴδια μόνον ἐνεργὰ ἔχοις, ἢ εἰ τὰ πάντων τῶν πολιτῶν μεμηχανημένος εἴης ἐνεργὰ εἶναι; (5) Τὸ δὲ πάντων κάλλιστον καὶ μεγαλοπρεπέστατον νομιζόμενον εἶναι ἐπιτήδευμα, ἄρματοτροφίαν, ποτέρως ἂν δοκεῖς μάλιστα κοσμεῖν, εἰ αὐτὸς πλεῖστα τῶν Ἑλλήνων ἄρματα τρέφοις τε, καὶ πέμποις εἰς τὰς πανηγύρεις, ἢ εἰ ἐκ τῆς πόλεως πλεῖστοι μὲν ἵπποτρόφοι εἶεν, πλεῖστοι δ' ἀγωνίζονται; Νικῶν δὲ πότερα δοκεῖς κάλλιον εἶναι ἄρματος ἀρετῆ, ἢ πόλεως, ἧς προστατεύεις, εὐδαιμονία; (6) Ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδὲ προσήκειν φημὶ ἀνδρὶ τυράννῳ πρὸς ἰδιώτας ἀγωνίζεσθαι. Νικῶν μὲν γὰρ οὐκ ἂν θαυμάζοιο, ἀλλὰ φθονοῖο, ὡς ἀπὸ πολλῶν οἴκων τὰς δαπάνας ποιούμενος· νικώμενος δ' ἂν πάντων μάλιστα καταγελάῃο. (7) Ἄλλ' ἐγὼ σοι φημὶ, ὦ Ἰέρων, πρὸς

ἄλλους προστάτας πόλεων τὸν ἀγῶνα εἶναι, ὧν ἐὰν
 σὺ εὐδαιμονεστάτην τὴν πόλιν, ἧς προστατεύεις, πα-
 ρέχῃς, εὖ ἴσθι νικῶν τῷ καλλίστῳ καὶ μεγαλοπρεπε-
 στάτῳ ἐν ἀνθρώποις ἀγωνίσματι. (8) Καὶ πρῶτον
 μὲν εὐθύς κατειργασμένος ἂν εἴης τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ
 τῶν ἀρχομένων· οὗ δὴ σὺ ἐπιθυμῶν τυγχάνεις· ἔπει-
 τα δὲ τὴν σὴν νίκην οὐκ ἂν εἰς εἴη ὁ ἀνακηρύττων,
 ἀλλὰ πάντες ἀνθρώποι ὑμνοῖεν ἂν τὴν σὴν ἀρετὴν.
 (9) Περιβλεπτος δὲ ὢν, οὐχὶ ὑπὸ ἰδιωτῶν μόνον, ἀλλὰ
 καὶ ὑπὸ πολλῶν πόλεων ἀγαπῶ ἂν, καὶ θαυμαστὸς
 οὐκ ἰδίᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ δημοσίᾳ παρὰ πᾶσιν ἂν
 εἴης. (10) Καὶ ἐξείη μὲν ἂν σοι ἕνεκεν ἀσφαλείας· εἴ-
 ποι βούλοιο, θεωρήσοντι πορεύεσθαι, ἐξείη δ' ἂν
 αὐτοῦ μένοντι τοῦτο πράττειν. Αἰεὶ γὰρ ἂν παρα-
 σοὶ πανήγυρις εἴη τῶν βουλομένων ἐπιδεικνύναι,
 εἴτις τι σοφὸν, ἢ καλὸν, ἢ ἀγαθὸν ἔχοι, τῶν δὲ καὶ
 ἐπιθυμούντων ὑπηρετεῖν. (11) Πᾶς δὲ ὁ μὲν παρῶν
 σύμμαχος ἂν εἴη σοι, ὁ δὲ ἀπῶν ἐπιθυμοῖη ἂν ἰδεῖν
 σε. Ὡστε οὐ μόνον φιλοῖο ἂν, ἀλλὰ καὶ ἐρωῖο ὑπ' ἀν-
 θρώπων· καὶ τοὺς καλοὺς οὐ πειρᾶν, ἀλλὰ πειρώ-
 μενον ὑπ' αὐτῶν ἀνέχεσθαι ἂν σε δεοί· φόβον δὲ οὐκ
 ἂν ἔχοις, ἀλλ' ἄλλοις παρέχοις, μήτι πάθῃς. (12) Ἐκόν-
 τας δὲ τοὺς πειθόμενους ἔχοις ἂν, καὶ ἐθελουσίως
 σου προνοοῦντας θεῶ ἂν. Εἰ δέ τις κίνδυνος εἴη, οὐ
 συμμάχους μόνον, ἀλλὰ καὶ προμάχους καὶ προθύ-
 μους ὁράῃς ἂν· πολλῶν μὲν δωρεῶν ἀξιούμενος, οὐκ
 ἀπορῶν δὲ, ὅτι τούτων εὐμενεῖ μεταδώσεις· πάντας
 μὲν συγκαίροντας ἔχων ἐπὶ τοῖς σοῖς ἀγαθοῖς, πάσι

τας δὲ πρὸ τῶν σῶν, ὡςπερ τῶν ἰδίων, μαχομέ-
 νους. (13) Θησαυρούς γε μὴν ἔχοις ἂν πάντας τοὺς
 παρὰ τοῖς φίλοις πλούτους. Ἀλλὰ θαρρόων, ὧ Ἰέ-
 ρων, πλούτιζε μὲν τοὺς φίλους· σαυτὸν γὰρ πλου-
 τιεῖς· αὖξε δὲ τὴν πόλιν· σαυτῷ γὰρ δύναμιν πε-
 ριάφεις· κτῶ δὲ αὐτῇ συμμάχους, . . . (14) Νόμιζε
 δὲ τὴν μὲν πατρίδα, οἶκον· τοὺς δὲ πολίτας, ἑταίρους
 τοὺς δὲ φίλους, τέκνα σεαυτοῦ· τοὺς δὲ παῖδας, ὅ
 τι περ τὴν σὴν ψυχὴν· καὶ τούτους πάντας πειρω-
 νικᾶν εὖ ποιῶν. (15) Ἐὰν γὰρ τοὺς φίλους κρατῆς
 εὖ ποιῶν, οὐ μὴ σοι δύνωνται ἀντέχειν οἱ πολέμιοι.
 Κἂν ταῦτα πάντα ποιῆς, εὖ ἴσθι πάντων τῶν ἐν
 ἀνθρώποις κάλλιστον καὶ μακαριώτατον κτῆμα κε-
 κτημένος· εὐδαιμονῶν γὰρ οὐ φθονηθήσῃ.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΑΓΗΣΙΛΑΘΝ.

C A P I.

(1) Οἶδα μὲν, ὅτι τῆς Ἀγησιλάου ἀρετῆς τε καὶ δόξης οὐ ῥάδιον ἄξιον ἔπαινον γράψαι· ὁμῶς δ' ἐγχειρητέον. Οὐ γὰρ ἂν καλῶς ἔχοι, εἰ, ὅτι τελείως ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐγένετο, διὰ τοῦτο οὐδὲ μειόνων τυγχάνοι ἐπαινῶν. (2) Περὶ μὲν οὖν εὐγενείας αὐτοῦ τί ἄν τις μείζον καὶ κάλλιον εἰπεῖν ἔχοι, ἢ ὅτι ἔτι καὶ νῦν τοῖς προγόνοις ὀνομαζομένοις ἀπομνημονεύεται, ὅποστος ἐγένετο ἀφ' Ἡρακλέους, καὶ τούτοις οὐκ ἰδιώταις, ἀλλ' ἐκ βασιλέων βασιλεῦσιν; (3) Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ταύτη γ' ἂν τις ἔχοι καταμέμψασθαι αὐτοῖς, ὡς βασιλεύουσι μὲν, πόλεως δὲ τῆς ἐπιτυχούσης· ἀλλ' ὥσπερ τὸ γένος αὐτῶν τῆς πατρίδος ἐντιμότατον, οὕτω καὶ ἡ πόλις ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐνδοξοτάτη· ὥστε οὐ δευτέρων προτεύουσιν, ἀλλ' ἡγεμόνων ἡγεμονεύουσι. (+) Τῆδέ γε μὴν καὶ κοινῇ ἄξιον ἐπαινεῖσαι τὴν τε πατρίδα, καὶ τὸ γένος αὐτοῦ. Ἡ τε γὰρ πόλις οὐδεπώποτε φθονήσασα τοῦ προτετιμηθῆσθαι αὐτοῦς, ἐτεχείρησε καταλῦσαι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, οἳ τε βασιλεῖς οὐδεπώποτε μειζόνων ὠρέχθησαν, ἢ ἐφ' οἷσπερ

ἔξαρχῆς τὴν βασιλείαν παρέλαβον. Τοιγαροῦν ἄλλη μὲν οὐδεμία ἀρχὴ φανερά ἐστι διαγεγενημένη ἀδιάσπαστος, οὔτε δημοκρατία, οὔτε ὀλιγαρχία, οὔτε τυραννίς, οὔτε βασιλεία· αὕτη δὲ μόνη διαμένει συνεχῆς βασιλεία. (5) Ὡς γε μὴν, καὶ πρὶν ἄρξαι, ἄξιος τῆς βασιλείας ἐδόκει εἶναι Ἀγησίλαος, τάδε τὰ σημεῖα. Ἐπεὶ γὰρ Ἄγις, βασιλεὺς ὢν, ἐτελεύτησεν, ἐρισάντων περὶ τῆς ἀρχῆς Λεωτυχίδα μὲν, ὡς Ἄγιδος ὄντος υἱοῦ, Ἀγησιλάου δὲ, ὡς Ἀρχιδάμου, κρίνασα ἢ πόλις ἀνεπικλητότερον εἶναι Ἀγησίλαον καὶ τῷ γένει καὶ τῇ ἀρετῇ, τοῦτον ἐστήσατο βασιλέα. Καίτοι τὸ ἐν τῇ κρατίστῃ πόλει ὑπὸ τῶν ἀρίστων κριθέντα τοῦ καλλίστου γέροντος ἀξιωθῆναι, ποίων ἔτι τεκμηρίων προσδεῖται τῆς γε, πρὶν ἄρξαι αὐτὸν, ἀρετῆς;

(6) Ὅσα γε μὴν ἐν τῇ βασιλείᾳ διεπράξατο, νῦν διηγῆσομαι· ἀπὸ γὰρ τῶν ἔργων καὶ τοὺς τρόπους αὐτοῦ κάλλιστα νομίζω καταδήλους ἔσεσθαι. Ἀγησίλαος τοίνυν ἔτι μὲν νέος ὢν ἔτυχε τῆς βασιλείας· ἄρτι δὲ ὄντος αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ, ἐξηγγέλθη βασιλεὺς ὁ Περσῶν ἀθροίζων καὶ ναυτικὸν καὶ πεζὸν πολὺ στράτευμα ὡς ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. (7) Βουλευομένων δὲ περὶ τούτων Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων, Ἀγησίλαος ὑπέστη, ἐὰν δῶσιν αὐτῷ τριάκοντα μὲν Σπαρτιατῶν, διςχιλίους δὲ νεοδαμάδεις, εἰς ἑξακισχιλίους δὲ τὸ σύνταγμα τῶν συμμάχων, διαβήσεται εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ πειράσεται εἰρήνην ποιῆσαι, ἢ, ἂν πολεμεῖν βούληται ὁ βάρβαρος, ἄσχο

λιαν αὐτῶ παρέξειν στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας.
 (8) Εὐθύς μὲν οὖν πολλοὶ πανυ ἠγάσθησαν αὐτὸ
 τοῦτο, τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἐπειδὴ ὁ Πέρσης πρόσθεν ἐπὶ
 τὴν Ἑλλάδα διέβη, ἀντιδιαβῆναι ἐπ' αὐτὸν, τό, τε
 αἰρεῖσθαι ἐπιόντα μᾶλλον ἢ ὑπομένοντα μάχεσθαι
 αὐτῶ, καὶ τὸ τᾶκείνου δαπανῶντα βούλεσθαι μᾶλ-
 λον ἢ τὰ τῶν Ἑλλήνων πολεμεῖν· κάλλιστον δὲ πάν-
 των ἐκρίνετο, μὴ περὶ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ περὶ τῆς
 Ἀσίας τὸν ἀγῶνα καθιστάναι. (9) Ἐπεὶ γε μὴν λαβὼν
 τὸ στρατεύμα ἐξέπλευσε, πῶς ἂν τις σαφέστερον ἐπι-
 δείξειεν, ὡς ἐστρατήγησεν, ἢ εἰ αὐτὰ διηγήσαιτο, ἃ
 ἔπραξεν; (10) Ἐν τοίνυν τῇ Ἀσίᾳ ἤδε πρώτη προῶ-
 ξις ἐγένετο. Τισσαφέρνης μὲν ὤμοσεν Ἀγησίλαῶ, εἰ
 σπείσαιτο, ἕως ἔλθοιεν, οὓς πέμπειεν πρὸς βασιλέα
 ἀγγέλους, διαπράξασθαι αὐτῶ ἀφεθῆναι αὐτονόμους
 τὰς ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις Ἑλληνίδας· Ἀγησίλαος δὲ
 ἀντώμοσε, σπονδὰς ἄξειν ἀδόλως, ὁρισάμενος τῆς
 πράξεως τρεῖς μῆνας. (11) Ὁ μὲν δὴ Τισσαφέρνης,
 ἃ ὤμοσεν, εὐθύς ἐψεύσατο· ἀντὶ γὰρ τοῦ εἰρήνην
 πράσσειν, στρατεύμα πολὺ παρὰ βασιλέως, πρὸς ἑ-
 πρόσθεν εἶχε, μετεπέμπετο. Ἀγησίλαος δὲ, καίπερ
 αἰσθόμενος ταῦτα, ὅμως ἐνέμεινε ταῖς σπονδαῖς
 (12) Ἐμοὶ οὖν τοῦτο πρῶτον καλὸν δοκεῖ διαπράξα-
 σθαι, ὅτι Τισσαφέρνην μὲν ἐμφανίσας ἐπίορκον,
 ἄπιστον πᾶσιν ἐποίησεν· ἑαυτὸν δ' ἀντεπιδείξας
 πρῶτον μὲν ὄρκους ἐμπεδοῦντα, ἔπειτα συνθήκας μὴ
 ψευδόμενον, πάντα ἐποίησε καὶ Ἕλληνας καὶ βαρ-
 βάρους θαρρόοντας συντίθεσθαι αὐτῶ, εἴτι βούλοι-

το. (13)² Ἐπεὶ δὲ μέγα φρονήσας ὁ Τισσαφέρνης ἐπὶ τῷ καταβάντι στρατεύματι, προεῖπεν Ἄγησιλάῳ πόλεμον, εἰ μὴ ἄπιοι ἐκ τῆς Ἀσίας· οἱ μὲν ἄλλοι σύμμαχοι καὶ Λακεδαιμονίων οἱ παρόντες μάλα ἀχθυσθέντες φανεροὶ ἐγένοντο, νομίζοντες μείονα τὴν παροῦσαν δύναμιν Ἄγησιλάῳ τῆς βασικῆς παρασκευῆς εἶναι· Ἄγησίλαος δὲ μάλα φαιδρῶ τῷ προσώπῳ ἀπαγγεῖλαι τῷ Τισσαφέρνει τοὺς πρέσβεις ἐκέλευσεν, ὡς πολλὴν χάριν αὐτῷ ἔχει, ὅτι ἐπισηκῆσας αὐτὸς μὲν πολεμίους τοὺς θεοὺς ἐκτήσατο, τοῖς δ' Ἕλλησ. συμμαχοὺς ἐποίησεν. (14)³ Ἐκ δὲ τούτου εὐθύς τοῖς μὲν στρατιώταις παρήγγειλε συσκευάζεσθαι ὡς εἰς στρατείαν· ταῖς δὲ πόλεσιν, εἰς ἃς ἀνάγκη ἦν ἀφικνεῖσθαι στρατευσόμενῳ ἐπὶ Καρίαν, προεῖπεν ἀγορὰν παρασκευάζειν. Ἐπέστειλε δὲ καὶ Ἴωσι καὶ Αἰολεῦσι καὶ Ἕλλησποντίοις πέμπειν πρὸς αὐτὸν εἰς Ἐφεσον τοὺς συστρατευσομένους. (15)⁴ Ὁ μὲν οὖν Τισσαφέρνης, καὶ ὅτι ἵππικὸν οὐκ εἶχεν ὁ Ἄγησίλαος, ἢ δὲ Καρία ἀφίππος ἦν, καὶ ὅτι ἠγεῖτο αὐτὸν ὀργίζεσθαι αὐτῷ διὰ τὴν ἀπάτην, τῷ ὄντι νομίσας ἐπὶ τὸν αὐτοῦ οἶκον εἰς Καρίαν ὀρμήσειν αὐτὸν, τὸ μὲν πεζὸν ἅπαν διεβίβασεν ἐκεῖσε, τὸ δὲ ἵππικὸν εἰς τὸ Μαιάνδρου πεδῖον περιήγαγε, νομίζων ἰκανὸς εἶναι καταπατήσαι τῇ ἵππῳ τοὺς Ἕλληνας, πρὶν εἰς τὰ δύσιπλα ἀφικέσθαι. (16)⁵ Ὁ δὲ Ἄγησίλαος, ἀντὶ τοῦ ἐπὶ Καρίαν ἵεναι, εὐθύς ἀντιστρέψας ἐπὶ Φρυγίας ἐπορεύετο· καὶ τὰς τε ἐν τῇ πορείᾳ ἀπαντῶσας δυνάμεις ἀναλαμβάνων ἦγε, καὶ τὰς πόλεις κατεστρέφετο, καὶ

ἐμβυλῶν ἀπροσδοκῆτως, παμπληθῆ χρήματα ἔλαβε. (17) Στρατηγικὸν οὖν καὶ τοῦτο ἐδόκει διαπραΰνασθαι, ὅτι, ἐπεὶ πόλεμος προεβρόχθη, καὶ τὸ ἔξαπατᾶν ὀσιόν τε καὶ δίκαιον ἐξ ἐκείνου ἐγένετο, παῖδα ἀπέδειξε τὸν Τιωσαφέρην τῆ ἀπάτῃ· φρονίμως δὲ καὶ τοὺς φίλους ἐνταῦθα ἔδοξε πλουτίσαι. (18) Ἐπεὶ γὰρ, διὰ τὸ πολλὰ χρήματα εἰληφθαι, ἀντίπροικα τὰ πάντα ἐπωλεῖτο, τοῖς μὲν φίλοις προεῖπεν ἄνευσθαι, εἰπὼν, ὅτι καταβήσῃτο ἐπὶ θάλασσαν ἐν τάχει τὸ στρατεύμα κατὰ γων· τοὺς δὲ λαφυροπάλας ἐκέλευσε γραφομένους, ὅπόσου τι πρῖαιντο, προῖεσθαι τὰ χρήματα· ὡςτ' οὐδὲν προτελέσαντες οἱ φίλοι αὐτοῦ, οὐδὲ τὸ δημόσιον βλάβαντες, πάντες παμπληθῆ χρήματα ἔλαβον. (19) Ἔτι δὲ ὁπότε αὐτόμολοι, ὡς εἰκὸς, πρὸς βασιλέα ἰόντες χρήματα ἐθέλοιεν ὑψηγεῖσθαι, καὶ ταῦτα ἐπεμέλετο ὡς διὰ τῶν φίλων ἀλισκοῖτο, ὅπως ἅμα μὲν χρηματίζονται, ἅμα δὲ ἐνδοξότεροι γίγνοιτο. Διὰ μὲν δὴ ταῦτα εὐθὺς πολλοὺς ἐραστὰς τῆς αὐτοῦ φιλίας ἐποιήσατο. (20) Γινώσκων δ', ὅτι ἢ μὲν πορθουμένη καὶ ἐρημουμένη χώρα οὐκ ἂν δύναίτο πολὺν χρόνον στρατεύμα φέρειν, ἢ δ' οἰκουμένη μὲν, σπειρομένη δὲ, ἀένναον ἂν τὴν τροφήν παρέχοι, ἐπεμέλετο οὐ μόνον τοῦ βία χειροῦσθαι τοὺς ἐναντίους, ἀλλὰ καὶ τοῦ πράοτητι προσάγεσθαι. (21) Καὶ πολλάκις μὲν προηγόρευε τοῖς στρατιώταις τοὺς ἀλισκομένους μὴ ὡς ἀδίκους τιμωρεῖσθαι, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπους ὄντας φυλάσσειν· πολλάκις δὲ, ὁπότε μεταστρατοπεδεύοιτο, εἰ αἰσθοι-

το καταλειμμένα παιδάρια μικρὰ ἐμπόρων, (ὅ πολλοὶ ἐπώλουν, διὰ τὸ νομίζειν μὴ δύνασθαι ἂν φέρειν αὐτὰ καὶ τρέφειν) ἐπεμελετο καὶ τούτων, ὅπως συγκομίζοιτό ποι. Τοῖς δ' αὖ διὰ γῆρας καταλειπομένοις αἰχμαλώτοις προσέταττεν ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν, ὡς μήτε ὑπὸ κυνῶν, μήθ' ὑπὸ λύκων διαφθείροιντο. Ὡστε οὐ μόνον οἱ πυνθανόμενοι ταῦτα, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀλισκόμενοι εὐμενεῖς αὐτῷ ἐγίγνοντο. (22) Ὅπόσας δὲ πόλεις προσαγάγοιτο, ἀφαιρῶν αὐτῶν, ὅσα δοῦλοι δεσπόταις ὑπηρετοῦσι, προσέταττεν, ὅσα ἐλεύθεροι ἄρχουσι πείθονται· καὶ τῶν κατὰ κράτος ἀναλώτων τειχέων τῆ φιλανθρωπίᾳ ὑπὸ χεῖρα ἐποιεῖτο. (23) Ἐπεὶ μέντοι ἄνὰ τὰ πεδία οὐδὲ ἐν τῇ Φρυγίᾳ ἐδύνατο στρατεύεσθαι διὰ τὴν Φαρναβάζου ἰππείαν, ἔδοξεν αὐτῷ ἰππικὸν κατασκευαστέον εἶναι, ὡς μὴ δραπετεύοντα πολεμεῖν δέοι αὐτόν. Τοὺς μὲν οὖν πλουσιωτάτους ἐκ πασῶν τῶν ἐκεῖ πόλεων ἰπποτροφεῖν κατέλεξε· προεῖπε δὲ, ὅστις παρέχοιτο ἵππον καὶ ὄπλα καὶ ἄνδρα δόκιμον, ὡς ἐξέσοιτο αὐτῷ μὴ στρατεύεσθαι· καὶ ἐποίησεν οὕτως ἕκαστον προθύμως ταῦτα πράττειν, ὡςπερ ἂν τις τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀποθανούμενον προθύμως μαστεύοι. (24) Ἐτάξε δὲ καὶ πόλεις, ἐξ ὧν δέοι τοὺς ἰππέας παρασκευάζειν, νομίζων ἐκ τῶν ἰπποτρόφων πόλεων εὐθύς καὶ φρονηματίας μάλιστα ἂν ἐπὶ τῇ ἰππικῇ γενέσθαι. Καὶ τοῦτ' οὖν ἀγαστῶς ἔδοξε πράξαι, ὅτι κατεσκευάστο τὸ ἰππικὸν αὐτῷ, καὶ εὐθύς ἐρῶμένον ἦν καὶ ἐνεργόν. (25) Ἐπειδὴ δὲ ἕαρ ὑπέφαινε, συν-

ήγαγε πᾶν τὸ στράτευμα εἰς Ἐφεσον. Ἀσκήσαι δὲ
 αὐτὸ βουλόμενος, ἄθλα προὔθηκε καὶ ταῖς ἰπ-
 πικαῖς τάξεσιν, ἧτις κράτιστα ἂν ἰππεύοι, καὶ
 ταῖς ὀπλιτικάῃς, ἧτις ἂν ἄριστα σωμαίων ἔχοι· καὶ
 πελτασταῖς δὲ καὶ τοξόταις ἄθλα προὔθηκεν, οἵτι-
 νες κράτιστοι τὰ προσήκοντα ἔργα φαίνονται. Ἐκ
 τούτου δὲ παρῆν ὄραν τὰ μὲν γυμνάσια μεστὰ τῶν
 ἀνδρῶν γυμναζομένων, τὸν δὲ ἰππόδρομον ἰππέων
 ἰππαζομένων, τοὺς δὲ ἀκοντιστὰς καὶ τοὺς τοξότας
 ἐπὶ σκοπὸν ἰέντας. (26) Ἀξίαν δὲ καὶ ὅλην τὴν πόλιν,
 ἐν ἧ ἦν, θείας ἐποίησεν. Ἡ τε γὰρ ἀγορὰ μεστή ἦν
 καντοδαπῶν καὶ ὄπλων καὶ ἵππων ὠνίων, οἳ τε χαλ-
 κοτύποι καὶ οἱ τέκτονες καὶ οἱ σιδηρεῖς καὶ σκυτεῖς
 καὶ γραφεῖς πάντες πολεμικὰ ὄπλα κατασκευάζον·
 ὥστε τὴν πόλιν ὄντως ἠγήσω ἂν πολέμου ἐργαστή-
 ριον εἶναι. (27) Ἐπερῳόσθη δ' ἂν τις κάκεινα ἰδὼν,
 Ἀγησίλαον μὲν πρῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς ἄλλους
 στρατιώτας ἐστεφανωμένους τε, ὅπου ἀπὸ τῶν γυ-
 μνασίων ἴοιεν, καὶ ἀνατιθέντας τοὺς στεφάνους τῇ
 Ἀρτέμιδι. Ὅπου γὰρ ἄνδρες θεοὺς μὲν σέβοιεν,
 πολεμικὰ δὲ ἀσκοῖεν, πειθαρχίαν δὲ μελετῶεν, πῶς
 οὐκ εἰκὸς ἐνταῦθα πάντα μεστὰ ἐλπίδων ἀγαθῶν
 εἶναι; (28) Ἠγούμενος δὲ καὶ τὸ καταφρονεῖν τῶν
 πολεμίων ῥώμην τινὰ ἐμβαλεῖν πρὸς τὸ μάχεσθαι,
 προσεῖπε τοῖς κήρυξι τοὺς ὑπὸ τῶν λησιτῶν ἀλισκομέ-
 νους βαρβάρους γυμνοὺς πωλεῖν. Ὁρῶντες οὖν οἱ
 στρατιῶται λευκοὺς μὲν, διὰ τὸ μηδέποτε ἐκδύεσθαι,
 πύονας δὲ καὶ ἀπόνους, διὰ τὸ ἀεὶ ἐπ' ὀχημάτῳ

εἶναι, ἐνόμισαν μηδὲν διοίσειν τὸν πόλεμον, ἢ εἰ γυναιξὶ δέοι μάχεσθαι. Προεῖπε δὲ καὶ τοῦτο τοῖς στρατιώταις, ὡς εὐθύς ἠγήσοιτο τὴν συντομωτάτην ἐπὶ τὰ κράτιστα τῆς χώρας, ὅπως αὐτόθεν αὐτῶ τὰ σώματα καὶ τὴν γνώμην παρασκευάζοιτο, ὡς ἀγωνιούμενοι. (29) Ὁ μὲντοι Τισσαφέρνης ταῦτα μὲν ἐνόμισε λέγειν αὐτὸν πάλιν βουλόμενον ἔξαπατῆσαι, εἰς Καρίαν δὲ νῦν τῶ ὄντι ἐμβαλεῖν. Τό, τε οὖν πεζόν, καθάπερ τὸ πρόσθεν, εἰς Καρίαν διεβίβασε, καὶ τὸ ἵππικόν εἰς τὸ Μαιάνδρου πεδῖον κατέστησεν. Ὁ δὲ Ἀγησίλαος οὐκ ἐφεύσατο, ἀλλ', ὡς περ προεῖπεν, εὐθύς εἰς τὸν Σαρδιανὸν τόπον ἐχώρησε, καὶ τρεῖς μὲν ἡμέρας δι' ἐρημίας πολεμίων πορευόμενος πολλὰ τὰ ἐπιτήδεια τῆ στρατιᾶ παρεῖχε· τῆ δὲ τετάρτῃ ἡμέρᾳ ἦκον οἱ τῶν πολεμίων ἵππεις. (30) Καὶ τῶ μὲν ἄρχοντι τῶν σκευοφόρων εἶπεν ὁ ἡγεμὼν, διαβάντι τὸν Πακτωλὸν ποταμὸν στρατοπεδεύεσθαι αὐτοὶ δὲ κατιδόντες τοὺς τῶν Ἑλλήνων ἀκολούθους ἐσπαρμένους καθ' ἀρπαγὴν, πολλοὺς αὐτῶν ἀπέκτειναν. Αἰσθόμενος δὲ ὁ Ἀγησίλαος, βοηθεῖν ἐκέλευσε τοὺς ἱππέας. Οἱ δ' αὖ Πέρσαι ὡς εἶδον τὴν βοήθειαν, ἠθροίσθησαν καὶ ἀντιπαρατάξαντο πανπληθέσι τῶν ἱππέων τάξεσιν. (31) Ἐνθα δὴ ὁ Ἀγησίλαος, γινώσκων, ὅτι τοῖς μὲν πολεμίοις οὕτω παρεῖη τὸ πεζόν, αὐτῶ δὲ οὐδὲν ἀπειρὴ τῶν παρεσκευασμένων, καιρὸν ἠγήσατο μάχην συνάψαι, εἰ δύναίτο. Σφαγιασάμενος οὖν, τὴν μὲν φάλαγγα εὐθύς ἤγεν ἐπὶ τοὺς ἀντιτεταγμένους ἱππέας, ἐκ δὲ τῶν

ὀπλιτῶν ἐκέλευσε τοὺς δέκα ἀφ' ἧβης θεῖν ὁμόσε αὐτοῖς, τοῖς δὲ πελτασταῖς εἶπε δρόμῳ ὑφηγεῖσθαι. Παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἰππεῦσιν ἐμβάλλειν, ὡς αὐτοῖ τε καὶ παντὸς τοῦ στρατεύματος ἐπομένου. (32) Τοὺς μὲν δὴ ἰπλέας ἐδέξαντο οἱ ἀγαθοὶ τῶν Περσῶν ἐπειδὴ δὲ ἅμα πάντα τὰ δεινὰ παρῆν ἐπ' αὐτοὺς, ἐνέκλιναν, καὶ οἱ μὲν αὐτῶν εὐθύς ἐν τῷ ποταμῷ ἔπεσον, οἱ δὲ ἄλλοι ἔφευγον. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπόμενοι αἰροῦσι καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν. Καὶ οἱ μὲν πελτασταὶ, ὥσπερ εἰκὸς, ἐφ' ἀρπαγὴν ἐτρέποντο· ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἔχων κύκλῳ πάντα καὶ φίλια καὶ πολέμια, περιεστρατοπεδεύσατο. (33) Ὡς δὲ ἤκουσε τοὺς πολεμίους ταράσσεσθαι, διὰ τὸ αἰτιαῖσθαι ἀλλήλους τοῦ γεγεννημένου, εὐθύς ἤγεν ἐπὶ Σάρδεις. Κακεῖ ἅμα μὲν ἔκαιε καὶ ἐπόρθει τὰ περὶ τὸ ἄστυ, ἅμα δὲ καὶ κηρύγματι ἐδήλου, τοὺς μὲν ἐλευθερίας δεομένους ὡς πρὸς σύμμαχον αὐτὸν παρεῖναι· εἰ δέ τινες τὴν Ἀσίαν ἐαυτῶν ποιοῦνται, πρὸς τοὺς ἐλευθεροῦντας διακρινομένους ἐν ὀπλοῖς παρεῖναι. (34) Ἐπεὶ μέντοι οὐδεὶς ἀντεξῆι, ἀδεῶς δὴ τὸ ἀπὸ τούτου ἐστρατεύετο, τοὺς μὲν πρόσθεν προσκυνεῖν Ἕλληνας ἀναγκαζομένους ὄρων τιμωμένους, ὑφ' ὧν ὑβρίζοντο, τοὺς δ' ἀξιούοντας καὶ τὰς τῶν θεῶν τιμὰς καρποῦσθαι, τούτους ποιήσας μηδ' ἀντιβλέπειν τοῖς Ἕλλησι δύνασθαι, καὶ τὴν μὲν τῶν φίλων χώραν ἀδῆρωτον παρέχων, τὴν δὲ τῶν πολεμίων οὕτω καρπούμενος, ὥστε ἐν δυοῖν ἐτεῖν πλέον τῶν ἑκατὸν ταλάντων τῷ θεῷ ἐν Δελφοῖς δεκάτην ἀποθῆσαι. (35.)⁽¹⁾

μέντοι Περσῶν βασιλεὺς, νομίσας Τισσαφέρην αἰ-
 τιον εἶναι τοῦ κακῶς φέρεσθαι τὰ ἑαυτοῦ, Τιθραύ-
 στην καταπέμψας, ἀπέτεμεν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν.
 Μετὰ δὲ τοῦτο τὰ μὲν τῶν βαρβάρων ἔτι ἀθυμότε-
 ρα ἐγένετο, τὰ δὲ Ἀγησιλάου πολὺ ἐρόωμενέστερα.
 Ἀπὸ πάντων γὰρ τῶν ἐθνῶν ἐπρεσβεύοντο περὶ φι-
 λίας, πολλοὶ δὲ καὶ ἀφίσταντο πρὸς αὐτὸν, ὀρεγόμε-
 νοι τῆς ἐλευθερίας· ὥστε οὐκέτι Ἑλλήνων μόνον,
 ἀλλὰ καὶ βαρβάρων πολλῶν ἡγεμῶν ἦν Ἀγησίλαος.
 (36) Ἀξιόν γε μὴν καὶ ἐντεῦθεν ὑπερβαλλόντως ἀγα-
 σθαι αὐτοῦ, ὅστις ἄρχων μὲν παμπόλλων ἐν τῇ ἡπει-
 ρῷ πόλεων, ἄρχων δὲ καὶ νήσων, ἐπεὶ καὶ τὸ ναυτι-
 κὸν προσῆψεν αὐτῷ ἢ πόλις, ἀξανάμενος δὲ καὶ εὐ-
 κλεία καὶ δυνάμει, παρὸν δ' αὐτῷ πολλοῖς καὶ ἀγα-
 θοῖς χρῆσθαι ὅ, τι ἐβούλετο, πρὸς δὲ τούτοις, τὸ μέ-
 γιστον, ἐπινοῶν καὶ ἐλπίζων καταλύσειν τὴν ἐπὶ τὴν
 Ἑλλάδα στρατεύσασαν πρότερον ἄρχην, ὅμως ὑπ'
 οὐδενὸς τούτων ἐκρατήθη· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦλθεν αὐτῷ
 ἀπὸ τῶν οἴκοι τελῶν, βοηθεῖν τῇ πατρίδι, ἐπέθηκετο
 τῇ πόλει οὐδὲν διαφερόντως, ἢ εἰ ἐν τῷ ἐφορείῳ ἔτυ-
 χεν ἐσθηκῶς μόνος παρὰ τοὺς πέντε· μάλᾳ ἐνδηλον
 ποιῶν, ὥς οὔτε ἂν πᾶσαν τὴν γῆν θέξαιτο ἀντὶ τῆς
 πατρίδος, οὔτε τοὺς ἐπικτήτους ἀντὶ τῶν ἀρχαίων
 φίλων, οὔτε αἰσχροῦ καὶ ἀκίνδυνα κέρδη μᾶλλον, ἢ
 μετὰ κινδύνων τὰ καλὰ καὶ δίκαια. (37) Ὅσον γε μὴν
 χρόνον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ἔμεινε, πῶς οὐκ ἀξιεπαίρου
 βασιλέως καὶ τοῦτ' ἔργον ἐπεδείξατο, ὅστις παραλι-
 βῶν πάσας πόλεις, ἐφ' ἃς ἄρχων ἐξέπλευσε, οπισθα-

ζούσας, διὰ τὸ τὰς πολιτείας κινηθῆναι, ἐπεὶ οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἀρχῆς ἔληξαν, ἐποίησεν, ὡςτ' ἄνευ φυγῆς καὶ θανάτων, ἕως αὐτὸς παρῆν, ὁμονόως πολιτευομένας καὶ εὐδαίμονας τὰς πόλεις διατελέσαι; (38) Τοιγαροῦν οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἕλληνες οὐχ ὡς ἄρχοντος μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς πατρὸς καὶ ἐταίρου ἀπιόντος αὐτοῦ ἔλυποῦντο. Καὶ τέλος ἐδήλωσαν, ὅτι οὐ πλαστήν τὴν φιλίαν παρείχοντο. Ἐθελούσιοι γοῦν αὐτῷ συκεβοήθησαν τῇ Λακεδαιμόνι· καὶ ταῦτα εἰδότες, ὅτι οὐ χεῖροσιν ἑαυτῶν δεήσοι μάχεσθαι. Τῶν μὲν δὴ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πράξεων τοῦτο τέλος ἐγένετο.

C A P. II.

(1) Διαβὰς δὲ τὸν Ἑλλήσποντον ἐπορεύετο διὰ τῶν αὐτῶν ἐθνῶν, ὧν περὶ ὁ Πέρσης τῷ παμπληθεῖ στόλῳ· καὶ ἦν ἐνιαυσίαν ὁδὸν ὁ βάρβαρος ἐποίησατο, ταύτην μείον ἢ ἐν μηνὶ κατήνυσεν ὁ Ἀγησίλαος. Οὐ γὰρ ὡς ὑστερήσειε τῆς πατρίδος, προεθυμείτο. (2) Ἐπεὶ δὲ ἑξαμείψας Μακεδονίαν εἰς Θετταλίαν ἀφίκετο, Λαρισσαῖοι μὲν καὶ Κρανώνιοι καὶ Σκοτουσαῖοι καὶ Φαρσάλιοι, σύμμαχοι ὄντες Βοιωτοῖς, καὶ πάντες δὲ Θετταλοὶ, πλὴν ὅσοι αὐτῶν φυγάδες τότε ὄντες ἐτύγχανον, ἐκακούργουν οὗτοι ἐφεπόμενοι. Ὁ δὲ τέως μὲν ἦγεν ἐν πλαισίῳ τὸ στρατεύμα, τοὺς ἡμίσεις μὲν ἔμπροσθεν, τοὺς ἡμίσεις δὲ ἐπ' οὐρὰν ἔχων τῶν ἰππέων· ἐπεὶ δ' ἐκάλυον τῆς πορείας αὐτὸν οἱ Θετταλοὶ ἐπιτιθέμενοι τοῖς ὀπισθεν, παραπέμπει ἐπ' οὐρὰν καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ προηγουμένου στρα-

τεύματος ἰππικὸν καὶ τῶν περὶ αὐτόν. (3) Ὡς δὲ παρετάξαντο ἀλλήλοις, οἱ μὲν Θετταλοὶ νομίσαντες οὐκ ἐν καλῷ εἶναι πρὸς τοὺς ὀπλίτας ἵππομαχεῖν, στρέψαντες βάδην ἀπεχώρουν· οἱ δὲ μάλα σωφρόνως ἐφείποντο. Γνοὺς δὲ ὁ Ἀγησίλαος, ἅ ἐκάτεροι ἡμάταγον, παραπέμπει τοὺς ἀμφ' αὐτόν μάλα εὐρώστους ἰπέας, καὶ κελεύει τοῖς τε ἄλλοις παραγγέλλειν, καὶ αὐτοὺς διώκειν κατὰ κράτος, καὶ μηκέτι δοῦναι αὐτοῖς ἀναστροφὴν. Οἱ δὲ Θετταλοὶ ὡς εἶδον παρὰ δόξαν ἐλαύνοντας, οἱ μὲν αὐτῶν οὐδ' ἀνέστρεψαν, οἱ δὲ, καὶ ἀναστρέφειν πειρώμενοι, πλαγίους ἔχοντες τοὺς ἵππους ἠλίσκοντο. (4) Πολύχαρμος μὲντοι, ὁ Φαρσάλιος ἱππαρχῶν, ἀνέστρεψέ τε καὶ μαχόμενος σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτόν ἀποθνήσκει. Ὡς δὲ τοῦτο ἐγένετο, φυγὴ γίγνεται ἐξαισία· ὡς δ' οἱ μὲν ἀπέθνησκον αὐτῶν, οἱ δὲ καὶ ζῶντες ἠλίσκοντο. Ἔστησαν δ' οὖν οὐ πρόσθεν, πρὶν ἢ ἐπὶ τῷ ὄρει τῶν Ναρθακίων ἐγένοντο. (5) Καὶ τότε μὲν δὴ ὁ Ἀγησίλαος τρόπαιόν τε ἐστήσατο μεταξὺ Πραντὸς καὶ Ναρθακίου, καὶ αὐτοῦ κατέμεινε, μάλα ἠδόμενος τῷ ἔργῳ, ὅτι τοὺς μέγιστον φρονοῦντας ἐφ' ἰππικῇ ἐνευικήκει σὺν ᾧ αὐτὸς ἐμηχανήσατο ἰππικῶ. Τῇ δ' ὑστεραία ὑπερβάλλων τὰ Ἀχαιῶν τῆς Φθίας ὄρη, τὴν λοιπὴν ἤδη πᾶσαν διὰ φιλίας ἐπορεύθη εἰς τὰ τῶν Βοιωτῶν ὄρια. (6) Ἐνταῦθα δὴ ἀντιτεταγμένους εὐρῶν Θηβαίους, Ἀθηναίους, Ἀργεῖους, Κορινθίους, Αἰνιᾶνας, Εὐβοέας, καὶ Λοκροὺς ἀμφοτέρους, οὐδὲν ἐμέλλησεν, ἀλλ' ἐκ τοῦ φανεροῦ ἀντι-

παρέτατε, Λακεδαιμονίων μὲν ἔχων μόραν καὶ ἡμι-
 τυ, τῶν δ' αὐτόθεν συμμαχῶν Φωκίας καὶ Ὀρχομε-
 νίους μόνους, τό, τ' ἄλλο στρατεύμα, ὅπερ ἠγάγετο
 αὐτός. (7) Καὶ οὐ τοῦτο λέξων ἔρχομαι, ὡς πολὺ μὲν
 ἐλάττους, πολὺ δὲ χείρονας ἔχων ὁμῶς συνέβαλεν· εἰ
 γὰρ τοῦτο λέγοιμι, Ἀγησίλαόν τ' ἂν μοι δοκῶ ἄφρο-
 να ἀποφαινέειν καὶ ἑμαυτὸν μωρὸν, εἰ ἐπαινοίην τὸν
 περὶ τῶν μεγίστων εἰκῆ κινδυνεύοντα. Ἀλλὰ μᾶλλον
 τάδ' αὐτοῦ ἄγαμαι, ὅτι πλῆθός τε οὐδὲν μείον, ἢ
 τὸ τῶν πολεμίων, παρεσκευάσατο, ὥπλισέ τε οὐ-
 τως, ὡς ἅπαντα μὲν χαλκόν, ἅπαντα δὲ φοινικᾶ φαί-
 νεσθαι. (8) Ἐπεμελήθη δ', ὅπως οἱ στρατιῶται τοὺς
 πόνους δυνήσοιντο ὑποφέρειν. Ἐνέπλησε δὲ καὶ
 φρονήματος τὰς ψυχὰς αὐτῶν, ὡς ἱκανοὶ εἶεν, πρὸς
 οὐστυνας δέοι, μάχεσθαι· ἔτι δὲ φιλονεικίαν ἐνέβα-
 λε πρὸς ἀλλήλους τοῖς μετ' αὐτοῦ, ὅπως ἕκαστοι
 αὐτῶν ἄριστοι φαίνονται. Ἐλπίδων γε μὴν πάντας
 ἐνέπλησεν, ὡς πᾶσι πολλὰ κἀγαθὰ ἔσοιτο, εἰ ἄν-
 δρες ἀγαθοὶ γίγνοιτο· νομίζων ἐκ τῶν τοιούτων
 ἀνθρώπους προθυμότατα τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι
 Καὶ μέντοι οὐκ ἐφεύσθη. (9) Διηγῆσομαι δὲ καὶ τὴν
 μάχην· καὶ γὰρ ἐγένετο, οἷαπερ οὐκ ἄλλη τῶν ἐφ'
 ἑμῶν. Συνήεσαν μὲν γὰρ εἰς τὸ κατὰ Κορώνειαν πε-
 δίον οἱ μὲν σὺν Ἀγησίλαῳ ἀπὸ τοῦ Κηφισοῦ, οἱ δὲ
 σὺν τοῖς Θηβαίοις ἀπὸ τοῦ Ἑλικῶνος· ἐώρων δὲ
 τὰς τε φάλαγγας ἀλλήλων μάλα ἰσομάλους, σχεδὸν
 δὲ καὶ οἱ ἵππεῖς ἦσαν ἑκατέρων ἰσοπληθεῖς. Εἶχε
 δὲ ὁ Ἀγησίλαος μὲν τὸ δεξιὸν τοῦ μετ' ἑαυτοῦ, Ὀρ-

χομένοιοι δὲ ἔσχατοι ἦσαν αὐτῶ τοῦ εὐωνύμου· οἱ δ' αὖ Θηβαῖοι αὐτοὶ μὲν δεξιοὶ ἦσαν, Ἀργεῖοι δ' αὐτοῖς τὸ εὐώνυμον εἶχον. (10) Συνιόντων δὲ, τέως μὲν σιγή πολλή ἦν ἀπ' ἀμφοτέρων· ἠνίκα δὲ ἀπειχον ἀλλήλων ὅσον στάδιον, ἀλαλάξαντες οἱ Θηβαῖοι δρόμῳ ὁμόσε ἐφέροντο· ὡς δὲ τριῶν ἔτι πλέθρων ἐν μέσῳ ὄντων, ἀντεξέδραμον ἀπὸ τῆς Ἀγησιλάου φάλαγγος, ὧν Ἡριππίδας ἐξενάγει. (11) Ἦσαν δ' αὐτοὶ τῶν τε ἐξ οἴκου αὐτῶ συστρατευσαμένων καὶ τῶν Κυρεῖων τινές, καὶ Ἴωνες δὲ καὶ Αἰολεῖς καὶ Ἑλλήσπόντιοι ἐχόμενοι. Καὶ πάντες οὔτοι τῶν συνεκδραμόντων τε ἐγένοντο, καὶ εἰς δόρυ ἀφικόμενοι ἐτρέψαντο τὸ καθ' ἑαυτούς. Ἀργεῖοι μέντοι οὐκ ἐδέξαντο τοὺς ἀμφ' Ἀγησίλαον, ἀλλ' ἔφυγον ἐπὶ τὸν Ἑλικῶνα. Κἀνταῦθα οἱ μὲν τινες τῶν ξένων ἐστεφάνουν ἤδη τὸν Ἀγησίλαον, ἀγγέλλει δὲ τις αὐτῶ, ὅτι Θηβαῖοι τοὺς Ὀρχομενίους διακόφαντες ἐν τοῖς σκευοφόροις εἰσὶ. Καὶ ὁ μὲν εὐθύς ἐξελιξας τὴν φάλαγγα ἦγεν ἐπ' αὐτούς· οἱ δ' αὖ Θηβαῖοι, ὡς εἶδον τοὺς συμμάχους πρὸς τῷ Ἑλικῶνι πεφευγότας, διαπεσεῖν βουλόμενοι πρὸς τοὺς ἑαυτῶν, ἐχώρου ἐρήθωμένως. (12) Ἐνταῦθα δὴ Ἀγησίλαον ἀνδρεῖοι μὲν ἔξεστιν εἰπεῖν ἀναμφιλόγως, οὐ μέντοι εἰλετό γε τὰ ἀσφαλέστατα· ἐξὸν γὰρ αὐτῶ παρῆντι τοὺς διαπίπτοντας, ἐπομένῳ χειροῦσθαι τοὺς ὀπισθεν, οὐκ ἐποίησε τοῦτο, ἀλλ' ἀντιμέτωπος συνέρῳαξε τοῖς Θηβαίοις. Καὶ συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ἐώθουν, ἐώθουντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνησκον. Καὶ

κραυγή μὲν οὐδεμία παρήν, οὐ μὴν οὐδὲ σιγή· φωνὴ δὲ τις ἦν τοιαύτη, οἴαν ὄργή τε καὶ μάχη παρ᾽ ἄσχοιτ' ἄν. Τέλος δὲ τῶν Θηβαίων οἱ μὲν διαπίπτουσι πρὸς τὸν Ἑλικῶνα, πολλοὶ δ' ἀποχωροῦντες ἀπέθανον. (13) Ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν νίκη σὺν Ἀγησιλάῳ ἐγένετο, τετρωμένος δ' αὐτὸς προσηνέχθη πρὸς τὴν φάλαγγα, προσελάσαντες τινες τῶν ἰππέων, λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι τῶν πολεμίων ὄγδοήκοντα σὺν τοῖς ὅπλοις ὑπὸ τῷ νεῷ εἰσὶ· καὶ ἠρώτων, τί χρὴ ποιεῖν. Ὁ δὲ, καίπερ πολλὰ τραύματα ἔχων πάντοσε καὶ παντοίοις ὅπλοις, ὅμως οὐκ ἐπελάθετο τοῦ θείου, ἀλλ' ἔἰην τε ἀπιέναι, ὅποι βούλοιντο, ἐκέλευε, καὶ ἀδικεῖν οὐκ εἶα, καὶ προπέμψαι ἐπέταξε τοὺς ἄμφ' αὐτὸν ἰππεῖς, ἔστε ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐγένοντο. (14) Ἐπεὶ γε μὴν ἔληξεν ἡ μάχη, παρήν δὴ θεάσασθαι, ἔνθα συνέπεσον ἀλλήλοις, τὴν μὲν γῆν αἵματι πεφυρμένην, νεκροὺς δὲ κειμένους φιλίους καὶ πολεμίους μετ' ἀλλήλων, ἀσπίδας δὲ διατεθρυμμένας, δόρατα συντεθραυσμένα, ἐγχειρίδια γυμνὰ κουλεῶν, τὰ μὲν χαμαὶ, τὰ δ' ἐν σώμασι, τὰ δ' ἔτι μετὰ χεῖρας. (15) Τότε μὲν οὖν (καὶ γὰρ ἦν ἤδη ὄψε) συνελκύσαντες τοὺς τῶν πολεμίων νεκροὺς εἴσω φάλαγγος, ἐδειπνοποίησαντο καὶ ἐκοιμήθησαν· πρῶτ' δὲ Γύλον τὸν πολέμαρχον παρατάξαι τε ἐκέλευσε τὸ στράτευμα καὶ τρόπαιον ἵστασθαι, καὶ στεφανοῦσθαι πάντας τῷ θεῷ, καὶ τοὺς αὐλητὰς πάντας αὐλεῖν. (16) Καὶ οἱ μὲν ταῦτ' ἐποιοῦν· οἱ δὲ Θηβαῖοι ἔπεμψαν κήρυκα, ὑποσπόνδους τοὺς νεκροὺς αἰτοῦντες θάψαι. Καὶ οὕτω δὴ αἶτε σπονδαὶ γίγνονται, καὶ

ὁ Ἄγησίλαος οἴκαδε ἀπεχώρει, ἐλόμενος, ἀντὶ τοῦ μέγιστος εἶναι ἐν τῇ Ἀσίᾳ, οἴκοι τὰ νόμιμα μὲν ἄρχειν, τὰ νόμιμα δὲ ἄρχεσθαι.

(17) Ἐκ δὲ τούτου κατανοήσας τοὺς Ἀργεῖους τὰ μὲν οἴκοι καρπουμένους, Κόρινθον δὲ προσειληφότας, ἠδομένους δὲ τῷ πολέμῳ, στρατεύει ἐπ' αὐτούς. Καὶ δηώσας πᾶσαν αὐτῶν τὴν χώραν, εὐθύς ἐκεῖθεν ὑπερβαλὼν κατὰ τὰ στενὰ εἰς Κόρινθον, αἰρεῖ τὰ ἐπὶ τὸ Λέχαιον τείνοντα τείχη· καὶ ἀναπετάσας τῆς Πελοποννήσου τὰς πύλας, οὕτως οἴκαδε ἀπελθὼν εἰς τὰ Ἰακίνθια, ὅπου ἐτάχθη ὑπὸ τοῦ χοροποιοῦ, τὸν παιᾶνα τῷ θεῷ συνεπετέλει. (18) Ἐκ τούτου δὲ αἰσθανόμενος τοὺς Κορινθίους πάντα μὲν τὰ κτήνη ἐν τῷ Πειραίῳ σωζομένους, πᾶν δὲ τὸ Πείραιον σπεύροντας καὶ καρπουμένους, μέγιστον δὲ ἠγησάμενος, ὅτι Βοιωτοὶ ταύτῃ ἐκ Κρεύσιος ὁρμώμενοι εὐπετῶς εἰς Κορινθίους παρεγίγνοντο, στρατεύει ἐπὶ τὸ Πείραιον. Ἰδὼν δὲ ὑπὸ πολλῶν φυλατιόμενον, ὡς ἐνδιδομένης τῆς πόλεως, ἐξ ἀρίστου μετεστρατοπεδεύετο πρὸς τὸ ἄστυ. (19) Αἰσθόμενος δὲ ὑπὸ νύκτα βεβοηθηκότας ἐκ τοῦ Πειραίου εἰς τὴν πόλιν πασσυδῖ, ὑποστρέψας ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, αἰρεῖ τὸ Πείραιον, ἔρημον εὐρῶν φυλακῆς, καὶ τὰ τε ἄλλα τὰ ἐνόντα λαμβάνει, καὶ τὰ τείχη, ἃ ἐνετετείχιστο. Ταῦτα δὲ ποιήσας οἴκαδε ἀπεχώρησε. (20) Μετὰ δὲ ταῦτα προθύμων ὄντων τῶν Ἀχαιῶν εἰς τὴν συμμαχίαν, καὶ δεομένων συστρατεύειν αὐτοῖς εἰς Ἀκαρνανίαν, καὶ ἐπιθεμένων ἐν στεγασί τῶν Ἀκαρνανῶν, καταλαβῶν

τοῖς φίλοις τὰ ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν, μάχην συνάπτει· καὶ πολλοὺς ἀποκτείνων αὐτῶν, τρόπαιον ἐστήσατο, καὶ οὗ πρότερον ἔληξε, πρὶν Ἀχαιοῖς μὲν φίλους ἐποίησεν Ἀκαρνανᾶς καὶ Αἰτωλοὺς καὶ Ἀργείους, ἑαυτῷ δὲ καὶ συμμάχους. (21) Ἐπειδὴ δὲ εἰρήνης ἐπιθυμήσαντες οἱ πολέμιοι ἐπροσβέοντο, Ἀγησίλαος ἀντιῆπε τῇ εἰρήνῃ, ἕως τοὺς διὰ Λακεδαιμονίους φυγόντας Κορινθίων καὶ Θηβαίων ἠνάγκασε τὰς πόλεις οἴκαδε καταδέξασθαι. Ἐσπερόν δ' αὖ καὶ Φλιασίων τοὺς διὰ Λακεδαιμονίους φυγόντας κατήγαγεν, αὐτὸς στρατευσάμενος ἐπὶ Φλιοῦντα. Εἰ δέ τις ἄλλη πη ταῦτα μέμφεται, ἀλλ' οὖν φιλεταιριεῖα γε πραχθέντα φανερά ἐστι. (22) Καὶ γὰρ ἐπεὶ τοὺς ἐν Θήβαις τῶν Λακεδαιμονίων κατέκτανον οἱ ἐναντίοι, βοηθῶν αὖ τούτοις στρατεύει ἐπὶ τὰς Θήβας. Εὐρῶν δὲ ἀποτεταφρευμένα καὶ ἀπεσταυρωμένα ἅπαντα, ὑπερβάς τὰς Κυνὸς κεφαλὰς ἐδήου τὴν χώραν μέχρι τοῦ ἄστεος, παρέχων καὶ ἐν πεδίῳ καὶ ἀνὰ τὰ ὄρη μάχεσθαι Θηβαίοις, εἰ βούλοιντο. Ἐστράτευσε δὲ καὶ τῷ ἐπιόντι πάλιν ἔπει ἐπὶ Θήβας· καὶ ὑπερβάς τὰ κατὰ Σκῶλον σταυρώματα καὶ τάφρους, ἐδήρωσε τὰ λοιπὰ τῆς Βοιωτίας. (23) Τὰ μὲν δὴ μέχρι τούτου κοινῇ αὐτὸς τε καὶ ἡ πόλις εὐτύχει· ὅσα γε μὴν μετὰ τοῦτο σφάλματα ἐγένοντο, οὐδεὶς ἂν εἴποι, ὡς Ἀγησίλαου ἡγουμένου ἐπράχθη. Ἐπεὶ δ' αὖ, τῆς ἐν Λεύκτροις συμφορᾶς γεγενημένης, κατακαίνουσι τοὺς ἐν Τεγέα φίλους καὶ ξένους αὐτοῦ οἱ ἀντίπαλοι οὐκ Μαντινεῦσι, συνεστηκότων ἤδη Βοιωτῶν τε πάντων

καὶ Ἀρκάδων καὶ Ἡλείων, στρατεύει σὺν μόρῳ, πολλῶν νομιζόντων, οὐδ' ἂν ἐξελθεῖν Λακεδαιμονίους πολλοῦ χρόνου ἐκ τῆς αὐτῶν. Δηώσας δὲ τὴν χώραν τῶν κατακανόντων τοὺς φίλους, οὕτως αὖ οἴκαδε ἀπεχώρησεν. (24) Ἀπό γε μὴν τούτου ἐπὶ τὴν Λακεδαιμόνα στρατευσαμένων Ἀρκάδων τε πάντων καὶ Ἀργείων καὶ Ἡλείων καὶ Βοιωτῶν, καὶ σὺν αὐτοῖς Φωκίων καὶ Λοκρῶν ἀμφοτέρωσθ καὶ Θετταλῶν καὶ Αἰνιάνων καὶ Ἀκαρνάνων καὶ Εὐβοέων, πρὸς δὲ τοῦτοις ἀφεστηκότων μὲν τῶν δούλων, πολλῶν δε περιοικίδων πόλεων, καὶ αὐτῶν Σπαρτιατῶν οὐ μειόνων ἀπολωλότων ἐν τῇ ἐν Δεύκτροις μάχῃ ἢ λειπομένων, ὅμως διεφύλαξε τὴν πόλιν, καὶ ταῦτα ἀτειχιστον οὔσαν· ὅπου μὲν τῷ παντὶ πλεῖον ἂν εἶχον ὁ πολέμιοι, οὐκ ἐξάγων ἐνταῦθα, ὅπου δὲ οἱ πολῖται πλεον ἔξειν ἔμελλον, εὐρώστως παρατεταγμένος· νομίζων, εἰς μὲν τὸ πλατὺ ἐξίων πάντοθεν ἂν περιεχεσθαι, ἐν δὲ τοῖς στενοῖς καὶ ὑπερδεξίοις τόποις ὑπομένων, τῷ παντὶ κρατεῖν ἂν. (25) Ἐπεὶ γε μὴν ἀπεχώρησε τὸ στρατεύμα, πῶς οὐκ ἂν φαίη τις αὐτὸν χρῆσθαι εὐγνωμόνως ἑαυτῷ; Ὡς γὰρ τοῦ στρατεύεσθαι αὐτὸν καὶ πεζῇ καὶ ἐφ' ἵππων ἀπειργεν ἤδη τὸ γῆρας, χρημάτων δὲ ἐώρα τὴν πόλιν δεομένην, εἰ μέλλοι σύμμαχόν τινα ἔξειν, ἐπὶ τὸ πορίζειν ταῦτα ἑαυτὸν ἔταξε. Καὶ ὅσα μὲν ἐδύνατο, οἴκοι μένων ἐμηχανᾶτο· ἃ δὲ καιρὸς ἦν, οὐκ ὤκνει μετιέναι, οὐδ' ἠσχύνετο, εἰ μέλλοι τὴν πόλιν ἀφελήσειν, πρεσβευτῆς ἐκπορευόμενος ἀντὶ στρατηγοῦ. (26) Ὅμως δὲ καὶ

ἐν τῇ πρεσβείᾳ μεγάλου στρατηγοῦ ἔργα διεπράξατο. Ἀυτοφραδάτης γάρ τοι πολιορκῶν ἐν Ἀσσω Ἀριοβαρζάνην, σύμμαχον ὄντα, δείσας Ἀγησίλαον, φεύγων ὤχετο. Κότυς δ' αὖ Σησιτὸν πολιορκῶν, Ἀριοβαρζάνου ἔτι οὔσαν, λύσας καὶ οὗτος τὴν πολιορκίαν, ἀπηλλάγη. Ὡστ' οὐκ ἀλόγως καὶ ἀπὸ τῆς πρεσβείας τρόπαιον τῶν πολεμίων εἰστήκει αὐτῷ. Μανσωλός γε μὴν κατὰ θάλασσαν ἑκατὸν ναυσὶ πολιορκῶν ἀμφοτέρω τὰ χωρία ταῦτα, οὐκέτι δείσας, ἀλλὰ πεισθεὶς, ἀπέπλευσεν οἴκαδε. (27) Ἀξία θαύματος δὲ διεπράξατο. Οἱ τε γὰρ εὖ πεπονθέναι νομίζοντες ὑπ' αὐτοῦ, καὶ οἱ φεύγοντες αὐτὸν, χρήματα ἀμφοτέροι ἐδούσαν. Ταχὺς γε μὴν καὶ Μανσωλός, διὰ τὴν πρόσθεν Ἀγησίλαου ξενίαν συμβαλλόμενος καὶ οὗτος χρήματα τῇ Λακεδαιμόνι, ἀπέπεμψαν αὐτὸν οἴκαδε, προπομπὴν δόντες μεγαλοπρεπῆ. (28) Ἐκ δὲ τούτου ἤδη μὲν ἐγγέγονει ἔτη ἀμφὶ τὰ ὄγδοήκοντα κατανενοηκῶς δὲ τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα ἐπαθυμοῦντα τῷ Πέρσῃ πολεμεῖν, καὶ πολλοὺς μὲν πεζοὺς, πολλοὺς δὲ ἰππέας, πολλὰ δὲ χρήματα ἔχοντα, ἄσμενος ἤκουσεν, ὅτι μετεπέμπετο αὐτὸν, καὶ ταῦτα ἡγεμονίαν ὑπισχνούμενος. (29) Ἐνόμιζε γὰρ τῇ αὐτῇ ὁρμῇ τῷ μὲν Αἰγυπτίῳ χάριν ἀποδώσειν, ἀνθ' ᾧ εὐεργετῆκει τὴν Λακεδαιμόνα, τοὺς δ' ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἕλληνας πάλιν ἐλευθερώσειν, τῷ δὲ Πέρσῃ δίκην ἐπιθήσειν καὶ τῶν πρόσθεν, καὶ ὅτι νῦν σύμμαχος εἶναι φάσκων, ἐπέτατε Μεσσήνην ἀφιέναι. (30) Ἐπεὶ αἰέντοι ὁ μεταπεμψάμενος οὐκ ὑπεδίδου τὴν ἡγεμο-

ρίαν αὐτῷ, ὃ μὲν Ἀγησίλαος, ὡς τὸ μέγιστον ἐξηπατημένος, ἐφρόντιζε, τί δεῖ ποιεῖν. Ἐκ τούτου δὲ πρῶτον μὲν οἱ δίχα στρατευόμενοι τῶν Αἰγυπτίων ἀφιστανται τοῦ βασιλέως· ἔπειτα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἀπέλιπον αὐτόν. Καὶ αὐτὸς μὲν δείσας ἀπεχώρησε φυγῇ εἰς Σιδῶνα τῆς Φοινίκης· οἱ δ' Αἰγύπτιοι στασιάζοντες δισσοῦς βασιλέας αἰροῦνται. (31) Ἐνταῦθα δὴ Ἀγησίλαος, γνοὺς, ὅτι, εἰ μὲν μὴ δετέρῳ συλλήφοιτο, μισθὸν οὐδέτερος λύσει τοῖς Ἕλλησιν, ἀγορᾶν δὲ οὐδέτερος παρέξει, ὁπότερός τ' ἂν κρατήσῃ, οὗτος ἐχθρὸς ἔσται· εἰ δὲ τῷ ἑτέρῳ συλλήφοιτο, οὗτός γε εὖ παθῶν, ὡς τὸ εἰκὸς, φίλος ἔσσοιτο· οὕτω δὴ κρίνας, ὁπότερος φιλέλλην μᾶλλον ἐδόκει εἶναι, στρατευσάμενος μετὰ τούτου, τὸν μὲν μισέλληνα μάχῃ νικήσας χειροῦται, τὸν δ' ἕτερον συγκαθίστησι· καὶ φίλον ποιήσας τῇ Λακεδαίμονι, καὶ χρήματα πολλὰ προσλαβὼν, οὕτως ἀποπλεῖ οἴκαδε, καίπερ μέσου χειμῶνος ὄντος, σπεύδων, ὡς μὴ ἀργὸς ἢ πόλις εἰς τὸ ἐπιὸν θέρους πρὸς τοὺς πολεμίους γένοιτο.

C A P. III.

(1) Καὶ ταῦτα μὲν δὴ εἴρηται, ὅσα τῶν ἐκείνου ἔργων μετὰ πλείστων μαρτύρων ἐπράχθη. Τὰ γὰρ τοιαῦτα οὐ τεκμηρίων προσδεῖται, ἀλλ' ἀναμνησαί μόνον ἀρκεῖ, καὶ εὐθύς πιστεύεται. Νῦν δὲ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἀρετὴν πειράσομαι δηλοῦν, δι' ἣν ταῦτα ἔπραττε, καὶ πάντων τῶν καλῶν ἦρα, καὶ πάν-

τα τα αἰσχροῦ ἐδίωκεν. (2) Ἄγησίλαος γὰρ τὰ μὲν θεῖα οὕτως ἐσέβητο, ὡς καὶ οἱ πολέμιοι τοὺς ἐκείνου ὄρκους καὶ τὰς ἐκείνου σπονδάς πιστοτέρας ἐνόμιζον, ἢ τὴν ἑαυτῶν φιλίαν . . . μὲν ὠκνοῦν εἰς ταῦτὸν εἶναι, Ἄγησιλάῳ δὲ αὐτοὺς ἐνεχειρίζον. Ὅπως δὲ κἢ τις ἀπιστῆ, καὶ ὀνομάσαι βούλομαι τοὺς ἐπιφανεστάτους αὐτῶν. (3) Σπιθριδάτης μὲν γε ὁ Πέρσης εἰδὼς, ὅτι Φαρνάβαζος γῆμαι μὲν τὴν βασιλέως ἔπρατε θυγατέρα, τὴν δ' αὐτοῦ ἄνευ γάμου λαβεῖν ἐβούλετο, ὑβρίν νομίσας τοῦτο, Ἄγησιλάῳ ἑαυτὸν καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τὴν δύναμιν ἐνχειρίσει. (+) Κότυς δὲ ὁ τῶν Παφλαγόνων ἄρχων βασιλεῖ μὲν οὐχ ὑπήκουε δεξιὰν πέμποντι, φοβούμενος, μὴ ληφθεὶς ἢ χρήματα πολλὰ ἀποτίσειεν, ἢ καὶ ἀποθάνοι. Ἄγησιλάου δὲ καὶ οὗτος ταῖς σπονδαῖς πιστεύσας, εἰς τὸ στρατόπεδόν τε ἦλθε, καὶ συμμαχίαν ποιησάμενος, εἶλετο σὺν Ἄγησιλάῳ στρατεύεσθαι, χιλίους μὲν ἱππέας, διςχιλίους δὲ πελτοφόρους ἔχων. (5) Ἀφίκετο δὲ καὶ Φαρνάβαζος Ἄγησιλάῳ εἰς λόγους, καὶ διωμολόγησεν, εἰ μὴ αὐτὸς πάσης τῆς στρατιᾶς στρατηγὸς κατασταθεῖη, ἀποστήσεσθαι βασιλέως. Ἦν μέντοι ἐγὼ γένομαι στρατηγὸς, ἔφη, πολεμήσω σοι, ὦ Ἄγησίλαε, ὡς ἂν ἐγὼ δύνομαι κράτιστα. Καὶ ταῦτα λέγων ἐπίστευε μηδὲν ἂν παράσπονδον παθεῖν. Οὕτω μέγα καὶ καλὸν κτῆμα τοῖς τε ἄλλοις ἅπασι, καὶ ἀνδρὶ δὲ στρατηγῷ, τὸ ὄσιόν τε καὶ πιστὸν εἶναί τε καὶ ὄντα ἐγνώσθαι. Καὶ περὶ μὲν εὐσεβείας ταῦτα.

CAP. IV.

(1) Περὶ γε μὴν τῆς εἰς χρήματα δικαιοσύνης ποῖα ἂν τις μείζω τεκμήρια ἔχοι τῶνδε; Ἐπὶ γὰρ Ἀγησιλάου στέρεσθαι μὲν οὐδεὶς οὐδὲν πώποτε ἐνεκάλεσεν, εὖ δὲ πεπονθέναι πολλοὶ πολλὰ ὠμολόγουν. Ὅτι δὲ ἡδὺ τὰ αὐτοῦ διδόναι ἐπ' ὠφελείᾳ ἀνθρώπων, πῶς ἂν οὗτος ἐθέλοι τὰ ἀλλότρια ἀποστερεῖν, ἐφ' ᾧ κακόδοξος εἶναι; εἰ γὰρ χρημάτων ἐπιθυμοίη, πολὺ ἀπραγμονέστερον τὰ αὐτοῦ φυλάττει, ἢ τὰ μὴ προσήκοντα λαμβάνειν. (2) Ὅς δὲ δὴ καὶ χάριτας ἀποστερεῖν μὴ ἐθέλοι, ὧν οὐκ εἰσὶ δίκαι πρὸς τὸν μὴ ἀποδιδόντα, πῶς, ἅ γε καὶ νόμος κωλύει, ἐθέλοι ἂν ἀποστερεῖν; Ἀγησίλαος δὲ οὐ μόνον τὸ μὴ ἀποδιδόναι χάριτας ἀδίκον ἔκρινεν, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ πολὺ μείζους τὸν μείζω δυνάμενον. (3) Τὰ γε μὴν τῆς πόλεως κλέπτειν πῶς ἂν τις αὐτὸν εἰκότως αἰτιάσαιτο, ὅς καὶ τὰς αὐτῶ χάριτας ὀφειλομένας τῇ πατρίδι καρποῦσθαι παρεδίδου; Τὸ δ', ὅποτε βούλοιο εὖ ποιεῖν ἢ πόλιν ἢ φίλους χρήμασι, δύνασθαι παρ' ἑτέρων λαμβάνοντα ὠφελεῖν, οὐ τοῦτο καὶ μέγα τεκμήριον ἐγκρατείας χρημάτων; (4) Εἰ γὰρ ἐπῶλει τὰς χάριτας, ἢ μισθοῦ εὐηργέτη, οὐδεὶς ἂν οὐδὲν ὀφείλειν αὐτῶ ἐνόμισεν· ἀλλ' οἱ προῖκα εὖ πεπονθότες, οὗτοι αἰεὶ ἡδέως ὑπηρετοῦσι τῶ εὐεργέτῃ, καὶ διότι εὖ ἔπαθον, καὶ διότι προεπιστεύθησαν ἄξιοι εἶναι παρακαταθήκην χάριτος φυλάττειν. (5) Ὅστις δ' ἠροῖτο καὶ σὺν τῶ γενναίῳ μειονεκτεῖν, ἢ σὺν τῶ ἀδίκῳ πλέον ἔχειν, πῶς οὗτος οὐκ ἂν πολὺ τὴν αἰ-

υδροκέροδειαν ἀποφεύγοι; Ἐκεῖνος τοίνυν κριθεὶς ὑπὸ τῆς πόλεως ἅπαντα ἔχειν τὰ ἄγιδος, τὰ ἡμίσεια τοῖς ἀπὸ μητρὸς αὐτῷ ὁμογόνοις μετέδωκεν, ὅτι πενομένους αὐτοὺς ἔώρα. Ὡς δὲ ταῦτα ἀληθῆ, πᾶσα μάρτυς ἢ τῶν Λακεδαιμονίων πόλις. (6) Διδόντος δ' αὐτῷ πάμπολλα δῶρα Τιθραύστου, εἰ ἀπέλθοι ἐκ τῆς χώρας, ἀπεκρίνατο ὁ Ἀγησίλαος· Ὡ Τιθραύστα, νομίζεται παρ' ἡμῖν, τῷ ἄρχοντι κάλλιον εἶναι τὴν στρατιάν ἢ ἑαυτὸν πλουτίζειν, καὶ παρὰ τῶν πολεμίων λάφυρα μᾶλλον πειραῖσθαι ἢ δῶρα λαμβάνειν.

C A P. V.

(1) Ἀλλὰ μὴν καὶ ὅσαι γε ἡδοναὶ πολλῶν κρατοῦσιν ἀνθρώπων, ποίας οἶδέ τις Ἀγησίλαον ἠτιθήντα; ὅς μέθης μὲν ἀποσχέσθαι ὁμοίως ᾤετο χρῆναι καὶ μανίας, σίτων δὲ ὑπὲρ καιρὸν ὁμοίως καὶ ἁμαρτίας. Διμοιρίαν γε μὴν λαμβάνων ἐν ταῖς θοίναις, οὐχ οὗτος ἀμφοτέραις ἐχρῆτο, ἀλλὰ διαπέμπων, οὐδετέραν αὐτῷ κατέλιπε· νομίζων βασιλεῖ τοῦτο διπλασιασθῆναι οὐχὶ πλησμονῆς ἕνεκα, ἀλλ' ὅπως ἔχοι καὶ τούτῳ τιμᾶν, εἴ τινα βούλοιο.

(2) Οὐ μὴν ὑπὸν γε δεσπότη, ἀλλ' ἀρχομένῳ ὑπὸ τῶν πράξεων ἐχρῆτο· καὶ εὐνήν γε εἰ μὴ τῶν συνόντων φαυλοτάτην ἔχοι, αἰδούμενος οὐκ ἄδηλος ἦν· ἠγεῖτο γὰρ ἄρχοντι προσήκειν, οὐ μαλακία, ἀλλὰ καρτερία τῶν ἰδιωτῶν περιεῖναι. (3) Τὰ δὲ μέντοι πλεονεκτιῶν οὐκ ἠσχύνετο, ἐν μὲν τῷ θέρει τοῦ ἡλίου,

ἐν δὲ τῷ χειμῶνι τοῦ ψύχους. Καὶ μὴν εἶποτε
 μοχθῆσαι στρατιᾷ συμβαίη, ἐκὼν ἐπόνει παρὰ
 τοὺς ἄλλους· νομίζων πάντα τοιαῦτα παραμυθίαν
 εἶναι τοῖς στρατιώταις. Ὡς δὲ συνελόντι εἰπεῖν,
 Ἀγησίλαος πονῶν μὲν ἠγάλλετο, ῥαστώνην δὲ πάμ-
 παν οὐ προσίετο. (4) Περὶ γε μὴν ἀφροδισίων ἐγκρα-
 τείας αὐτοῦ ἄρ' οὐχὶ, εἰ μὴ τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ
 θαύματος ἔνεκα ἄξιον μνησθῆναι; Τὸ μὲν γὰρ ὦν
 μὴ ἐπεθύμησεν ἀπέχεσθαι, ἀνθρώπινον ἂν τις
 φαίη εἶναι· τὸ δὲ, Μεγαβάτου τοῦ Σπιθριδάτου
 παιδὸς ἐρασθέντα, ὥσπερ ἂν τοῦ καλλίστου ἢ σφο-
 δροτάτη φύσις ἐρασθείη, ἔπειτα, ἠνίκα, ἐπιχωρίου
 ὄντος τοῖς Πέρσαις φιλεῖν, οὓς ἂν τιμῶσιν, ἐπεχει-
 ρησε καὶ ὁ Μεγαβάτης φιλησάει τὸν Ἀγησίλαον,
 διαμάχεσθαι ἀνὰ κράτος τῷ μὴ φιληθῆναι, ἄρ'
 οὐ τοῦτό γε ἤδη τὸ σωφρόνημα καὶ λίαν γεννικόν;
 (5) Ἐπεὶ δὲ, ὥσπερ ἀτιμασθῆναι νομίσας, ὁ Μεγα-
 βάτης τοῦ λοιποῦ οὐκέτι φιλεῖν ἐπειρᾶτο, προσφέρει
 τινὲ λόγον τῶν ἐταίρων ὁ Ἀγησίλαος πείθειν τὸν
 Μεγαβάτην πάλιν τιμᾶν αὐτόν. Ἐρομένου δὲ τοῦ
 ἐταίρου, ἦν πεισθῆ ὁ Μεγαβάτης, εἰ φιλήσει, ἐν-
 ταῦθα διασιωπήσας ὁ Ἀγησίλαος εἶπεν οὕτως· Οὐδ'
 εἰ μέλλομι γε αὐτίκα μάλα κάλλιστός τε καὶ ἰσχυ-
 ρότατος καὶ τάχιστος ἀνθρώπων ἔσεσθαι· μάχε-
 σθαι γε μέντοι πάλιν τὴν αὐτὴν μάχην ὄμνυμι πάν-
 τας τοὺς θεοὺς μᾶλλον βούλεσθαι, ἢ πάντα μοι,
 ὅσα ὄρω, χρύσεια γενέσθαι. (6) Καὶ ὅτι μὲν δὴ ὑπο-
 λαμβάνουσί τινες ταῦτα, οὐκ ἄγνοῶ· ἐγὼ μέντοι

δοκῶ εἰδέναι, ὅτι πολὺ πλέονες τῶν πολεμίων ἢ τῶν τοιούτων δύνανται κρατεῖν. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν, ὀλίγων εἰδότες, πολλοῖς ἔξεστιν ἀπιστεῖν· τὰ δὲ πάντες ἐπιστάμεθα, ὅτι ἤκιστα μὲν οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν ἀνθρώπων λανθάνουσιν, ὅ, τι ἂν ποιῶσιν· Ἀγησίλαον δὲ τι πράξαντα μὲν τοιοῦτον οὔτε ἰδὼν πρόποτε οὐδεὶς ἀνήγγειλεν, οὔτε εἰκάζων πιστὰ ἂν ἔδοξε λέγειν. (7) Καὶ γὰρ εἰς οἰκίαν μὲν οὐδεμίαν ἰδίᾳ ἐν ἀποδημίᾳ κατήγετο, ἀεὶ δὲ ἦν ἢ ἐν ἱερῶ, ἐνθα δὴ ἀδύνατον τὰ τοιαῦτα πράττειν, ἢ ἐν φανερῶ, μάστιγας τοὺς πάντων ὀφθαλμοὺς τῆς σωφροσύνης πρῶ- ούμενος. Εἰ δ' ἐγὼ ταῦτα ψεύδομαι ἀντία τῆς Ἑλλάδος ἐπισταμένης, ἐκεῖνον μὲν οὐδὲν ἐπαινῶ, ἐμαυτὸν δὲ ψέγω.

C A P. VI.

(1) Ἀνδρίας γε μὴν οὐκ ἀφανῆ τεκμήριά μοι δοκεῖ παρασχέσθαι, ὑφιστάμενος μὲν ἀεὶ πολεμεῖν πρὸς τοὺς ἰσχυροτάτους τῶν ἐχθρῶν τῇ τε πόλει καὶ τῇ Ἑλλάδι, ἐν δὲ τοῖς πρὸς τούτους ἀγῶσι πρῶτον μὲν ἑαυτὸν τάττων. (2) Ἐνθα γε μὴν ἠθέλησαν αὐτῷ οἱ πολέμιοι μάχην συνάψαι, οὐ φόβῳ τρεψάμενος νίκης ἔτυχεν, ἀλλὰ μάχῃ ἀντιτύπῳ κρατήσας τρόπαιον ἐστήσατο, ἀθάνατα μὲν τῆς ἑαυτοῦ ἀρετῆς μνημεῖα καταλιπὼν, σαφῆ δὲ καὶ αὐτὸς σημεῖα ἀπενεγκάμενος τοῦ θυμῷ μάχεσθαι· ὥστ' οὐκ ἀκούοντας, ἀλλ' ὀρῶντας ἐξῆν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν δοκιμάζειν. (3) Τρόπαια μὴν Ἀγησιλάου οὐχ ὅσα ἐστήσατο,

ἀλλ' ὅσα ἐστρατεύσατο, δίκαιον νομίζειν. Μείον μὲν γὰρ οὐδὲν ἐκράτει, ὅτι οὐκ ἤθελον αὐτῷ οἱ πολέμιοι μάχεσθαι, ἀκινδυνότερον δὲ καὶ συμφωρότερον τῇ τε πόλει καὶ τοῖς συμμαχοῖς. Καὶ ἐν τοῖς ἀγῶσι δὲ οὐδὲν ἤττον τοὺς ἀκονιτὶ, ἢ τοὺς διὰ μάχης νικῶντας στεφανοῦσι. (4) Τὴν γε μὴν σοφίαν αὐτοῦ ποῖαι τῶν ἐκείνου πράξεων οὐκ ἐπιδεικνύουσιν; ὅς τῇ μὲν πατρίδι οὕτως ἐχοῖτο, ὥστε μάλιστα πειθόμενος . . . ἐταίροις δὲ πρόθυμος ὢν, ἀπροφασίστους τοὺς φίλους ἐκέκτητο· τοὺς δὲ γε στρατιώτας ἅμα πειθομένους καὶ φιλοῦντας αὐτὸν παρεῖχε. Καίτοι πῶς ἂν ἰσχυροτέρα γένοιτο φάλαγξ, ἢ διὰ τὸ μὲν πείθεσθαι εὐτακτος οὔσα, διὰ δὲ τὸ φιλεῖν τὸν ἄρχοντα πιστῶς παροῦσα; (5) Τοὺς γε μὴν πολεμίους εἶχε ψέγειν μὲν οὐ δυναμένους, μισεῖν δὲ ἀναγκαζομένους. Τοὺς γὰρ συμμαχοὺς αἰεὶ πλέον ἔχειν αὐτῶν ἐμηχανᾶτο, ἕξαπατῶν μὲν, ὅπου καιρὸς εἴη, φθάνων δὲ, ὅπου τάχους δέοι, λήθων δὲ, ὅπου τοῦτο συμφέροι, πάντα δὲ τὰναντία πρὸς τοὺς πολεμίους ἢ πρὸς τοὺς φίλους ἐπιτηδεύων. (6) Καὶ γὰρ νυκτὶ μὲν ὅσαπερ ἡμέρα ἐχοῖτο, ἡμέρα δὲ ὅσαπερ νυκτὶ, πολλάκις ἀθῆλος γιγνόμενος, ὅπου τε εἴη, καὶ ὅπου ἴοι, καὶ ὅ, τι ποιήσοι. Ὡστε καὶ τὰ ἐχυρὰ ἀνώχυρα τοῖς ἐχθροῖς καθίστη, τὰ μὲν παριῶν, τὰ δὲ ὑπερβαίνων, τὰ δὲ κλέπτων. (7) Ὅποτε γε μὴν πορεύοιτο, εἰδὼς, ὅτι ἐξεῖη τοῖς πολεμίους μάχεσθαι, εἰ βούλοιντο, συντεταγμένον μὲν οὕτως ἤγε τὸ στράτευμα, ὥς ἂν ἐπικουρεῖν μάλι-

στα ἑαυτῷ δύναίτο, ἡσύχως δὲ, ὥσπερ ἂν παρ-
 θένος ἢ σωφρονεστάτη προβαίνοι· νομίζων ἐν τῷ
 τοιούτῳ τό, τε ἀτρεμὲς, καὶ ἀνεκπληκτότατον, καὶ
 ἀθορυβητότατον, καὶ ἀναμαρτητότατον, καὶ δυσε-
 πιβουλευτότατον εἶναι. (8) Τοιγαροῦν τοιαῦτα ποιῶν
 τοῖς μὲν πολεμίοις δεινὸς ἦν, τοῖς δὲ φίλοις θάρ-
 σος καὶ ῥώμην ἐνεποίει. Ὡστε ἀκαταφρόνητος μὲν
 ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν διετέλεσεν, ἀζήμιος δ' ὑπὸ τῶν
 πολιτῶν, ἄμεμπτος δὲ ὑπὸ τῶν φίλων, πολυερα-
 στότατος δὲ καὶ πολυεπαινετώτατος ὑπὸ πάντων ἀν-
 θρώπων.

C A P. VII.

(1) Ὡς γε μὴν φιλόπολις ἦν, καθ' ἓν μὲν ἕκαστοι
 μακρὸν ἂν εἶη γράφειν· οἶομαι γὰρ οὐδὲν εἶναι
 τῶν πεπραγμένων αὐτῷ, ὃ, τι οὐκ εἰς τοῦτο συν-
 τεῖναι. Ὡς δ' ἐν βραχεῖ εἰπεῖν, ἅπαντες ἐπιστα-
 μεθα, ὅτι Ἀγησίλαος, ὅπου ᾤετο τὴν πατρίδα ὠφε-
 λήσειν, οὐ πόνων ὑφίετο, οὐ κινδύνων ἀφίστατο,
 οὐ χρημάτων ἐφείδετο, οὐ σῶμα, οὐ γῆρας προῦφα-
 σίζετο· ἀλλὰ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ τοῦτο ἔργον ἐνό-
 μιζε, τὸ τοὺς ἀρχομένους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν.
 (2) Ἐν τοῖς μεγίστοις δὲ ὠφελήμασι τῆς πατρίδος καὶ
 τότε ἐγὼ τίθημι αὐτοῦ, ὅτι δυνατώτατος ὢν ἐν τῇ
 πόλει, φανερός ἦν μάλιστα τοῖς νόμοις λατρεύων.
 Τίς γὰρ ἂν ἠθέλησεν ἀπειθεῖν, ὁρῶν τὸν βασιλέα
 πειθόμενον; τίς δ' ἂν, ἡγούμενος μειονεκτεῖν, καί-
 τερόν τι ἐπεχείρησε ποιεῖν, εἰδὼς τὸν βασιλέα νο-

μίμωσ καὶ τὸ κρατεῖσθαι φέροντα; (3) Ὅσ καὶ πρὸς τοὺς διαφόρους ἐν τῇ πόλει, ὡςπερ πατήρ πρὸς παῖδας, προσεφέρετο· ἐλοιδορεῖτο μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι, ἐτίμα δ', εἴτι καλὸν πράσσοιεν, παρίστατο δ', εἴτις συμφορὰ συμβαίνοι, ἐχθρὸν μὲν οὐδένα ἠγούμενος πολίτην, ἐπαινεῖν δὲ πάντας ἐθέλων, σώζεσθαι δὲ πάντας κέρδος νομίζων, ζημίαν δὲ τιθεὶς, εἰ καὶ ὁ μικροῦ ἄξιος ἀπίλοιτο· εἰ δ' ἐν τοῖς νόμοις ἠρεμοῦντες διαμένοιεν, δῆλος ἦν εὐδαιμόνα μὲν αἰεὶ ἔσεσθαι τὴν πατρίδα λογιζόμενος, ἰσχυρὰν δὲ τότε, ὅταν οἱ Ἕλληνας σωφρονῶσιν.

(4) Εἴ γε μὴν αὖ καλὸν Ἕλληνα ὄντα φιλέλληνα εἶναι, τίνα τις εἶδεν ἄλλον στρατηγόν, ἢ πόλιν οὐκ ἐθέλοντα αἰρεῖν, ὅταν οἴηται πορθήσειν, ἢ συμφορὰν νομίζοντα τὸ νικᾶν ἐν τῷ πρὸς Ἕλληνας πολέμῳ;

5) Ἐκεῖνος τοίνυν, ἀγγελίας μὲν ἐλθούσης αὐτῷ, ὡς ἐν τῇ ἐν Κορίνθῳ μάχῃ ὀκτῶ μὲν Λακεδαιμονίων, ἑγγὺς δὲ μύριοι τῶν πολεμίων τεθναῖεν, οὐκ ἐφησθεὶς φανερός ἐγένετο, ἀλλ' εἶπεν ἄρα· Φεῦ, ὦ Ἕλλάς, ὅποτε οἱ νῦν τεθνηκότες ἱκανοὶ ἦσαν ζῶντες νικᾶν μαχόμενοι πάντας τοὺς βαρβάρους.

(6) Κορινθίων γε μὴν τῶν φευγόντων λεγόντων, ὅτι ἐνδιδοῖτο αὐτοῖς ἡ πόλις, καὶ μηχανὰς ἐπιδεικνύντων, αἷς πάντως ἠλπίζοι ἐλεῖν τὰ τεῖχη, οὐκ ἠθελε προσβάλλειν, λέγων, ὅτι οὐκ ἀνδραποδίζεσθαι δεοὶ Ἑλληνίδας πόλεις, ἀλλὰ σωφρονίζειν. Εἰ δὲ τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἔφη, ἡμῶν αὐτῶν ἀφανιοῦμεν, ὄρᾳν χρῆ, μὴ οὐδ' ἔχωμεν μεθ' αὐτοῦ τῶν βαρβάρων κρατήσομεν.

(7) Εἰ δ' αὖ καλὸν

καὶ μισοπέρσῃν εἶναι, ὅτι καὶ ὁ πάλαι ἐξεστράτευσεν ὡς δουλωσόμενος τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὁ νῦν συμμαχεῖ μὲν τούτοις, μεθ' ὁποτέρων ἂν οἴηται μείζω βλάψειν, δωρεῖται δ' ἐκείνοις, οὓς ἂν νομίξῃ λαβόντας πλεῖστα κακὰ τοὺς Ἕλληνας ποιήσιν, εἰρήνην δὲ συμπράττει, ἐξ ἧς ἂν ἡγήται μάλιστ' ἂν ἡμᾶς ἀλλήλοις πολεμήσειν, ὁρῶσι μὲν οὖν ἅπαντες ταῦτα· ἐπεμελήθη δὲ τις ἄλλος πώποτε πλὴν Ἀγησίλαος, ἢ ὅπως τι φῦλον ἀποστήσεται τοῦ Πέρσου, ἢ ὅπως τὸ ἀποστὰν μὴ ἀπόληται, ἢ τὸ παρὰπαν, ὡς καὶ βασιλεὺς κακὰ ἔχων μὴ δύνηται τοῖς Ἕλλησι πράγματα παρέχειν; ὅς καὶ πολεμούσης τῆς πατρίδος πρὸς Ἕλληνας, ὅμως τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ τῇ Ἑλλάδι οὐκ ἡμέλησεν, ἀλλ' ἐξέπλευσεν, ὅ, τι δύναιτο κακὸν ποιήσων τὸν βάρβαρον.

C A P. VIII.

(1) Ἀλλὰ μὴν ἄξιόν γε αὐτοῦ καὶ τὸ εὐχαρι μὴ σιωπᾶσθαι· ᾧ γε ὑπαρχούσης μὲν τιμῆς, παρουσίας δὲ δυνάμεως, πρὸς δὲ τούτοις βασιλείας, καὶ ταύτης οὐκ ἐπιβουλευομένης, ἀλλ' ἀγαπωμένης, τὸ μὲν μέγαλαυχον οὐκ ἂν εἶδέ τις, τὸ δὲ φιλόστοργον καὶ θεραπευτικὸν τῶν φίλων καὶ μὴ ζητῶν κατενόησεν ἄν. (2) Καὶ μὴν μετεῖχε μὲν ἡδιστα παιδικῶν λόγων, συνεσπούδαζε δὲ πᾶν, ὅ, τι δέοι φίλοις. Διὰ δὲ τὸ εὐελπίς, καὶ εὐθυμός, καὶ ἀεὶ ἰλαρὸς εἶναι. πολλοὺς ἐποίει μὴ τοῦ διαπράξασθαι τι μόνον ἕνεκα πλησιάζειν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἡδίων διημερεύειν.

Ἠκιστα δ' ὧν οἶος μεγαληγορεῖν, ὅμως τῶν ἐπαι-
 νούντων αὐτοὺς οὐ βαρέως ἤκουεν, ἡγούμενος βλά-
 πτειν οὐδέν αὐτοὺς, ὑπισχνεῖσθαι δὲ ἄνδρας ἀγα-
 θοὺς ἔσεσθαι. (3) Ἄλλὰ μὴν καὶ τῇ μεγαλογνώμοσύ-
 νη γε ὡς εὐκαίρως ἐχρήτο, οὐ παραλείπτειν. Ἐκεῖνος
 γὰρ, ὅτ' ἦλθεν αὐτῷ ἐπιστολὴ παρὰ βασιλέως, ἣν
 ὁ μετὰ Καλλία τοῦ Λακεδαιμονίου Πέρσης ἤνεγκε,
 περὶ ξενίας τε καὶ φιλίας αὐτοῦ, ταύτην μὲν οὐκ ἐδέ-
 ξατο, τῷ δὲ φέροντι εἶπεν, ἀπαγγεῖλαι βασιλεῖ, ὡς
 ἰδίᾳ μὲν πρὸς αὐτὸν οὐδέν δεοί ἐπιστολὰς πέμπειν·
 ἦν δὲ φίλος τῇ Λακεδαίμονι καὶ τῇ Ἑλλάδι εὖνους
 ὧν φαίνεται, ὅτι καὶ αὐτὸς φίλος ἀνὰ κράτος αὐ-
 τῷ ἔσοιτο· ἦν μέντοι, ἔφη, ἐπιβουλεύων ἀλίσκη-
 ται, μηδ', ἂν πάνυ πολλὰς ἐπιστολὰς δέχωμαι, φί-
 λον ἔξιν με οἶεσθω. (4) Ἐγὼ οὖν καὶ τοῦτο ἐπαι-
 νῶ Ἀγησιλάου, τὸ, πρὸς τὸ ἀρέσκειν τοῖς Ἑλλησιν,
 ὑπεριδεῖν τὴν βασιλέως ξενίαν. Ἄγαμαι δὲ καὶ κεῖνο,
 ὅτι οὐχ ὀπότερος πλείω τε χρήματα ἔχοι, καὶ πλει-
 ὄνων ἄρχοι, τούτῳ ἡγήσατο μεῖζον φρονητέον εἶναι,
 ἀλλ' ὀπότερος αὐτός τε ἀμείνων εἶη καὶ ἀμεινόνων
 ἡγοῖτο. (5) Ἐπαινῶ δὲ καὶ κεῖνο τῆς προνοίας αὐτοῦ,
 ὅτι νομίζων ἀγαθὸν τῇ Ἑλλάδι, ἀφίστασθαι τοῦ
 βασιλέως ὡς πλείστους σατραπίας, οὐκ ἐκρατήθη
 οὔθ' ὑπὸ δάσων, οὔθ' ὑπὸ τῆς βασιλέως ῥώμης,
 ἐθελήσαντος ξενωθῆναι αὐτῷ, ἀλλ' ἐφυλάξατο μὴ
 ἄπιστος γενέσθαι τοῖς ἀφίστασθαι βουλομένοις.
 (6) Ἐκεῖνό γε μὴν αὐτοῦ τίς οὐκ ἂν ἀγασθεῖη; Ὁ
 μὲν γὰρ Πέρσης, νομίζων, ἦν χρήματα πλείστα ἔχη,

πάνθ' ὑφ' ἑαυτῶ ποιήσεσθαι, διὰ τοῦτο πᾶν μὲν τὸ ἐν ἀνθρώποις χρυσίον, πᾶν δὲ τὸ ἀργύριον, πάντα δὲ τὰ πολυτελέστατα ἐπειρᾶτο πρὸς ἑαυτὸν ἀθροίζειν· ὁ δὲ οὕτως ἀντεσκευάσατο τὸν οἶκον, ὥστε τούτων μηδενὸς προσδεῖσθαι. (7) Εἰ δέ τις ταῦτα ἀπιστεῖ, ἰδέτω μὲν, οἷα οἰκία ἤρκει αὐτῶ, θεάσθω δὲ τὰς θύρας αὐτοῦ· εἰκάσειε γὰρ ἂν τις ἔτι ταύτας ἐκείνας εἶναι, ἄσπερ Ἀριστόδημος ὁ Ἡρακλέους, ὅτε κατήλθε, λαβῶν ἐπεστήσατο. Πειράσθω δὲ θεάσασθαι τὴν ἔνδον κατασκευὴν, ἐννοησάτω δὲ, ὡς ἐθοίναζεν ἐν ταῖς θυρίαις, ἀκουσάτω δὲ, ὡς ἐπὶ πολιτικοῦ κανάθρου κατῆι εἰς Ἀμύκλας ἢ θυγάτηρ αὐτοῦ. (8) Τοιγαροῦν οὕτως ἐφαρμόσας τὰς δαπάνας ταῖς προσόδοις, οὐδὲν ἠναγκάζετο χρημάτων ἔνεκα ἄδικον πράττειν. Καίτοι καλὸν μὲν δοκεῖ εἶναι τείχη ἀνάλωτα κτᾶσθαι ὑπὸ πολεμίων· πολὺ μὲντοι ἔγωγε κάλλιον κρίνω τὸ μὴν αὐτοῦ ψυχὴν ἀνάλωτον κατασκευάσαι καὶ ὑπὸ χρημάτων καὶ ὑπὸ ἡδονῶν καὶ ὑπὸ φόβου.

C A P. IX.

(1) Ἀλλὰ μὴν ἐρῶ γε, ὡς καὶ τὸν τρόπον ὑπεστήσατο τῆ τοῦ Πέρσου ἀλαζονείᾳ. Πρῶτον μὲν γὰρ ὁ μὲν τῶ σπανίως δοῦσθαι ἐσεμνύνετο, Ἀγησίλαος δὲ τῶ ἀεὶ ἐμφανῆς εἶναι ἠγάλλετο, νομίζων αἰσχροσυργία μὲν τὸ ἀφανίζεσθαι πρέπειν, τῶ δὲ εἰς κάλλος βίῳ τὸ φῶς μᾶλλον κόσμον παρέχειν. (2) Ἐπειτα δὲ ὁ μὲν τῶ δυσπρόσοδος εἶναι ἐσεμνύνετο, ὁ δὲ τῶ

πᾶσιν εὐπρόσδοτος εἶναι ἔχαιρε· καὶ ὁ μὲν ἠβρύνετο
 τῷ βραδέως διαπραΐτειν, ὁ δὲ τότε μάλιστα ἔχαι-
 ρεν, ὅποτε τάχιστα τυχόντας, ὧν δέοντο, ἀποπέμ-
 ποι. (3) Ἄλλὰ μὴν καὶ τὴν εὐπάθειαν ὅσα ῥάονα
 καὶ εὐπορωτέραν Ἀγησίλαος ἐπετήδευσεν, ἄξιον
 κατανοῆσαι. Τῷ μὲν γὰρ Πέρσῃ πᾶσαν γῆν περιέρ-
 χονται μαστεύοντες, τί ἂν ἠδέως πίοι, μυρίοι δὲ
 τεχνῶνται, τί ἂν ἠδέως φάγοι· ὅπως γε μὴν κα-
 ταδάροθοι, οὐδ' ἂν εἶποι τις, ὅσα πραγματεύονται.
 Ἀγησίλαος δὲ, διὰ τὸ φιλόπονος εἶναι, πᾶν μὲν τὸ
 παρὸν ἠδέως ἔπινε, πᾶν δὲ τὸ συντυχὸν ἠδέως ἥσθιεν·
 εἰς δὲ τὸ ἀσμένως κοιμηθῆναι πᾶς τόπος ἱκανὸς ἦν
 αὐτῷ. (4) Καὶ ταῦτα οὐ μόνον πράττων ἔχαιρεν, ἀλ-
 λά καὶ ἐνθυμούμενος ἠγάλλετο, ὅτι αὐτὸς μὲν ἐν
 μέσαις ταῖς εὐφροσύναις ἀναστρέφοιτο, τὸν δὲ βάρ-
 βαρον ἐώρα, εἰ μέλλοι ἀλύπως βιώσεσθαι, συνελ-
 कुστήειν αὐτῷ ἀπὸ περᾶτων τῆς γῆς τὰ τέρποντα.
 (5) Εὐφραίνει δὲ καὶ τὰδε, ὅτι αὐτὸς μὲν ἤδει τῇ τῶν
 θεῶν κατασκευῇ δυνάμενος ἀλύπως χρῆσθαι, τὸν δὲ
 ἑώρα φεύγοντα μὲν θάλη, φεύγοντα δὲ ψύχη, δι'
 ἀσθένειαν ψυχῆς, οὐκ ἀνδρῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ θη-
 ριῶν τῶν ἀοθνεστάτων βίον μιμούμενον. (6) Ἐκεῖνο
 γε μὴν πῶς οὐ καλὸν καὶ μεγαλόγνωμον, τὸ αὐτὸν
 μὲν ἀνδρὸς ἔργοις καὶ κτήμασι κοσμεῖν τὸν ἑαυτοῦ
 οἶκον, κύναις τε πολλοὺς θηρευτὰς καὶ ἵππους πο-
 λεμιστηρίους τρέποντα· Κυνίσκαν δὲ, ἀδελφὴν οὖ-
 σαν, πεῖσαι ἄρματοτροφεῖν, καὶ ἐπιδεῖξαι, νικα-
 σης αὐτῆς, ὅτι τὸ θρέμμα τοῦτο οὐκ ἀνδραγαθίας,

ἀλλὰ πλούτου επίδειγμά ἐστιν. (7) Τόδε γε μὴν πῶς οὐ
 σαφῶς πρὸς τὸ γενναῖον ἔγνω, ὅτι ἄρματι μὲν νική-
 σαις τοὺς ἰδιώτας, οὐδὲν ὀνομαστότερος ἂν γένοιτο·
 εἰ δὲ φίλην μὲν πάντων μάλιστα τὴν πόλιν ἔχοι, πλεί-
 στους δὲ φίλους καὶ ἀρίστους ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν
 κεκτῶτο, νικῶν δὲ τὴν μὲν πατρίδα καὶ τοὺς ἐταί-
 ρους εὐεργετῶν, τοὺς δὲ ἀντιπάλους τιμωρούμενος,
 ὅτι ὄντως ἂν εἴη νικηφόρος τῶν καλλίστων καὶ μεγα-
 λοπρεπεστάτων ἀγωνισμάτων, καὶ ὀνομαστότατος καὶ
 ζῶν καὶ τελευτήσας γένοιτ' ἂν;

C A P. X.

(1) Ἐγὼ μὲν οὖν τὰ τοιαῦτα ἐπαινῶ Ἀγησίλαον.
 Ταῦτα γὰρ οὐχ ὡς περ εἰ θησαυρῶ τις ἐντύχοι, πλου-
 σιώτερος μὲν ἂν εἴη, οικονομικώτερος δὲ οὐδὲν ἂν
 καὶ εἰ νόσου δὲ πολεμίοις ἐμπεσοῦσης κρατήσειεν,
 ὑτυχέστερος μὲν ἂν εἴη, στρατηγικώτερος δὲ οὐδὲν
 ἂν· ὁ δὲ καρτερία μὲν πρωτεύων, ἔνθα πονεῖν και-
 ρός, ἀλκῇ δὲ, ὅπου ἀνδρίας ἀγών, γνώμη δὲ, ὅπου
 βουλήσ ἔργον, οὗτος ἔμοιγε δοκεῖ δικαίως ἀνὴρ ἀγα-
 θὸς παντελῶς ἂν νομίζεσθαι. (2) Εἰ δὲ καλὸν εὖρη-
 μα ἀνθρώποις στάθμη καὶ κανὼν πρὸς τὸ ἀγαθὰ
 ἐργάζεσθαι, καλὸν ἂν μοι δοκεῖ ἢ Ἀγησιλάου ἀρετὴ
 παράδειγμα γενέσθαι τοῖς ἀνδραγαθίαν ἀσκεῖν βου-
 λομένοις. Τίς γὰρ ἂν ἢ θεοσεβῆ μιμούμενος ἀνό-
 σιος γένοιτο, ἢ δίκαιον ἀδικός, ἢ σώφρονα ὑβρι-
 στής, ἢ ἐγκρατῆ ἀκρατής; Καὶ γὰρ δὴ οὐχ οὕτως
 ἐπὶ τῷ ἄλλων βασιλεύειν, ὡς ἐπὶ τῷ ἑαυτοῦ ἄρχειν

ἐμεγαλύκετο· οὐδ' ἐπὶ τῷ πρὸς τοὺς πολεμίους, ἀλλ' ἐπὶ τῷ πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν ἠγεῖσθαι τοῖς πολίταις. (3) Ἀλλὰ γὰρ μὴ, ὅτι τετελευτηκῶς ἐπαινεῖται, τούτου ἔνεκα θρήνον τις τοῦτον τὸν λόγον νομισάτω, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐγκώμιον. Πρῶτον μὲν γὰρ ἄπερ ζῶν ἤκουε, ταῦτα καὶ νῦν λέγεται περὶ αὐτοῦ· ἔπειτα δὲ, τί καὶ πλεον θρήνου ἄπεστιν, ἢ βίος τε εὐκλεῆς καὶ θάνατος ὠραῖος; ἐγκωμίων δὲ τί ἀξιώτερον, ἢ νῖκαί τε αἱ κάλλιστα καὶ ἔργα τὰ πλείστου ἀξία; (4) Δικαίως δ' ἂν ἐκεῖνός γε μακαρίζοιτο, ὃς εὐθύς μὲν ἐκ παιδὸς ἐρασθεὶς τοῦ εὐκλεῆς γενέσθαι, ἔτυχ' τούτου μάλιστα τῶν καθ' ἑαυτὸν· φιλοτιμότητος δὲ πεφυκῶς, ἀήττητος διετέλεσεν, ἐπεὶ βασιλεὺς ἐγένετο. Ἀφικόμενος δὲ ἐπὶ τὸ μῆκιστον ἀνθρώπινου αἰῶνος, ἀναμάρτητος ἐτελεύτησε καὶ περὶ τούτους, ὧν ἠγεῖτο, καὶ πρὸς ἐκείνους, οἷς ἐπολέμει.

C A P. XI.

(1) Βούλομαι δὲ καὶ ἐν κεφαλαίοις ἐπανελθεῖν τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ, ὡς ἂν ὁ ἔπαινος εὐμνημονεστέρως ἔχη. Ἀγησίλαος μὲν ἱερά καὶ τὰ ἐν τοῖς πολεμίοις ἐσέβητο, ἠγούμενος τοὺς θεοὺς οὐχ ἥττον ἐν τῇ πολεμίᾳ χρῆναι, ἢ ἐν τῇ φιλίᾳ συμμάχους ποιεῖσθαι. Ἰκέτας δὲ θεῶν οὐδὲ ἐχθροὺς ἐβιάζετο, νομιζὼν ἄλογον εἶναι τοὺς μὲν ἐξ ἱερῶν κλέπτοντας, ἱεροσύλους καλεῖν, τοὺς δὲ βωμῶν ἰκέτας ἀποσπῶντας, εὐσεβεῖς ἠγεῖσθαι. (2) Ἐκεῖνός γε μὴν ὑμῶν οὐποτ' ἔληγεν, ὡς τοὺς θεοὺς οἶοιτο οἷδέν ἥττον ὁσίους ἔσ-

γοις, ἢ ἀγνοῖς ἱεροῖς ἠδουθαι. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὀπό
τε εὐτυχοῖη, οὐκ ἀνθρώπων ὑπερεφρόνει, ἀλλὰ θεοῖς
χάριν ἠδεῖ. Καὶ θαρρόων πλείονα ἔθυεν, ἢ ὀκνῶν
ἠύχετο. Εἰδίστο δὲ φοβούμενος μὲν ἰλαρὸς φαίνε-
σθαι, εὐτυχῶν δὲ πρῶτος εἶναι. (3) Τῶν γε μὴν φίλων
οὐ τοὺς δυνατωτάτους, ἀλλὰ τοὺς προθυμοτάτους
μάλιστα ἠσπάζετο. Ἐμίσει δὲ οὐκ εἴ τις κακῶς πό-
σων ἠμύνετο, ἀλλ' εἴ τις εὐεργετούμενος ἀχάρι-
στος φαίνοιτο. Ἐχαιρε δὲ, τοὺς μὲν αἰσχροκερδεῖς
πένητας ὄρων, τοὺς δὲ δικαίους πλουσίους ποιῶν,
βουλόμενος τὴν δικαιοσύνην τῆς ἀδικίας κερδαλεωτέ-
ραν καθιστάναι. (4) Ἦσκει δὲ ἐξομιλεῖν μὲν παντοδα-
ποῖς, χρῆσθαι δὲ τοῖς ἀγαθοῖς. Ὅποτε δὲ ψεγόν-
των ἢ ἐπαινούντων τινὸς ἀκούοι, οὐχ ἤτιον ᾤετο
καταμανθάνειν τοὺς τῶν λεγόντων τρόπους, ἢ περὶ
τῶν λέγοιεν. Καὶ τοὺς μὲν ὑπὸ φίλων ἐξαπατωμέ-
νους οὐκ ἔψεγε, τοὺς δὲ ὑπὸ πολεμίων πάμπαν κα-
τεμέμφετο· καὶ τὸ μὲν ἀπιστοῦντας ἐξαπατᾶν, συ-
φὸν ἔκρινε, τὸ δὲ πιστεύοντας, ἀνόσιον. (5) Ἐπαι-
νούμενος δὲ ἔχαιρεν ὑπὸ τῶν καὶ ψέγειν ἐθελόντων
τὰ μὴ ἀρεστὰ, καὶ τῶν παρῴησιαζομένων οὐδένα ἠχ-
θραине· τοὺς δὲ κρυψινόους ὡς περ ἐνέδρας ἐφι-
λάττετο. Τοὺς γε μὴν διαβολοὺς μᾶλλον ἢ τοῖς
κλέπτας ἐμίσει, μείζω ζημίαν ἠγούμενος φίλων ἢ
χρημάτων στερίσκεσθαι. (6) Καὶ τὰς μὲν τῶν ἰδιωτῶν
ἀμαρτίας πρῶτως ἔφερε, τὰς δὲ τῶν ἀρχόντων μεγα-
λας ἠγε, κρίνων, τοὺς μὲν ὀλίγα, τοὺς δὲ πολλῶν
κακῶς διατιθέναι. Τῇ δὲ βασιλείᾳ προσήκει ἐνό-

μιζεν οὐ θραδίουργίαν, ἀλλὰ καλοκαγαθίαν. (7) Καὶ τοῦ μὲν σώματος εἰκόνα στήσασθαι ἀπέσχετο, πειλῶν αὐτῷ τοῦτο δωρεῖσθαι θελώντων, τῆς δὲ ψυχῆς οὐδέποτε ἐπαύετο μνημεῖα διαπονούμενος· ἠγούμενος τὸ μὲν ἀνδριαντοποιῶν, τὸ δὲ αὐτοῦ ἔργον εἶναι, καὶ τὸ μὲν πλουσίων, τὸ δὲ τῶν ἀγαθῶν. (8) Χρήμασί γε μὴν οὐ μόνον δικαίως, ἀλλὰ καὶ ἐλευθερίως ἐχοῖτο, τῷ μὲν δικαίῳ ἀρκεῖν ἠγούμενος τὸ ἔαν τὰ ἀλλότρια, τῷ δὲ ἐλευθερίῳ καὶ τῶν ἑαυτοῦ προσωφελητέον εἶναι. Αἰεὶ δὲ δεισιδαίμων ἦν νομίζων τοὺς μὲν καλῶς ζῶντας οὕτω εἰδαίμονας τοὺς δ' εὐκλεῶς τετελευτηκότας ἤδη μακαρίους. (9) Μείζω δὲ συμφορὰν ἔκρινε τὸ γιγνώσκοντα, ἢ ἀγνοοῦντα ἀμελεῖν τῶν ἀγαθῶν· δόξης δὲ οὐδεμιᾶς ἦρα, ἧς οὐκ ἐξεπόνει τὰ ἴδια. Μετ' ὀλίγων δὲ μοι ἐδόκει ἀνθρώπων οὐ καρτερίαν τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' εὐπάθειαν νομίζειν. Ἐπαινούμενος γοῦν ἔχαιρε μᾶλλον, ἢ χρήματα κτώμενος. Ἀλλὰ μὴν ἀνδρίαν γε τὸ πλεόν μετ' εὐβουλίας, ἢ μετὰ κινδύνων ἐπεδείκνυτο· καὶ σοφίαν ἔργῳ μᾶλλον, ἢ λόγῳ ἤσκει. (10) Πραότατός γε μὴν φίλοις ὢν, ἐχθροῖς φοβερώτατος ἦν· καὶ πόνοις μάλιστα ἀντέχων, ἐταίροις ἠδιστα ὑπέϊκε, καλῶν ἔργων μᾶλλον, ἢ τῶν καλῶν σωμάτων ἐπιθυμῶν. Ἐν γε μὴν ταῖς εὐπραξίαις σωφρονεῖν ἐπιστάμενος, ἐν τοῖς δεινοῖς εὐθαρσῆς ἐδύνατο εἶναι. (11) Καὶ τὸ εὐχαρι οὐ σκώμμασιν, ἀλλὰ τρόπῳ ἐπετίθειε· καὶ τῷ μεγαλόφρονι οὐ σὺν ὕβρει, ἀλλὰ σὺν γνώμῃ ἐχοῖτο. Τῶν γοῦν ὑπεραύχων καταφρο-

σοῖν, τῶν μειρίων ταπεινότερος ἦν. Καὶ γὰρ ἐκαλ-
 λωπίζετο τῇ μὲν ἀμφὶ τὸ σῶμα φαυλότητι, τῷ δ'
 ἀμφὶ τὸ σπράτευμα κόσμῳ· τῷ τ' αὐτὸς μὲν ὡς
 ἐλαχίστων δεῖσθαι, τοὺς δὲ φίλους ὡς πλεῖστα ὠφε-
 λεῖν. (12) Πρὸς δὲ τούτοις, βαρύτερος μὲν ἀντα-
 γωνιστὴς ἦν, κουφότερος δὲ κρατήσας· ἐχθροῖς μὲν
 δυσεξαπάτητος, φίλοις δὲ εὐπαραπειστώτατος. Αἰεὶ
 δὲ τιθεὶς τὰ τῶν φίλων ἀσφαλῶς, αἰεὶ ἀμαυροῦν
 τὰ τῶν πολεμίων ἔργον εἶχεν. (13) Ἐκεῖνον οἱ μὲν,
 συγγενεῖς φιλοκηδεμόνα ἐκάλουν, οἱ δὲ χρώμενο
 ἀπροφάσιστον, οἱ δ' ὑπουργήσαντές τι μνήμονα, οἱ
 δ' ἀδικούμενοι ἐπίκουρον, οἱ γε μὴν συγκινδυνεύον-
 τες μετὰ θεοῦς σωτήρα. (14) Δοκεῖ δ' ἔμοιγε καὶ
 τόδε μόνος ἀνθρώπων ἐπιδειῖξαι, ὅτι ἡ μὲν τοῦ
 σώματος ἰσχὺς γηράσκει, ἡ δὲ τῆς ψυχῆς ῥώμη
 τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀγήρατός ἐστιν. Ἐκεῖνος
 γοῦν οὐκ ἀπέιπε μεγάλων καὶ καλῶν ἐφιέμενος,
 εἰ καὶ μὴ τὸ σῶμα φέρειν ἠδύνατο τὴν τῆς ψυ-
 χῆς αὐτοῦ ῥώμην. (15) Τοιγαροῦν ποίας νεότητος
 οὐ κρεῖττον τὸ ἐκείνου γῆρας ἐφάνη; Τίς μὲν γὰρ
 τοῖς ἐχθροῖς ἀκμάζων οὕτω φοβερὸς ἦν, ὡς Ἀγη-
 σίλαος τὸ μῆκιστον τοῦ αἰῶνος ἔχων; τίνας δ'
 ἐκ ποδῶν γενομένου μᾶλλον ἠσθησαν οἱ πολέμιοι,
 ἢ Ἀγησιλάου, καίπερ γηραιοῦ τελευτήσαντος; τίς
 δὲ συμμάχοις θάρσος παρέσχεν, ὅσον Ἀγησιλάος,
 καίπερ ἤδη πρὸς τῷ στόματι τοῦ βίου ὢν; τίνα
 δὲ νέον οἱ φίλοι πλεον ἐπόθησαν, ἢ Ἀγησιλάου
 γηραιὸν ἀποθανόντα; (16) Οὕτω δὲ τελείως ὁ ἀνήρ

τῇ πατρίδι ὠφέλιμος ὢν διεγένετο, ὡς καὶ τετελευτηκῶς ἤδη, ἔτι μεγαλείως ὠφελῶν τὴν πόλιν εἰς τὴν αἰδίου οἴκησιν κατηγάγετο, μνημεῖα μὲν τῆς ἑαυτοῦ ἀρετῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν κτησάμενος, τῆς δὲ βασιλικῆς ταφῆς ἐν τῇ πατρίδι τυχών.

115177

Xenophon

Opera. Nova Editio stereotypa C. Tauch-
nitiana. Cura G. H. Schaeferi.
Vol. 5.

LGr
X55Sch

**University of Toronto
Library**

**DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET**

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO. LIMITED

